

Mastergradsoppgave

Mats Dahl Aanonsen

Hva kjennetegner
verdiskapingen i norsk idrett
og hvor stor er den?

En studie av verdiskapingen i norsk idrett

Høgskolen i Telemark

Fakultet for allmennvitenskapelige fag

Mastergradsavhandling i idretts- og friluftslivsfag 2015

Mats Dahl Aanonsen

Hva kjennetegner verdiskapingen i norsk idrett
og hvor stor er den?

En studie av verdiskapingen i norsk idrett

Høgskolen i Telemark
Fakultet for allmennvitenskapelige fag
Institutt for idretts- og friluftslivsfag
Hallvard Eikas plass
3800 Bø

<http://www.hit.no>

© 2015 Mats Dahl Aanonsen

Denne avhandlingen representerer 60 studiepoeng

Sammendrag

Bakgrunnen for dette forskningsprosjektet er å undersøke verdiskapingen på idrettsfeltet. Hva som menes med verdiskaping er omforming av ressurser til produkter for å direkte eller indirekte dekke behov. Gjennom å definere og spesifisere ressurser, produkter og behovet tar forskningsprosjektet utgangspunkt i at ressursene på idrettsfeltet innebærer det frivillige arbeidet i idretten, kommunal investering til idrettsformål og spillemidler til idrettsanlegg. Disse ressursene omformes til produktene idrettsanlegg og idrettsaktivitet for å dekke samfunnets behov for en sunn befolkning. For å undersøke kjennetegn ved verdiskapingens bestanddeler tar jeg i bruk registerdata og statistisk analyse, samt støtter meg til tidligere forskning. Temaet for dette forskningsprosjektet ble utformet på bakgrunn av min interesse for den administrative siden av idretten, og da spesielt ringvirkningene av idretten. Jeg ønsket å undersøke virkningene idretten har på samfunnet, noe som resulterte i problemstillingen; *Hva kjennetegner verdiskapingen i norsk idrett, og hvor stor er den?*

Innledningsvis spesifiserer og avgrenser jeg undersøkelsens nedslagsfelt, og gjennom denne prosessen trekker jeg inn en forenklet samfunnsøkonomisk analyse for å kunne tallfeste verdiskapingen i norsk idrett. Denne analysen betegner ressursene som den samfunnsmessige nettokostnaden knyttet til idrett, og det er denne kostnaden som omformes til idrettsanlegg og –aktivitet som igjen skal dekke behov.

Samfunnsbehovet myndighetene vil idretten skal dekke begrunnes gjennom idrettens egenverdi og nytteverdi, og det er hovedsakelig nytteverdien som undersøkes i dette forskningsprosjektet. Idrettens nytteverdi kan betegnes som verdien idrett har for andre enn seg selv, i dette tilfellet samfunnets nytteverdi av idretten gjennom bedret folkehelse. Forskning viser at fysisk aktivitet har en positiv effekt på fysisk og mental helse, og gjennom fysisk aktivitet bidrar idretten til forbedret folkehelse selv om dette ikke er idrettens formål. De positive helseeffektene av idrett betegnes som helsegevinst, og er et mål for økt livskvalitet. For å dekke samfunnets behov for en sunn befolkning må idrettsanlegg og –aktivitet bidra til en viss helsegevinst, og størrelsen på helsegevinsten må føre til en negativ samfunnsmessig nettokostnad. Det vil si at dersom verdiskapingen i norsk idrett skal gi positive virkninger på andre sektorer i samfunnet må helsegevinsten av idretten være større enn den samfunnsmessige nettokostnaden. Det er gjennom denne analysen jeg vil kunne avdekke om ressursene omformes til produkter som faktisk dekker samfunnets behov.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	3
Innholdsfortegnelse	4
Forord	5
1 Innledning	6
1.1 Problemstilling og avgrensning	8
1.2 Oppgavens struktur	15
2 Verdiskapingens bestanddeler – ressurser, produkter, behov.....	16
2.1 Ressurser	16
2.1.1 Idrettens frivillige arbeid	16
2.1.2 Kommunal idrettspolitik	25
2.1.2 Kommunal investering.....	26
2.1.3 Statlige tilskudd og overføringer	28
2.2 Idrettsanlegg og idrettsaktivitet som produkter.....	33
3 Metodiske refleksjoner.....	36
3.1 Enheter og Populasjon	39
3.2 Variabler og verdier	40
3.3 Forskningsprosessen	41
3.4 Registerdata.....	49
3.5 Forskningsetikk.....	50
3.6 Reliabilitet og validitet.....	50
4 Omfanget av verdiskapingen på idrettsfeltet.....	53
4.1 Verdiskapingsressurser på idrettsfeltet	58
4.2 Idrettens frivillige arbeid	67
4.3 Kommunal investering.....	74
4.4 Statlig investering.....	80
4.5 Idrettsanlegg	88
4.6 Idrettsaktivitet og anleggsbruk	96
4.7 Behov for idrett og fysisk aktivitet	103
4.8 Omfanget av verdiskapingen på idrettsfeltet	114
4.9 Oppsummering av ressurser, produkter og behov i verdiskapingen	116
5 Diskusjon og konklusjon.....	131
5.1 Minne og andres funn.....	132
Litteraturliste	142
Vedlegg	146

Forord

Denne oppgaven er skrevet som et ledd i min mastergradsutdanningen på Høgskolen i Telemark avdeling Bø, og representerer målstreken i en femårig utdanning. En målstrek som til tider har lagt langt der fremme, men som nå endelig er nådd. Dette har vært en periode med mange utfordringer, slit og frustrasjon, men ikke minst stappfull av læring, mestring og spennende resultater.

Det er flere jeg ønsker å takke for at dette forskningsprosjektet lot seg gjennomføre. Først og fremst vil jeg sende en stor takk til min veileder, Jan Ove Tangen. Gjennom godt humør, tydelige kommentarer, produktive veiledninger og et godt samarbeid føler jeg vi har utviklet forskningsprosjektet til å innebære en helhetlig undersøkelse av idretten og dens samfunnsmessige nytteverdi. Dette samarbeidet er noe jeg setter svært stor pris på.

Dernest vil jeg takke Sondre Fjelldalen og Telemark Idrettskrets for at dere introduserte meg for verdiskapingstemaet og for at dere lot meg arbeide med verdiskapingen i Teleidretten. Der og da visste vi ikke hvilke interesse vi hadde vekket, men nå sitter jeg her og fullfører forskningsprosjektet mitt i det samme temaet. Bård Kleppe og Telemarksforskning ønsker jeg å takke for datamateriale og god hjelp med å tolke de store datasettene. Jeg vil også takke Ann-Kristin Aanstad for noen fine og interessante samtaler rundt et spennende tema som interesserer oss begge.

Til slutt vil jeg takke alle som har gjort mine fem høgskoleår til en minnerik tid jeg aldri vil glemme. Ingen nevnt, ingen glemt.

Bø i Telemark, mai 2015

Mats Dahl Aanonsen

1 Innledning

Dette forskningsprosjektet tar utgangspunkt i spørsmål og interesse fra min side angående verdiskaping i norsk idrett. Inspirasjonen til temaene har jeg fått gjennom mine år som idrettsstudent, og da interessen for idretten har dreiet seg mot det administrative innen idretten. Gjennom «Idrett, administrasjon og ledelse» -studiets mange fag har arbeidet med det administrative blant annet fått meg ut i praksis i Telemark Idrettskrets. I denne perioden ble jeg introdusert for «*Idrettens lokale og regionale verdiskaping*», et prosjekt som var satt i gang av Vestfold Idrettskrets (2009), og handlet blant annet om å se på hvor stort idrettens frivillige arbeid var i forhold den kommunale investeringen i Vestfoldsidretten. Bakgrunnen for dette prosjektet var at Norges Idrettsforbund og Olympiske og Paralympiske Komité (NIF), i fellesskap med Kommunesektorens Organisasjon (KS), utviklet et verktøy som danner grunnlag for å kunne sette en verdi på idrettens samfunnsregnskap. Det vil si verdien av frivillig innsats i idretten, anleggssituasjon, idrettens utgifter og offentlige tilskudd og avgifter. Samfunnsregnskap utformes for å kunne synliggjøre og legitimere bedrifters aktiviteter, og er ment for å kunne dokumentere dens ringvirkninger i økonomien¹. I dette tilfellet er det snakk om idrettens ringvirkninger i økonomien. Dette verktøyet skal kunne brukes i dialog mellom idrettsrådet, administrasjonen i kommunen og politikere, da det setter fokus på ringvirkningene av idrettens lokale innsatsområde for å synliggjøre at idretten lokalt er en viktig samfunnsaktør.

Grunnlaget for utviklingen av verktøyet ligger i felles interesser og viktige informasjonskilder hentet fra både offentlige og private dokumenter. Målet for rapporten til Vestfold Idrettskrets (2009) var å vise sammenhengene i verdiskapingen i kommunene, bidra til mer effektiv ressursutnyttelse i forhold til felles mål, gi bedre samordning av planer lokalt og regionalt, samt styrke idrettens og kommunenes omdømme og legitimitet i lokalsamfunnet. Dette verktøyet skal altså legge til rette for å kunne utarbeide et samfunnsregnskap for idretten, gjennom å se på ringvirkningene av idrett.

---

¹ Kjærland, F., Mathisen, T., & Solvoll, G. (2012). *Verdsetting av ringvirkninger*. Hentet fra Magma, Econas tidsskrift for økonomi og ledelse: <http://www.magma.no/verdsetting-av-ringvirkninger> (Lest 11. september 2014)

I rapporten fra Vestfold Idrettskrets (2009) ble det derimot lagt hovedvekt på hvordan verdien av det frivillige arbeidet i idretten står i forhold til den kommunale investeringen til idrettsformål. Det vil si at idrettens utgifter og anleggssituasjonen ble utelatt. I denne rapporten ble verdiskapingen i idrett sett på som verdien av det frivillige arbeidet i idretten.

I praksisperioden fikk jeg i oppgave om å gjøre en lignende utregning for Telemarksidretten. Her så jeg ikke på ringvirkningene av idrettens innsatsområder, men jeg rettet heller fokus mot den kommunale investeringen og verdiene som skapes i idretten gjennom frivillig arbeid. Dette ga meg en oversikt over medlemsmassen i Telemark, og hvordan den geografisk var fordelt. Jeg fikk også et innblikk i hvordan den kommunale investeringen så ut da jeg gikk nærmere inn på de to «idrettsfunksjonene» i de statlige KOSTRA-tallene². Tilslutt knyttet jeg beløpene for kommunal investering til idrettsformål og idrettens frivillig arbeid opp mot hverandre, og laget en oversikt for hvert idrettsråd. Dette skulle være et verktøy idrettsrådene kunne benytte seg av i dialog med andre aktører for å vise at den lokale idretten er en viktig bidragsyter på lokalt og regionalt nivå. Dette fikk meg til å innse hvor mye idretten gir tilbake til samfunnet, da frivilligheten er idretts-Norges store pådriver. Uten frivilligheten ville ikke idretten i Norge klart seg.

I denne praksisperioden stilte jeg meg selv en del spørsmål og fant en del interessante temaer knyttet til dette med verdiskaping på idrettsfeltet. Da praksisen var over satt jeg meg ned og funderte over ting jeg fortsatt undret meg over angående temaet. Jeg lurte på om det var blitt gjort en slik undersøkelse på Sørlandet, der jeg kommer fra. Eller om det var muligheter for å gjøre en større undersøkelse for Telemark, der det var mulighet til å se på ulikheter mellom de ulike regionene i fylket. Det kunne også vært interessant å se dypere i verdiskapingen på idrettsfeltet, ved å kunne se på ringvirkningene av idrett. Etter hvert bestemte jeg meg for at denne undringen var noe jeg ville ta med meg videre inn i et forskningsprosjekt, nemlig masteroppgaven min.

«Forskning dreier seg om å få svar på noe man lurer på.» (Tufte, 2011:73)

Som Tufte (2011) sier så dreier forskning seg om å få svar på noe en lurer på. Jeg lurer på hvordan verdiskapingen på idrettsfeltet ser ut, og hvilke faktorer som påvirker den. Med verdiskaping på idrettsfeltet mener jeg idrettens frivillige arbeid og de investeringer som blir gjort innenfor idretten fra det offentlige.

---

² KOSTRA-funksjon 380 og 381

Det er disse spørsmålene som har vært bakgrunnen forskningsprosjektet, og en viktig grunn til at jeg vil finne en problemstilling som skal være veiledende for prosjektet.

1.1 Problemstilling og avgrensning

Utgangspunktet for dette forskningsprosjektet er å undersøke verdiskapingen på idrettsfeltet, og hva som kjennetegner den. Min første tanke da det kom til område for forskningsprosjektet var at jeg ville se hvordan verdiskapingen på idrettsfeltet så ut i Telemark, eventuelt også på Sørlandet. Etter en prat med Telemarksforskning og veileder kom det frem at muligheten lå åpen for å gjøre forskningsprosjektet til en nasjonal undersøkelse. Dette synes jeg var svært interessant og forskningsprosjektet vil derfor inneholde verdiskaping for alle Norges kommuner. Dermed måtte jeg spesifisere problemstillingen for å kunne anta hvilke data og analyser som er nødvendige for å kunne belyse den. For å kunne avdekke de interessante sidene ved temaet har jeg derfor bearbeidet problemstillingen gjennom hele perioden, og problemstillingen har vært i endring da jeg stadig har kommet over nye og interessante funn.

«Utforming av problemstillingen må (derfor) anses som en kontinuerlig prosess i forskningsarbeidet» (Thagaard, 2013, s. 51)

Ifølge Thagaard (2013) foregår det en spesifisering av problemstillingen gjennom hele forskningsprosjektet. Problemstillingen er viktig for å kunne definere utgangspunktet for hvordan undersøkelsen kan legges opp. Det kommer også frem at det er viktig for en forsker å kunne benytte ny innsikt til å utvikle problemstillingen videre. Ettersom stadig nye funn har kommet frem i forskningsprosjektet, har jeg etter hvert fått festet problemstillingen for oppgaven min. Jeg ønsker å som sagt å undersøke verdiskapingen på idrettsfeltet, og hvordan den kjennetegnes, derfor er problemstillingen for dette forskningsprosjektet følgende:

Hva kjennetegner verdiskapingen i norsk idrett og hvor stor er den?

Verdiskapingen er hovedbegrepet i dette forskningsprosjektet, og det å identifisere og definere dette begrepet vil kunne bidra til å belyse relevant informasjon, slik at jeg vil kunne stå rustet til å best mulig kunne svare på problemstillingen jeg har kommet frem til.

Mitt forskningsprosjekt består av en kompleks og sammensatt undersøkelse, som kan minne om et samfunnsregnskap i forbindelse med idrett. Det finnes svært mange faktorer en kan inkludere rundt verdiskaping på idrettsfeltet, og dette viser seg spesielt når det kommer til definisjonen av begrepet *verdiskaping*. Da jeg startet prosjektet tok jeg i bruk begrepet slik det ble lagt frem av Vestfold Idrettskrets (2009), nemlig at verdiskapingen handlet om verdiene

av det frivillige arbeidet i idretten. Men senere fant jeg ut at verdiskaping problematiseres ved flere anledninger, og økonomer har vist sin motvilje mot bruk av begrepet.

Bojer (2001) viser til at økonomer definerer verdiskaping for snevert, og advarer studenter mot bruken av begrepet ettersom det er for upresist. Espelien og Reve (2007) definerer verdiskapingen som $Lønn + Rentekostnader + Skatt + Eieravkastning$, det vil si det som er igjen etter at innsatsfaktorene er betalt. Bojer (2001) foreslår at verdiskaping er mengden av økonomiske goder som produseres minus utgifter ved produksjonen, og dette kalles *nettoproduksjon av økonomiske goder*. Et økonomisk gode er noe en ønsker seg mer av, og det koster noe en må gi avkall på for å tilegne seg. Et eksempel kan være et objekt som tilfredsstillende behov og kan kjøpes til en pris. I dette tilfellet vil idrettens frivillige arbeid være en økonomisk gode.

Definisjonen til Bojer krever at økonomiske goder kan måles og at det gis felles benevnelse slik at en kan summere beløpene. De to økonomiske definisjonene er ikke så ulike da det hovedsakelig er produksjon av økonomiske goder trukket fra kostnadene ved produksjon. Disse kostnadene dreier seg om idrettens driftskostnader, som en finner i regnskapet til alle idrettslag. Idrettens driftskostnader skal da trekkes fra verdien av det frivillige arbeidet, og slik finner en nettoproduksjonen av økonomiske goder i idretten. For å få en oversikt over idrettens utgifter, eller produksjonskostnader, kan en ta i bruk driftskostnaden gjennom idrettslagenes regnskap. I tillegg vil det være naturlig å ta i bruk byggekostnader i tilknytning til idrettsanlegg. Gjennom en slik beregning er det mulig å finne antall årsverk knyttet til anleggsbyggingens sysselsetting. Ved en slik oversikt får et bedre grunnlag for å anslå hvor mye som skapes av verdier gjennom driften av idrettslag. Denne oversikten kunne en fått tak i dersom momskompensasjonen var innrapportert fra alle idrettslagene. Merverdiavgiften er en gitt prosentandel av driftskostnadene, og er derfor lett å gange opp til rett beløp. Ved å summere beløpet for alle idrettslagenes driftskostnader vil en få en oversikt over idrettens totale driftskostnader. Innrapporteringen av momskompensasjonen er derimot gjennom svært forskjellig fra idrettslag til idrettslag, ettersom noen idrettslag melder det inn mens andre ikke. Dette gjør det derfor vanskelig å få tak i driftskostnadene for idretten, og i mitt tilfelle vil jeg derfor se bort fra denne kostnaden.

Både Bojer og Espelien og Reve problematiserer derimot bruken av verdiskapingsbegrepet på økonomifeltet. Ettersom jeg opererer på idrettsfeltet, og ikke økonomifeltet, finner jeg det strenge økonomiske perspektivet ikke helt passende til mitt tema. Datamaterialet jeg måtte ha tatt i bruk ser jeg heller ikke på som aktuelt, da dette krever større økonomisk kompetanse enn

hva jeg kan skilte med. I stedet valgte jeg en definisjon jeg syntes passet bedre til mitt forskningsområde.

Definisjonen jeg valgte å ta i bruk kommer frem av Store Norske Leksikon³, og her defineres verdiskaping som «*omforming av ressurser til produkter som enten direkte eller indirekte kan dekke behov*». For å sette begrepet i et idrettsperspektiv betyr det at verdiskaping er omforming av statlige, kommunale og idrettslige ressurser til produkter som idrettsanlegg og –aktivitet for å dekke samfunnets behov for idrett og fysisk aktivitet⁴. Dette mener jeg er en bedre definisjon til mitt forskningsprosjekt, da jeg ønsker spesielt å se på ressurser, produkter og behov som skal operasjonaliseres med utgangspunkt i tidligere forskning og stortingsmeldinger.

Definisjonen gir ingen utregning av verdiskapingen, men gir en overordnet beskrivelse på hva verdiskapingen på idrettsfeltet er. Ettersom jeg ønsker å se på hvor stor verdiskapingen er må jeg også kunne tallfeste verdiskapingen. For å kunne tallfeste verdien av effektene av idrett og fysisk aktivitet, det vil si i hvilken grad behovene dekkes direkte eller indirekte, velger jeg å gjennomføre en svært forenklet samfunnsøkonomisk analyse, inspirert av Direktoratet for økonomistyring (2014) og Nord (2002). For å finne ut om effektene av idrett dekker behovene må jeg også finne ut hva behovene er. Staten tar i bruk begreper som samfunnsbehov, folkehelse og idrettens egenverdi for å legitimere tilskuddene til idretten, så med andre ord definerer staten samfunnets behov. Og effektene av idrett skal derfor kunne dekke disse behovene. Jeg ønsker å avgrense samfunnsbehovet til å hovedsakelig omhandle folkehelsen. I dette tilfellet vil de samfunnsøkonomiske effektene være knyttet til helsegevinsten ved idrett, og slike gevinster kan f.eks. være besparelse i helsesektoren gjennom økt livskvalitet. Dette er effekter som også gir økonomiske gevinster. Jeg vil derfor tallfeste helsegevinsten for å kunne avdekke om verdiskapingen på idrettsfeltet dekker samfunnsbehovene for idrett og fysisk aktivitet. Når en skal se på de samfunnsøkonomiske effektene ved idrett og fysisk aktivitet kan en ta i bruk en enkel nytte-kostnads-analyse.

Nord (2002) gir en oversikt over hvordan ta i bruk en enkel nytte-kostnads-analyse, og hensikten med denne analysen er å tallfeste forholdet mellom gevinstene, for individer og samfunnet, og ressursbruken.

---

³ Verdiskaping hentet fra <https://snl.no/verdiskaping> (Lest 8. september 2014)

⁴ Jeg vil takke Johannes Idsø, forfatter av definisjonen i Store norske leksikon, for supplerende informasjon om det faglige grunnlaget for definisjonen

Her bruker jeg analysen for å se på hva samfunnet «får igjen» for kostnadene knyttet til idrett og fysisk aktivitet, i dette tilfellet hvilke helsegevinster samfunnet oppnår med ressursbruken til idrettsformål. I min analyse vil jeg først finne de økonomiske gevinstene ved idrett, som f.eks. kan være besparelser i helsesektoren, og trekke fra de direkte og indirekte kostnadene knyttet til idrett.

Direkte kostnader er kostnader knyttet til gjennomføring av idretten som f.eks. idrettsanlegg. Indirekte kostnader er kostnader som påføres andre på grunn av idrettslig virksomhet, i første rekke i idrettslag. Slike indirekte kostnader kan f.eks. være idrettsskader. Dette gir en lignende utregning som Bojer (2001) tar i bruk når det gjelder verdiskapingen, altså nettoproduksjon av økonomiske goder. Økonomiske goder er i dette tilfellet alle goder knyttet til idrett og fysisk aktivitet. Det betyr at jeg benytter meg av det overordnede begrepet til Store Norske Leksikon, men bruker Bojers forståelse av verdiskapingen i forbindelse med utregningen. For å kunne anslå de samfunnsøkonomiske effektene av idrett og fysisk aktivitet vil jeg derfor finne helsegevinsten og trekke fra kostnadene knyttet til idretten. Ut ifra Nord (2002) gir dette et anslag for den *samfunnsmessige nettokostnaden*. Denne kostnaden er enten positiv eller negativ. Dersom nettokostnaden er negativ vil den økonomiske gevinsten være større enn kostnadene av idrett. I mitt tilfelle ønsker jeg å finne helsegevinsten av idrett og fysisk aktivitet og se om den er større enn den kommunale- og statlige investeringen knyttet til idrettsanlegg og idrettsaktivitet, samt idrettens frivillige arbeid. Dersom helsegevinsten veier opp for ressursbruken vil dette kunne gi en indikasjon på om idretten dekker helsebehovene eller ei. Jeg vil da kunne anslå verdiskapingen, eller den samfunnsøkonomiske gevinsten, ved idrett og fysisk aktivitet.

Tangen (2013) benyttet en slik tankegang for å verdsette golfens individuelle og samfunnsmessige verdi. Dette fant jeg svært interessant ettersom dette viste at en kan tallfeste de samfunnsøkonomiske verdiene av golf. Det er nettopp dette jeg også ønsker å gjøre, men da for hele den organiserte idretten. Jeg velger derfor å støtt meg til Nord (2002) og Tangen (2013) når det kommer til utregning av verdiskapingen på idrettsfeltet. Det skal sies at jeg tar i bruk en svært enkel samfunnsøkonomisk analyse da jeg ikke har tilgang til alle data som kreves for å kunne gjennomføre en full samfunnsøkonomisk analyse.

De tre begrepene som definerer verdiskapingen på idrettsfeltet, ressurser, produkter og behov, ønsker jeg å beskrive, eller operasjonalisere, med utgangspunkt i stortingsmeldingene om idrett. Nærmere bestemt *Idrettsmeldingene* fra 1999 og 2012, *Frivillighetsmeldingen* (2007) og *Idrettspolitisk dokument* (2011c).

Behovene innenfor idretten gjenspeiler den statlige idrettspolitikken, der visjonen er «idrett og fysisk aktivitet for alle». I den nevnte politikken er tilskudd til bygging og rehabilitering av idrettsanlegg det mest sentrale virkemiddelet for å oppnå visjonen. Det vil si at tilskuddene til idrettsanlegg og idrettsformål er ressursene som produserer idrettsanlegg og aktivitet som er produkter etablert for å dekke behovene for idrett og fysisk aktivitet.

Når det kommer til ressursbegrepet i verdiskapingen er idretten knyttet til flere aktører som bidrar til disse ressursene. Idrett har f.eks. vært omtalt i flere stortingsmeldinger siden 1970-tallet. Som nevnt har staten gjennom begrunnelser som samfunnsbehov, folkehelse og egenverdier ved idretten etablert ulike tilskuddsordninger til idrettsformål. Denne begrunnelsen for tilskudd legitimerer også mitt valg av verdiskapingsdefinisjon, da tilskuddene til idrettsformål skal dekke samfunnsbehov. Altså skal statens ressurser til idrettsformål bidra til å skape produkter som anlegg og aktivitet for å dekke samfunnets behov.

Staten har som nevnt etablert egen idrettspolitik som har visjon om «idrett og fysisk aktivitet for alle». I idrettspolitikken er tilskudd til bygging og rehabilitering av idrettsanlegg det sentrale virkemiddelet for å oppnå visjonen. Noe som også kommer frem av Tangen (2007) som sier at idrettsanlegg er et produkt av idretten for å produsere mer idrett. Ifølge Frivillighetsmeldingen (2007) har statlige tilskuddsordningen spillemidler har vært av stor betydning for den samlede anleggsutbyggingen i landet. Når det gjelder utbyggingen av idrettsanlegg utgjør spillemidler en del av finansieringen, mens kommunale investeringer og idrettens frivillige arbeid er andre finansieringsbidrag. Dette gir også grunnlag for valg av de tre ressursene i mitt forskningsprosjekt.

I Frivillighetsmeldingen (2007) kommer det frem at denne kombinasjonen har bidratt til at det i 2007 fantes omtrent 50 000 anleggsenheter i Norge. Ifølge NIF (2013a) kommer det frem at investering i idrettslag fordeler seg mellom staten 20%, kommunen 65% og idretten 15%. Dette er da investeringen kun rettet mot idrettsanlegg, og ikke aktivitet. De ressursene innenfor ressursbegrepet i verdiskapingen på idrettsfeltet er i dette forskningsprosjektet idrettens frivillige arbeid, kommunal og statlig investering på idrettsfeltet. I dette tilfellet er ikke idrettens utgifter medregnet da jeg ikke har mulighet til å beregne disse. Jeg mener derimot at ressursbegrepet er godt definert tross denne mangelen.

Idrettens frivillige arbeid er ment som det frivillig arbeidet medlemmer av NIF legger ned i den lokale idretten for å opprettholde og utvikle et godt aktivitetstilbud. Idretten er landets største barne- og ungdomsorganisasjon og den klart største arenaen for frivillig innsats. Ifølge Idrettsmeldingen (2012) er idretten en sentral bidragsyter når det er snakk om sosial integrasjon, nettverk, fellesskap og tillit. Denne funksjonen gjør at idretten også dekker andre samfunnsbehov, ikke bare helsebehov og idrettens egenverdi. Det kommer også frem at over 84% av lagene baserte 90% eller mer av driften på frivillig innsats i 2006. Denne frivillige innsatsen er derfor en forutsetning for driften av og aktiviteten i norske idrettslag.

Når det gjelder begrepet frivillig innsats benytter Wollebæk, Selle og Lorentzen (2000) begrepet som en fellesbetegnelse for alle typer bidrag som gis av fri vilje, og som kommer individer eller grupper utenfor husholdningen til gode. For å kunne tallfeste denne frivillige innsatsen har *Senter for Forskning på Sivilsamfunn og Frivillighet* ved Johns Hopkins Universitetet gjennomført omfattende datainnsamlinger innenfor den frivillige sektoren. Dette har resultert i en modell⁵ som tallfester på hvor mange frivillige årsverk hvert medlem av den sivilsektoren bidrar med. Dermed vil denne modellen være svært aktuell for å kunne tallfeste hvilke summer idretten skaper gjennom frivillig arbeid.

Idrettsmeldingen (1999) peker på idrettens rolle som arena for meningsdannelse, til å skape verdifulle rammer for menneskers liv gjennom sosiale fellesskap, kunnskapsformidling og læring, samt ansvar for å bidra til et samfunnsmessig mangfold. For å fylle denne rollen forutsetter det at idretten bygger på frivillige medlemskap. Medlemskap innebærer både rettigheter og plikter der hvert medlem blir en bidragsyter til fellesskapet. Det er her medlemmenes frivillige arbeid kommer inn, og det blir en viktig faktor for å kunne belyse det frivillige arbeidets rolle i verdiskapingen.

Den kommunale investeringen i idretten er en annen ressurs jeg benytter for å kunne belyse resursbegrepet i verdiskapingen. I Idrettsmeldingen (2012) kommer det frem at statlige tilskudd til idrettsformål utgjør et viktig bidrag til utviklingen av idrett og fysisk aktivitet, og dette kommer fram av Tangen (2013) som poengterer at finnes det flere offentlige støtteordninger til fysisk aktivitet, som f.eks. midler fra departement og direktorat, fylkesmann og fylkeskommune, og kommunale midler. Den viktigste offentlige bidragsyteren er derimot kommunen når det gjelder å skape gode rammebetingelser for lokal idrettsaktivitet.

---

⁵ Medlemmer x 0,016 = Frivillige årsverk

Dette gjelder når det gjelder bygging og drift av idrettsanlegg, men også i forhold til drifts- og aktivitetstilskudd til idretten. I samme stortingsmelding poengteres det at tilrettelegging for idrett ikke er en lovpålagt oppgave for kommunen, så tilskuddet til idrettsformål avhenger av økonomien i kommunene.

Tallmaterialet som er aktuelt for å kunne definere de kommunale ressursene til idrettsformål er KOSTRA-funksjonene 380 og 381, samt brutto investeringsutgifter for kommunale idrettsbygg og idrettsanlegg. Dette er tall jeg finner på Statistisk Sentralbyrå sine internettsiden. Funksjon 380 innebærer netto driftsutgifter til idrett og Funksjon 381 innebærer netto driftsutgifter til kommunale idrettsbygg og idrettsanlegg. Som det kommer frem av disse tallene går en stor del av den kommunale investeringen til idrettsanlegg, som også er en forutsetning for idrettsaktivitet.

Som nevnt over utgjør statlige tilskudd til idrettsformål et viktig bidrag for idrett og fysisk aktivitet. Den statlige støtten til idrettsformål blir i Idrettsmeldingen (1999) begrunnet ut fra den betydningen idrett har for befolkningen, og den nytteverdien fysisk aktivitet har for folkehelsen. Gjennom tilskuddsordninger som spillemidler til idrettsanlegg, momskompensasjon og grasrotandel spiller staten en viktig økonomisk rolle for idretten. Den tilskuddsordningen som er aktuell for dette forskningsprosjektet er spillemidler til idrettsanlegg. Av Kulturdepartementet (2014a) kommer det fram at overføringer til anleggsformål utgjør den største posten på *hovedfordelingen*⁶ av spillemidlene. I tillegg finnes det oppdaterte registre på hvor mye spillemidler som er utbetalt til idrettsanlegg.

Når det gjelder produkter er idrettsanlegg statens viktigste virkemiddel for å dekke behovene ved idrett og fysisk aktivitet. Spillemidler til idretts- og anleggsformål har, i henhold til Idrettsmeldingen (2012), hatt en sentral rolle gjennom flere år når det gjelder å legge til rette for idrett og fysisk aktivitet. Dette kommer til uttrykk gjennom den anleggspolitiske visjonen om lik tilgang til idrettsanlegg for befolkningen uavhengig av bosted.

Idrettsanlegg skal dekke befolkningens behov for idrett og fysisk aktivitet, fellesskap, samt samfunnets behov for å bedre folkehelsen og den demokratiske kompetansen. I Idrettsmeldingen (2012) uttrykkes det at målet med anleggsutbyggingen er å gi flest mulig anledning til å drive idrett og fysisk aktivitet. Det kommer også frem at prioriteringen av anlegg skal harmonisere med aktivitetsprofilen til både barn og unge, men også befolkningen

---

⁶ Hovedfordelingen av spillemidler viser den årlige fordelingen av spillemidler. Omtrent 50% går til idrettsanlegg.

generelt. I dette forskningsprosjektet til aktivitetsprofilen få en sentral plass, da den viser fordelingen av aktiviteter og i hvilken grad befolkningen benytter seg av de ulike aktivitetene. Ser en på aktivitetsprofilen i forhold til anleggsmassen vil en kunne få en indikasjon på hvordan anleggsmassen i landet gjenspeiler befolkningens anleggsbruk.

Rafoss og Tangen (2009) viser gjennom sine funn at bruken i noen anleggstyper varierer etter landsdel og bosted. Det vil si at geografisk beliggenhet spiller inn på anleggsdekningen. Mulig geografi også spiller inn på andre faktorer ved verdiskapingen på idrettsfeltet. Jeg ønsker derfor å se på geografiske inndelinger av ressursene, produktene og behovene innenfor verdiskapingen. Ved en slik inndeling vil jeg kunne få en bedre oversikt over hvordan verdiskapingen på idrettsfeltet fordeler seg geografisk. Jeg antar at jeg vil finne variasjoner i verdiskapingen fra område til område og ønsker derfor også å sammenlikne verdiskapingen på bakgrunn av innbyggertall. Med en slik tilnærming vil jeg kunne sammenlikne områder uavhengig av størrelse. Med denne avgrensingen av problemstilling mener jeg at jeg står bedre rustet for å kunne gjennomføre mitt forskningsprosjekt som har som utgangspunkt å undersøke hvordan verdiskapingen på idrettsfeltet kjennetegnes.

1.2 Oppgavens struktur

Denne undersøkelsen består av seks kapitler, og starter naturligvis med en innledning (kap.1). Her innleder jeg undersøkelsen og spesifiserer problemstillingens område. Kapittel 2 danner det teoretiske rammeverket for denne verdiskapingsstudien, og her undersøker jeg verdiskapingens bestanddeler før jeg ser dem i lys av tidligere teoretiske undersøkelser. Jeg vil redegjøre for faktorene innenfor ressurser (2.1) og produkter (2.2). Deler av redegjørelsen for produktene (4.6) og behovene (4.7) vil komme i resultatkapittelet.

I kapittel 3 dreier jeg undersøkelsen over til de metodiske valgene jeg har tatt og greier ut om undersøkelsens metodiske tilnærming. Innledningsvis gjør jeg greie for metodiske valg før jeg introduserer forskningsprosjektets enheter og populasjon (3.1), samt variabler og verdier (3.2). Deretter redegjør jeg for hvilke type datamateriale undersøkelsen dreier seg om, nemlig registerdata (3.3). I 3.4 presenterer jeg forskningsprosessen, før jeg kommenterer sentrale reliabilitets- og validitetsspørsmål (3.6). I kapittel 4 presenterer jeg undersøkelsens hovedfunn med utgangspunkt i det teoretiske rammeverket. Dette kapittelet er delt inn etter verdiskapingens bestanddeler og funnene støtter seg hovedsakelig på mitt datamateriale, men også til tidligere undersøkelser. I kapittel 5 diskuterer jeg resultatene i forbindelse med verdiskapingsbegrepet, før jeg avslutter studien med å presentere min konklusjon.

2 Verdiskapingens bestanddeler

– ressurser, produkter, behov

Målet med dette kapittelet er å spesifisere verdiskapingens innhold og vise hvordan innholdet skal måles. Dette teoretiske rammeverket danner grunnlaget for analysen og diskusjonen rundt oppgavens datamateriale. Jeg vil ta for meg de ulike faktorene innenfor ressurser, produkter og behov i verdiskapingen på idrettsfeltet, og se dem i lys av empiriske studier som tidligere er blitt gjennomført.

2.1 Ressurser

Ressursbegrepet i verdiskapingen er i dette tilfellet knyttet til idrettens frivillige arbeid, kommunal investering til idrettsformål og spillemidler til idrettsanlegg. Dette er ressurser som skal resultere i produkter som idrettsanlegg og idrettsaktivitet, som igjen skal direkte eller indirekte dekke samfunnets behov for idrett og fysisk aktivitet. Først vil jeg presentere idrettens frivillige arbeid, dernest kommunal investering og spillemidler.

2.1.1 Idrettens frivillige arbeid

Først vil jeg kommentere at ressursbruken i idretten kun vil innebære verdien av det frivillige arbeidet. Dette er på grunn av at jeg ikke har data for å kunne beregne idrettens driftskostnader, som også skulle vært med for å kunne beregne den totale ressursbruken i idretten. I NIF (2011c) sitt *Idrettspolitisk dokument* bli frivillig innsats i idretten sett på som den viktigste ressursen i norsk idrett. Av dette dokumentet kommer det frem at frivillig arbeid gir mening, trivsel og skaper gode sosiale nettverk. I tillegg skapes det positive ringvirkninger, både for person, idrett og samfunn. Gjennom *Idrettspolitisk dokument* ønsker idretten å utfordre myndighetene til å anerkjenne verdien av det frivillige arbeidet. Det kommer som sagt frem at frivilligheten er norsk idretts viktigste ressurs, og for å kunne opprettholde denne ressursen blir det viktig at myndighetene anerkjenner denne verdien, og bidrar til at hverdagen forenkles og de økonomiske rammene forbedres. Gjennom slike virkemidler vil idretten kunne redusere sine kostnader knyttet til drift, som igjen kan bidra til å øke aktivitetstilbudet. Økt aktivitetstilbud vil kunne øke aktive personer og øke aktivitetsnivået i befolkningen, noe som vil gi positive helseeffekter.

Når det gjelder frivillig arbeid i idretten og idrettsaktivitet er det hovedsakelig i idrettslagene dette finner sted. Det finnes også i den uorganiserte idretten, men i mindre former enn i den

organiserte. Enjolras og Seippel (2007) mener den organiserte idretten kjennetegnes av at den er ulønnet, frivillig, uavhengig av en tredjepart og beslutningsstrukturen er demokratisk. Her kommer det også fram at frivillig og ulønnet arbeid er den viktigste ressursen i den organiserte idretten, og kalles *dugnadsøkonomi* av Enjolras (2007). Dette kommer jeg tilbake til senere. I tillegg er sosial kapital og frivillighetens nytteverdi viktige forklaringer på hvorfor mennesker driver med frivillig arbeid. Innenfor frivillig arbeid handler sosial kapital om å knytte til seg nettverk og bekjente som bidrar til sosialisering og følelse av tilhørighet. Dette kommer jeg også tilbake til under kapittelet for dugnadsøkonomi. Når det gjelder frivillighetens nytteverdi er det å vite at en gjør en innsats for en god sak en viktig forklaring på de frivillige bidragene i idretten.

Når det gjelder frivillig bidrag regner Wollebæk, Selle og Lorentzen (2000) det som ubetalt, frivillig arbeid og medlemskap i frivillige organisasjoner. *Frivillig arbeid* defineres som ulønnet arbeid i regi av en frivillig organisasjon, og *medlemskap* defineres som en frivillig, formell tilknytning til en organisasjon. Medlemskapet kan gjennom deltakelse være aktivt, eller gjennom kun kontingentbetaling beskrives som passivt. Den delen av befolkningen som har medlemskap i idretten inkluderes også i idrettsorganisasjonen, ettersom medlemskapet bidrar til at man kan yte idretten det idretten krever for deltakelse. Det vil si at en kan yte frivillig bidrag og inkluderes i idretten gjennom deltakelse i idrettsaktivitet og/eller frivillig arbeid.

I mitt forskningsprosjekt blir både passive og aktive medlemmene aktuelle, da disse inkluderes i idretten ettersom de yter en form for frivillig bidrag. Dermed foregår det en inkludering- og ekskluderingsprosess i idretten, og derfor også i mitt forskningsprosjekt. Det vil si at jeg inkluderer de som yter frivillige bidrag i idretten, og ekskluderer de som ikke yter frivillige bidrag. Ettersom jeg baserer min undersøkelse på medlemskap er det altså dette frivillige bidraget jeg har lagt til grunn for hva som inkluderes som frivillig arbeid i idretten. Med andre ord, det er medlemmer som er aktuelle i mitt forskningsprosjekt når det kommer til frivillig arbeid i idretten.

Når det gjelder frivillighet i idretten vil jeg se nærmere på begrepet *frivillig innsats* for å kunne se begrepet i sin helhet, men også for å avgrense begrepet til de deler som er relevant med tanke på frivillig arbeid i idretten. Wollebæk, Selle og Lorentzen (2000) benytter frivillig innsats som samlebegrep for alle typer bidrag som gis av fri vilje, og som kommer de utenfor husholdningen til gode. Frivillig innsats kan også deles inn i de to kategoriene *frivillige-* og *økonomiske* bidrag.

I forskningsprosjektet vil ikke kategorien økonomiske bidrag være relevant, da det regnes som pengegaver, bidrag gjennom pengespill, naturalytelser⁷ og bevisst kjøp av varer og tjenester som støtter frivillige organisasjoner. Dette er et lite paradoks ettersom jeg ønsker å undersøke de økonomiske verdiene som skapes gjennom frivillig innsats. Det er derimot ikke den siden av frivillig innsats jeg ønsker å undersøke. Jeg ønsker heller å undersøke verdiene som skapes gjennom medlemskap og frivillig arbeid. Idrettens frivillige arbeid vil derfor gå ut på de økonomiske verdiene som skapes gjennom frivillige årsverk⁸.

Når det gjelder frivillighet finnes det en egen frivillig sektor, og denne består av frivillige organisasjoner som for eksempel idrettslag. Den frivillige sektoren består av flere ulike kategorier av frivillige organisasjoner; kultur og fritid, utdanning og forskning, helse, sosiale tjenester, miljøvern, lokalmiljø og bolig, politiske- og interesseorganisasjoner, frivillighetssentraler, internasjonale organisasjoner, religion og yrkes-, bransje- og fagforeninger. I dette tilfellet er det frivillige kultur- og fritidsorganisasjoner som blir aktuelle, ettersom de medlemsbaserte idrettsorganisasjonene er underlagt Kulturdepartementet.

Ifølge Statistisk Sentralbyrå (2014), fra nå av forkortet SSB, besto den frivillige sektoren av rundt 120 000 frivillige årsverk i 2012. Halvparten av disse finner man innenfor kultur og fritid. Ser en videre på fordelingen innenfor kultur og fritid kommer det frem av Vestfold Idrettskrets (2009) at idretten har en solid posisjon i nordmenns hverdag, og tiltrekker seg betydelige deler av den frivillige innsatsen, som utgjorde 27 800 frivillige årsverk i 2008. Tar en utgangspunkt i at ett årsverk består av 1 750 timer tilsvarer dette over 48 millioner timer frivillig arbeid i idretten i 2008.

Wollebæk, Selle og Lorentzen (2000) så på hvilke arbeidsoppgaver som ble gjennomført i de ulike frivillige organisasjonstypene. Innenfor idrett gikk 61% av den totale arbeidstiden til innadrettede aktiviteter, 24% til innad- eller utadrettede aktiviteter, 10% til utadrettede aktiviteter samt 6% til andre aktiviteter. Det vil si at en stor andel av arbeidsmengden går til intern drift av organisasjonen gjennom styreverv (16%), administrasjon (15%), transport (10%) og trening (20%). Når det gjelder innad- og utadrettede aktiviteter innebærer det dugnader (20%) og innsamlinger (4%). Utadrettede aktiviteter handler om kampanjer (2%), informasjon (6%) og omsorgsarbeid (2%).

---

⁷ Betaling bestående av varer eller tjenester, i stedet for penger.

⁸ Ett årsverk tilsvarer 1 750 timer. <http://www.ssb.no/a/metadatas/conceptvariable/vardok/2744/nb> (Lest 10. november 2014)

Det vil si at det hovedsakelig er trening, dugnad, styreverv, administrasjon og transport som produserer den store andelen av idrettens frivillige årsverk.

Frivillighetsmodellen til Johns Hopkins

Når det gjelder verdiskaping gjennom frivillig arbeid har *Senteret for Forskning på Sivilsamfunn og Frivillighet* (Center for Civil Society Studies) ved John Hopkins-universitetet i USA gjennomført den mest omfattende internasjonale datainnsamlingen innenfor frivillig sektor. Senteret har utviklet en internasjonal standard for registrering av data om den frivillige sektoren, og denne standarden heter *Handbook on Nonprofit Institutions in the System of National Accounts* og denne standarden er godkjent og anbefalt av FN. Ifølge senterets nettsider⁹ ble data om den frivillige sektoren ført under andre sektorer, og derfor ble det vanskelig å finne og isolere disse dataene for videre anvendelse. Målet for innsamlingen av data fra den frivillige sektoren var å styrke både forståelsen og troverdigheten til denne viktige sektoren.

Ifølge Frivillighet Norge (2015) er det SSB som fører det norske satellittregnskapet¹⁰ for frivillig sektor og de følger den nevnte standarden. Dette gjør det mulig å sammenlikne frivillig sektor på tvers av landegrenser og se utvikling gjennom flere år. Gjennom bruk av standarden publiserte senteret en rapport kalt *The State of Global Civil Society and Volunteering*¹¹ som tar for seg statusen for frivillig sektor i 16 ulike land. Landene de har samlet inn tall fra nasjonal statistikk er Australia, Belgia, Brasil, Canada, Tsjekkia, Frankrike, Israel, Japan, Kirgisistan, Mexico, Mosambik, New Zealand, Norge, Portugal, Thailand og USA. Ifølge samme rapport produserer frivillig sektor i Norge verdier tilsvarende 4,6% (1,9% lønnet og 2,7% ulønnet) av brutto nasjonalprodukt. Av de 16 landene har Norge desidert høyest andel ulønnet frivillig innsats, men ikke høyere enn nr. 10 av 16 land når det gjelder høyest frivillig verdiskaping i forhold til BNP. Dette skyldes at frivillig sektor i Norge ikke produserer tjenester i samme grad som andre land, men at frivilligheten dreier seg mer om kultur, deltakelse og påvirkning.

Modellen for frivillig innsats er anerkjent og brukt i 33 land, der iblant Norge, Sverige og Danmark. Wollebæk, Selle og Lorentzen (2000) tok i bruk denne modellen for å kunne se på verdien av den frivillige innsatsen lagt ned i norsk idrett. Når det er snakk om arbeidet gjort av Johns Hopkins-universitetet har de kommet frem til at frivillighetsfaktoren er 0,016.

---

⁹ <http://ccss.jhu.edu/research-projects/un-nonprofit-handbook/> (Lest 10.september 2014)

¹⁰ Bygger på nasjonalregnskapets tall, men er spesielt tilpasset for å belyse ett område.

¹¹ Salamon, Sokowski, Haddock, & Tice (2013)

Det vil si at hvert medlem i den frivillige sektoren gjennomfører i gjennomsnitt 0,016 frivillige årsverk. Denne faktoren er gitt for å finne antall årsverk ut ifra antallet som gjennomfører frivillig arbeid, i dette tilfellet medlemmene i idretten. Ved å multiplisere frivillighetsfaktoren med antall medlemmer av NIF vil en da kunne finne antall frivillige årsverk som produseres i norsk idrett. Formelen for idrettens frivillige arbeid er gitt slik:

Idrettens frivillige arbeid	Årsverk (Medlemstall X Frivillighetsfaktor) X Gjennomsnittlig arbeiderlønn
--	---

Tabell 1: Formel for idrettens frivillige arbeid

Det skal sies at denne formelen er utarbeidet etter gjennomsnittet av de 16 landene datamaterialet omhandler. Formelen er derfor ikke skreddersydd norske forhold, men som nevnt over er Norge under gjennomsnittet når det kommer til andelen av BNP. Jeg har ikke kunnskap om andre lands BNP i forhold til Norge, så jeg vil ikke gå nærmere inn på dette. Men ettersom norsk idrett er tuftet på frivillighet vil jeg anta at denne formelen i alle fall ikke gir en høyere verdi for frivilligheten enn realiteten er. Det hadde derimot vært interessant å sett hvor mye de frivillige i idretten faktisk bidrar med i forhold til den internasjonale formelen til Johns Hopkins.

Størrelsen på idrettens frivillige arbeid avhenger av de som legger ned den frivillige innsatsen, i dette tilfellet medlemmene av NIF. De som ikke er medlemmer blir i denne undersøkelsen ekskludert når det gjelder frivillig arbeid i idretten. Det tilsier ikke at det kun er medlemmer som legger ned frivillig innsats i idretten. Det finnes også de som legger ned mange timer i idrettslaget på frivillig basis som ikke er medlemmer, som for eksempel foreldre og foresatte. De legger ned mye tid og ressurser på å følge opp barna sine, og mye av denne jobben gjøres også uten medlemskap i idretten. Disse ressursene er derimot vanskelige å få tallfaste data på, da innsamlingen av slik data er svært krevende. Dermed er medlemstallene de klare dataene en har for å kunne si noe om hvor mange som legger ned frivillig innsats. Medlemstallene innrapporteres fra idrettslagene til NIF hvert år i januar, gjennom idrettsregistreringen. Det vil si at idretten selv er ansvarlig i å oppdatere medlemstallet. Oversikten over medlemmer blir da fordelt på de ulike idrettskretsene og idrettsrådene. Med bruk av formelen kan en verdsette det frivillige arbeidet som legges ned i idretten. Ved å multiplisere frivillighetsfaktoren med antall medlemskap i en kommune finner en antall årsverk. Videre summerer er antall årsverk og gjennomsnittlig arbeiderlønn for å få den totale verdien. Jeg har valgt å benytte meg av en gjennomsnittslønn på 489 200kr, bakgrunnen for dette valget kommer jeg tilbake til i metodekapittelet.

Idrettens nytte- og egenverdi

For å beskrive idrettens betydning kommer det frem av Frivillighetsmeldingen (2007) at idretten både har en egenverdi og en nytteverdi. Med egenverdi menes individets glede av å være i bevegelse og den opplevelsen som idrettsaktiviteter gir. Opplevelser kan f.eks. være glede, mestring og det å holde seg i fysisk form. Aktivitetene som utøves innen den organiserte idretten har en viktig funksjon i å skape sosiale fellesskap, trygge oppvekstmiljøer og levende lokalsamfunn. Idrettens egenverdi kan ikke måles, men er svært viktig for samfunnsutviklingen.

Når det kommer til idrettens nytteverdi handler denne om samfunnsnyttene av at befolkningen driver med idrett og fysisk aktivitet. Den fysiske aktiviteten er en viktig verdi med store ringvirkninger. Gjennom idretten blir deltakere en del av innlæringen av idrettens verdigrunnlag som handler om frivillighet, demokrati, lojalitet og likeverd¹². I tillegg bidrar idretten til holdningsskapende og forebyggende arbeid, samt folkehelse. I forbindelse med idrettens nytteverdi ønsker jeg å se på de økonomiske virkningene av fysisk aktivitet i et helseperspektiv. Det er her helsegevinsten kommer inn ettersom en del av idrettens nytteverdi kan tolkes som de helsefremmende effektene av at folk driver fysisk aktivitet gjennom idrett. Ifølge Frivillighetsmeldingen (2007) viser både forskning og erfaring at det er god sammenheng mellom det å være i god fysisk form og det å utvikle psykisk helse og sosiale ferdigheter. Som landets største frivillige organisasjon bidrar idretten betydelig gjennom å være en viktig arena for meningsdannelse og kunnskapsformidling, samt bidra til et samfunnsmessig mangfold. Det er ikke noe klart skille mellom idrettens egenverdi og nytteverdi, men egenverdien oppfattes som følelsene rundt selve aktiviteten, mens nytteverdien kan betraktes som produkter av aktiviteten.

Den frivillige innsatsen som legges ned i lokale lag og foreninger er en forutsetning for aktiviteten som skapes i norsk idrett. Uten frivilligheten hadde idretten stoppet opp, og derfor blir frivillig innsats også en forutsetning for idrettens verdier. I Frivillighetsmeldingen (2007) kommer det frem at idrett er en viktig livsløpsaktivitet, og det arbeidet som legges ned innen den frivillige idretten utgjør en viktig samfunnsmessig ressurs. Som samfunnsmessig ressurs bidrar idretten gjennom å skape gode oppvekstmiljøer for barn og unge, fremmer trivsel og helse, og gjennom å være viktige sosiale arenaer for deltakelse, sosial tilhørighet og identitetsbygging.

---

¹² Idrettspolitisk dokument 2011-2015

Idretten har en uavhengig posisjon i forhold til det offentlige. I *Frivillighetsmeldingen* (2007) kommer det frem at statens oppgave først og fremst er å sørge for best mulig rammevilkår for den frivillige idretten og å legge til rette for egenorganisert fysisk aktivitet og trening. Staten, og samfunnet generelt, øker idrettens nytteverdi gjennom å styrke idrettens egenverdi. En kan også se virkningene av idrett og fysisk aktivitet i andre sektorer uten idrettsformål.

Begrunnelsene for statlig medvirkning og økonomisk støtte til idrettsmål er derfor forankret i nettopp egen- og nytteverdien av idrett og fysisk aktivitet. Staten ønsker å bidra til at den frivillige lokale idretten kan bestå og utvikles videre gjennom blant annet spillemidler øremerket til idrettsformål.

Når det gjelder idrettens økonomiske nytteverdi er det hovedsakelig anlegg, arrangement og dugnadsarbeid som bidrar til de største økonomiske verdiene. Målet med bygging og rehabilitering av idrettsanlegg er blant annet å sikre barn og ungdom gode oppvekstvilkår, men denne anleggsutbyggingen skaper også store økonomiske verdier på lokalt nivå. Det er blant annet entreprenører, leverandører og håndverkere som bidrar til å bygge og vedlikeholde anleggene, noe som genererer sysselsettingseffekt og skatteinngang til kommunen. Når det gjelder større idrettsarrangement utvikles disse som samarbeidsprosjekter mellom kommune, næringsliv og idrett. Ved store arrangement kommer også mange deltakere og tilskuere, noe som fører til store besøkstall. Dette resulterer for eksempel i flere overnattings-, kultur- og restaurantgjester og økt handel for den lokale handelsstanden. Gjennom gode arrangement vil en også kunne knytte relasjoner slik at mange velger å komme tilbake ved en senere anledning, enten som deltaker og/eller turist. Næringslivet vil da kunne se nytten av gode avtaler mellom dem og idretten, som vil sikre generering av økonomiske verdier.

Jeg vil hevde at idrettens egenverdi og nytteverdi henger sammen, på bakgrunn av at idrettens egenverdi er essensielt for deltakelsen i idrett. Jeg vil anta at store deler av medlemsmassen i idretten driver med idretten på grunn av egenverdien knyttet til fysisk aktivitet. Med denne tankegangen fører det til et avhengighetsforhold mellom egenverdien og nytteverdien, som vil si at nytteverdien avhenger av egenverdien. Dersom befolkningen ikke opplever noe egenverdi av idrett, vil ikke befolkningen drive idrett, og dermed får ikke samfunnet noe nytteverdi av idretten heller.

Dersom samfunnets nytteverdi av idretten skal øke, må også samfunnet styrke idrettens egenverdi.¹³ Og dette gjøres ved å blant annet anerkjenne verdien av idrettens frivillige arbeid og bedre betingelsene og vilkårene for frivillig arbeid.

Dugnadsøkonomi

Enjolras (2007) tar i bruk et begrep kalt *dugnadsøkonomi*, og dette er et sentralt begrep i mitt forskningsprosjekt. Begrepet knytter jeg til ressursbegrepet i verdiskapingen på idrettsfeltet ettersom store deler av det frivillige arbeidet i idretten er dugnad. Når det kommer til dugnad og frivillig arbeid regnes dette som individuelle handlinger, og disse kan koordineres med gjensidighet og markeder.

«Idrettslagenes dugnadsøkonomi kan forstås som et spesifikt institusjonalisert kompromiss mellom to forskjellige koordineringsmekanismer: den gjensidighetsbaserte og den markedsbaserte.» (Enjolras B. , 2007, s. 84)

Det vil si at idrettslagene står for det å samhandle de frivilliges individuelle handlinger og koordinere disse med gjensidighet og rettet mot et markedet. Ifølge Enjolras m.fl. (2005) kan dugnadsøkonomi ses på som et slags kompromiss mellom markedsinntekter og frivillig innsats. Den frivillige innsatsen krever derimot forpliktelse om gjengjeldelse. Det vil si at forpliktelsen om å gjengjelde eller være takknemlig ovenfor dem som yter dem, er en svært viktig mekanisme innenfor frivillig arbeid. Enjolras m.fl. (2005) kaller derfor frivillig innsats for gjensidighetsbaserte ressurser.

Det betyr at idrettslaget retter de frivilliges handlinger mot markedet mot forpliktelsene om at handlingene de frivillige legger ned gir dem noe tilbake. Idrettslaget koordinerer dugnad og de frivillige stiller opp uten forventning om direkte kompensasjon, men mot at jobben bidrar til å generere markedsbaserte ressurser som deretter brukes til å finansiere idrettslig aktivitet. Et eksempel her kan være at idrettslaget bygger et nytt idrettsanlegg og de frivillige stiller opp på dugnad for å få ferdigstilt anlegget.

Dermed vil de frivillige koordinere sine individuelle handlinger mot et felles gjensidig mål. Idrettslaget får ferdigstilt nytt idrettsanlegg som produserer mer idrett, noe som vil gi de frivillige bedre treningsmuligheter. Ifølge Enjolras m.fl. (2005) kan verdiene av det frivillige arbeidet i idretten i 1999 estimeres til 7,3 milliarder kroner. I tillegg har det frivillige arbeidet bidratt til å generere 1,7 milliarder kroner i markedsbaserte inntekter.

---

¹³ <http://www.nif.no/tema/verdier/Sider/begreper.aspx> (Lest 3.februar 2015)

Uten dugnadsøkonomien måtte derfor enten det offentlige eller idrettslagene selv bidratt med milliarder av kroner for et tilsvarende idrettstilbud. I tillegg poengteres det at dugnadsøkonomien også utgjør et sosialt system der de frivillige får anledning til å møtes og utvikle personlig kontakter og nettverk. Det er gjennom den sosiale delen av frivillig arbeid og verv i idrettslagene at de store verdiene i idretten skapes, men disse er vanskelig å tallfeste i form av kroner da dette er individuelle verdier. I dette begrepet tar en ikke høyde for idrettens driftskostnader, slik som en gjør i samfunnsregnskapet. Begrepet *dugnadsøkonomi* blir da kun en betegnelse på idrettens frivillige arbeid. Med tanke på at heller ikke jeg inkluderer driftskostnadene blir denne betegnelsen lik min fremstilling av ressursene knyttet til idretten. Det vil si at både dugnadsøkonomi-begrepet og denne undersøkelsen fokuserer på det frivillige arbeidet i idretten, og ikke medregnet driftskostnader, når det er snakk om ressursbruken i den organiserte idretten for å bygge idrettsanlegg og skape idrettsaktivitet.

I Frivillighetsmeldingen (2007) kommer det også frem at frivillige organisasjoner spiller en viktig rolle i arbeidet for å bedre folkehelsen, både gjennom selve aktiviteten, som er idrettens primær oppgave, og gjennom den sosiale delen av frivilligheten. Som nevnt over viser både forskning og erfaring at det er god sammenheng mellom det å være i god fysisk form, og det å utvikle psykisk helse og sosiale ferdigheter. I tillegg er Norges Bedriftsidrettsforbund et av få særforbund i NIF med voksne som sin primære målgruppe, noe som bidrar til å styrke den voksne befolkningens fysiske form og helse gjennom regelmessig fysisk aktivitet. Ifølge Vestfold Idrettskrets (2009) er den sosiale møteplassen en svært viktig faktor for engasjementet innenfor idrett, spesielt for den voksne delen av medlemsmassen.

Gjennom den frivillig dugnadsinnsatsen bidrar idretten til å skape sosiale møteplasser, som er viktig for utviklingen av både enkeltindivid og gruppe. I Frivillighetsmeldingen (2007) poengteres nettopp dette med sosiale møteplasser. Folk trenger arenaer for å møte hverandre, dele opplevelser, meninger og erfaringen. I mange kommuner blir derfor deltakelse eller frivillige bidrag i idretten viktige møteplasser utenom jobb og skole. Samvær og deltakelse gir også kontakter og nettverk, eller *sosial kapital* som det også kalles. Robert Putnam (2000) viser til sosial kapital som de de bekjentskaper og nettverk aktører kan benytte seg av for å skaffe tilgang til ulike ressurser. Innenfor sosial kapital kommer det frem to begreper «bonding» og «bridging». Bonding er båndene som skapes mellom medlemmer, mens bridging er broene som bygges mellom idrettslaget og lokalmiljøet. Sosiale møteplasser kan også være en viktig trivselsfaktor og en kanal for påvirkning og innflytelse.

Ettersom idretten skal være for alle vil deltakere kunne føle inkludering og likeverd i møte med idretten som sosial møteplass.

Jeg har nå spesifisert og definert hva det frivillige arbeidet i idretten innebærer, og vist at verdien av dette frivillige arbeidet bygger på antall medlemskap. Videre vil jeg spesifisere og definere hva den kommunale investeringen til idrettsformål innebærer, men først ønsker jeg å fremheve den kommunale idrettspolitikken.

2.1.2 Kommunal idrettspolitik

I dette forskningsprosjektet ser jeg på verdiskapingen på idrettsfeltet, og som ressurser i denne sammenheng kommer idrettens frivillige arbeid og kommunal- og statlig investering inn i bilde. Dermed er kommunal investering en av de tre ressursene i verdiskapingen jeg har valgt å undersøke. Den kommunale investeringen er et resultat av idrettspolitikken som utformes i samarbeidet mellom idrett, kommune og idrettsråd.

Ifølge NIF (2011a) er idrettsrådet et organisasjonsledd i NIF, og i formålsparagrafen i loven for idrettsråd heter det at idrettsrådene «skal arbeide for best mulige forhold for idretten i kommunen.» Her kommer det også frem at idrettsrådene skal være en arena for samarbeid mellom lagene og de kommunale myndighetene. Ifølge Waldahl (2009) er idrettsrådet plassert i en posisjon mellom idrettslagene og kommunen, og holder dermed til i skjæringspunktet mellom det offentlige og frivillige virket.

Den kommunale organiseringen var gjennom en viktig endring tidlig på 90-tallet. Waldahl (2009) forteller at de norske kommunene, frem til 1992, var organisert i ulike hovedutvalg som for eksempel utdanning, teknisk og kultur. Idretten var her organisert under kultur. I 1992 sto derimot kommunene friere til å organisere sin virksomhet. Dermed ble det åpnet for egne idrettsfelt i kommunene (og fylkeskommunene), og flere kommuner fikk dermed sine egne idrettsutvalg. En kan anta at de ulike organisasjonsløsningene internt i kommunen bidrar til ulikt fokus på idrettsfeltet.

«Kommunal organisering i forhold til idretten varierer og det er rimelig å anta at dette vil påvirke måten kommunene opererer innenfor idrettsfeltet.»

(Waldahl, 2009, s. 19)

For kommunene er ikke idrett et lovpålagt område, men idrett inngår derimot som en del av kommunens planverk. Her kommer den kommunale delplanen for idrett og fysisk aktivitet til bruk, og Kulturdepartementet har satt flere krav til innhold for denne type plan.

Kommunal delplan for idrett og fysisk aktivitet er et viktig dokument når det kommer til mitt forskningsprosjekt, ettersom det er denne planen som legger føringer for kommunens investering i idrettsanlegg. Kulturdepartementet (2014b) har laget *veileder til kommunal planlegging av idrett og fysisk aktivitet*, og jeg velger å trekke frem noen av innholdskravene til delplanen for idrett og fysisk aktivitet.

- Målsetning for anleggsutbygging og sikring av areal for idrett og friluftsliv.
- Analyse av langsiktige og kortsiktige behov og anlegg og aktivitet.
- Prioriterte handlingsprogrammer for utbygging av idretts- og friluftsanlegg.
- Økonomiplan knyttet til drift og vedlikehold av eksisterende og planlagte anlegg.
- Uprioritert liste over langsiktige behov for anlegg.

Disse kravene legger klare føringer for kommunenes kort- og langsiktige planer for idrettsanlegg. Disse planene en kan se resultatene av i tallene for kommunal investering. Jeg vil derfor si at det er en sammenheng mellom de kommunale delplanene for idrett og fysisk aktivitet og datamaterialet mitt når det gjelder kommunal investering.

2.1.2 Kommunal investering

Når det kommer til kommunal investering vil jeg ta for meg investeringer og utgifter til idrettsformål. I dette tilfellet er det snakk om kommunale ressurser i form av de kommunale investerings- og driftsutgiftene til idrettsformål. Ifølge Idrettsmeldingen (2012) var nettopp disse kommunale tilskuddene til fysisk aktivitet og idrett på over 6 milliarder kroner i 2010. Vestfold Idrettskrets (2009) tar kun i bruk KOSTRA-tallenes funksjon 380 og 381, altså driftsutgiftene, når det er snakk om kommunale utgifter til idrettsformål. I tillegg til disse to KOSTRA-funksjonene velger jeg å ta i bruk tallene for investeringsutgifter knyttet til idrettsanlegg. Det vil si at dataene jeg henter inn i tilknytning til kommunale utgifter til idrettsformål innebefatter disse tre postene:

Brutto investeringsutgifter for kommunale idrettsbygg og -anlegg
+ Netto driftsutgifter til idrett
+ Netto driftsutgifter til kommunale idrettsbygg og -anlegg
<hr/>
= Kommunal investering til idrettsformål
<hr/> <hr/>

Tabell 2: Formel for kommunal investering til idrettsformål

På SSB sine nettsted¹⁴ leser jeg at KOSTRA står for Kommune-Stat-Rapportering, og er et nasjonalt informasjonssystem som gir styringsinformasjon om kommunal virksomhet. KOSTRA-tallene er en sammenfatning av informasjon om kommunale tjenester og bruk av ressurser på ulike tjenesteområder. Bakgrunnen for tallene er for å kunne produsere relevant informasjon både nasjonalt og lokalt. Denne informasjonen er hovedsakelig rettet mot beslutningstakere, men også andre, som f.eks. meg selv. Nøkkeltallene rapporteres inn direkte fra kommunene til SSB, og SSB omformer dernest disse nøkkeltallene til statistikk om ressursinnsatsen, prioriteringer og måloppnåelse i ulike geografiske områder, som kommuner, bydeler og fylker.

I rapporten *KOSTRA* (2011) utarbeidet av Bærum Kommune er KOSTRA-systemet veletablert og en finner de fleste nøkkeltall for flere år tilbake. Dette gir mulighet til å følge utvikling over tid. En kan oppleve å finne områder med mange tall, og områder med få tall, noe som kan føre til at det reises spørsmål som ikke nødvendigvis KOSTRA kan besvare, og det er her styrkene og svakhetene ved KOSTRA-tallene ligger. Tallene er godt egnet som grunnlag for overordnet refleksjon, men for å finne årsaken bak tallene må en støtte seg på mer detaljerte undersøkelser.

Til tross for egne KOSTRA-veiledere og regnskapsstandarder som skal bidra til lik praksis i kommunene, finnes det også tilfeller med ulik regnskapsføring. Grunnen til dette kan være at kommunene opererer med ulik organisering, da kommunene står friere til hvordan de skal organisere sin idrettsvirksomhet. De ulike organisasjonsløsningene internt i kommunen kan som nevnt tidligere bidra til ulikt fokus på idrettsfeltet, som igjen bidrar til at det gjøres feil i grunnmaterialet. Et eksempel kan være at beløp føres inn på feil post, og dette må jeg ha i baktankene når jeg tar i bruk disse dataene.

NIF (2011b) definerer KOSTRA-funksjonene 380 og 381 i sin rapport *Anlegg og Spillemiddel* fra 2011. Funksjon 380 dreier seg om utgifter og inntekter knyttet til idrettsaktiviteter i regi av kommune. Dette inkluderer utgifter til inventar og utstyr som benyttes til disse aktivitetene, samt drifts- og anleggsstøtte til idrettsorganisasjoner. Drift- og anleggsstøtte til idrettsorganisasjoner vil si støtte til drift, vedlikehold og investeringer i ikke-kommunale idrettsanlegg, samt idrettsarrangement. Funksjon 381 handler derimot om utgifter til drift, vedlikehold og påkostning av kommunale idrettsanlegg, dette gjelder ikke forvaltningsutgifter og inventar/utstyr.

---

¹⁴ <http://www.ssb.no/offentlig-sektor/kostra/> (Lest 10. september 2014)

Når det kommer til investeringsutgifter for kommunale idrettsbygg og idrettsanlegg har ikke SSB tallopplysninger om kommunenes netto investeringsutgifter til idrett, derfor tar jeg i bruk brutto-begrepet når det gjelder investeringsutgifter til kommunale idrettsbygg og –anlegg. Hovedforskjellen fra netto til brutto er at brutto investeringsutgifter ikke er medregnet skatt. Dermed kan jeg ikke med sikkerhet anslå hvor stor andel av investeringsutgiftene som består av rene overføringer til idretten, men jeg antar at jeg vil få en viss formening av omfanget.

2.1.3 Statlige tilskudd og overføringer

Fra 2001 til 2010 har det vært en kraftig økning i statlige tilskudd og økonomiske overføringer til idrettsformål. I tillegg til økningen av spillemidler til idrettsformål har grasrotandelen, momskompensasjonsordningen for frivillige organisasjoner og ved bygging av idrettsanlegg blir innført. Dette har bidratt med betydelige midler til idretten, og ifølge Idrettsmeldingen (2012) var summen av spillemidler, grasrotandelen og momskompensasjon til idrett i 2011 på over 2 milliarder kroner. Når det gjelder statlige tilskudd vil jeg i dette forskningsprosjektet kun ta i bruk tall for spillemidler til idrettsanlegg.

I verdiskapingen på idrettsfeltet er statlig investering i form av spillemiddelordningen en ressurs jeg vil undersøke. Spillemiddelordningen er et resultat at koblingen mellom idrettsorganisasjonen og staten. Det er gjennom denne koblingen at idrettspolitiske dokumenter, idrettsmeldinger og idretts- og anleggspolitikk har blitt etablert, og det er Kulturdepartementet som står ansvarlig for den statlige idrettspolitikken. I Idrettsmeldingen (1999) kommer det frem at staten tidligere begrunnet sin støtte til med helsegevinsten ved utøvelse av idrett og fysisk aktivitet. Etter at idretten ble en del av kulturbegrepet er det idrettens egenverdi som har fått økt betydning for statlig støtte. Som nevnt tidligere handler idrettens egenverdi om kvaliteter som glede, mestring og samhold. Ifølge Rafoss og Tangen (2009) har forholdet mellom staten og idretten historisk sett fremmet utviklingen og velferdsstaten, og målet med den statlige anleggspolitikk har vært at alle skal få lik tilgang til idrettsanlegg, uansett bosted.

Rafoss og Tangen (2009) skriver at etter etableringen av Norsk Tipping i 1946 har tilførselen av midler, først fra fotballtippingen og etter hvert fra andre statlige spill, gitt det økonomiske grunnlaget for bygging og spredning av en landsdekkende anleggsmasse. I tillegg kommer det frem av loven om pengespill at overskuddet av spillemidler til idrett i hovedsak skal gå til bygging av idrettsanlegg, samt holdes utenfor statsbudsjett. Det poengteres også at de fleste

idrettsanleggene som er bygd i Norge etter krigen har mottatt spillemidler som en del av finansieringen.

Fordeling av overskuddet fra Norsk Tipping AS kalles hovedfordelingen, og regjeringen fordeler delen av overskuddet som går til idrettslige formål. Rafoss og Tangen (2009) poengterer at det fastsettes hvilke beløp skal fordeles til idrettsanlegg, nasjonalanlegg, forsknings- og utviklingsarbeid, spesielle aktiviteter som f.eks. antidoping, NIF og lokale lag og foreninger (Lokale aktivitetsmidler). Ifølge Kulturdepartementet (2010) fastsettes denne fordelingen som regel i statsråd i april.

Hovedfordelingen av spillemidler har bestått av flere ulike fordelingsnøkler. Ifølge *Års- og samfunnsrapporten* fra Norsk Tipping (2009) besto hovedfordelingen fra og med 2009 av 45,5% til idrettsformål, 36,5% til kulturformål og 18% til samfunnsnyttige- og humanitære organisasjoner som ikke er tilknyttet NIF. Ifølge Kulturdepartementet (2014c) vedtok Stortinget ved behandling av statsbudsjettet for 2013 en endring i fordelingsnøkkelen fra og med 2015, med en innkjøringsprosess for å fase ut deler av kulturfordelingen til å heller fordeles over statsbudsjett. For 2014 ble fordelingen slik at idrettsformål fikk tildelt 56%, kulturformål utenfor statsbudsjett 14,9%, samfunnsnyttige- og humanitære organisasjoner utenfor NIF 18% og 11,1% til kulturformål. Når det er snakk om fordelingsnøkkelen for spillemidler i 2015 vil tilskuddene til idrettsformål være på 64%, kulturformål 18% og samfunnsnyttige- og humanitære organisasjoner som ikke er tilknyttet NIF 18%. Dermed ble fordelingen til idrett økt fra 45,5 % til 64%, noe som tilsvarer en økning på 18,5%. I 2014 ble det totalt fordelt 1 859,7 millioner kroner til idrettsformål, og ifølge Kulturdepartementet (2014c) vil endringen fra 2014 til 2015 tilsvare 322 millioner kroner.

Når det gjelder spillemidler til anlegg må anleggseier selv bidra med midler for å realisere prosjektene, men et viktig prinsipp for tilskuddsordningene til anleggsformål er, ifølge Enjolras m.fl. (2005), at staten bidrar med en delfinansiering av anleggene. Spillemidlene blir da en del av et spleiselag som kan bestå av midler fra flere ulike aktører, som f.eks. frivillig arbeid og kommunale midler. Fordelingen av spillemidler til idrettsanlegg i kommunene fordeles fra Kulturdepartementet til fylkeskommunene. Fylkeskommunen foretar saksbehandling av søknader og detaljfordeler midlene til de enkelte søkerne. I tilknytning til fordelingen mellom fylkene ligger det et sett kriterier til grunn og de er ulik vektet. Disse kriteriene kommer frem av Kulturdepartementet (2010) i rapporten *Kriterier for fordeling av spillemidler til idrettsanlegg*, og er godkjent søknadssum, antall innbyggere og

anleggsfordeling. Denne rapporten vil være gjennomgående i dette kapitlet når jeg skal definere og spesifisere fordelingen av spillemidler til idrettsanlegg.

Ettersom tilskuddsordningen er søknadsbasert vekter kriteriet for godkjent søknadssum 50% av tilskuddsfordelingen mellom fylkene. Dette kriteriet er ment for å premiere fylker med stort søknadsvolum og skal bidra til å jevne ut etterslepet mellom fylkene. Når det gjelder samlet søknadssum gjelder dette kun de godkjente søknadene etter saksbehandling i fylkeskommunene. Dette medfører at et idrettsanlegg må være innarbeidet i kommunal plan, være idrettsfunksjonelt forhåndsgodkjent og det må foreligge dokumentert finansiering utenom de søkte tilskuddene. Disse søknadene er et resultat av kommunale og fylkeskommunale behov for idrettsanlegg og deres prioritering av dem for å gi flest mulig anledning til å drive idrett og fysisk aktivitet. Den godkjente søknadssummen kan derfor, ifølge Kulturdepartementet (2010), være et uttrykk for behovet for anlegg på kommunalt- og fylkesnivå, på grunnlag av at søknader til anlegg som det er lite behov for ikke blir godkjent.

Når det gjelder det andre kriteriet vektet antall innbyggere 25% av tilskuddsfordelingen, og tas i bruk for å sikre alle fylker et visst tilskudd uavhengig av søknadsvolum og anleggstetthet. Av Kulturdepartementet (2010) kommer det frem at dette kriteriet gir alle fylker 32 kroner i tilskudd pr innbygger, og skal bidra til at tilskuddsordningen har en utjevne effekt i forhold til å legge til rette for aktivitet for alle innbyggere. I tillegg skal dette også bidra til at fylker med lite søknadsvolum får mindre etterslep slik at tilskudd utbetales raskere. Dette kriteriet skal virke stimulerende på anleggsbyggere i fylker med liten utbyggingsaktivitet.

Anleggsfordelingen er det tredje kriteriet, og bygger på opptelling av antall eksisterende idrettsanlegg i fylket. Anleggsfordelingen vekter 25% av tilskuddsfordelingen. Bakgrunnen for dette kriteriet er å virke utjevne slik at tilgangen til idrettsanlegg skal være mest mulig lik i alle fylker, slik som det også er for kriterie nummer to. Det vil si at kriteriet skal sikre større tildeling til fylker med lav anleggsdekning. I denne sammenheng er anleggskategoriene ulikt vektet, og i disse kategoriene finnes det 144 ulike anleggstyper. Anlegg som ikke er i direkte tilknytning til idrett og fysisk aktivitet er ikke medregnet, som f.eks. badeplasser, kulturbygg, lagerbygg o.l. Når det gjelder vektning av anleggskategoriene handler dette om en skjønnsmessig fastsatt vektor der anleggets kostnad og brukspotensiale er tillagt vekt. Denne vektoren varierer fra 1 som er lavest til 8 som er høyest. Her er orienteringskart vektet 1 og ishall/storhall er vektet 8. Denne vektoren multipliseres deretter med antall eksisterende anlegg i den aktuelle kategorien for å få summen av anleggsvektoren.

Ifølge Kulturdepartementet (2010) framkommer tallet for anleggsfordeling ved at antallet innbyggere i fylket divideres med summen for anleggsvekteren. Dette gir et uttrykk for antall innbyggere pr. anlegg, og høy faktor gir uttrykk for dårlig tilbud og lav faktor gir uttrykk for bedre tilbud om tilgang til idrettsanlegg. Denne faktoren synliggjør dermed differansen i tilgang til idrettsanlegg. Denne formen for anleggsdekning ville vært svært interessant å sett nærmere på, men den informasjonen er ikke enkel å hente ut fra mitt datamaterialet. Derfor velger jeg å ikke ta denne utregningen for anleggsdekning videre, men kun nevne den som et kriterie for fordelingen av spillemidler til idrettsanlegg. Som mitt mål for anleggsdekningen tar jeg heller i bruk innbyggere pr anleggsenhet.

Når det kommer til målsettinger ved den statlige anleggspolitikken kommer det fram av Idrettsmeldingen (1999) at den samlede anleggsmassen skal gi flest mulig anledning til å drive idrett og fysisk aktivitet. Den statlige idrettspolitikken skal også bidra til at befolkningen har et bredt spekter av lokalt forankrede aktivitetstilbud. I Frivillighetsmeldingen (2007) slås det også fast at det er viktig at staten gjennom spillemidlene til idrettsformål bidrar til at den frivillige og lokale idretten kan bestå og utvikles videre. Dette bidraget gjøres hovedsakelig gjennom tilskudd til bygging og rehabilitering av idrettsanlegg, da dette er det mest sentrale virkemiddelet i den statlige idrettspolitikken.

Når det gjelder tilskudd til idrettsanlegg kan det søkes om spillemidler til to typer anlegg, nærmiljøanlegg og ordinære anlegg, og det er Kulturdepartementet (2010) som definerer fordelingen av spillemidler til disse to anleggstypene. Nærmiljøanlegg er som regel ikke tilrettelagt for organisert konkurranseidrett, men målsettingen er at de skal være tilgjengelige for alle og beregnet for egenorganisert fysisk aktivitet. Nærmiljøanlegg kan få tildelt tilskudd på inntil 50% av godkjent kostnad, og avgrenset til maksimalt 200 000 kroner. Ordinære idrettsanlegg er derimot hovedsakelig knyttet til konkurranse- og treningsvirksomhet. Anleggenes tekniske krav til mål og utforming tar utgangspunkt i konkurransereglene til de respektive særforbund. Ordinære anlegg gir normalt tilskudd på inntil en tredjedel av godkjent kostnad, og avgrenset til maksimalt 700 000 kroner. For enkelte kostnadskrevende idrettsanlegg fastsettes det hvert år egne maksimale tilskuddsbeløp, og søknaden om tilskudd må sendes inn til kulturdepartementet for forhåndsgodkjenning.

I rapporten *Anlegg og spillemidler* utgitt av NIF (2013a) kommer det fram at det ble godkjent 2 212 spillemiddelsøknader i 2013, noe som har resultert i en godkjent søknadssum på 2,9 milliarder kroner. Ifølge samme rapport står idretten og det offentlige bak omtrent like mange spillemiddelsøknader, mens det er det offentlige som bygger de fleste kostnadskrevende

anleggene. Hovedsakelig kan en si at investeringen i idrettsanlegg fordeler seg mellom kommunene, idretten og staten (spillemidler), med henholdsvis 65% - 15% - 20% av investeringene. På grunnlag av dette ønsker jeg å se kommunal investering, idrettens frivillige arbeid og spillemidler som ressurser i mitt forskningsprosjekt.

Av hovedfordelingen (2014a)¹⁵ kommer det frem at fordelingen til idrettsformål var på 1 859,7 millioner kroner, noe som er 56% av det totale overskuddet til Norsk Tipping AS i 2014. Av disse tallene kommer det frem at Norsk Tipping gikk med et overskudd på over 3,3 milliarder kroner i 2014. Ser en på tilskuddene til idrettsformål gikk 860,7 millioner til kommunale idrettsanlegg, noe som tilsvarer 46,3% av tilskuddene til idrett, eller 25,9% av hovedfordelingen. Ifølge Kulturdepartementet (2010) kommer det frem at etterspørselen etter tilskudd har økt mer enn det har vært mulig å følge opp av det som har vært tilgjengelig av midler fra Norsk Tipping. Dette fenomenet kalles *etterslep*, og defineres av NIF (2013a) som «*differansen mellom summen av godkjente søknadssummer for alle spillemiddelsøknadene og tilgjengelige midler fra statlig hold*». Gjennom flere år har det vært en kraftig vekst i samlet søknadssum og kun en svak vekst i tilgjengelige midler, noe som har ført til et økende etterslep. Samme rapport sier at etterslepet for 2013 utgjorde over 2,2 milliarder kroner, noe som er en økning på omtrent 100 millioner fra 2012. Inkluderes også nærmiljøanlegg var etterslepet på hele 2,3 milliarder kroner. Det tilsvarer 3,3 års tildeling, altså et nasjonalt etterslep på totalt 3,3 år i 2013.

Samme rapport poengterer at veksten i søknadssum primært skyldes av at det søkes om større og mer kostnadskrevede anlegg, der en for eksempel kan se at fotballanlegg flyttes fra gress- og grusbaner til kunstgressbaner. Dette gir en økning i maksimalt tilskuddsbeløp fra 700 000 kroner til 2,5 millioner kroner. Årsaker til dette er de økende ønskene og kravene til større og bedre anlegg. På den andre siden finner en ikke samme økning i antallet søknader.

NIF (2013a) viser at det i gjennomsnitt blir søkt om spillemiddeltilskudd på 1,45 millioner kroner pr anlegg, og den gjennomsnittlige kostnaden er 7,5 millioner. Det tilsvarer søkte spillemidler på 3,23 milliarder kroner, og totalkostnader på 16,7 milliarder kroner. Dette gjør at spillemiddelandelen kun utgjør 19% av de godkjente anleggskostnadene. Ifølge samme rapport var derimot spillemiddelandelen i 2005 på 25%. En slik andel på søknadene fra 2014 ville betydd at tilskuddet til idrettsanlegg ville utgjort 4,16 milliarder kroner. Dette hadde

---

¹⁵ https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kud/idrett/spillemidler/prm-34-14_fordeling_av_spillemidler-hovedfordelingen_2014.pdf

bidratt til å øke etterslepet betraktelig. Reduseringen av spillemiddelandelen har dermed bidratt til å unngå en kraftig økning i etterslepet.

Avslutningsvis vil jeg ta med særskilte tilskuddsordningene Nord-Norge-tillegget og tillegget for pressområder. Nord-Norge-tillegget er en særskilt tilskuddsordning der kommuner i Namdalen, Nordland, Troms og Finnmark får ekstra støtte i tillegg til den stønaden de ville få etter vanlige regler. Ifølge Kulturdepartementet (2014d) betyr det at kommuner i Troms og Finnmark kan i tillegg få en støtte på 25 % av den stønaden de ville få etter vanlige regler, mens kommuner i Nordland og Namdalen ville få 20 % ekstra stønad. Totalt sett kan ikke stønaden overstige 50%. Ifølge Idrettsmeldingen (1999) er målet med ordningen å utjevne kommunenes evne til å investere i anlegg og områder for idrett og friluftsliv, slik at befolkningen skulle få lik tilgang til anlegg uansett bosted.

Når det gjelder tilskuddsordningen til anlegg i kommuner definert som pressområder kan disse anleggene, ifølge Kulturdepartementet (2014d), få et tillegg på 15% av ordinært tilskudd. Kommunene som er definert som pressområder er Moss, Sarpsborg, Bærum, Ullensaker, Skedsmo, Lørenskog, Oslo, Drammen, Sandefjord, Kristiansand, Sandnes, Stavanger, Sola, Askøy, Bergen, Trondheim, Bodø og Tromsø.

2.2 Idrettsanlegg og idrettsaktivitet som produkter

I verdiskapingen er det ressurser som skaper produkter for å dekke behov. På idrettsfeltet betyr dette ressurser skal skape produkter, i form av idrettsanlegg og idrettsaktivitet, for å dekke behovene for idrett og fysisk aktivitet i befolkningen. Det vil si at idrettsanleggene og idrettsaktiviteten er produktet av verdiskapingen på idrettsfeltet. De overnevnte ressursene går til å skape både idrettsanlegg og idrettsaktivitet, men en stor andel av disse ressursene går til å bygge idrettsanlegg.

«Idrettsanlegg er en nødvendig forutsetning for idrettsutøvelse.» (Tangen, 2007, s. 69)

Som nevnt tidligere er støtte til bygging og rehabilitering av idrettsanlegg statens viktigste virkemiddel på idrettsområdet. Rafoss og Tangen (2009) påpeker at makt og retten til å definere hva som faller innenfor og utenfor når det gjelder idrettsanlegg er et viktig punkt for utbyggingen av anleggsmassen. Dette er fordi anleggspolitikken handler om forvaltning og fordeling av store pengesummer, og anleggstyper som er innenfor definisjonen og er tilskuddsberettiget tildeles derfor spillemidler, mens andre anlegg ikke. Hvilke anlegg som klassifiseres som stønadsberettiget og hvordan anleggsmidler fordeles mellom søknadsgrupper har stor betydning for spredningen av de ulike anleggstypene.

Som nevnt tidligere er det to typer anlegg som er søknadsberettiget. I tillegg til disse to søkergruppene er anleggene klassifisert i 24 anleggs kategorier som inneholder 166 anleggstyper. En anleggs kategori kan for eksempel være fotballanlegg, og en anleggstype under fotballanlegg kan være gressbane.

En økning i antall sær idretter og flere typer anleggsbehov innenfor en enkelt idrett har ført til en økt differensiering av anleggs kategoriene. Dette gir igjen mer spesialiserte anlegg enn tidligere da for eksempel friidrett og fotball kunne dele anlegg. Flere spesialiserte anlegg er nå kun tilpasset én idrett. Profesjonalisering av idretter har også ført til større krav til utforming av anlegg, som igjen fører til større kostnadskrevende anlegg og flere spesialtilpassede anlegg. Ifølge Rafoss og Tangen (2009) skaper ikke dette kun splittelse mellom idretter med hensyn til utbygging og bruk av idrettsanlegg, men også til interessekonflikter innen den enkelte idretten. Denne økte differensieringen har også ført til en økning i anleggsmassen.

Utbyggingen av idrettsanleggene er også et resultat av kommunale og fylkeskommunale behov og prioriteringer. Målet for anleggsutbyggingen er, som tidligere nevnt, å gi flest mulig anledning til å drive idrett og fysisk aktivitet. Her prioriteres anleggstyper som harmoniserer med aktivitetsprofilen, spesielt til barn og unge. I tillegg skal det satses på anleggstyper som kan brukes av mange og som gir mulighet for egenorganisert fysisk aktivitet.

Ressursene som tildeles idrettsanlegg avhenger dermed av statlig og kommunal idretts- og anleggspolitikk. Det er gjennom denne politikken rammene for tildeling, prioriteringer og behov blir kartlagt. Dermed er verdiskapingen på idrettsfeltet en kompleks og sammensatt prosess. Hvilke type anlegg som bygges avhenger både av ressursene og behovet.

Idrettsanlegg er sammen med idrettsaktivitet produkter i verdiskapingen på idrettsfeltet. Anleggene og aktiviteten skal bidra til å dekke samfunnsbehov. Når det gjelder aktiviteten kommer ikke den fram av mitt datamateriale, men ettersom deler av ressursene i verdiskapingen går til aktivitet velger jeg å ta dette med. I resultatdelen vil jeg støtte meg på tidligere undersøkelser når det gjelder idrettsaktivitet.

I Idrettsmeldingen (1999) er det et eget avsnitt som omhandler idrettsaktivitet. Her kommer det fram at statlige midler til aktivitet i første rekke kanaliseres gjennom NIF, ettersom organisasjonen aktiviserer en stor del av befolkningen. Gjennom den økte differensieringen av tilbuds- og aktivitetsformer som finner sted i dag også utenfor idretten, øker også utfordringene for den organiserte idretten og den statlige idrettspolitikken. Hvordan skal aktivitetstilbudet organiseres for å møte befolkningens fremtidige behov for idrett og fysisk

aktivitet blir svært avgjørende. Derfor må staten utforme virkemidler som gjør rammebetingelsene for idrett og fysisk aktivitet best mulig. Den organiserte idrettens rolle og funksjon blir da å tilfredsstille behovene i befolkningen, men også sørge for at tilbudet er i tråd med overordnede idrettspolitiske mål. Ett overordnet mål er å legge til rette for et allsidig tilbud om idrett og fysisk aktivitet for barn og ungdom, men også at anleggsmassen bør tilpasses aktivitetsprofilen i befolkningen. Det vil si at utbyggingen av idrettsanlegg skal gjenspeile idrettsaktiviteten, men er denne sammenhengen så sterk i virkeligheten? Er det slik at anleggsmassen faktisk gjenspeiler aktivitetsprofilen? Når det gjelder samfunnsbehovene knyttet til idrett og fysisk aktivitet kommer heller ikke disse frem av mitt datamateriale. Derfor vil jeg støtte meg på tidligere undersøkelser, og dette kommer frem i resultatkapitlet.

Jeg har nå forsøkt å spesifisere verdiskapingens innhold og vise hvordan jeg ønsker å måle dens bestanddeler. Det teoretiske rammeverket jeg har definert over vil danne grunnlaget for studiet av verdiskapingen på idrettsfeltet. Verdiskapingen på idrettsfeltet dreier seg om omforming av ressurser som kommunal investering til idrettsformål, spillemidler til idrettsanlegg og frivillig arbeid i idretten. Disse ressursene bidrar til å bygge idrettsanlegg og skape idrettsaktivitet, som igjen skal dekke samfunnets behov for blant annet helse. For å finne ut hva som kjennetegner verdiskapingen og hvor stor den er, er jeg nødt til å undersøke verdiskapingens tre begreper. Dette er en kompleks undersøkelse med mange faktorer, og det stilles mange spørsmål som må besvares. Er det slik at ressursbruken avhenger av anleggsmasse, eller er det slik at ressursbruken avhenger av befolkningen? Gjenspeiler anleggsmassen befolkningens aktivitetsprofil? Hvor store er egentlig helsegevinstene av den organiserte idretten? Er helseeffekten større enn kostnadene ved idrett?

Undersøkelsen avhenger av valgene jeg tar når det gjelder metodisk tilnærming. Det er gjennom valg av tilnærming som vil avgjøre i hvilken grad jeg vil være i stand til å svare på problemstillingen og spørsmålene over.

3 Metodiske refleksjoner

Målet med dette kapitlet er å gjøre rede for de metodiske valgene jeg har lagt til grunn i undersøkelsen. Bakgrunnen for disse valgene er å sikre undersøkelsens kvalitet og pålitelighet. For å best kunne belyse problemstillingen må jeg velge metodisk tilnærming som gjør det mulig for meg å hente inn og analysere data om ressurser, produkter og behov på en effektiv og gunstig måte. Ifølge Holme og Solvang (2004) er ikke metodelære et mål i seg selv, men et redskap for å nå andre mål av forskningsmessig karakter. Det gir grunnlag for systematisk og planmessig arbeid, men gir ikke svar på spørsmål ettersom metoden i seg selv kun er et redskap. Metode er altså en nødvendighet, men ikke en tilstrekkelig forutsetning for å gi meg en bedre og sannere forståelse av forskningsprosjektet. Dette blir en prosess der jeg er avhengig av metodeverktøy for å finne svar på problemområdene forskningsprosjektet stiller.

For å kunne få en større forståelse for problemstillingen forskningsprosjektet stiller har jeg valgt å gjennomføre statistiske analyser, som jeg vil redegjøre for i dette kapitlet. Grunnen til valget av statistikk som metodisk tilnærming var at statistiske analyser var metoden som på mest måte kunne gi meg grunnlag for å belyse problemstillingen. Gjennom økt forståelse for temaet og resultater av statistisk analyse vil jeg kunne stå bedre rustet til å kunne svare på problemstillingen.

Verdiskapingen består av tre essensielle begrep som henger sammen og er avhengige av hverandre. Verdiskapingen blir definert som omforming av ressurser til produkter som kan dekke behov. For å kunne si noe om kjennetegnene ved verdiskapingen vil jeg undersøke de tre begrepene. Ved å analysere data for ressurser, produkter og behov vil jeg kunne spesifisere hva som kjennetegner verdiskapingen på idrettsfeltet. Videre vil det være interessant å se på hvor stor verdiskapingen faktisk er. For å finne ut hvor stor verdiskapingen er vil jeg knytte ressursbruken i idretten til helsegevinsten ved å drive idrett. Her vil jeg som nevnt tidligere benytte meg av en forenklet og delvis modifisert samfunnsøkonomisk analyse. Gjennom disse metodiske verktøyene vil jeg forhåpentligvis kunne fastsette verdier av omformingen av ressurser til idrettsanlegg og -aktivitet for å dekke samfunnets behov for blant annet helse.

Ressursbegrepet innebærer idrettens frivillige arbeid og kommunal- og statlig investeringen. Når det gjelder idrettens frivillige arbeid baserer dette tallet seg på medlemstallet i NIF, som igjen blir multiplisert med frivillighetsfaktoren utarbeidet av Johns Hopkins-Universitetet.

Dermed får en antall frivillige årsverk i idretten. Ved å multiplisere antall årsverk med gjennomsnittlig arbeiderlønn vil en få den totale verdien av idrettens frivillige arbeid.

Den kommunale investeringen i idrett består av i tre poster; investeringsutgifter for kommunale idrettsanlegg, driftsutgifter til kommunale idrettsanlegg og driftsutgifter til idrett. Disse tre postene er hentet fra SSB, men de to sistnevnte inngår i KOSTRA. Den kommunale investeringen til idrettsformål går hovedsakelig til kommunale idrettsanlegg, men også til drift av idrettsaktivitet og støtte til ikke-kommunale idrettsanlegg. Når det gjelder den statlige investeringen er det spillemidler til idrettsanlegg jeg velger å fokusere på. Spillemidler går til mer enn kun anlegg, men i denne undersøkelsen velger jeg å avgrense spillemidler til å kun omhandle utbetalte spillemidler til idrettsanlegg. Tallene for spillemidler er registrert i idrettsanleggsregistret.

Dette registeret er en del av en strategi for mer hensiktsmessige prosesser i forbindelse med anleggsutbygging. Ifølge Kulturdepartementet (1997) er formålet med idrettsanleggsregisteret å kunne være et viktig hjelpemiddel for kommuner og fylkeskommuner i arbeidet med de kommunale- og fylkeskommunale planene for idrett og friluftsliv. Det er også et sentralt mål at dette registeret skal bli brukt som et aktivt styreredskap i planlegging på lokalt, regionalt og sentralt nivå, og Kulturdepartementet har derfor påtatt seg ansvaret for tilrettelegging for uttak av informasjon. Kulturdepartementet (1997) påpeker at sammenligning av informasjonen i databasen med annen tilgjengelig statistikk, som for eksempel befolkningsstatistikk og aktivitetsdata, kan være til stor nytte for forvaltningen av anleggsressursene. Det er nettopp dette jeg har tenkt å gjøre gjennom undersøkelsen av verdiskapingens kjennetegn.

Idrettsanleggsregisteret viser oversikten over alle idrettsanlegg i Norge, og hvor mye spillemidler hvert anlegg har fått bevilget og utbetalt. I denne databasen ligger også informasjon om anleggsstatus i kommunene, fylkene, landet som helhet og for ulike anleggstyper. I dette forskningsprosjektet vil jeg ta i bruk tallene for utbetalte spillemidler, da dette er beløpet idrettsanleggene faktisk har mottatt.

Når det kommer til selve datasettet er ikke idrettsanleggene fordelt etter kommuner, noe som i mitt tilfelle gjør registeret lite oversiktlig. Dette ville gjort registreringen av spillemidler og idrettsanlegg svært tidkrevende, om ikke umulig med tanke på tidsperspektivet i forskningsprosjektet. Derfor kontaktet jeg Telemarksforskning og de hadde utarbeidet det samme datasettet inndelt etter kommuner. Dette bidro til å gi meg et langt bedre utgangspunkt for analysering av spillemidler til idrettsanlegg.

Det eneste med dette datasettet var at spillemidlene ikke var registrert etter årstall, noe som gjør det umulig å tallfeste hvor mye spillemidler som er utbetalt i 2013. Derfor blir løsningen at jeg deler totalbeløpet på antall år registeret har vært etablert, som var i 1992. Dette gir ikke et eksakt beløp for utbetalingen pr år ettersom spillemiddelordningen har vært i bruk lenge før det. Fordelingen av spillemidler mellom kommunene er derimot uforandret uavhengig av hvor mange år jeg deler totalbeløpet på.

For å få en forståelse av kommunenes størrelse vil jeg ta med innbyggertall. Innbyggertallet vil jeg knytte til data om ressurser, produkter og behov i verdiskaping på idrettsfeltet. Dette gjør jeg for å få en målbar variabel på hva som skapes av verdier pr innbygger gjennom idretten. Deretter ser jeg på medlemstallet i NIF for å få en forståelse av idrettens utbredelse. Medlemstallet er utgangspunktet for antall frivillige årsverk og idrettens frivillige arbeid, og ved å sette medlemstallet opp mot innbyggertallet vil jeg også kunne finne deltakelsen i idretten. Altså hvor stor andel av befolkningen som er medlem i den organiserte idretten.

Ettersom disse variablene er tallbasert data, definert i antall, vil jeg benytte meg av en kvantitativ tilnærming. Derfor velger jeg å gjennomføre en kvantitativ undersøkelse, da jeg er ute etter å finne svar på et fenomen som kan generaliseres gjennom bruk av statistikk. Ved bruk av statistikk vil jeg kunne undersøke de ulike faktorene som gir utslag på verdiskapingen og hvordan de fordeler seg på kommune-, landsdel- og fylkesnivå i Norge.

Ifølge Holme og Solvang (2004) har kvantitative tilnærminger sin styrke i forklaring av fenomen, og gjennom de statistiske teknikkene kan dataene generaliseres. Denne metoden særpreges av at data kan være representative utover det utvalget en har undersøkt, og at en går i bredden for å få svar på undersøkelsen. Metoden tar i bruk mange enheter, men relativt få forhold ved hver enhet. Holme og Solvang (2004) hevder at denne tilnærmingen har en langt høyere grad av strukturering enn den kvalitative tilnærmingen. Denne type undersøkelse starter med at problemstillingen definerer hvem en ønsker å vite noe om (enheter), og hva en ønsker å vite om dem (variabler). For å kunne besvare problemstillingen trenger en informasjon (data) som gir mål på de fenomenene en er ute etter å undersøke.

Når det gjelder frivillig arbeid i idretten avhenger den av medlemsmasse, frivillighetsfaktor og gjennomsnittslønn. Både medlemsmasse og frivillighetsfaktor var definert da jeg hentet inn data og tidligere forskning til undersøkelsen. Gjennomsnittslønnen varierer derimot fra forskning til forskning, og dette gjorde at jeg måtte se på ulike løsninger på hvordan jeg skulle definere og vurdere dens generaliserbarhet i tilknytning til mine data.

Vestfold Idrettskrets (2009) opererte med en gjennomsnittslønn på 400 000 kroner, mens NIF (2013a) i sin rapport *Anlegg og spillemidler* oppgir at norsk idrett besto av 27 581 frivillige årsverk, noe til tilsvarte 13,1 milliarder kroner i 2012. Det vil si at NIF opererte med en gjennomsnittslønn på 474 965 kroner for 2012¹⁶. En økning med omtrent 75 000 kroner på fire år antar jeg kan være naturlig, men ser en i tillegg på SSB sine tall for gjennomsnittslønn bekrefter dette. De oppgir at gjennomsnittslønnen for arbeidere i 2012 var 470 900 kroner, og for 2013 oppgis det at det er 489 200 kroner som er den gjennomsnittlige lønnen for alle ansatte¹⁷. Jeg har derfor valgt å ta i bruk 489 200 kroner som beløp for gjennomsnittslønnen for 2013 i dette forskningsprosjektet.

3.1 Enheter og Populasjon

I forskningsprosjektet vil jeg undersøke verdiskaping på idrettsfeltet, med data fordelt på kommunalt nivå. Dermed er det kommunene jeg ønsker å vite noe om, og ifølge Johannessen (2009) betegnes de en ønsker å vite noe om som *enheter*. Dermed kan kommunene betegnes som enheter i denne undersøkelsen.

Ettersom tilgjengelig datamateriale tillater meg det, har jeg valgt å undersøke alle landets kommuner og betegner dette som min målgruppe. Johannessen (2009) sier at undersøkelsens målgruppe kalles *populasjon*. Det vil si at hele landet er min populasjon, og jeg ønsker å inkludere hele populasjonen i min undersøkelse. Jeg gjennomfører derfor ikke noe *utvalg* av enheter, og dette kalles *populasjonsundersøkelser*. Dette kommer jeg tilbake til.

Gjennom tilgang på gode datasett fra Telemarksforskning, Telemark Idrettskrets og Statistikkbanken til SSB har jeg som nevnt muligheten til å inkludere hele populasjonen i undersøkelsen. Disse datasettene gir relevant informasjon om alle kommunene på et gitt tidspunkt, og gir meg muligheten til å undersøke hvordan variablene og verdiene fordeler seg på forskjellige geografiske områder av landet. Det skal sies at det er noe bortfall av enheter på grunn av manglende info i datasettene. Men når det ligger slike datasett til grunn for hele populasjonen er det vanligvis, ifølge Johannessen m.fl. (2004), ikke noe problem med bortfall av enheter.

---

¹⁶ 13,1 milliarder kroner / 27 581 frivillige årsverk = 474 965 kroner

¹⁷ <http://www.ssb.no/168709/gjennomsnittlig-%C3%A5rslo%C3%B8nn-for-alle-ansatte-per-heltidsekvivalent-etter-n%C3%A6ringshovedomr%C3%A5de.kroner-og-endring-i-prosent>
(Lest 9. januar 2015)

3.2 Variabler og verdier

Ifølge Johannessen (2009) er samfunnsvitenskapelige undersøkelser er komplekse og det er svært mange forhold en kan inkludere i undersøkelser rundt ulike fenomener. Det er derfor viktig å holde styr på de ulike forholdene ved fenomenet, og deretter spesifisere dem så konkret som mulig. Denne konkretiseringen gjør at fenomener kan måles og klassifiseres, og dette kalles *operasjonalisering*. Resultatene av operasjonaliseringen kalles for variabler.

«En operasjonalisering kan ende opp som én variabel, men det er ikke uvanlig at det trengs mange variabler for å operasjonalisere et fenomen»

(Johannessen A. , 2009, s. 43)

En variabel er en spesifikk egenskap eller et kjennetegn ved enhetene. En variabel varierer med forskjellige verdier som også kan kalles kategorier. Ifølge Johannessen m.fl. (2004) kan verdiene deles inn i logisk atskilte kategorier, men også rangeres etter mengde, størrelse og lignende. For å ta et eksempel fra undersøkelsen så er kommunal investering en variabel, og innenfor denne variabelen finnes det ulike verdier for investering. Alle kommunene treffes av variabelen investering, men kommunene investerer ulikt og knytter seg derfor til ulike verdier.

Ifølge Johannessen (2009) er det ulike kjennetegn ved verdiene på variabler, og disse kan deles inn i fire målenivå; nominalnivå¹⁸, ordinalnivå¹⁹, intervallnivå og forholdstallsnivå. Disse målenivåene angir verdienes egenskaper, og forteller hvilke statistiske analyser det er gunstig å foreta under databehandlingen. Variablenes verdier gir derimot kun to typer informasjon om variablenes egenskaper, nemlig om de er kategoriske eller kontinuerlige. Kategoriske variabler har verdier som plasserer enhetene i ulike kategorier, og kan ikke rangeres på en logisk måte, som f.eks. yrke eller sivilstatus. Kontinuerlige variabler har verdier som kan uttrykke en mengde eller gradering, og kan også klassifiseres og rangeres. Intervall- og forholdstallsvariabler er slike kontinuerlige variabler. Målenivåene har som nevnt betydning for hvilke statistiske analyser det er mulig å gjennomføre, i tillegg er de delt inn i et målehierarki. Det vil si at jo høyere målenivå, jo mer avanserte analyser kan gjennomføres. Med høyt målenivå menes intervall- og forholdstallsvariabler, og med lavt målenivå menes nominalvariabler.

---

¹⁸ Kategoriske variabler som f.eks. navn og kjennetegn.

¹⁹ Oppfyller kravene til både kategorisk- og kontinuerlig variabel, men defineres etter antall verdier.

3.3 Forskningsprosessen

Når det gjelder forskningsprosessen i kvantitative undersøkelser så kan en si den er firedelt. Tuft (2011) hevder at rekkefølgen på disse fire fasene er mer «fastlåste» og strenge i kvantitative undersøkelser enn i kvalitative. Det vil si at jeg hovedsakelig kommer til å følge de fire punktene; forberedelse, datainnsamling, dataanalyse og rapportering og formidling.

Forberedelsesfasen

Da jeg startet tankevirksomheten rundt temaet for forskningsprosjektet hadde jeg ikke formulert problemstillingen, men jeg visste hva temaet skulle være, nemlig verdiskaping på idrettsfeltet. Jeg tok kontakt med Telemark Idrettskrets og Telemarksforskning og fikk positiv tilbakemelding at de hadde datasett jeg kunne ta i bruk for å kunne belyse temaet. Med denne bekræftelsen fikk jeg forsikret meg om at jeg ville få tak i relevant og nok data, og jeg valgte da å sette meg inn i tematikken rundt forskningsprosjektet. Jeg gikk igjennom hvilke data jeg ønsket å se på og hvilke metode jeg kunne benytte meg av for best å kunne analysere dataene jeg skulle samle inn. Gjennom hjelp fra veileder fikk jeg installert IBM SPSS-programmet på min personlige pc, og skaffet litteraturbøker for å sette meg inn i programmets mange analyseverktøy.

Jeg har tidligere i studiet vært innom frivillighet i idretten, og har derfor relativt god oversikt over tidligere undersøkelser som er blitt gjort på temaet tidligere. Etter flere runder på biblioteket og internett fant jeg mye relevant faglitteratur og forskningsrapporter, noe som ga meg større oversikt over feltet jeg skal undersøke.

Formålet med undersøkelsen rundt verdiskapingen på idrettsfeltet er å belyse sider ved temaet som kanskje ikke er undersøkt tidligere. Med datamaterialet jeg er i besittelse av vil det muligens være åpne seg for å produsere ny viten rundt verdiskapingen på idrettsfeltet. Jeg ønsker å undersøke verdiskapingen helt ned på kommunalt nivå, og mulig resultatene av denne undersøkelsen er informasjon som tidligere ikke har vært tilgjengelig for kommuner og fylkeskommuner. Håpet er at denne undersøkelsen vil kunne bidra til å vise hvor mye som skapes av verdier gjennom idretten, og at ulike instanser vil kunne ta i bruk denne informasjonen.

Datainnsamling

Når det kommer til forskning på ulike forhold i samfunnet er det ikke selve virkeligheten som analyseres, men denne virkeligheten omgjøres til data. Ifølge Johannessen (2009) er det forskeren som skaper disse dataene, også kalt *empiri*²⁰, og det er nettopp dette som utgjør bindeleddet mellom virkeligheten og analysen av den.

Til min datainnsamling har jeg valgt ut datakilder som gir meg relevant data for å best kunne belyse temaet og problemstillingen som kommer frem av forskningsprosjektet. Det vil si at mine undersøkelser både bygger på *sekundærdata*, og data jeg selv har satt sammen ved bruk av *sekundærdata*²¹. Dette er en prosess der jeg har plukket ut relevant data fra ulike datasett og satt det sammen i egne datasett. Det er denne fasen, sammen med dataanalyse, som jeg vil bruke mest tid på da dette er store oppgaver.

Datamaterialet jeg benytter i undersøkelsen har jeg hentet fra ulike aktører. Jeg gjør ikke min egen innsamling av data, men jeg benytter meg av data som allerede eksisterer. Gjennom samarbeid med Telemark Idrettskrets og Telemarksforskning har jeg fått tilgang til de dataene jeg trenger for å kunne gjennomføre de analysene jeg ønsker for å belyse problemstillingen på best mulig måte. Fra Telemark Idrettskrets har jeg fått data over den totale medlemsmassen i NIF fordelt på fylker og idrettsråd (kommuner). Fra Telemarksforskning fikk jeg data fra idrettsanleggsregistret, som er et register som viser oversikten over den totale anleggsmassen og hva som er utbetalt av spillemidler til anlegg. I tillegg fikk jeg en inndeling av Norges kommuner i landsdeler, fylker, regioner og ulike tettstedskategorier.

De resterende dataene jeg vil ta i bruk i min undersøkelse har jeg hentet fra Statistikkbanken i SSB. Dataene det er snakk om er kommunal investering- og driftsutgifter til idrettsformål, innbyggertall og gjennomsnittslønn. Disse datasettene har gitt meg mulighet til å undersøke verdiskapingens bestanddeler, men også selve verdiskapingen på idrettsfeltet. Undersøkelsen gjennomføres heller ikke bare på kommunalt nivå, men også på regions-, landsdels- og fylkesnivå.

For å få oversikt over de kommunale ressursene brukt på idrettsformål hentet jeg inn tallene fra SSB under «Kulturtilbod» i Statistikkbanken (2014a). Videre markerer jeg de tre postene for kommunal investering, som nevnt over. Dernest markerer jeg alle kommunene i landet og velger alle årstallene fra 2009-2013. Da får jeg ut tabell i Excel for alle kommunenes

---

²⁰ Datamateriale som bygger på sanselige erfaringer

²¹ Allerede eksisterende datamateriale

investering til idrettsformål de siste fem årene oppnevnt i 1 000 kroner. Jeg velger å benytte meg av tallene fra 2009-2013 og finne gjennomsnittsverdiene for disse fem årene. Dette er for å unngå store avvik fra år til år som for eksempel at bruk av penger i 2010 har ført til sparing i 2011 og 2012. Dette er et grep jeg gjør for å redusere sjansen for målefeil. Det vil si at jeg tar gjennomsnittet for de fem årene og multipliserer dette med 1 000 for å få den totale investeringen i kroner. Dette gjør jeg med alle de tre postene for kommunal investering i alle de 428 kommunene.

For å få en bedre forståelse av kommunenes størrelse har jeg hentet data for innbyggertall fra SSB under «Folkemengde» i Statistikkbanken (2014b). Her velger jeg «Folkemengde 1. januar» og markerer alle kommunene og velger 2013 som årstall. Dette tar jeg ut som tabell i Excel. Det jeg får ved å ta i bruk denne variabelen er at jeg vil kunne se hvor innbyggere er fordelt i landet og hvilke kommuner som er størst. Innbyggertallet vil jeg kunne knytte til ressursene og produktene i verdiskapingen på idrettsfeltet for å kunne produsere nye variabler, nemlig ressurser og produkter per innbygger. Dette er variabler som gjør det mulig å sidestille alle kommunene da det er pr innbyggere det handler om. Da betyr det ikke noe hva den totale verdiskapingen på idrettsfeltet er, men pr person som bor i kommunen, regionen, landsdelen eller fylket. Dette er en variabel som gir mer informasjon enn den totale summen for verdiskaping, da den forteller noe om hvor mye det geografiske området egentlig skaper av verdier gjennom idrett med tanke på hvor mange innbyggere det fordeles på.

Medlemstallet er oversikten over alle som har betalt medlemskontingent i et idrettslag underlagt NIF. Disse medlemmene trenger nødvendigvis ikke å være aktive i idretten, men også de som kun har betalt medlemskontingent. Eksempler på medlemmer som ikke er aktive kan være de som har en annen funksjon i idrettslaget enn å drive aktivitet. Dette kan være styreverv, trenere, dugnadspersoner, ildsjeler, administrasjon o.l.

Medlemstallet ser jeg i sammenheng med frivillige årsverk og verdiskaping, da to de sistnevnte er avhengige variabler av medlemstallet. Jo høyere medlemstall, jo flere årsverk og verdiskaping. Dermed er medlemstallet en svært viktig variabel i min undersøkelse. Jeg kommer også til å knytte medlemstallet sammen med innbyggertallet for å se hvor stor deltakelsen i idrett er i et gitt område.

Datasettet for idrettsanlegg er oppdatert etter data fra idrettsanleggsregistret. Dette er et register underlagt Regjeringens nettside²², og inneholder informasjon om idretts- og

---

²² <https://www.regjeringen.no/nb/tema/kultur-idrett-og-frivillighet/idrettsanlegg/id487436/>

friluftslivsanlegg i Norge og hvilke tilskudd av spillemidler som er gitt til de forskjellige anleggene. Ifølge nettsiden ble idrettsanleggsregisteret etablert i 1992 for å kartlegge og holde løpende oversikt over idrettsanlegg i Norge, samt for å holde oversikt over utbetaling av spillemidler til idrettsanlegg. Dette datasettet forteller hvilke type idrettsanlegg det finnes i hver kommune, og hvor mye som er utbetalt av spillemidler. Datasettet jeg tar i bruk inneholder samme data som idrettsanleggsregisteret, men er av Telemarksforskning fordelt etter kommuner. Dette registeret er derimot ikke oppdatert etter hvilke år tilskuddene av spillemidler er utbetalt. Dermed deler jeg totalbeløpet på antall år idrettsanleggsregisteret har eksistert for å se det årlige tilskuddet av spillemidler til idrettsanlegg. Etersom idrettsanleggsregisteret ble etablert i 1992 og siste oppdatering er i april 2014, vil jeg kunne dele den totale tildelingen av spillemidler på 22 år for å få det årlige beløpet. Som nevnt tidligere gir ikke dette en eksakt fordeling pr år ettersom spillemiddelordningen har eksistert lengre enn registreringen har gjort, men forholdet mellom kommunene vil være reelt.

Datasettene jeg fikk tilgang til besto ikke kun av relevant informasjon, så en del kunne fjernes. Da jeg vasket ut irrelevant informasjon og satt sammen dataene fra flere kilder, satt jeg informasjonen inn i ett stort datasett i Excel. Her samlet jeg all data og kunne produsere nye av den infoen jeg allerede var i besittelse av. Dette datasettet la jeg deretter inn i analyseringsprogrammet SPSS.

I denne undersøkelsen har jeg hovedsakelig valgt å benytte meg av 2013-tall, da 2014-tallene ikke var publisert da jeg startet forskningsprosjektet. I tillegg endres ikke variablene betraktelig fra år til år. Unntakene er kommunale ressurser til idrettsformål der jeg har benyttet gjennomsnittsbetøpet for de siste fem årene og spillemidlene der jeg har benyttet gjennomsnittsbetøpet fra idrettsanleggsregistret ble etablert i 1992. De to sistnevnte variablene kan ha store variasjoner fra år til år, spesielt de kommunale ressursene ettersom disse prioriteres etter de kommunale og regionale behovet.

I datasettene fra Telemarksforskning var kommunene tilknyttet ulike inndelinger. Kommunene ble tillagt verdier for hvilke landsdel, fylke, region de tilhørte. I tillegg ble det knyttet verdier til hvilke karakteristikk kommunen var beskrevet, nærmere bestemt om kommunen ble karakterisert som storby, by, småby, småsted eller ukategorisert. Disse variablene hadde verdier knyttet til geografisk beliggenhet, i motsetning til karakteristikk som hadde verdier rangert etter størrelse. Disse variablene vil gi meg muligheten til å undersøke den geografiske fordelingen av andre variabler, og vil kunne gi meg en bedre oversikt over datamaterialet.

Jeg har vært nødt til å omdefinerte noen av variablene for geografisk fordeling. Kommunene var delt inn i regioner etter geografisk beliggenhet og ikke etter størrelse. Dermed endret jeg inndelingen av regioner slik at tallene ble proporsjonale etter antall innbyggere. Dette var for å kunne benytte rangeringen som en variabel i SPSS. Det samme gjelder tettstedskategoriene. Her måtte jeg snu rekkefølgen da tallene var motsatt proporsjonale. Det vil si at tallet 1 indikerer nå at regionen/stedskategorien er størst, og jo høyere tall jo lavere innbyggertall.

Når det gjelder kriteriene bak stedskategoriene fant jeg ikke en eksakt grense mellom verdiene. Jeg kontaktet derfor Telemarksforskning og spurte hva som lå bak inndelingen. De var usikre da det ikke var dem som sto bak denne inndelingen. Dette skapte noe usikkerhet, derfor laget jeg en oversikt over hvordan innbyggertallet fordelte seg. Ved å gjøre dette fant jeg ut at gjennomsnittstallet for hver verdi var proporsjonale. Jeg oppdaget også at det var gråsoner mellom de ulike kategoriene. Disse gråsonene har jeg tatt med i denne tabellen:

Karakteristikk	Antall Kommuner	Innbyggere		
		Minimum	Maksimum	Gjennomsnitt
Storby	12	53 015	623 966	149 589
By	31	21 392	53 696	33 509
Småby	57	10 456	24 579	16 271
Småsted	89	4 997	11 505	7 571
Ukategorisert	239	209	8 615	2 578

Tabell 3: Inndelingen av kommunekarakteristikk, etter innbyggertall

Dataanalyse

Dataanalysen går ut på å analysere informasjonen i datasettene slik at jeg får avdekket det jeg ønsker å få belyst i problemstillingen. Her benytter jeg meg av statistiske metoder som vil gi meg resultater og svar rundt problemstillingen. For å analysere datamaterialet mitt kommer jeg til å ta i bruk flere ulike typer av denne metoden for å utnytte mest mulig av metodeverktøyene. Her er det snakk om frekvenstabeller, krysstabeller, sammenligning av gjennomsnitt og korrelasjonstesting. For å undersøke størrelsen på verdiskapingen vil jeg ta i bruk samfunnsøkonomisk analyse. Denne analysen vil kunne sette verdien på helsegevinsten av idrett og se om denne er større en ressursbruken.

Hovedsakelig har jeg benyttet meg av IBM SPSS-programmet og Excel for å analysere dataene jeg har hentet inn. Gjennom innsamlingen av data har jeg etablert egne datasett i Excel, slik at jeg har alle data på et sted. Dette har gjort slik at jeg har bedre oversikt over alle dataene mine, og ført til at jeg også kunne gjøre utregninger og analyser rett i Excel.

Nærmest all data jeg har samlet inn tar utgangspunkt i tall for kommunene. Det vil si at mesteparten av dataene deles inn etter kommuner. Jeg foretar også inndelinger av kommunene i regioner, fylker, landsdeler og etter kommunekarakteristikk. Dette er for å kunne undersøke hvordan de ulike variablene fordeler seg i landet, ikke bare på kommunenivå, men også på overordnede nivå. Når det gjelder den samfunnsøkonomiske analysen har jeg hentet inn tall fra tidligere forskning angående helsegevinsten av idrett og fysisk aktivitet. Resultatene jeg får frem må jeg fortolke for å kunne sette det i perspektiv og sammenheng med det jeg ønsket å finne svar på. Denne fortolkningen ønsker jeg å gjennomføre gjennom bruk av statistisk analyse.

Statistisk Analyse

Det som kjennetegner kvantitative metoder er at data gjøres om til tall. Dette gjør at analyseringen av data foregår statistisk. Ifølge Johannessen m.fl. (2004) betyr statistikk *en systematisk tallmessig beskrivelse*. Det vil si at statistikk beskriver utbredelse og sammenhenger mellom enheter og variabler. Jeg vil derfor benytte meg av statistikk for å kunne analysere hvilke sammenhenger det er mellom enhetene og variablene i forskningsprosjektet.

Ifølge Johannessen (2009) opererer en med tre ulike analysemuligheter i kvantitative undersøkelser, etter hvor mange variabler en vil analysere. En kan analysere enkeltvariabler hver for seg, *univariat analyse*, eller analysere sammenhengen mellom flere variabler. Å analysere sammenhengen mellom to variabler kalles *bivariat analyse*, mens analysen av tre eller flere variabler er en *multivariat analyse* (årsakssammenhenger) og gjennomføres ved bruk av regresjon. I dette forskningsprosjektet vil jeg benytte meg av både univariat- og bivariat analyse.

Når det gjelder hvilke analyse som kan gjennomføres, skriver Johannessen (2009) at det avhenger av variablenes målenivå. Hvilke univariat analyse jeg kan velge å bruke avhenger dermed av om variablene er kategoriske eller kontinuerlige. Ifølge Johannessen (2009) analyseres kategoriske variabler ved hjelp av prosentfordelinger. Kontinuerlige variabler kan derimot analyseres ved hjelp av en rekke statistiske mål, som for eksempel gjennomsnitt, median, variasjonsbredde, kvartiler, desiler og standardavvik²³. Både kategoriske og

---

²³ Kvartiler og desiler betyr at observasjoner deles inn i henholdsvis fire og ti like store grupper etter stigende verdi.

kontinuerlige variabler kan analyseres ved hjelp av forskjellige grafiske framstillinger, som f.eks. ulike diagrammer.

I min undersøkelse vil jeg ta i bruk univariat analyse i form av frekvenstabeller. Dette er for å kunne få en fordeling av enheter som baserer seg på frekvens eller prosent. Slike analyser er aktuelle å ta i bruk når jeg skal summere opp antall enheter innenfor en variabel, eller finne hvor stor prosentandel enhetene består av. I slike frekvenstabeller vil en kunne ta i bruk flere statistiske mål, som antall, minimum, maksimum, spennvidde, totalsum, gjennomsnitt, median, standardavvik og hvilken verdi som forekommer mest. I analyseprogrammer kan en også velge hvilken rekkefølge resultatene skal fremstilles, noe som kan gjøre analysen mer effektiv.

I bivariat analyse undersøker en hvordan enhetene fordeler seg på to variabler samtidig. Dette kan undersøkes på forskjellige måter, men som i univariat analyse avhenger også bivariat analyse av variablenes målenivå. Dersom en skal analysere sammenhengen mellom to variabler skriver Johannessen m.fl. (2004) at det kan gjennomføres på tre måter, sett ut ifra variablenes egenskaper:

- Hvis begge er kategoriske variabler anvendes krysstabeller.
- Hvis den ene er kategorisk og den andre er kontinuerlig, er det mulig å sammenlikne gjennomsnitt og median på verdiene på den kategoriske variabelen.
- Hvis begge er kontinuerlige gjennomføres korrelasjonsanalyse

Mine data består av både kategoriske- og kontinuerlige data, dermed kan jeg til å benytte meg av alle de tre overnevnte analysetypene. Men ettersom mitt datamateriale hovedsakelig består av kontinuerlig data vil den bivariate analysen bestå av sammenhengen mellom kategoriske og kontinuerlige variabler og sammenhengen mellom kontinuerlige variabler. Dermed blir det hovedsakelig sammenligning av gjennomsnitt av verdiene og gjennomføring av korrelasjonsanalyser jeg kommer til å benytte meg av i denne undersøkelsen.

Krysstabeller kommer jeg trolig ikke til å lage, men på noen variabler vil det kunne være aktuelt å ta i bruk denne metoden. En krysstabell er bygget opp av minst to variabler, og viser vanligvis den prosentvise fordelingen på tvers av hver celle. Ifølge Johannessen (2009) er hensikten med en slik tabell å kunne sammenligne kategorier, gjerne med bruk av ulike diagrammer.

Ifølge Johannesen m.fl. (2004) tar en i bruk korrelasjonsanalyse for å beregne sammenhengen mellom to kontinuerlige variabler. En korrelasjonsanalyse går ut på å analysere samsvar eller samvariasjon. Med dette verktøyet kan en kunne analysere sammenhengen mellom variabler med høyt målenivå. Et mye brukt korrelasjonsmål er Pearsons produktmoment-korrelasjon, også kalt *Pearsons r*. Det er denne type analyse jeg vil benytte meg mye av i mitt forskningsprosjekt.

Johannesen m.fl. (2004) sier at formålet med dette korrelasjonsmålet er å vise samsvaret mellom to variabler ved å angi et tall mellom +1 og -1. Tallet som angir korrelasjonen heter koeffisient, og Pearson r er en standardisert koeffisient som varierer mellom +1 og -1. Det vil si at når Pearson r angir korrelasjon angir den også både type samvariasjon og hvor sterk denne samvariasjonen er. Korrelasjon på 0 er et uttrykk for at det ikke eksisterer noe samsvar overhode, mens +1 angir en fullstendig positiv sammenheng mellom verdiene på variablene. Dette betyr at høye verdier på variabel 1 også gir høye verdier på variabel 2 og motsatt. En korrelasjon på -1 gir uttrykk for en fullstendig negativ sammenheng, noe som tilsier at høye verdier på variabel 1 gir lave verdier på variabel 2 og motsatt.

Ifølge Johannesen m.fl. (2004) finnes det ikke noe standardsvar om korrelasjonen er høy eller ei. Styrken på korrelasjonen avhenger derfor av hva som undersøkes, og hvor sterk korrelasjon man forventer. I samfunnsvitenskapelig forskning regnes Pearsons r opp til 0,20 som en svak sammenheng, 0,30-0,40 regnes som relativt sterk og over 0,50 som en meget sterk sammenheng.

Ved gjennomføring av korrelasjonsanalyse finnes det et verktøy for å teste denne sammenhengen, nemlig signifikanstest av korrelasjonen. Ifølge Johannesen m.fl. (2004) vil det være usikkerhet knyttet til korrelasjonskoeffisienter når en generaliserer resultater fra utvalg til populasjon. Derfor kan en gjennomføre signifikanstest som betyr å undersøke om eventuelle sammenhenger mellom utvalg kan generaliseres til også å gjelde populasjonen. Det vil si at en beregner usikkerheten for hva som kan faktisk være forskjell mellom utvalg og populasjonen. Signifikanstesting gjennomføres derfor for å undersøke om resultatene en fikk i utvalget også er gyldig for populasjonen. Ettersom jeg gjennomfører en populasjonsundersøkelse uten utvalg, også kalt *registerdata*, blir signifikanstesting uegnet i dette forskningsprosjektet. Ifølge Fekjær (2011) er det å signifikanteste resultatene en får i registerdata i utgangspunktet unødvendig, men det er også å anbefale å gjennomføre testingen ettersom det også i registerdata kan forekomme variasjoner og målefeil. Derfor har jeg med signifikansnivået på mine korrelasjonsundersøkelser.

Rapportering og formidling

Den siste fasen er å rapportere og formidle forskningsresultatene jeg har funnet. Dette er en fase etter innlevering, og en mulighet til å vise frem resultatene jeg har kommet frem til. Som tidligere nevnt er målet med undersøkelsen å produsere ny viten som kan benyttes på idrettsfeltet, men også i offentlige instanser som kommune og idrettskrets.

3.4 Registerdata

Gjennom mine år som idrettsstudent har jeg opparbeidet meg et nettverk som gjør det mulig for meg å gjennomføre dette forskningsprosjektet. Gjennom studiet har jeg blitt introdusert for Telemark Idrettskrets og Telemarksforskning, og det er nettopp disse to institusjonene som gir meg tilgang til deres datasett. Ved å kombinere data fra disse to kildene, samt SSB sin statistikkbank, vil jeg kunne få informasjon om alle Norges kommuner når det kommer til verdiskaping på idrettsfeltet. Det vil si at jeg har informasjon om hele populasjonen. Når en har tilgang til hele populasjonen kan det kalles en populasjonsundersøkelse, i dette tilfellet *registerdata*. Ifølge Fekjær (2011) finnes det mange offisielle registre over mange forskjellige tema, og et register betyr at en har fullstendig oversikt over en populasjon. Denne oversikten kan for eksempel basere seg på administrative opplysninger fra myndigheter og organisasjoner.

«Registerdata gir unike muligheter for samfunnsvitenskapelige analyser, og det er stort sett bare (her) i Skandinavia vi har denne muligheten. Samtidig er det klare begrensinger knyttet til bruk av registerdata.» (Fekjær, 2011, s. 181)

Fekjær (2011) trekker frem at en ikke trenger å samle inn data gjennom spørreundersøkelser, som en positiv side ved registerdata. Registerdata skaper ikke respondenttrøtthet, som det fort kan gjennom spørreundersøkelser. Informasjonen i registre kan følge folk år etter år slik at en kan få informasjon om fenomen som også har skjedd for lenge siden, uten risiko for målefeil. Ettersom informanter ikke får mulighet for å svare, blir også informasjonen nøyaktig ettersom de ikke kan svare unøyaktig eller feil. En annen fordel med registerdata er at en kan få informasjon om mange på en relativt tilgjengelig måte.

Ifølge Fekjær (2011) er ikke registerdata opprinnelig laget for forskningen, men fordi staten er avhengige av dataene til administrativ bruk. Registerdata kan finne svar på hva ressursbruken går til, men ikke hvorfor de blir brukt som de er brukt. En kan derfor ikke finne holdningene eller formålene bak tallene. Dersom en er ute etter slik informasjon må en eventuelt supplere med kvantitative undersøkelser.

Ved å velge et forskningsprosjekt basert på registerdata gjør at jeg sparer jobben med å samle inn egne data. Men på den andre siden så er det stor jobb knyttet til analysing av dataene. Da tenker jeg på bearbeidingen man må gjøre med dataene før, under og etter analysene. Jeg har gjennomført flere ulike analyser og tester av dataene mine, og fått mange ulike resultater. Noen svært like og noen helt ulike, men jeg har stadig prøvd resultatene igjen for å sikre meg at utregninger er korrekte. Denne prøving- og feilingsprosessen har tatt svært lang tid, men det fører til nøyaktighet.

«Selv om hovedresultatene nesten alltid blir rimelig like, er det nettopp nøyaktighet, etterprøvnbarhet og gjennomtenkte valg som det som gjør at det vi holder på med, blir forskning.» (Fekjær, 2011, s. 186)

Da jeg fikk datasettene var det utrolig mye informasjon å få oversikten over. Norge består av 428 kommuner, og jeg ønsker informasjon om alle. Jeg er også i besittelse av mye informasjon jeg finner uinteressant for undersøkelsen. Jeg har derfor tatt datasettene fra hverandre og satt relevant datamateriale sammen i mine egne datasett. Dette måtte jeg gjøre for å sikte all data inn mot best mulig å kunne besvare problemstillingen som kommer frem av forskningsprosjektet. I noen tilfeller måtte jeg også endre strukturen på datasettene. Dette kommer jeg tilbake til under kapitelet for datainnsamling.

Gjennom samarbeidet med Telemark Idrettskrets og Telemarksforskning har jeg fått tilgang til deres datasett, og derfor er det gunstig å ta i bruk statistiske programvarer. Jeg tar derfor i bruk Excel og IBM SPSS til å analysere datasettene. SPSS står for *Statistical Package for the Social Sciences* og er en programvarepakke for statistiske beregninger. I tillegg til statistisk analyse kan en ta i bruk programmet som støtte til datahåndtering og dokumentasjon, spesielt i prosessen med omkoding og endring av variabler.

3.5 Forskningsetikk

Jeg sitter ikke på noen personopplysninger, kun kommunale og nasjonale tall for idrett. Dermed er det ikke store etikkspørsmål knyttet til forskningsprosjektet.

3.6 Reliabilitet og validitet

I metodekapittelet har jeg hatt som mål å dokumentere og drøfte de metodiske valgene jeg har tatt. Det er fordi målet med forskningsprosjektet har vært å gjennomføre en undersøkelse med fokus på høy kvalitet og pålitelighet, slik at jeg kan publisere eventuelle funn. Med dette i baktankene må også valgene jeg tar i forbindelse med forskningsprosjektet være valg som

bidrar til å sikre kvaliteten og påliteligheten i undersøkelsen min. Gjennom mine valg av metodeverktøy har jeg dermed forsøkt å oppnå høy *reliabilitet* og *validitet*. Reliabilitet og validitet er ifølge Grønmo (2004) de to viktigste kriteriene for kvalitet. I tillegg er det avgjørende at datamaterialet er av tilfredsstillende kvalitet for å kunne belyse problemstillingen på en tilstrekkelig måte.

Et grunnleggende spørsmål i all forskning er datamaterialets pålitelighet, eller reliabilitet som det kalles. Grønmo (2004) definerer reliabilitet som *graden av samsvar mellom ulike innsamlinger av data om samme fenomen basert på samme undersøkelsesopplegg*. For å oppnå høy reliabilitet må det derfor være stor grad av samsvar mellom innsamling av data og undersøkelser basert på samme undersøkelsesopplegg. Høy reliabilitet vil også skape tillit til dataene og analysen. Når det gjelder i hvilke tilfeller en tar i bruk reliabilitetsbegrepet, sier Johannessen m.fl. (2004) at reliabilitet knyttes til undersøkelsens data, hvilke data som brukes, hvordan data samles inn og hvordan de bearbeides. Grønmo (2004) poengterer også at datamaterialet blir sett på som pålitelige dersom andre forskere gjentar samme undersøkelse og får de samme resultatene. Reliabiliteten blir også større jo mer samsvar det er med andre undersøkelser som benytter seg av samme datamaterialet.

Jeg har i min undersøkelse forsøkt å oppnå høy reliabilitet gjennom bruk av pålitelige data. Jeg har vært oppmerksom på at det kan forekommer unøyaktighet i sammenheng med datasettene mine, og har derfor stadig dobbelt dataanalysene slik at jeg får samme resultat ved flere anledninger. Jeg har vært påpasselig med å kun benytte meg av relevant data, slik at jeg skal kunne belyse problemstillingen på best mulig måte. Ifølge Tuft (2011) er det viktigste for å oppnå reliabilitet å gjennomføre og planlegge datainnsamlingen på en god måte.

Selv om reliabiliteten er høy slik at jeg har pålitelige data, betyr det ikke at disse dataene er relevante for det jeg ønsker å undersøke. Ettersom samfunnsvitenskapelige undersøkelser er komplekse er det mange forhold en kan inkludere i undersøkelsene av ulike fenomener. Spesifiseringen av de ulike forholdene gjør at fenomenene kan måles og klassifiseres. Ifølge Johannessen m.fl. (2004) bidrar denne operasjonaliseringen til at fenomenen kan undersøkes gjennom forskers konstruksjon av fenomens målbare forhold. Det vil si at datamaterialet ikke er selve virkeligheten, men kun representasjoner av den, og det er derfor viktig å kontrollere hvor godt de representerer fenomenet en undersøker. Innenfor forskningen kalles dette validitet, og det er gjennom operasjonalisering av variabler at en sikrer undersøkelsens validitet.

For å sikre undersøkelsens reliabilitet og validitet blir jeg nødt til å passe på at det er samsvar mellom det jeg ønsker å undersøke og det som faktisk blir undersøkt. Jeg må da finne ut som datamaterialet jeg benytter meg av er godt og treffende representasjoner av verdiskapingen på idrettsfeltet i forhold til undersøkelsens intensjon. Det vil si at jeg må undersøke og kontrollere at det datamaterialet jeg har er innenfor det teoretiske perspektivet for forskningsprosjektet, slik at det gir grunnlag for å belyse problemstillingen. Dernest må jeg passe på at hvorvidt undersøkelsen er gjennomført på en tilfredsstillende måte, om resultatene jeg finner er realistiske og undersøke datamaterialets overførbarhet slik at resultatene kan generaliseres.

Målet med metodekapittelet var å gjøre rede for mine metodiske valg. Valget av kvantitativ tilnærming er gjort på bakgrunn av at jeg ønsker å undersøke verdiskapingen i hver kommune. Altså en breddeundersøkelse. Hadde jeg ønsket å gå i dybden på færre enheter kunne det vært mer aktuelt med en kvalitativ tilnærming. Den kvantitative tilnærmingen gir meg også mulighet til å hente inn og analysere data om ressurser, produkter og behov på en effektiv måte. Da spesielt med tanke på at jeg tar i bruk sekundærdata og analyserer disse gjennom bruk av statistiske metoder. Statistikken er derimot ikke nok til å fastsette størrelsen av verdiskapingen dersom en skal se på verdien av helsegevinst kontra kostnadene knyttet til ressursbruken på idrett. Derfor ønsker jeg også å ta i bruk en samfunnsøkonomisk analyse, rett og slett for å kunne tallfeste verdien av gevinstene tilknyttet idrettsaktiviteten.

Jeg har i dette kapittelet forsøkt å ta de forhåndsregler som skal til for å sikre undersøkelsens kvalitet og pålitelighet. Da spesielt med tanke på å sikre at jeg tar i bruk et datamateriale som er representativt for den teoretiske definisjonen av verdiskaping. Gjennom å definere verdiskapingsbegrepet har jeg også fått en oversikt over hvilke datamateriale jeg bør benytte meg av, og det er derfor valget har falt på akkurat disse dataene. Gjennom disse metodiske valgene og på bakgrunn av tidligere forskning mener jeg at valgene som er tatt vil kunne belyse problemstillingen på en korrekt og tilfredsstillende måte, med fokus på kvalitet og pålitelighet. Gjennom de metodiske verktøyene har jeg analysert datamaterialet, og resultatene av analysene vil jeg presentere i kapittelet under.

4 Omfanget av verdiskapingen på idrettsfeltet

Analysene jeg har gjennomført har gitt meg svært mye informasjon om idrettens frivillige arbeid, kommunal investering til idrettsformål, spillemidler til idrettsanlegg og idrettsanlegg. Dette ble et godt grunnlag for å undersøke verdiskapingen på idrettsfeltet, og danner også utgangspunktet for å kunne svare på oppgavens problemstilling.

Jeg har valgt å bygge min besvarelse rundt verdiskapingen på idrettsfeltet og dens bestanddeler. Verdiskaping er omforming av *ressurser* for å skape *produkter* som direkte eller indirekte kan dekke *behov*. I denne sammenhengen betyr det at verdiskapingen på idrettsfeltet er omforming av frivillig arbeid i idretten, kommunal investering og spillemidler for å skape idrettsaktivitet og -anlegg som kan dekke samfunnets behov for idrett og fysisk aktivitet. Ettersom idrettsanlegg politisk sett oppfattes som det viktigste produktet, gjennom antakelsene «uten anlegg, igjen aktivitet» og «jo mer anlegg, jo mer aktivitet», vil jeg hovedsakelig prioritere idrettsanlegg som produktet i verdiskapingen.

Jeg vil først presentere ressursene, dernest produktene og til slutt behovene i verdiskapingen. Det vil si at verdiskapingen på idrettsfeltet består av tre hovedelementer, hvor ressursdelen blir den største, dernest produktdelen. Når det gjelder behovene er dette er utenfor mitt datamateriale, og derfor vil jeg støtte meg til tidligere undersøkelser for å presentere behovene for idrett og fysisk aktivitet.

I dette kapitelet vil jeg presentere resultatene av analysene jeg har gjennomført. Når det gjelder verdiskaping på idrettsfeltet benytter jeg meg av tre ressurser; idrettens frivillige arbeid, kommunal investering til idrettsformål og spillemidler til idrettsanlegg. Idrettens frivillige arbeid er en ressurs bestående av antall medlemmer, årsverk og gjennomsnittslønn. Som nevnt over må en multiplisere antall medlemmer og frivillighetsmodellen som Johns Hopkins-universitetet har utarbeidet. Dermed får en antall årsverk, et tall som multipliseres med gjennomsnittslønnen til en industriarbeider. Slik får en totalbeløpet for det frivillige arbeidet som legges ned i idretten. Det vil si at variablene medlemmer, årsverk og verdiskaping avhenger av hverandre. Den kommunale investeringen består av poster for netto driftsutgifter til idrett og til kommunale idrettsbygg og –anlegg, samt brutto investerings- og driftsutgifter til kommunale idrettsbygg og –anlegg. Når det gjelder spillemidler til idrettsanlegg oppgis dette i utbetalte kroner pr år.

Det betyr at ressursene i verdiskapingen på idrettsfeltet består av frivillig arbeid, kommunal investering til idrettsformål, samt spillemidler til idrettsanlegg.

Idrettens frivillige arbeid	(Idrett)
+ Kommunal investering til idrettsformål	(Kommune)
+ Spillemidler til idrettsanlegg	(Stat)
<hr/>	
= Samlede verdiskapingsressurser	

Tabell 4: Formel for de samlede verdiskapingsressursene på idrettsfeltet

Idrettens frivillige arbeid bygger på medlemstall og frivillige årsverk. I 2013 besto idretten av nærmere 30 000 frivillige årsverk, noe som gir en verdi av idrettens frivillige arbeid på omtrent 14,6 milliarder kroner.

	1 867 821 Medlemmer
X	0,016 Frivillighetsfaktor
<hr/>	
=	29 885,1 Frivillige årsverk
<hr/>	
	29 885,1 Frivillige årsverk
X	489 200 Gjennomsnittlig årslønn
<hr/>	
=	14 619 808 531 Idrettens frivillige arbeid

Tabell 5: Utregning av idrettens frivillige arbeid

Den kommunale investering til idrettsformål er en ressurs av verdiskapingen bestående av tre poster. Netto driftsutgifter til idrett og til kommunale idrettsbygg og –anlegg, samt brutto investerings- og driftsutgifter til kommunale idrettsbygg og –anlegg. Den kommunale investeringen til idrettsformål er i overkant av 5,1 milliarder kroner, og omtrent halvparten av investeringen kommer fra brutto investeringsutgifter til kommunale idrettsanlegg.

2 458 834 300	Brutto investeringsutgifter for kommunale idrettsbygg og -anlegg	47,7 %
+ 905 667 100	Netto driftsutgifter til idrett	17,6 %
+ 1 788 560 400	Netto driftsutgifter til kommunale idrettsbygg og -anlegg	34,7 %
<hr/>		
=	5 153 061 800 Kommunal investering til idrettsformål	

Tabell 6: Utregning av kommunal investering til idrettsformål og prosentandel

Da idrettsanleggsregisteret ble etablert i 1992 startet også registreringen av spillemidler. Spillemidlene oppdateres kontinuerlig, men registreres ikke etter hvilke år det er utbetalt, noe som fører til at jeg ikke kan ta ut tall for utbetalte spillemidler i 2013.

Jeg kan derimot dele totalsummen på antall år registeret har vært operativt. Jeg benytter meg av idrettsanleggsregisterets versjon som ble oppdatert i april 2014, noe som tilsvarer 22 år etter etablering. Tallene som er tatt i bruk er for antall kroner som er utbetalt, ikke bevilget. Årlige utbetalte spillemidler til idrettsanlegg er omtrent 700 millioner kroner.

15 577 033 051	Utbetalte spillemidler til idrettsanlegg totalt	
/	22	År siden idrettsanleggsregisterets etablering
=	708 046 957	Utbetalte spillemidler til idrettsanlegg pr år

Tabell 7: Utregning av utbetalte spillemidler pr år

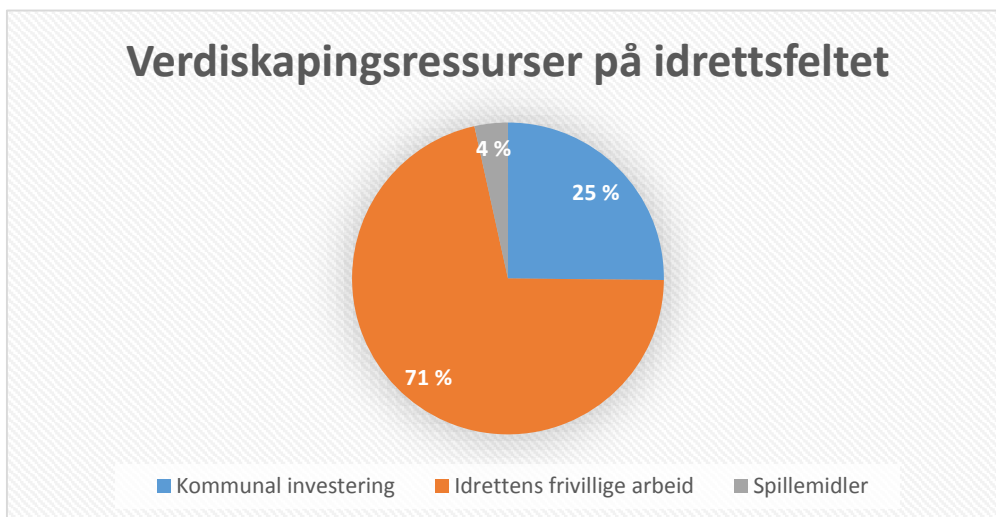
Dersom de tre ressursene for verdiskapingen summeres viser det seg at verdiskapingsressursene på idrettsfeltet nærmer seg 20,5 milliarder kroner, og frivillig arbeid i idretten står for nærmere $\frac{3}{4}$.

14 619 808 531	Idrettens frivillige arbeid	(Idrett: 71,4%)
+	5 153 061 800	Kommunal investering til idrettsformål (Kommune: 25,2%)
+	708 046 957	Spillemidler til idrettsanlegg (Stat: 3,5%)
=	20 480 917 288	Samlede verdiskapingsressurser

Tabell 8: Utregning av de samlede verdiskapingsressursene på idrettsfeltet

I 2013 var totalbeløpet for verdiskapingsressursene på idrettsfeltet nærmere 20,5 milliarder kroner, men fordelingen av ressursene var svært ujevn. En kan knytte de ulike ressursene til ulike instanser. Idrettens frivillige arbeid gjennomføres av idretten selv, kommunal investering utføres av kommunen, mens spillemidler til idrettsanlegg utbetales av staten. Fordelingen mellom disse ressursene, og instansene, ser en på figuren under.

Figur 1: Fordelingen av verdiskapingsressursene på idrettsfeltet.

For å gå verdiskapingen i dybden blir det aktuelt å se nærmere på de tre ressursene. Finnes det sammenhenger mellom ressursene? Eventuelt hvilke sammenhenger er det mellom dem? Når det gjelder sammenhengen mellom de tre ressursene i verdiskapingen blir det aktuelt å se på korrelasjonen mellom dem. Her har jeg tatt i bruk *Pearsons r* som vil uttrykke korrelasjonen mellom de tre ressursene

Korrelasjoner		Idrettens frivillige arbeid	Kommunal investering	Spillemidler
Idrettens frivillige arbeid	Pearsons r	X	0,970	0,969
	Signifikans		0,000	0,000
Kommunal investering	Pearsons r	0,970	X	0,945
	Signifikans	0,000		0,000
Spillemidler	Pearsons r	0,969	0,945	X
	Signifikans	0,000	0,000	

Tabell 9: Korrelasjon mellom de tre ressursene i verdiskapingen på idrettsfeltet

Det kommer frem av tabellen over at det er svært sterke korrelasjoner mellom de tre ressursene i verdiskapingen. Det er altså en sterk sammenheng dem imellom. Signifikansnivået er på 0,000 for alle korrelasjonene, som betyr at det er 0 % sannsynlighet for at dette er feilslutninger.

De tre ressursene i verdiskapingen er som nevnt ment for å skape produkter som skal dekke behov. I dette tilfellet skaper ressursene idrettsanlegg for å dekke innbyggernes behov for idrett og fysisk aktivitet. Både idrettsanlegg og innbyggertallet er aktuelle variabler i verdiskapingen på idrettsfeltet, da idrettsanlegg er et produkt for å skape idrettsaktivitet og fysisk aktivitet som dekker behov blant innbyggerne som utøver idretten.

Derfor ønsker jeg å se idrettsanleggsmassen og innbyggertallet i lys av de tre ressursene for verdiskapingen på idrettsfeltet. Hvilke sammenhenger er det mellom de tre ressursene og idrettsanlegg og innbyggere? For å finne sammenhengen tar jeg også her i bruk *Pearsons r* for å finne korrelasjonen mellom ressursene, idrettsanleggsmassen og innbyggertallet.

Korrelasjoner		Idrettens frivillige arbeid	Kommunal investering	Spillemidler	Verdiskapingsressursene totalt	Idrettsanlegg	Innbyggere
Idrettsanlegg	Pearsons r	0,908	0,890	0,918	0,909	X	0,921
	Signifikans	0,000	0,000	0,000	0,000		0,000
Innbyggere	Pearsons r	0,994	0,973	0,968	0,994	0,921	X
	Signifikans	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	

Tabell 10: Korrelasjoner knyttet til idrettsanlegg og innbyggertall

Som en ser er korrelasjonene svært sterke, noe som viser en klar sammenheng mellom variablene. I samfunnsvitenskapelig forskning regnes korrelasjoner i *Pearsons r* opp til 0,20 som en svak sammenheng, 0,30-0,40 som relativt sterk og over 0,50 som en meget sterk sammenheng. Dermed kan en se at sammenhengen mellom variablene er svært sterk ettersom den svakeste korrelasjonen er 0,890. I tillegg er signifikans-nivået på samtlige korrelasjoner 0,000. Det kan dermed se ut til at innbygger og idrettsanlegg er to variabler en ikke kan komme utenom når det gjelder verdiskapingen på idrettsfeltet.

Når det gjelder ressursene i verdiskapingen antar jeg at disse fordeles ulikt etter geografisk beliggenhet. Spesielt med tanke på at Norge er et langstrakt land med svært spredt befolkning. Innbyggere i ulike deler av landet utøver ulik idrett og fysisk aktivitet, noe som har innvirkning på aktivitetsprofilen. Dette fører igjen til forskjeller når det kommer til idrettsanleggsmassen. Jeg ønsker derfor å se på fordelingen innenfor flere ulike geografiske inndelinger. Spørsmålet jeg da stiller meg er hvordan ressursene og produktene i verdiskapingen fordeler seg i ulike deler av landet. Hva kjennetegner fordelingen av verdiskapingen på idrettsfeltet? Hvordan fordeles verdiskapingen på ulike geografiske nivå?

Dette er spørsmål jeg ønsker å besvare ved å gå i dybden på verdiskapingen på idrettsfeltet. Det samme gjelder for ressursene og produktene. Først vil data rundt verdiskapingen presenteres, deretter de tre ressursene, produktene og til slutt behovene. Datamaterialet er fordelt etter landsdel, fylke og kommunekaraktistikk, samt etter utvalgte regioner og kommuner.

4.1 Verdiskapingsressurser på idrettsfeltet

Verdiskapingsressursene er sammensatt av tallene fra tre aktører som skaper verdier til idretten, nemlig kommune, idrett og stat. Som nevnt over kan en anta at disse verdiene er forskjellige fra hvilken del av landet en undersøker. Når det gjelder ressursene i verdiskapingen kan en anta at både idrettslag, kommuner og spillemiddelsøknader er forskjellige fra landsdel til landsdel, region til region, fylke til fylke og fra kommune til kommune. Jeg forventer derfor å finne visse forskjeller mellom de geografiske områdene. Tabellen under viser at dette er tilfellet.

Landsdel	Kommunal investering	Idrettens frivillige arbeid	Spillemidler	Verdiskapingsressurser totalt
Østlandet	1 005 469 000	3 713 669 830	192 019 411	4 911 158 241
Oslo og Akershus	1 541 890 600	3 788 372 627	110 489 747	5 440 752 974
Sørlandet	865 914 200	1 904 365 587	106 485 834	2 876 765 621
Vestlandet	848 035 500	2 443 745 766	121 498 924	3 413 280 190
Trøndelag	440 891 200	1 526 601 434	69 246 882	2 036 739 516
Nord-Norge	450 861 300	1 243 053 286	108 306 158	1 802 220 744
Totalt	5 153 061 800	14 619 808 531	708 046 957	20 480 917 288

Tabell 11: Verdiskapingsressurser på idrettsfeltet, fordelt på landsdeler

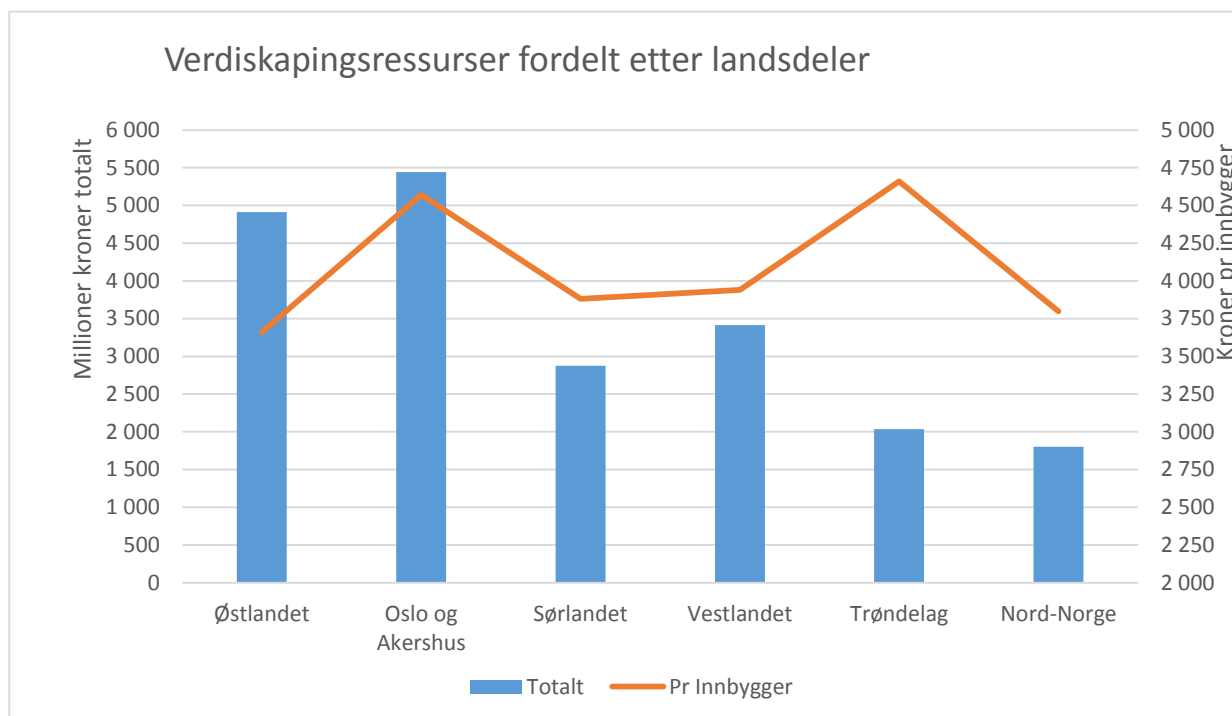
Av tabellen over kommer det frem at Oslo/Akershus og Østlandet er landsdelene med høyest verdi på sine verdiskapingsressurser. På den andre siden er det Trøndelag og Nord-Norge som er landsdelene med lavest. Dette kan man anta skyldes antall innbyggere i disse landsdelene, noe tabellen under viser.

Landsdel	Innbyggere	Kommunal investering	Idrettens frivillige arbeid	Spillemidler	Verdiskapingsressurser pr innbygger
Trøndelag	437 198	1008	3492	158	4659
Oslo og Akershus	1 190 365	1295	3183	93	4571
Vestlandet	866 239	979	2821	140	3940
Sørlandet	741 284	1168	2569	144	3881
Nord-Norge	474 563	950	2619	228	3798
Østlandet	1 341 626	749	2768	143	3661
Gjennomsnitt		1020	2894	140	4055

Tabell 12: Verdiskapingsressurser pr innbygger, fordelt etter landsdeler

Her kommer det frem at det er nettopp Oslo/Akershus og Østlandet som har flest innbyggere, mens det er Trøndelag og Nord-Norge som har færrest. I tabellen over er innbyggertallet medregnet, og da viser det seg at det er Trøndelag og Oslo/Akershus som har høyest verdi for

verdiskapingsressurser pr innbygger. Dermed er det ikke kun høyt innbyggertall som gjør at Oslo/Akershus har høy verdi for verdiskapingsressurser, landsdelen har også høy verdi for verdiskapingsressurser pr innbygger. Dette kommer tydelig frem i figuren under.

Figur 2: Verdiskapingsressurser fordelt etter totalverdi for ressurser og ressurser pr innbygger. Landsdelene er plassert etter geografisk beliggenhet. Verdien av de totale verdiskapingsressurser følger vestre akse og er oppnevnt i millioner kroner, mens verdiskapingsressurser pr innbygger følger høyre akse og er oppnevnt etter kroner.

Når det gjelder Trøndelag er det landsdelen med lavest innbyggertall, men derimot høyest verdi av verdiskapingsressurser pr innbygger. Det motsatte gjelder for Østlandet som har det høyeste innbyggertallet blant landsdelene, men skaper minst verdier av landsdelene pr innbygger. Ved å se på verdiskapingsressurser pr innbygger vil en kunne få forståelse av fordelingen uavhengig av landsdelens størrelse. Ved å se på ressursene på innbyggernivå vil en kunne gjøre tallene mer sammenlignbare, og det vil kunne gi et bedre bilde på hvor store verdiskapingsressursene faktisk er.

Det er omtrent 1 000 kroner forskjell mellom Trøndelag og Østlandet når det gjelder verdiskapingsressurser pr innbygger. Dette tilsvarer omtrent 1,3 milliarder kroner for Østlandets sin del. Det kommer også frem at det kun er Trøndelag og Oslo/Akershus som har ressurser over gjennomsnittet pr innbygger. Ser en på gjennomsnittet på de tre ressursene er det kun Oslo/Akershus og Sørlandet som er over gjennomsnittet når det gjelder kommunal investering, mens innen frivillig arbeid er det Oslo/Akershus og Trøndelag som er over

gjennomsnittet. Oslo/Akershus er derimot eneste landsdel som er under gjennomsnittet når det gjelder spillemidler pr innbygger. Her ser en i tillegg at Nord-Norge er langt over.

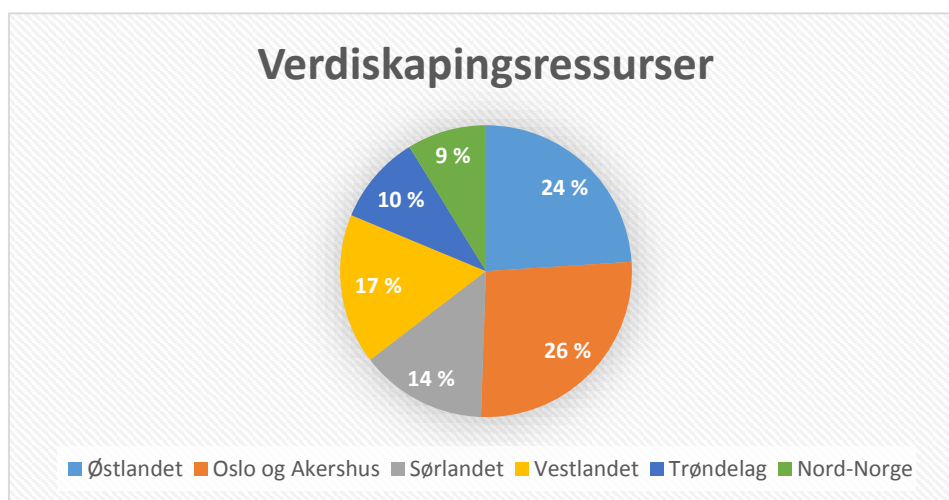
I tabell 12 fordeles verdiskapingsressursene mellom landsdelene etter beløp. Dette viser at Oslo/Akershus og Nord-Norge får utbetalt omtrent samme beløp for spillemidler, men det sier ikke noe om hvor stor andel av landsdelens ressurser dette tilsvarer. Tabellen under viser nettopp hvordan ressursandelene er fordelt.

Andel	Kommunal investering	Idrettens frivillige arbeid	Spillemidler
Østlandet	20,5 %	75,6 %	3,9 %
Oslo og Akershus	28,3 %	69,6 %	2,0 %
Sørlandet	30,1 %	66,2 %	3,7 %
Vestlandet	24,8 %	71,6 %	3,6 %
Trøndelag	21,6 %	75,0 %	3,4 %
Nord-Norge	25,0 %	69,0 %	6,0 %
Totalt	25,2 %	71,4 %	3,5 %

Tabell 13: Verdiskapingsressurser fordelt etter andel

Idrettens frivillige arbeid er den klart største ressursen, mens spillemidler er den klart minste ressursen i verdiskapingen på idrettsfeltet. Det kommer frem av tabellen over at Østlandet og Trøndelag er landsdelene med lavest andel kommunal investering, men også høyest andel frivillig arbeid i idretten. Det vil si at verdiskapingsressursene på Østlandet og i Trøndelag består av hele 75,6% og 75,0% frivillig arbeid. På den andre siden er det Sørlandet som har høyest andel kommunal investering og lavest andel frivillig arbeid.

Spillemiddelandelen er svært jevn mellom landsdelene, med unntak av i Nord-Norge der andelen for spillemidler er 6%. Dette er tre ganger så høy andel som i Oslo/Akershus. Forklaringen bak dette kan være det tidligere tiltaket kalt Nord-Norge-tillegget. Gjennom hele dette kapitlet vil en kunne se resultater av dette spillemiddel-tillegget. Når det gjelder fordelingen av verdiskapingsressurser kommer det tydeligere frem i figuren under.

Figur 3: Andel av verdiskapingsressursene, fordelt etter landsdel.

Med 50% av verdiskapingsressursene er Østlandet og Oslo/Akershus de største landsdelene når det gjelder verdiskapingsressurser på idrettsfeltet. Det skal også sies at omtrent halvparten av landets befolkning bor i disse landsdelene. Fordelingen av ressurser etter landsdeler har vist seg å gi store utslag fra landsdel til landsdel. For å få et dypere perspektiv blir fordelingen av ressurser på fylkesnivå det neste jeg presenterer. Tanken blir å presentere ressursene på samme måte for fylke som for landsdel, det vil si at jeg først presenterer ressursene etter beløp, dernest pr innbygger og andel.

Av datamaterialet kommer det frem at Oslo, Akershus, Hordaland, Rogaland og Sør-Trøndelag er de fem største fylkene når det kommer til verdiskapingsressurser (Vedlegg 1). Verdien av ressursene i disse fylkene var i 2013 på over en milliarder kroner hver, og Oslo var størst med nesten tre milliarder kroner. En ser svært store variasjoner fra fylke til fylke, og da spesielt dersom en sammenligner Oslo og Finnmark, da verdien av ressursene i Oslo nesten er 8(!) ganger så høy som i Finnmark. Dette vil jeg senere se i lys av innbyggertallet. Ettersom ressursene i gjennomsnitt består av 71,4% frivillig innsats i idretten kan en også se her at de fem største fylkene også er de største når det kommer til frivillig innsats.

Skal en se på motsatt side av skalaen finner en Finnmark, Sogn og Fjordane og Aust-Agder. Dette er fylkene med lavest verdi av ressursene, og Finnmark er med omtrent 375 millioner fylket med lavest verdi av verdiskapingsressurser. For å kunne få resultater ut ifra sammenligningene egner det seg bedre å sammenligne verdiskapingsressurser pr innbygger. Her vil en kunne se forskjellene mellom de største og minste fylkene når det kommer til verdiskapingsressurser uavhengig av størrelse på fylket. Tabellen under viser nettopp dette, da

en kan se at Finnmark som er fylket med lavest innbyggertall er likevel fylket med høyest verdi for ressurser pr innbygger.

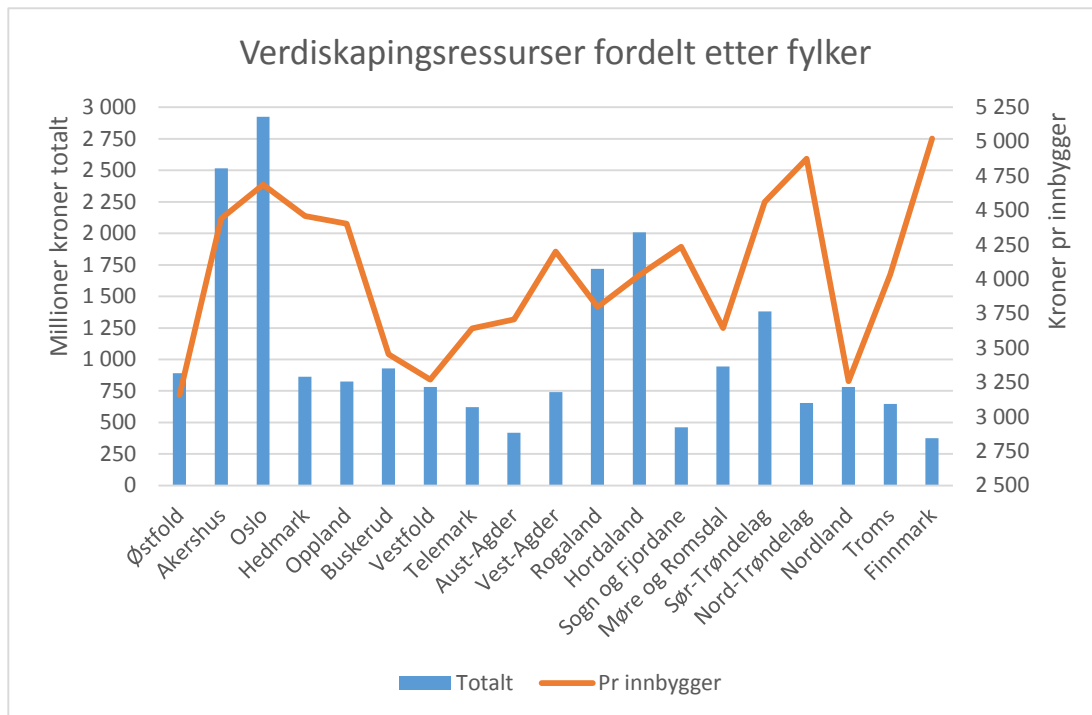
Fylke	Innbyggere	Kommunal investering	Idrettens frivillige arbeid	Spillemidler	Verdiskapingsressurser pr innbygger
Finnmark	74 534	1 621	3 115	288	5 023
Nord-Trøndelag	134 443	1 104	3 537	235	4 877
Oslo	623 966	1 436	3 159	94	4 688
Sør-Trøndelag	302 755	966	3 472	124	4 562
Hedmark	193 719	1 018	3 264	176	4 458
Akershus	566 399	1 141	3 209	92	4 442
Oppland	187 254	870	3 307	227	4 403
Sogn og Fjordane	108 700	872	3 131	233	4 236
Vest-Agder	176 353	1 582	2 479	139	4 201
Troms	160 418	1 011	2 824	198	4 033
Hordaland	498 135	1 169	2 746	116	4 030
Rogaland	452 159	1 123	2 543	133	3 799
Aust-Agder	112 772	702	2 812	194	3 708
Møre og Romsdal	259 404	660	2 836	149	3 645
Telemark	170 902	831	2 638	174	3 643
Buskerud	269 003	621	2 696	136	3 454
Vestfold	238 748	641	2 525	105	3 271
Nordland	239 611	700	2 328	230	3 258
Østfold	282 000	650	2 422	86	3 158
Gjennomsnitt	5 051 275	1 020	2 894	140	4 055

Tabell 14: Verdiskapingsressurser pr innbygger, fordelt etter fylker

Tidligere kom det frem at Oslo, Akershus, Hordaland, Rogaland og Sør-Trøndelag er de største fylkene når det gjelder verdiskapingsressurser. Av disse er det kun Oslo, Akershus og Sør-Trøndelag som er over gjennomsnittet for ressurser pr innbygger. Når det kommer til ressurser pr innbygger er det Finnmark, Nord-Trøndelag, Oslo og Sør-Trøndelag som er fylkene med høyest verdi for ressursene pr innbygger. På den andre siden er det Vestfold, Nordland og Østfold som har lavest.

For å se forskjellen mellom Finnmark som fylket med høyest verdi for ressurser pr innbygger og Østfold som fylket med lavest, er forskjellen hele 1 865 kroner pr innbygger. Dersom Østfold hadde hatt like ressurser pr innbygger som Finnmark hadde det ført til en økning i Østfold på omtrent 526 millioner kroner.

Når det gjelder forskjellen mellom Finnmark og Oslo var verdien av ressursene i Oslo 8 ganger så høy som i Finnmark, men Finnmark har høyere verdi for ressursene pr innbygger. Nærmere bestemt 335 kroner pr innbygger. Det skal også sies at verdien for ressursene pr innbygger i Finnmark er nesten 1 000 kroner høyere enn gjennomsnittet pr innbygger. Fordelingen kommer tydeligere frem på figuren under.

Figur 4: Fordeling av verdiskapingsressurser etter fylker. Den totale verdien av ressursene følger vestre akse og er oppnevnt i millioner kroner, mens verdien for ressursene pr innbygger følger høyre akse og er oppnevnt i kroner.

Når det gjelder andelsfordelingen kommer det frem at Oslo, Akershus, Hordaland, Rogaland og Sør-Trøndelag har en samlet ressursandel på 51,5% (Vedlegg 2). Altså over halvparten av verdiskapingsressursene finner en i de fem største fylkene. I Buskerud og Møre og Romsdal finner en de høyeste andelen for frivillig arbeid, med henholdsvis 78,1% og 77,8%. Det vil si at nærmere $\frac{3}{4}$ av verdiskapingsressursene i Buskerud og Møre og Romsdal er frivillig arbeid i idretten. På den andre siden finner en Vest-Agder, som er nevnt over. Vest-Agder er fylket med høyest andel kommunal investering (37,7%) og lavest andel frivillig arbeid (59%). Altså under gjennomsnittet for frivillig arbeid, men langt over gjennomsnittet for kommunal investering.

Det er også interessant at en kan se at jo større del et fylke har av den totale ressursandelen, jo mindre blir fylkets spillemiddelandel. Eneste unntaket er Nordland. Men ved ytterpunktene finner en Oslo og Finnmark. Oslo står for 14,3% av verdiskapingsressursene, men kun 2% av

dette er spillemidler. Finnmark har derimot kun 1,8% av verdiskapingsressursene, men 5,7% av dette er spillemidler.

Når det gjelder verdiskapingsressursene på regionalt- og kommunalt nivå (Vedlegg 3) er de ti største kommunene Oslo, Bergen, Trondheim, Bærum, Stavanger, Kristiansand, Tromsø, Asker, Fredrikstad og Hamar, mens de minste er Røst, Kvitsøy, Sandøy, Bokn og Værøy. På regionalt nivå er Oslo, Bergen/Askøy, Stavangerregionen, Trondheimsregionen, Akershus Vest, Nedre Romerike, Sørlandet, Drammensregionen, Follo og 9K Vestfold de største, mens Kystgruppa, HAFS, Hitra/Frøya, HALD og Ytre Helgeland er de minste. Av de totale verdiskapingsressursene finner en 37% i de ti største kommunene, og hele 49% i de ti største regionene. En kan se svært store variasjoner, og dette kan spesielt uttrykkes ved å se på høyest og lavest verdi for ressursene. Oslo er både største region og kommune når det gjelder verdiskapingsressurser, og verdien av ressursene er rundt 2 870 ganger høyere enn kommunen Værøy, og rundt 240 ganger høyere enn regionen Ytre Helgeland.

For å bedre kunne sammenligne regioner og kommuner uavhengig av størrelse, ønsker jeg derfor å se på verdiskapingsressurser pr innbygger (Vedlegg 4). Tabellen viser at Vardø (20 915) og Tydal (20727) er kommunene med høyest verdi for ressurser pr innbygger. Noe som er mer enn 16 000 kroner over landsgjennomsnittet på 4 055 kroner, eller tilsvarende fem ganger så høyt. På bunnen av tabellen er Sandøy kommune med 1 033 kroner pr innbygger. Forskjellen mellom Vardø og Sandøy er nesten 20 000 kroner. Skulle for eksempel Oslo (4 688) hatt lik verdi av ressurser pr innbygger som Vardø og Tydal ville det ført til en økning på utrolige 10 milliarder kroner. Det sier litt om hvor mye verdiskapingsressurser det finnes i Vardø og Tydal med tanke på innbyggertall.

På kommunalt nivå er det som nevnt Vardø og Tydal som er kommunene med høyest verdi for ressurser pr innbygger, etterfulgt av Bykle (13 475), Holtålen (12 437) og Valle (92 35). På regionalt nivå er det Setesdal (6 348), Midt-Gudbrandsdalen (6 108), Stjørdalsregionen (6 068), Øst-Finnmark (5 987) og Fjellregionen (5 900) som er størst. Ser en på de fem øverste kommunene er de alle en del av de fem regionene med høyest verdi for verdiskapingsressurser pr innbygger. Vardø er en del av Øst-Finnmark, Tydal og Holtålen er en del av Fjellregionen, mens Bykle og Valle er en del av Setesdal. Ser en på regionene med lavest verdi for verdiskapingsressurser pr innbygger tilhører tre av fem regioner Nordland fylke, altså fylket med lavest deltakelse i idretten. Regionene det er snakk om er Vesterålen, Lofoten og HALD.

Oslo (4 688) viste seg tidligere å ha 240 ganger så høy verdi for ressurser i forhold til Ytre Helgeland (3 287). Dersom en legger til innbyggertall som en variabel blir ikke forskjellene så ekstreme. Forskjeller er at de ligger på hver sin side av gjennomsnittet, og det skiller totalt 1 401 kroner pr innbygger. Dette tilsvarer en økning av ressurser for Ytre Helgeland på omtrent 5 millioner kroner.

Den siste fordelingen av verdiskapingsressurser er ikke etter geografisk beliggenhet, men etter kommunekarakteristikk. Dette er en fordeling som er uavhengig av geografi, men fordeles etter størrelse på kommunen. De største kommunene karakteriseres som storbyer, mens de minste er ukategoriserte. Fordelingen er vist i tabellen under.

Karakteristikk	Kommunal investering	Idrettens frivillige arbeid	Spillemidler	Verdiskapingsressurser totalt
Storby	2494 627 400	5 328 929 958	167 278 131	7 990 835 489
By	863 210 400	2 859 863 200	119 055 176	3 842 128 776
Småby	725 372 800	2 693 222 112	131 663 634	3 550 258 546
Småsted	423 044 200	1 973 722 406	115 108 326	2 511 874 932
Ukategorisert	646 807 000	1 764 070 854	174 941 689	2 585 819 543
Totalt	5 153 061 800	14 619 808 531	708 046 957	20 480 917 288

Tabell 15: Verdiskapingsressurser fordelt etter kommunekarakteristikk

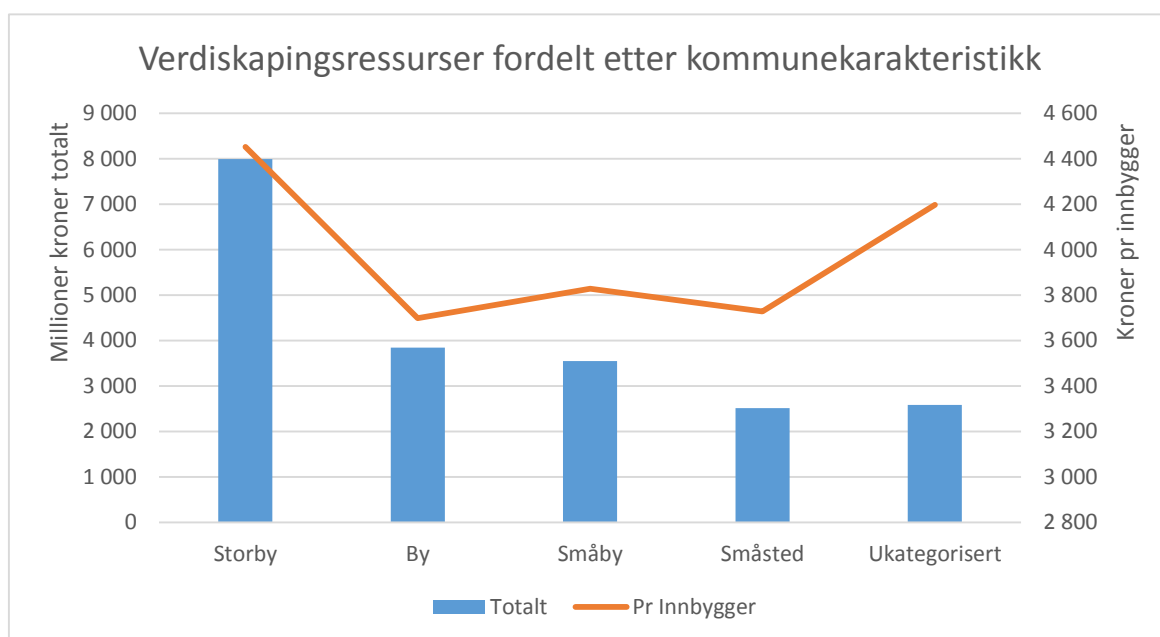
Ikke overraskende er det storbyene som har høyest verdi for verdiskapingsressursene med nærmere 8 milliarder kroner. Eneste storbyene ikke er størst på er spillemidler, der er ukategoriserte kommuner størst. Bakgrunnen for dette kan være at denne karakteristikken også har flest kommuner. Når det gjelder sammenligning er tallene for verdiskapingsressurser pr innbygger bedre egnet. Av tabellen under vil en se at verdiskapingsressurser pr innbygger er ulikt fordelt i forhold til totalverdien av ressursene.

Karakteristikk	Kommunal investering	Idrettens frivillige arbeid	Spillemidler	Verdiskapingsressurser pr innbygger
Storby	1390	2969	93	4452
By	831	2753	115	3699
Småby	782	2904	142	3828
Småsted	628	2929	171	3728
Ukategorisert	1050	2863	284	4197
Gjennomsnitt	1020	2894	140	4055

Tabell 16: Verdiskapingsressurser pr innbygger, fordelt etter kommunekarakteristikk

Når det gjelder verdiskapingsressurser pr innbygger kommer storbyer også her best ut. Men noe overraskende har bykommuner lavest verdi for verdiskapingsressurser pr innbygger, 753 kroner lavere enn storkommunene.

Det kommer også frem at det kun er storby- og ukategoriserte kommuner som har en verdiskapingsressurser pr innbygger over gjennomsnittet. Storbyer har både høyest kommunal investering og frivillig arbeid pr innbygger, men lavest på spillemidler. Ukategoriserte kommuner får utbetalt over tre ganger så mye spillemidler pr innbygger som storbykommunene, og er i tillegg det dobbelte av gjennomsnittet. Dette kan som nevnt over skyldes antall kommuner i de ulike karakteristikkene. Fordelingen av verdiskapingsressurser kommer tydeligere frem av figuren under.

Figur 5: Verdiskapingsressurser fordelt etter kommunekarakteristikk. Den totale verdien av ressursene følger vestre akse og er oppnevnt i millioner kroner, mens verdien for ressursene pr innbygger følger høyre akse og er oppnevnt i kroner

Når det kommer til andelsfordelingen av ressursene i verdiskapingen, (Vedlegg 5) kommer det frem at storbyene har klart størst andel kommunale investeringer (31,2%). Noe som også gjør at storbyene har lavest andel frivillig arbeid (66,7%). Det motsatte gjelder for småsteder som har lavest andel kommunal investering (16,8%), men høyest andel frivillig arbeid i idretten (78,6%). Det vil si at over $\frac{3}{4}$ av verdiskapingsressursene på småsteder skapes gjennom frivillig arbeid i idretten. Det kommer også frem at storbykommuner står for omtrent halvparten av den kommunale investeringene til idrettsformål, samt 39% av de totale verdiskapingsressursene.

Foreløpig er de totale verdiskapingsressursene presentert på et overordnet nivå. For å komme dypere i verdiskapingsressursene ønsker jeg videre å presentere de tre ressursene hver for seg. Med dette ønsker jeg å se på fordelingen av de ulike ressursene innenfor verdiskapingen på idrettsfeltet. Dette er for å kunne si noe om forholdet mellom ressursene og produksjonen av idrettsanlegg og idrettsaktivitet. Jeg vil presentere ressursene etter størrelse, derfor presenteres først data for idrettens frivillige arbeid, dernest kommunal investering og til slutt spillemidler.

4.2 Idrettens frivillige arbeid

Tallene for det frivillige arbeidet i idretten bygger på medlemstallene. Av mitt datamateriale kommer det frem at det var registret 1 867 821 medlemmer i 2013. NIF (2013b) rapporterer at 1 686 658 av disse var aktive medlemmer i særforbund. Aktive medlemmer kommer jeg tilbake til senere, men i denne sammenhengen vil jeg hovedsakelig ta i bruk medlemstallet. Ved å multiplisere medlemstallet med frivillighetsfaktoren vil en få tall for frivillige årsverk. I 2013 sto medlemmene i idretten for nærmere 30 000 frivillige årsverk. Årsverkene multipliseres med gjennomsnittslønnen, og summen av dette er det frivillige arbeidet som blir lagt ned i idretten. I 2013 tilsvarte summen av det frivillige arbeidet i idretten over 14,6 milliarder kroner.

For å få en oversikt over det frivillige arbeidet i idretten presenteres fordelingen av frivillige arbeid på ulike geografiske områder. Som sagt tidligere kan en gå ut ifra at det finnes forskjeller mellom idrettslag fra landsdel til landsdel, fra kommune til kommune osv. Ved å fordele det frivillig arbeid i idretten etter landsdeler vil det kunne gi svar på hvilke landsdeler frivilligheten står sterkest. Tabellen under viser fordelingen av frivillig arbeid på de ulike landsdelene. Landsdelene er rangert etter størrelsen på det frivillige arbeidet.

Landsdel	Medlemmer	Årsverk	Idrettens frivillige arbeid	Andel
Oslo/Akershus	484 001	7 744,0	3 788 372 627	25,9 %
Østlandet	474 457	7 591,3	3 713 669 830	25,4 %
Vestlandet	312 212	4 995,4	2 443 745 766	16,7 %
Sørlandet	243 301	3 892,8	1 904 365 587	13,0 %
Trøndelag	195 038	3 120,6	1 526 601 434	10,4 %
Nord-Norge	158 812	2 541,0	1 243 053 286	8,5 %
Totalt	1 867 821	29 885,1	14 619 808 531	

Tabell 17: Idrettens frivillige arbeid, fordelt etter landsdeler

En ser at det er landsdelene med store medlemsmasser som står for den store andelen av idrettens frivillige arbeid. Ved å kun se på totalbeløpet for frivillig arbeid vil en se at

Østlandet og Oslo/Akershus står for over halvparten av verdiene som skapes gjennom frivillighet. Det er derimot Trøndelag og Nord-Norge som er landsdelene med lavest andel frivillig arbeid, men dette er også landsdelene med færrest medlemmer i idretten. Derfor kan en ikke si om dette er mye eller lite med tanke på hvor mange som bor i de ulike landsdelene. Derfor ønsker jeg også å se på frivillig arbeid i idretten pr innbygger.

For å få en bredere forståelse av det frivillige arbeidet ønsker jeg, som nevnt over, å se hvor mye frivillig arbeid som blir lagt ned pr innbygger. Tabellen under viser oversikten over frivillig arbeid pr innbygger, og er også rangert etter denne ressursens størrelse.

Landsdel	Innbyggere	Medlemmer	Deltakelse	Frivillig arbeid pr innbygger
Trøndelag	437 198	195 038	44,6 %	3 492
Oslo/Akershus	1 190 365	484 001	40,7 %	3 183
Vestlandet	866 239	312 212	36,0 %	2 821
Østlandet	1 341 626	474 457	35,4 %	2 768
Nord-Norge	474 563	158 812	33,5 %	2 619
Sørlandet	741 284	243 301	32,8 %	2 569
Totalt/gj.snitt	5 051 275	1 867 821	37,0 %	2 894

Tabell 18: Idrettens frivillige arbeid pr innbygger, fordelt etter landsdeler

Tabellen over viser at det er Trøndelag og Oslo/Akershus som har høyest beløp for frivillig arbeid pr innbygger. Disse landsdelene er også de eneste over gjennomsnittet. Nord-Norge og Sørlandet er landsdelene med lavest beløp for frivillighet i idretten pr innbygger. En kan dermed si at Trøndelag er fylket med mest frivillig arbeid i idretten, sett i forhold til innbyggertall. Det en kan se av tabellen over er at det er en klar sammenheng mellom frivillig arbeid pr innbygger og deltakelsen i idretten. Det vi si at andelen av befolkningen som er medlemmer i idretten har noe å si for hvor mye frivillig arbeid som legges ned i idretten pr innbygger. Dette kommer klarer frem av tabellen under.

Korrelasjon		Deltakelse
Frivillig arbeid pr innbygger	Pearsons r	0,920
	Signifikans	0,000

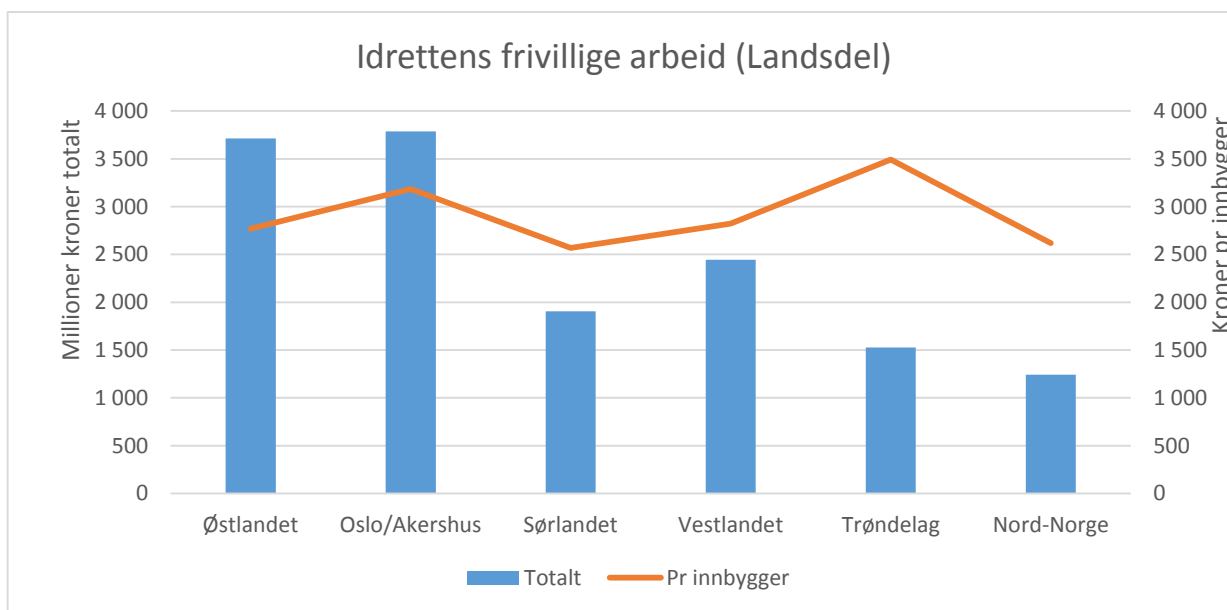
Tabell 19: Korrelasjonen mellom frivillig arbeid pr innbygger og deltakelse i idretten

Det kommer frem av *Pearsons r* at frivillig arbeid pr innbygger og deltakelse har en korrelasjon lik 0,920, og en signifikans på 0,000. Dermed kan en si at det er en svært sterk sammenheng mellom frivillig arbeid pr innbygger og deltakelsen i idrett. Grunnen til dette

kan være at begge variablene har medlemmer medregnet, og derfor gir det en svært høy korrelasjon.

Deltakelse i idretten handler om hvor mange prosent av innbyggertallet som er medlemmer i idretten. Deltakelse over gjennomsnittet gir også frivillig arbeid pr innbygger over gjennomsnittet. En vil da kunne få en forståelse av hvor i landet frivillig arbeid i idretten står sterkt. En ser at de landsdelene med høy deltakelse i idretten, også har høyt beløp frivillig arbeid pr innbygger. Ettersom Oslo/Akershus og Trøndelag har deltakelse over gjennomsnittet har de også frivillig arbeid pr innbygger over gjennomsnittet. Her kan en se at Trøndelag er landsdelen med høyest deltakelse, mens Sørlandet har lavest. Dette gjenspeiler også det frivillige arbeidet pr innbygger. Dersom Sørlandet hadde hatt samme deltakelse i idretten som Trøndelag ville Sørlandet økt sin medlemsmasse med 87 312 medlemmer, eller nesten 685 millioner kroner i frivillig arbeid.

For å vise oversikten over idrettens frivillige arbeid har jeg tatt med en graf som viser fordelingen av både idrettens frivillige arbeid totalt sett og pr innbygger.

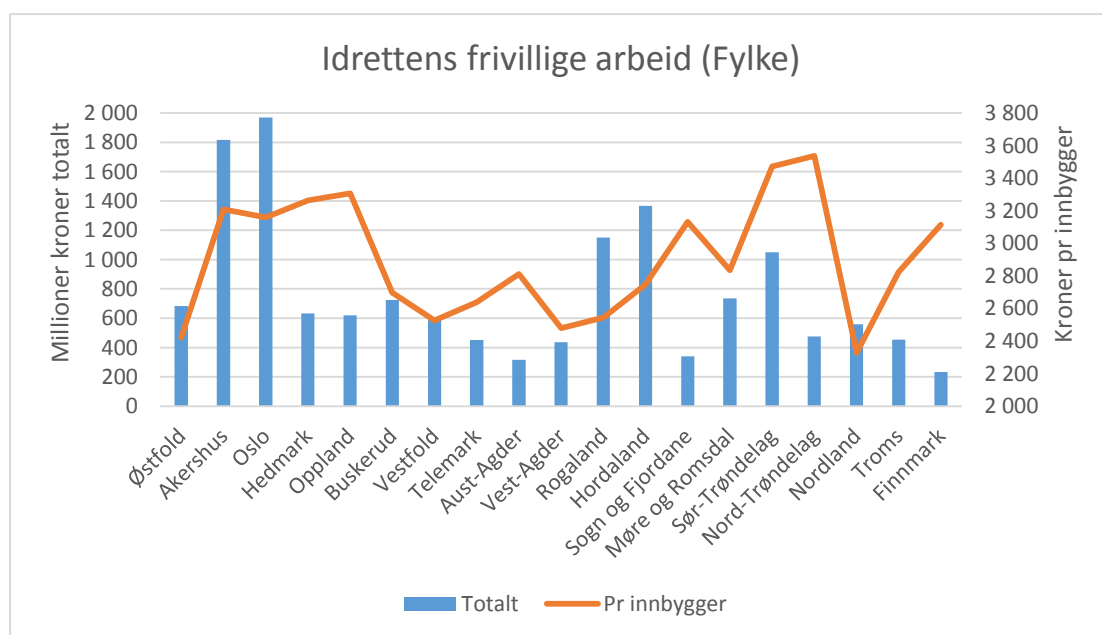
Figur 6: Fordeling av idrettens frivillige arbeid, og landsdelene er fordelt etter geografisk beliggenhet. Frivillig arbeid totalt følger vestre akse og er oppnevnt i millioner kroner, mens frivillig arbeid pr innbygger følger høyre akse og er oppnevnt i kroner

Totalt skaper idretten som ressurs verdier for 14,6 milliarder kroner gjennom frivillig arbeid. På fylkesnivå ser en at det er fem fylker som peker seg ut som størst (Vedlegg 6). Disse fylkene skaper over en milliard kroner hver, og er fylker med over 100 000 medlemmer og 2 000 frivillige årsverk innen idretten. Fylkene det er snakk om er Akershus, Oslo, Rogaland, Hordaland og Sør-Trøndelag. Totalt står disse fylkene for 50,4% av det frivillige arbeidet som

legges ned i idretten. Oslo og Akershus er de største fylkene med nærmere 2 milliarder kroner hver, mens Aust-Agder og Finnmark er fylkene med minst frivillig arbeid i idretten. Når det gjelder andelen av det totale frivillige arbeidet som legges ned i idretten er det snakk om henholdsvis 13,5%, 12,4%, 2,2% og 1,6%. Finnmark er eneste fylke med mindre enn 500 frivillige årsverk i idretten, og skal en se dette opp imot Oslo som har flest frivillige årsverk i idretten (over 4 000), tilsvarer dette 8,5 ganger så mye frivillig arbeid i Oslo som i Finnmark. Men dette skyldes at det bor langt flere personer i Oslo enn i Finnmark.

Når det gjelder de fem største fylkene innenfor medlemsmasse har Rogaland og Hordaland lav deltakelse, henholdsvis 32,5% og 35,1%, noe som gir lav frivillighet i idretten pr innbygger i forhold til de andre store fylkene. Høyest deltakelse er det Trøndelagsfylkene som har, noe som også gir høyest frivillig arbeid pr innbygger. I Sør- og Nord-Trøndelag er henholdsvis 44,4% og 45,2% av innbyggerne medlem av NIF. Når det gjelder Østfold og Nordland har disse fylkene lavest deltakelse med 30,9% og 29,7%. Ser en på forskjellen mellom Oslo og Finnmark var denne svært stor når det handlet om frivillig arbeid i idretten totalt sett, men når det kommer til frivillig arbeid pr innbygger er det nærmest likt. Oslo har 3 159 kroner pr innbygger, mens Finnmark har 3 115 kroner pr innbygger.

En kan se for seg at Akershus, Oslo, Rogaland, Hordaland og delvis Nordland er fylkene som har en lavere deltakelse, eller beløp for frivillig arbeid pr innbygger, enn hva det totale frivillige arbeidet i idretten skulle tilsi. Dette kommer tydelig frem av figuren under.

Figur 7: Idrettens frivillige arbeid der fylkene er fordelt etter geografisk beliggenhet. Frivillig arbeid totalt følger vestre akse og er oppnevnt i millioner kroner, mens frivillig arbeid pr innbygger følger høyre akse og er oppnevnt i kroner

Når det kommer til regioner er det svært stor variasjon mellom størrelser på frivillig arbeid i idretten. Regionene med mest frivillig arbeid i idretten er Oslo, Bergen/Askøy, Stavanger-regionen, Trondheimsregionen og Akershus Vest, mens Vefsn, Setesdal, Hitra/Frøya, HALD og Ytre Helgeland er de minste (Vedlegg 7). Det vil si at Oslo er regionen med mest frivillig arbeid i idretten totalt, mens Ytre Helgeland er regionen med minst, henholdsvis nærmere 2 milliarder og 10 millioner.

Når det gjelder Oslo som region kan en se at summen for frivillig arbeid i idretten er over 11 ganger så høy som gjennomsnittet for regionene. På motsatt side finner vi Ytre Helgeland som har kun 6 % av gjennomsnittet for regioner, eller tilsvarende 0,5 % av Oslo.

Regionen Oslo er omtrent 2,5 ganger så stor som Bergen/Askøy, når det kommer til frivillig arbeid i idretten. Bergen/Askøy er den nest største regionen når det kommer til medlemstall, og det vil si at Oslo har 2,5 ganger så mange medlemmer i idretten. Det sier litt om hvor stor Oslo er på regionalt nivå. Dette gir store ulikheter på regionsnivå, og fører til at det er vanskelig å sammenligne regioner. Derfor ønsker jeg å ta i bruk tall for frivillig arbeid i idretten pr innbygger.

Når det gjelder frivillig arbeid pr innbygger kommer det frem at regionene Voss, Oppland, Stjørdal, Orkdal og Sør-Østerdalen har mest frivillig arbeid pr innbygger. Ser en på regionene med minst frivillig arbeid finner en Mosseregionen, Vesterålen, Ringerike/Hole, Vefsn og HALD. Det vil si at Voss og HALD er regionene med mest og minst frivillig arbeid pr innbygger, med henholdsvis 5 047 og 1 702 kroner pr innbygger. Gjennomsnittet på landsbasis 2 894 kroner pr innbygger. Ser en på de fem regionene med mest frivillig arbeid pr innbygger er regionene Oppland, Stjørdal og Orkdal fra landsdelen med høyest deltakelse i idretten, nemlig Trøndelag. På den andre siden finner en Vesterålen, Vefsn og HALD som alle er i Nordland, fylket med lavest deltakelse i idretten.

På kommunalt nivå viser det seg også stor ulikhet mellom største og minste kommune når det gjelder frivillig arbeid i idretten (Vedlegg 8). Dette gir derfor ikke godt grunnlag for sammenligning. Når det gjelder frivillig arbeid i idretten er storkommunene Oslo, Bergen, Trondheim, Bærum og Stavanger størst, mens kommunene Bokn, Værøy, Utsira, Røst og Sandøy er minst. Ser en derimot på frivillig arbeid pr innbygger er det kommunene Selbu, Karasjok, Bykle, Gloppen og Oppdal som er størst med over 5 000 kroner pr innbygger og over 65% deltakelse i idretten. Midsund, Våler i Østfold, Rendalen, Samnanger og Sandøy er derimot kommunene lavest frivillig arbeid pr innbygger, alle under 1 100 kroner pr innbygger

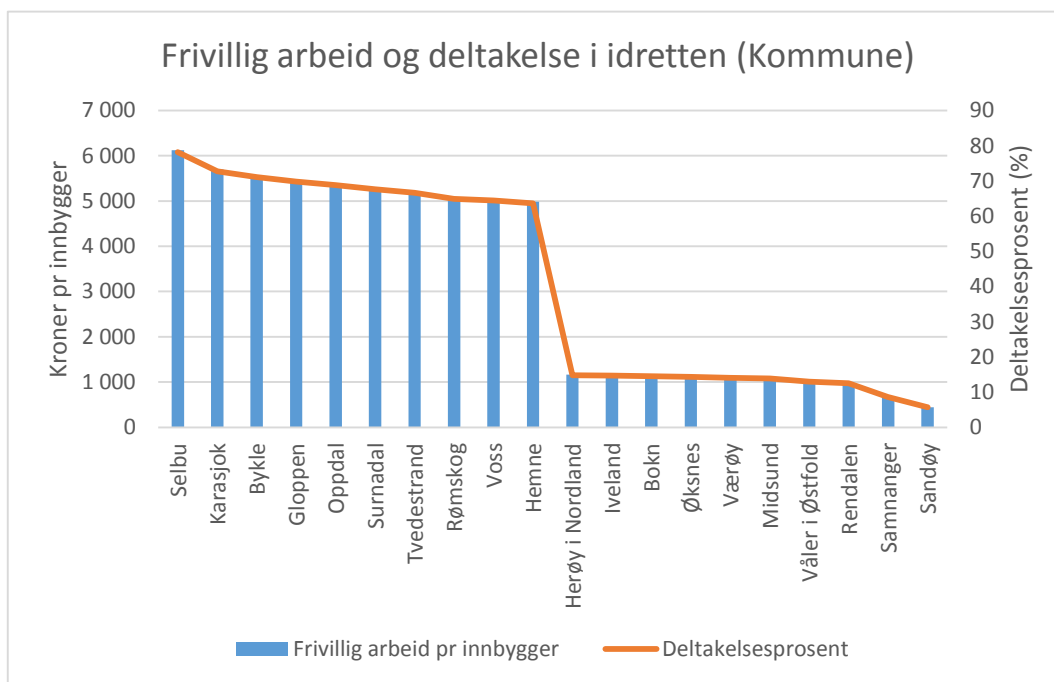
og under 15% deltakelse. Sandøy i Møre og Romsdal er kommunen med både lavest deltakelse i idretten og lavest frivillige arbeid totalt sett og pr innbygger. Kun 5,7% av Sandøys innbyggere er medlemmer av idretten, noe som kun gir 443 kroner frivillig arbeid i idretten pr innbygger. Dette tilsvarer frivillig arbeid pr innbygger over 6,5 ganger lavere enn gjennomsnittet.

Av de kommunene med lavest frivillig arbeid i idretten er faktisk Utsira, med 3 895 kroner pr innbygger, langt over gjennomsnittet når det gjelder frivillig arbeid pr innbygger. Kommunen med færrest innbyggere i landet (209) har dermed en sterk deltakelse i idretten på hele 50%.

En kan se en klar sammenheng mellom deltakelse og frivillig arbeid pr innbygger.

Kommunen med desidert høyest deltakelse er Selbu kommune med hele 78,3% deltakelse i idretten, og dette gir

6 126 kroner pr innbygger i frivillig arbeid. På motsatt side finner en Sandøy med kun 5,7% deltakelse og 443 kroner pr innbygger, noe som er langt under gjennomsnittet på 37% deltakelse og 2 894 kroner pr innbygger. På figuren under ser en sammenhenger svært tydelig.

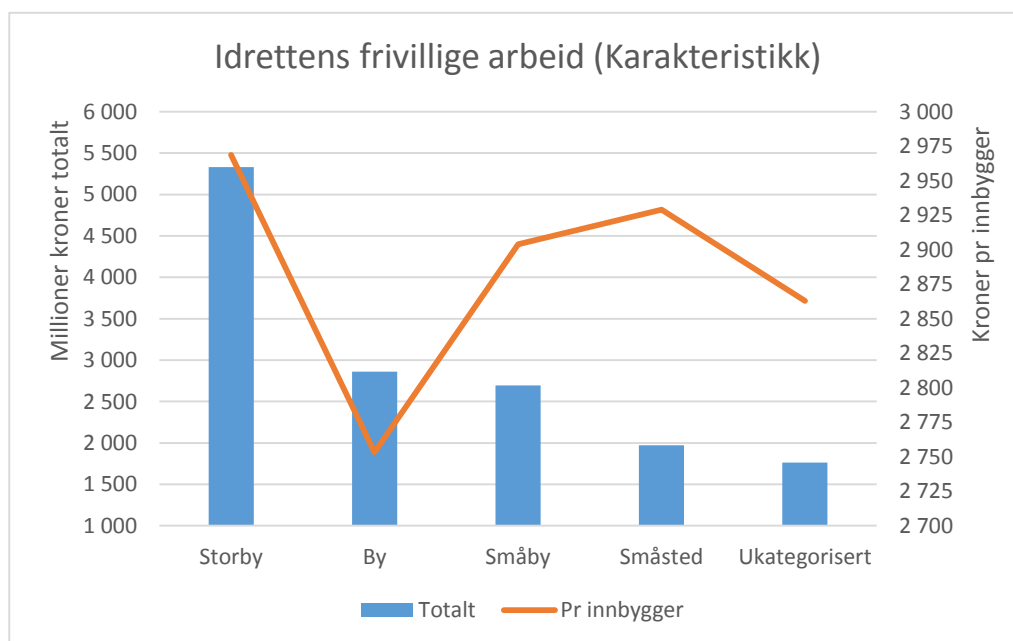
Figur 8: Oversikt over kommunene med høyest og lavest deltakelse og frivillig arbeid pr innbygger. Frivillig arbeid pr innbygger følger vestre akse, mens deltakelsesprosent følger høyre akse.

Da har jeg presentert fordelingen av det frivillige arbeidet i idretten på ulike geografiske områder, dernest ønsker jeg å se på forskjellen mellom de ulike kommunekarakteristikkene. Vil en se store forskjeller mellom dem? Dette kommer frem av tabellen under.

Karakteristikk	Medlemmer	Årsverk	Idrettens frivillige arbeid	Andel	Deltakelse	Frivillig arbeid pr innbygger
Storby	680 822	10 893,2	5 328 929 958	36,5 %	37,9 %	2 969
By	365 375	5 846,0	2 859 863 200	19,6 %	35,2 %	2 753
Småby	344 085	5 505,4	2 693 222 112	18,4 %	37,1 %	2 904
Småsted	252 162	4 034,6	1 973 722 406	13,5 %	37,4 %	2 929
Ukategorisert	225 377	3 606,0	1 764 070 854	12,1 %	36,6 %	2 863
Totalt	1 867 821	29 885,1	14 619 808 531		37,0 %	2 894

Tabell 20: Idrettens frivillige arbeid både totalt sett og pr innbygger, fordelt etter kommunekarakteristikk

Når det gjelder frivillig arbeid i idretten fordelt på de ulike kommunekarakteristikkene, kommer det frem at det er storbyer som står for den store andelen med hele 36,5%. Det vil si at over 1/3 av all frivillig arbeid i idretten finner sted i storbyer. Dersom en inkluderer innbyggertall som variabel vil det være bedre grunnlag for sammenligning. Det kommer frem at det er i storbyene deltakelsen i idrett er størst, mens det er i byer den er lavest. Noe som gir samme resultat når det gjelder frivillig arbeid pr innbygger. Det er altså i storbyer og småsteder en finner høyest frivillig arbeid pr innbygger, mens lavest i de ukategoriserte kommunene og i bykommuner. Det er kun de to sistnevnte som en finner under gjennomsnittet når det er snakk om frivillig arbeid pr innbygger. Kanskje litt overraskende at det er i storbyer deltakelsen er størst. Denne fordelingen kommer klarere frem av figuren under.

Figur 9: Idrettens frivillige arbeid totalt sett og pr innbygger, der karakteristikkene er fordelt etter innbyggertall. Frivillig arbeid totalt følger vestre akse og er oppnevnt i millioner kroner, mens frivillig arbeid pr innbygger følger høyre akse og er oppnevnt i kroner.

En finner store forskjeller mellom de geografiske områdene når det kommer til frivillig arbeid i idretten, både totalt sett og pr innbygger. Det viser seg at det er store forskjeller mellom idrettslag med tanke på medlemsmasse og deltakelse i idretten. Jeg kan derfor anta at det også finnes store forskjeller mellom kommuner når det kommer til kommunal investering til idrettsformål. Her regner jeg med at jeg kan finne store forskjeller fra område til område, men også forskjell innad i den kommunale investeringen.

4.3 Kommunal investering

Den kommunale investeringen består av tallene for brutto investeringsutgifter for kommunale idrettsbygg og –anlegg, samt netto driftsutgifter til idrett og til kommunale idrettsbygg og –anlegg. Fordelingen av de tre ressursene innenfor kommunal investering er ulik, og jeg har tidligere vist at investeringsutgifter er størst med en andel på 47,7%, deretter kommer driftsutgiftene til kommunale idrettsanlegg med 34,7%, mens driftsutgifter til idrett er minst med en andel på kun 17,6%. Totalt sett er den totale kommunale investeringen på over 5,1 milliarder kroner. Det er fordelingen av den kommunale investeringen jeg er interessert i å se nærmere på, og da først fordelingen etter landsdeler. Tabellen under viser oversikten over kommunal investering i idretten på landsdelsnivå.

Landsdel	Brutto investeringsutgifter for kommunale idrettsbygg og -anlegg	Netto driftsutgifter idrett	Netto driftsutgifter for kommunale idrettsbygg og -anlegg	Total kommunal investering	Kommunal investering pr innbygger
Oslo og Akershus	781 662 800	100 127 600	660 100 200	1 541 890 600	1295
Sørlandet	442 431 200	153 610 800	269 872 200	865 914 200	1168
Trøndelag	230 783 600	83 187 400	126 920 200	440 891 200	1008
Vestlandet	417 657 400	172 721 000	257 657 100	848 035 500	979
Nord-Norge	196 314 700	115 373 500	139 173 100	450 861 300	950
Østlandet	389 984 600	280 646 800	334 837 600	1 005 469 000	749
Total	2 458 834 300	905 667 100	1 788 560 400	5 153 061 800	1020

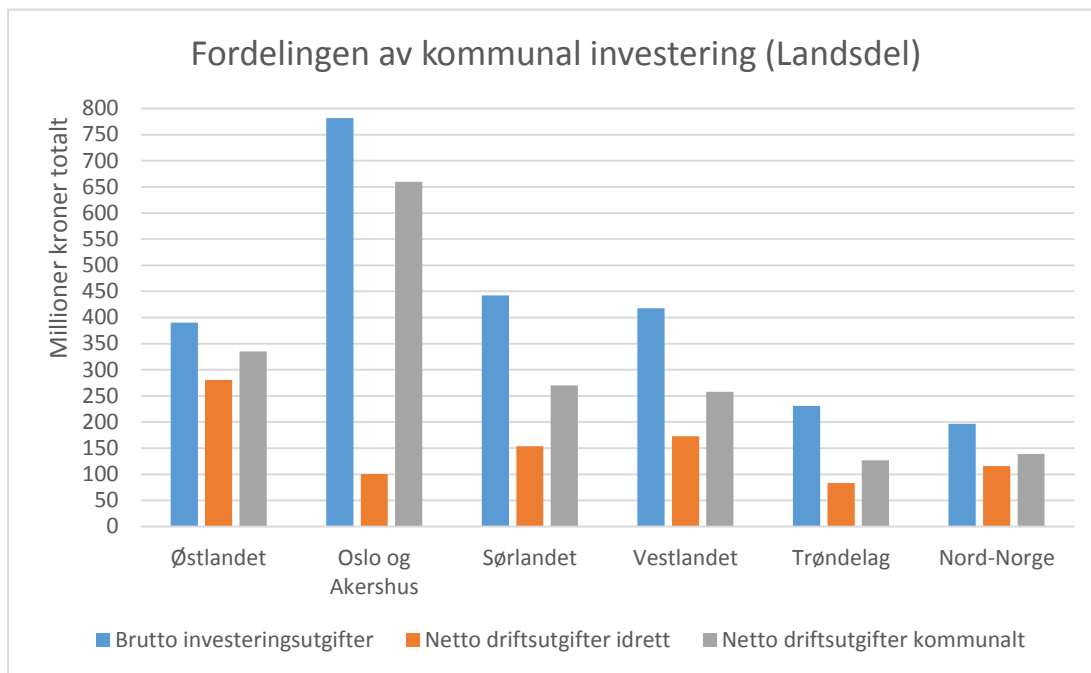
Tabell 21: Kommunal investering og dens tre poster, samt kommunal investering pr innbygger, fordelt etter landsdeler

Her kan en se at det er Oslo/Akershus som er landsdelen med både høyest totalinvestering og investering pr innbygger. Østlandet har derimot høy totalinvestering, men lavest investering pr innbygger. Forskjellen mellom Oslo/Akershus og Østlandet er 546 kroner pr innbygger, som for Østlandets sin del tilsvarer over 730 millioner kroner. Når det gjelder totalinvesteringen er det Nord-Norge og Trøndelag som er landsdelene med lavest kommunal investering. En ser at det kun er Oslo/Akershus og Sørlandet som har investering pr innbygger

over gjennomsnittet, mye på grunn av kommunene Oslo (895 millioner), Bærum (190 millioner) og Kristiansand (203 millioner) som har svært høy kommunal investering.

Det kan også være nyttig å se på andel av totalinvesteringen eller prosent av gjennomsnittet for å få en liten pekepinn på hvordan investeringen er fordelt (Vedlegg 9). 49,4% av den kommunale investeringen finner sted i Oslo/Akershus (29,9%) og Østlandet (19,5%). Trøndelag (52,3%) er landsdelen med høyest andel investeringsutgifter til kommunale idrettsanlegg, mens det er Østlandet (38,8%) som har lavest andel. På driftsutgifter til idrett er derimot Østlandet (27,9%) landsdelen med høyest andel, mens Oslo/Akershus (6,5%) har desidert lavest andel. Driftsutgifter til idrett vil si midler som går til idrettsaktiviteter i regi av kommunen og støtte til ikke-kommunale idrettsanlegg. Det kan bety at Oslo/Akershus prioriterer utgifter til kommunale idrettsbygg og -anlegg høyere enn de andre landsdelene, ettersom hele 93,5% av den kommunale investeringen går til kommunale idrettsanlegg. Oslo/Akershus er dermed den landsdelen med høyest andel kommunale midler til kommunale idrettsanlegg. På den andre siden finner en Østfold der 72,1% av den kommunale investeringen til idrettsformål går til kommunale idrettsbygg og -anlegg.

Ettersom netto driftsutgifter til idrett går til idrettsaktivitet i regi av kommunen og til ikke-kommunale anlegg, kan man anta at lav andel av denne typen driftsutgifter kan tolkes som lavt prioritert. Altså at idrettsaktivitet i regi av kommunen og midler til andre idrettsanlegg nedprioriteres i forhold til investerings- og driftsutgifter til kommunale idrettsanlegg. En mulig forklaring kan være at kommunene i områdene med lav andel driftsutgifter til idrett står for byggingen av flere store og kostnadskrevende idrettsanlegg. Dette kan begrunnes i rapporter som viser at det offentlige står for byggingen av flere store og kostnadskrevende anlegg. Fordelingen av kommunal investering kommer det tydeligere frem av figuren under

Figur 10: Figuren viser fordelingen av de tre ressursene innenfor kommunal investering til idrettsformål

På fylkesnivå viser det seg at Akershus (12,5%), Oslo (17,4%), Rogaland (9,9%) og Hordaland (11,3%) har en samlet kommunal investering på over halvparten av det totale beløpet for hele landet (Vedlegg 10). Disse fylkene har også de høyeste investerings- og driftsutgiftene til kommunale idrettsanlegg. På den andre siden finner en Aust-Agder og Sogn og Fjordane som fylkene med lavest kommunal investering, begge under 100 millioner.

Når det gjelder driftsutgifter til idrett er det kun Nord-Trøndelag som investerer mindre enn Oslo, begge under 20 millioner, mens Rogaland og Hordaland investerer klart mest, med over 100 millioner hver. I Oslo går kun 1,9% av den kommunale investeringen til driftsutgifter til idrett, nærmest kommer Vest-Agder med 9,6%. Telemark og Oppland er fylkene med størst andel driftsutgifter til idrett, henholdsvis 36,9% og 33,4%. Det vil si at over 1/3 av all kommunal investering i Telemark og Oppland går til idrettsaktivitet og ikke-kommunale idrettsanlegg.

Det vil si at Oslo (98,1%), Vest-Agder (90,4%) og Nord-Trøndelag (88,8%) er fylkene med størst andel kommunal investering til kommunale idrettsanlegg, mens det er Telemark (63,1%), Oppland (66,6%) og Buskerud (69,5%) med lavest. Mulig disse tallene kan tolkes som at fylkene med høy andel kommunal investering til kommunale idrettsanlegg også har en høyere andel kommunale idrettsanlegg i fylket.

Når det gjelder kommunal investering pr innbygger er Finnmark (1 621), Vest-Agder (1 582) og Oslo (1 436) fylkene med høyest kommunal investering pr innbygger, mens Buskerud (621), Vestfold (641) og Østfold (650) er fylkene med lavest. Det skiller da 1 000 kroner pr person mellom Finnmark og Østfold, noe som så å si tilsvarer gjennomsnittet som er på 1 020 kroner pr innbygger. En finner en svært stor forskjell mellom Aust-Agder (702) og Vest-Agder (1 582) når det gjelder kommunal investering pr innbygger. Der Vest-Agder ligger 55% over gjennomsnittet, investerer Aust-Agder kun 69% av gjennomsnittet pr innbygger. Det vil si at Vest-Agder har over dobbelt så høy kommunal investering pr innbygger som Aust-Agder. Dersom en ser på den totale kommunale investeringen blir forskjellen enda større, nemlig 3,5 ganger så stor.

De største regionene når det kommer til kommunal investering er Oslo, Bergen/Askøy, Stavanger-regionen, Akershus Vest og Sørlandet (Vedlegg 11). Her er Oslo den største regionen med nærmere 900 millioner i kommunal investering. Disse fem regionene står for 43% av den totale kommunale investeringen. På den andre siden finner en Voss, Midt-Telemark, Lofoten og Ytre Helgeland. Ytre Helgeland er den minste regionen med en kommunal investering på under 1 million kroner.

Ser en på kommunal investering pr innbygger finner en regionene Øst-Finnmark (2 733), Setesdal (2 194) og Fjellregionen (2 013) med høyest kommunal investering pr innbygger, mens det er Midt-Telemark (280), Ytre Helgeland (250) og Lofoten (170) som har lavest (Vedlegg 12). Blant de fem største regionene innenfor kommunal investering pr innbygger er det kun Øst-Finnmark som har kommunal investering over gjennomsnittet totalt sett. Skal en sammenligne Øst-Finnmark og Lofoten har de omtrent like mange innbyggere, med henholdsvis 26 291 og 23 890 innbyggere, men når det kommer til kommunal investering pr innbygger er det svært stor forskjell. Det er 2 563 kroner forskjell pr innbygger mellom regionene. Med lik investering pr innbygger som Øst-Finnmark ville Lofoten økt den totale investeringen sin fra 4 millioner til 65 millioner, altså en økning på 61 millioner kroner. En ser at innbyggertallet ikke har noe å si når det gjelder kommunal investering pr innbygger. Det har heller ingen andre sammenhenger enn at kommunal investering til idrettsformål prioriteres ulikt og ulik tilgang til ressurser.

På kommunalt nivå kommer det frem at det er Oslo, Bergen, Stavanger, Kristiansand, Bærum, Trondheim, Hamar, Asker, Tromsø og Ullensaker som er kommunene med høyest kommunal investering (Vedlegg 13). På den andre siden finner en kommunene Bokn, Hasvik, Hornindal, Selje, Leka, Fosnes, Roan, Evenes, Torsken og Kvitsøy. Det som kjennetegner de

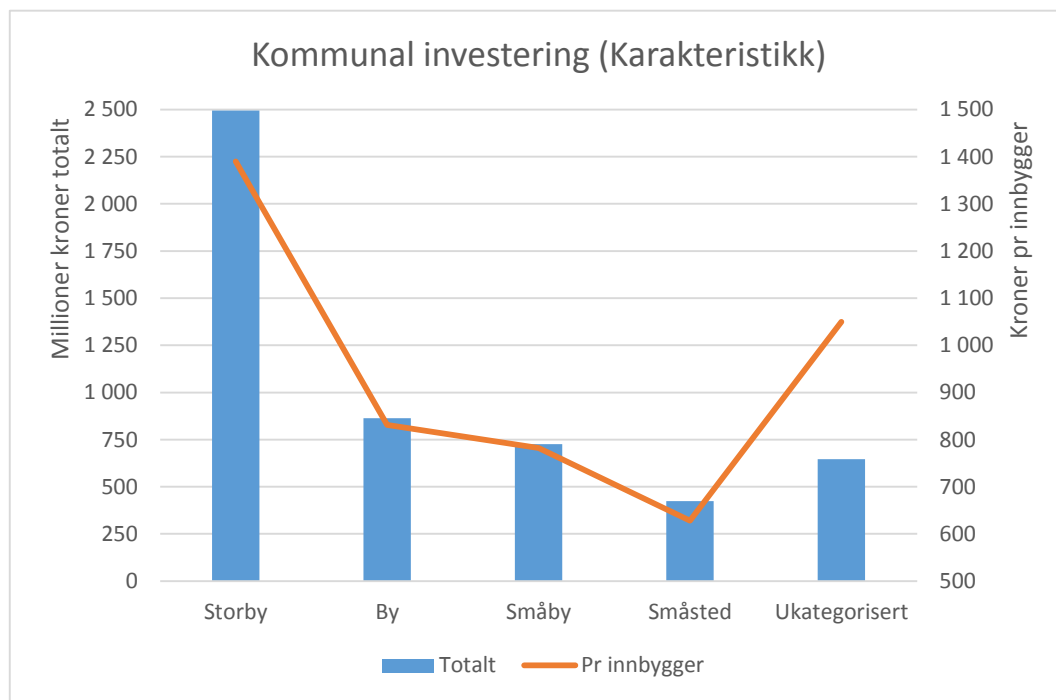
kommunene med lavest kommunal investering er at driftsutgifter til idrett prioriteres. Det kommer frem at sju av ti blant de minste kommunene på kommunal investering ikke har bokførte utgifter til kommunale idrettsanlegg gjennom investerings- eller driftsutgifter, men all kommunal investering går til driftsutgifter til kommunal idrettsaktivitet og støtte til ikke-kommunale idrettsanlegg. Blant disse kommunene finner en også Evenes i Nordland fylke som ikke har bokført noe kommunal investering. Ser en på Torsken og Kvitsøy har disse kommunene bokført inntekt på driftsutgifter til idrett, og ender derfor med en negativ kommunal investering. Usikkert hvordan dette har blitt til. Blant kommunene med kun bokførte driftsutgifter til idrett er Hå kommune i Rogaland fylke kommunen med høyest bokførte utgift med over 11 millioner til kommunal idrettsaktivitet og støtte til ikke-kommunale idrettsanlegg.

Da har jeg presentert fordelingen av den kommunale investering til idrettsformål på ulike geografiske områder, dermed ønsker jeg å se på forskjellen mellom de ulike kommunekarakteristikkene. Vil en også her se store forskjeller mellom dem? Dette kommer frem av tabellen under.

Karakteristikk	Brutto investerings- utgifter for kommunale idrettsbygg og -anlegg	Netto driftsutgifter idrett	Netto driftsutgifter for kommunale idrettsbygg og - anlegg	Total kommunal investering	Kommunal investering pr innbygger
Storby	1 256 921 800	266 627 200	971 078 400	2 494 627 400	1 390
By	370 379 800	211 676 200	281 154 400	863 210 400	831
Småby	335 368 400	179 022 200	210 982 200	725 372 800	782
Småsted	134 354 200	120 185 800	168 504 200	423 044 200	628
Ukategorisert	361 810 100	128 155 700	156 841 200	646 807 000	1 050
Total	2 458 834 300	905 667 100	1 788 560 400	5 153 061 800	1 020

Tabell 22: Kommunal investering og dens tre poster, samt kommunal investering pr innbygger, fordelt etter kommunekarakteristikk

Skal en se på kommunekarakteristikken når det gjelder kommunal investering ser en at storbyer står for omtrent 50% av den totale kommunale investeringen. Storbyer er størst på både total investering og investering pr innbygger. Når det er snakk om investering pr innbygger er det kun storbyer og ukategoriserte kommuner som er over gjennomsnittet, og det er småbyer og småsteder som investerer færrest kommunale midler pr innbygger. Dette kommer klart frem av figuren under.

Figur 11: Karakteristikkene er fordelt etter innbyggertall, og viser fordelingen av kommunal investering. Total kommunal investering følger vestre akse og er oppnevnt i millioner kroner, mens kommunal investering pr innbygger følger høyre akse og er oppnevnt i kroner.

Det kommer frem av andelsprosentene at storbyer står for 48,4% av all kommunal investering i landet (Vedlegg 14). En ser at alle karakteristikkene har investeringsutgifter som den kommunale ressursen med høyest andel, med unntak av småsteder. Småsteder har den laveste andelen investeringsutgifter (31,8%), mens ukategoriserte kommuner (55,9%) har den høyeste andelen. Når det kommer til driftsutgifter har småsteder både høyest andel til idrett (28,4%) og kommunale idrettsanlegg (39,8%). Det er derimot storbyer (10,7%) som har lavest andel kommunale midler til driftsutgifter til idrett, mens det er ukategoriserte kommuner (24,2%) som har lavest andel driftsutgifter til kommunale idrettsanlegg. Av andelsprosentene kommer det frem at det er storbyer (89,3%) som har høyest andel kommunale ressurser til kommunale idrettsanlegg, mens det er ukategoriserte kommuner (71,6%) som har lavest andel. Dette kan bety at storbykommuner prioriterer kommunale idrettsanlegg, mens småstedskommuner prioriterer aktivitet og støtte ikke-kommunale idrettsanlegg.

Til nå har det blitt påvist store forskjeller mellom de geografiske områdene både når det kommer til frivillig arbeid i idretten og kommunal investering til idrettsformål. Det viser seg at det er store forskjeller mellom idrettslag og kommuner med tanke på medlemsmasse, deltakelse i idretten og kommunal investering. Jeg kan på grunnlag av dette anta at det også finnes store forskjeller i fordelingen av spillemidler. Her regner jeg med å finne store forskjeller fra område til område.

4.4 Statlig investering

Når det gjelder statlig investering er dette i form av spillemidler til idrettsanlegg. Dette er den siste verdiskapingsressursen på idrettsfeltet, og her vil tall for spillemidler knyttes til variabler som idrettsanlegg og innbyggere. Fordelingen av spillemidler vil presenteres etter ulike geografiske fordelinger. Siden etableringen av Idrettsanleggsregisteret i 1992 er det registrert omtrent 15,6 milliarder kroner i utbetalte spillemidler. Det gir en årlig utbetaling på over 700 millioner. Det er fordelingen av disse beløpene jeg er interessert i å se nærmere på, og da først fordelingen etter landsdeler. Tabellen under viser nettopp denne fordelingen av spillemidler.

Landsdel	Spillemidler totalt	Spillemidler pr (eksisterende) anleggsenhet	Spillemidler gjennomsnitt	Årlige spillemidler pr innbygger	Anleggsenheter	Innbyggere
Nord-Norge	2 382 735 483	444 043	108 306 158	228	5 366	474 563
Trøndelag	1 523 431 411	347 736	69 246 882	158	4 381	437 198
Sørlandet	2 342 688 352	314 539	106 485 834	144	7 448	741 284
Østlandet	4 224 427 048	290 959	192 019 411	143	14 519	1 341 626
Vestlandet	2 672 976 323	280 598	121 498 924	140	9 526	866 239
Oslo og Akershus	2 430 774 434	435 311	110 489 747	93	5 584	1 190 365
Totalt/gj.snitt	15 577 033 051	332 672	708 046 957	140	46 824	5 051 275

Tabell 23: Fordelingen av spillemidler etter landsdeler.

Når en ser på spillemidler totalt kan en se at det er Østlandet som har fått utbetalt desidert mest spillemidler, mens det er Trøndelag som har fått utbetalt minst. Skal en knytte utbetalte spillemidler til idrettsanlegg kommer det frem at Nord-Norge får utbetalt flest spillemidler pr eksisterende anleggsenhet, mens det er Vestlandet som får utbetalt minst. Dette beløpet vil si totalbeløpet på utbetalte spillemidler fordelt på antall eksisterende anleggsenheter. Summen av dette vil kunne gi et bilde på hvor mye spillemidler som utbetales pr anleggsenhet. Dette kan gjenspeile hvilke typer anlegg som det blir søkt spillemidler til, da ulike idrettsanlegg har ulike tilskuddssatser. Disse tilskuddssatsene avhenger blant annet av hvor kostnadskrevenende anlegget er.

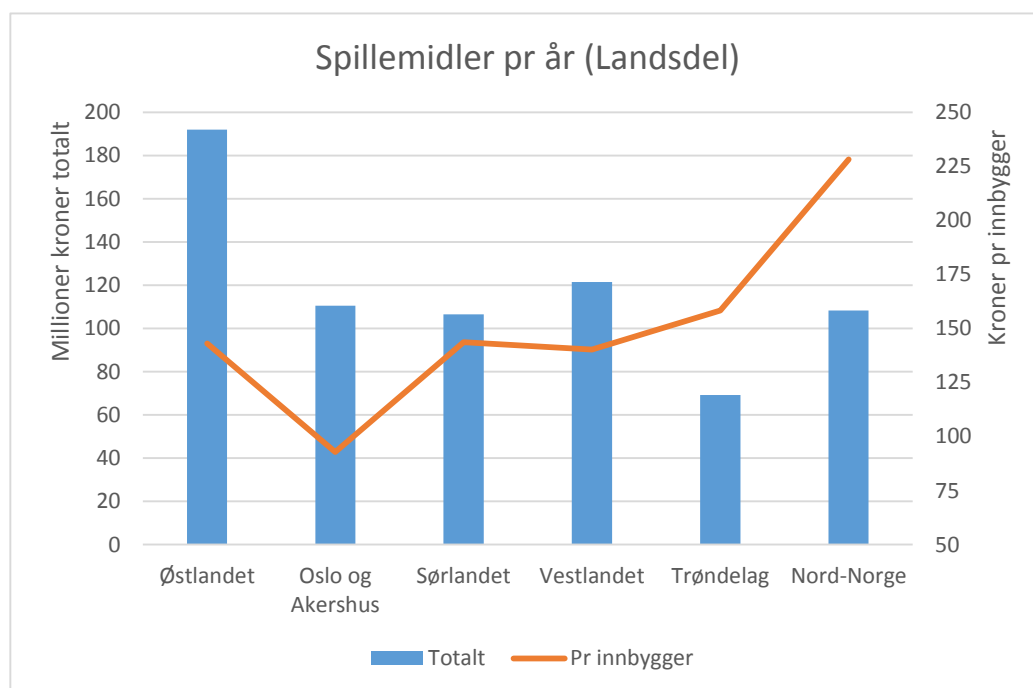
Beløpet for utbetalte spillemidler pr anleggsenhet kan også påvirkes av aktivitetsprofilen i landsdelen og hvilke landsdeler som investerer i kostnadskreven anleggsenheter. En må derimot legge til at dette ikke er svart og hvitt, men det kan bidra til å at en får en viss formening om hvordan det er. Det vil si at høye spillemiddel beløp pr eksisterende anleggsenhet vil kunne være en indikator på at det utbetales mer spillemidler til hver anleggsenhet, noe som kan bety at dette er dyrere og mer kostnadskreven anlegg. Det er naturlig at en svømmehall vil få et høyere tilskudd av spillemidler enn et orienteringskart. Det vil si at det forskjeller på spillemiddelsøknader som kan utgjøre forskjeller fra område til område. For å sette det på spissen kan det se ut som at Oslo/Akershus bygger flere kostnadskreven idrettsanlegg enn Vestlandet, ettersom Oslo/Akershus har et lagt høyere beløp pr anleggsenhet. Her har jeg sett bort fra Nord-Norge på grunn av Nord-Norge-tillegget.

Når en er inne på Nord-Norge-tillegget kan en se resultater av dette i datamaterialet. Nord-Norge har omtrent likt tilskudd av spillemidler som Oslo/Akershus, noe som har ført til at de også har omtrent like mange idrettsanlegg. Ser en derimot på innbyggertallet i de to landsdelene bor det omtrent 2,5 ganger flere personer i Oslo/Akershus enn i Nord-Norge, men tilskuddene av spillemidler er like. Det er her Nord-Norge-tillegget kommer inn. Dette tillegget er nå fjernet, men ga økt støtte til kommuner i Finnmark, Troms, Nordland og Namdalen. Tillegget bidro til å styrke tilgangen til idrettsanlegg nord i Norge, med mål om å jevne ut ulikheter i anleggsdekningen på landsbasis. I tallene for Nord-Norge, og delvis Trøndelag, kan en se resultater av den statlige anleggspolitikken.

Nord-Norge er landsdelen som har desidert høyest spillemiddelbeløp pr innbygger, og det er kun Oslo/Akershus som er under gjennomsnittet. Det skal sies at det er Nord-Norge og Oslo/Akershus som er ytterpunktene når det gjelder spillemidler pr innbygger. Disse landsdelene er derfor høyt over og langt under gjennomsnittet, noe som fører til at de fire siste landsdelene holder seg rundt gjennomsnittet. Forskjellen mellom Nord-Norge og Oslo/Akershus er på 135 kroner pr innbygger, og dersom Oslo/Akershus skulle hatt samme beløp for spillemidler pr innbygger som Nord-Norge ville dette ført til en økning på over 160 millioner kroner totalt.

Når det gjelder kriteriene for fordelingen av spillemidler bygger disse på godkjent søknadsmasse, innbyggertall og eksisterende idrettsanlegg. Ettersom jeg ikke har tall for antall godkjente søknader vil jeg se nærmere på de to siste kriteriene, innbyggertall og anleggsmasse. Ved å se på andelen av disse to kriteriene vil en kunne få en formening av hvordan fordelingen er vektet (Vedlegg 15).

En kan se en sammenheng mellom andel spillemidler og andel innbyggere og idrettsanlegg, men det kommer også frem at det kun er Nord-Norge og Trøndelag som har en spillemiddelandel som er høyere en andelen for innbyggere og idrettsanlegg. Nord-Norge får utbetalt 15,3% av landets spillemidlene, men har kun 10,4% andel innbyggere og idrettsanlegg. Når det gjelder Trondheim er ikke forskjellen like stor, men de får utbetalt 9,8% av spillemidlene, men har kun 9% andel innbyggere og idrettsanlegg. Det vil si at Nord-Norge og Trøndelag for en høyere andel spillemidler enn det kriteriene for spillemidler skulle tilsi, og grunnen til dette er Nord-Norge-tillegget. Dette tillegget kan en også se et resultat av i figuren under.

Figur 12: Landsdelene er fordelt etter geografisk beliggenhet, og viser fordelingen av spillemidler. Utbetalte spillemidler totalt følger vestre akse og er oppnevnt i millioner kroner, mens utbetalte spillemidler pr innbygger følger høyre akse og er oppnevnt i kroner.

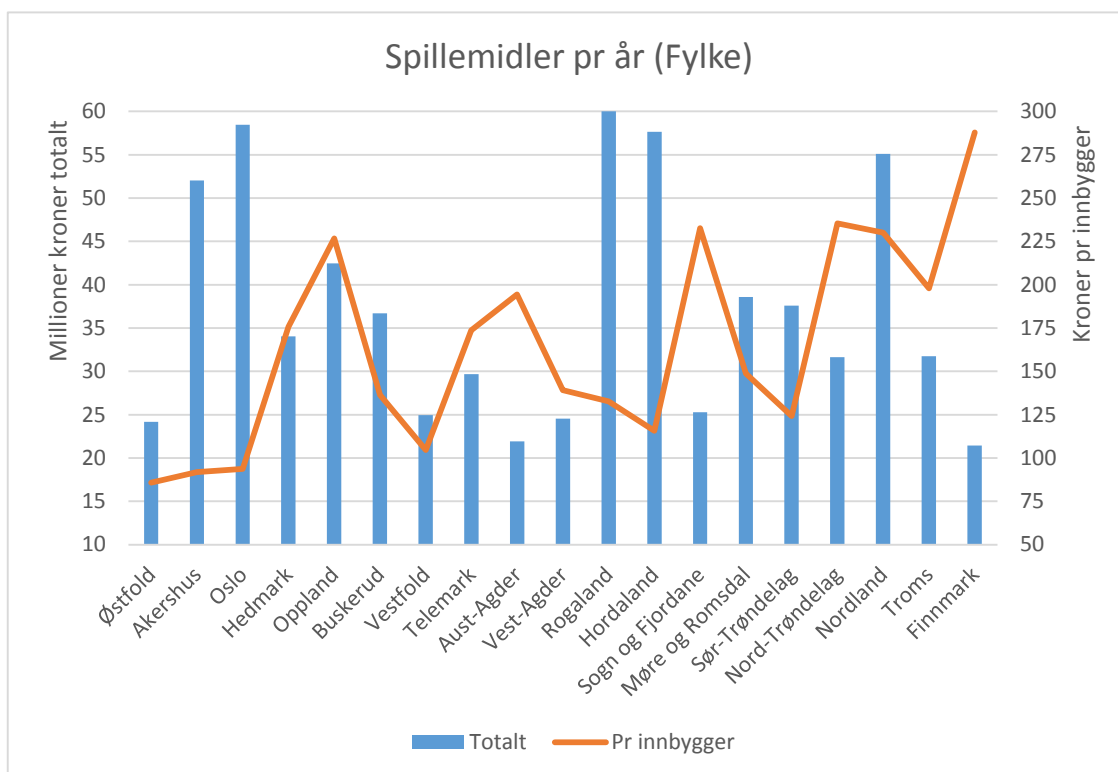
På figuren over ser en fordelingen av spillemidler totalt og pr innbygger, og en ser at Trøndelag og Nord-Norge har en vesentlig høyere tildeling av spillemidler pr innbygger enn hva fordelingen av spillemidler totalt sett skulle tilsi. Når det gjelder fordelingen av spillemidler på fylkesnivå kommer det frem at det er fylkene Rogaland, Oslo, Hordaland, Nordland og Akershus som har fått utbetalt mest spillemidler (Vedlegg 16). Dette er fylker med over en milliard i utbetalte spillemidler totalt sett og har fått utbetalt totalt 40% av landets spillemidler. På den andre siden er det fylkene Finnmark, Aust-Agder, Østfold, Vest-Agder og Vestfold som har fått lavest utbetaling av spillemidler. Rogaland og Finnmark er

dermed fylkene som er utbetalt mest og minst spillemidler pr år, henholdsvis 60 millioner og 21 millioner kroner.

Når det gjelder spillemidler pr eksisterende anleggsenhet er det Oslo, Finnmark, Troms, Nordland og Rogaland som er fylkene med de høyeste beløpene. På topp finner en Oslo og Finnmark med over 600 000 kroner pr anleggsenhet. Etter disse fylkene kommer det et langt sprang ned til Troms og Nordland, begge under 425 000 kroner pr anleggsenhet. En kan dermed si at Oslo og Finnmark får vesentlig mer i spillemidler pr anleggsenhet en resten av fylkene. På den andre siden er Vest-Agder, Møre og Romsdal, Hedmark, Buskerud og Østfold fylkene med de laveste beløpene pr anleggsenhet, der Vest-Agder er fylket med lavest beløp med omtrent 230 000 kroner pr anleggsenhet. Gjennomsnittsbeløpet for spillemidler pr anleggsenhet er 332 672 kroner. Som også blant landsdelene kan dette være et uttrykk for aktivitetsprofilen og anleggsmassen i fylket. Altså hvilke anlegg som bygges og hvilke idretter innbyggerne bedriver.

På innbyggernivå skiller det seg ut fem fylker med høy og tre fylker med lav utbetaling av årlige spillemidler pr innbygger. Fylkene med høy spillemiddelutbetaling er Finnmark (288), Nord-Trøndelag (235), Sogn og Fjordane (233), Nordland (230) og Oppland (227). Fylkene med lav spillemiddelutbetaling er Østfold (86), Akershus (92) og Oslo (94). Beløpene som er lagt frem er i antall kroner pr innbygger.

Ser en på Sør- og Nord-Trøndelag som har relativt lik utbetaling av spillemidler, med henholdsvis 37,6 og 31,6 millioner kroner. Men når det kommer til antall innbyggere viser det seg å være en stor forskjell. I Sør-Trøndelag bor det over dobbelt så mange personer, noe som fører til at Sør-Trøndelag får utbetalt 124 kroner i året pr innbygger, mens Nord-Trøndelag får utbetalt 235 kroner. Altså nærmere dobbelt så mye, og store skiller mellom nabofylker og innad i landsdelene. Fordelingen av spillemidler totalt og pr innbygger kommer tydeligere frem av figuren under.

Figur 13: Fylkene er fordelt etter geografisk beliggenhet, og viser fordelingen av spillemidler. Utbetalte spillemidler totalt følger vestre akse og er oppnevnt i millioner kroner, mens utbetalte spillemidler pr innbygger følger høyre akse og er oppnevnt i kroner.

På regionalt nivå er det det ikke interessant i å se på den totale utbetalingen av spillemidler, ettersom regionene er såpass ulike i størrelse, som for eksempel Oslo som har over 1,2 milliarder i spillemidler og Ytre Helgeland har 33,5 millioner i utbetalte spillemidler totalt. Derfor ønsker jeg å se på spillemidler i tilknytning til innbyggertall og idrettsanlegg.

Regioner med høyest beløp for årlige spillemidler pr innbygger	
Indre Namdal	554
Setesdal	507
Midt-Gudbrandsdalen	432
Ytre Helgeland	408
Vest-Telemark	403
Indre Troms	382
Lillehammer-regionen	351
Midt-Buskerud	347
Midt-Finnmark	302
Midtre Namdal	302
Gjennomsnitt	140

Tabell 24: Regioner med høyest beløp for årlige spillemidler pr innbygger

Når det gjelder spillemidler pr innbygger ser en igjen et eksempel på Nord-Norge-tillegget. Flere av regionene med høyest beløp for spillemidler pr innbygger befinner seg i Nord-Norge. En ser at Indre Namdal, Ytre Helgeland, Indre Troms, Midt-Finnmark og Midtre Namdal er blant de ti regionene med høyest beløp for spillemidler pr innbygger. I tillegg finner en Midt-Gudbrandsdalen og Lillehammer-regionen som er regioner med OL-anlegg.

Ringebu kommune er en del av Midt-Gudbrandsdalen og huser Hafjell Alpinsenter, mens OL-kommunene Lillehammer og Øyer er en del av Lillehammer-regionen. Dette kommer jeg tilbake til senere. De ti største regionene er langt over gjennomsnittet når det gjelder spillemidler pr innbygger. Halden og Aremark (70) er derimot regionen med lavest beløp for årlige spillemidler pr innbyggere. Som vist over er summen for spillemidler pr innbygger en måte å se resultatene av Nord-Norge-tillegget, det samme gjelder for summen for spillemidler pr anleggsenhet.

Regioner med høyest beløp for spillemidler pr (eksisterende) anleggsenhet	
Vest-Finnmark	692 082
Oslo	651 486
Lillehammer-regionen	649 458
Midt-Finnmark	623 368
HALD	585 442
Øst-Finnmark	573 500
Lofoten	528 453
Sør-Troms	509 419
Ytre Helgeland	485 725
Tromsø-regionen	469 444
Gjennomsnitt	332 672

Tabell 25: Regioner med høyest beløp for spillemidler pr eksisterende anleggsenhet.

For regioner med høyt beløp for spillemidler pr anleggsenhet ser en også en tilknytning til Nord-Norge-tillegget. Blant de ti regionene med høyest beløp ligger åtte i Nord-Norge. Regionene er Vest-Finnmark, Midt-Finnmark, HALD, Øst-Finnmark, Lofoten, Sør-Troms, Ytre Helgeland og Tromsø-regionen. De to siste regionene er Oslo og Lillehammer-regionen. Vest-Finnmark, Oslo, Lillehammer-regionen og Midt-Finnmark skiller seg ut som de største regionene, med over 600 000 kroner i spillemidler pr anleggsenhet. Dette tilsvarer omtrent det dobbelte av gjennomsnittet. Regioner fra Nord-Norge og Nord-Trøndelag er verken blant de ti regionene med lavest spillemiddelbeløp pr anleggsenhet eller blant de ti med lavest beløp pr innbygger. Hallingdal er regionen med lavest beløp for spillemidler pr anleggsenhet, med 133

012 kroner, noe som er omtrent 200 000 kroner under gjennomsnittet. Av kommunene med høyest beløp for spillemidler pr anleggsenhet er det kun 6 av 20 kommuner som ikke går inn under det tidligere Nord-Norge-tillegget (Vedlegg 17). Det er kommunene, Vikna, Fedje, Time, Øyer, Lillehammer og Hamar. De tre sistnevnte har anleggsmasse fra Vinter-OL 1994, og er i tilknytning til disse anleggene blitt tildelt omtrent 330 millioner kroner, som en kan se av tabellen under.

Fylke	OL-anlegg	Spillemidler tildelt
Hamar	Vikingskipet	80 781 544
	Hamar OL-Amfi	19 456 000
Lillehammer	Kristinshall	40 434 000
	Håkonshall	54 065 000
	Lysgårdsbakken	26 359 000
	Birkebeiner langrennsanlegg	21 117 000
	Lillehammer Olympiske Bob- og Akebakke	45 605 000
Øyer	Hafjell Alpinsenter	41 149 000
Totalt		328 966 544

Tabell 26: Spillemidler til OL-anlegg i Hamar, Lillehammer og Øyer kommune

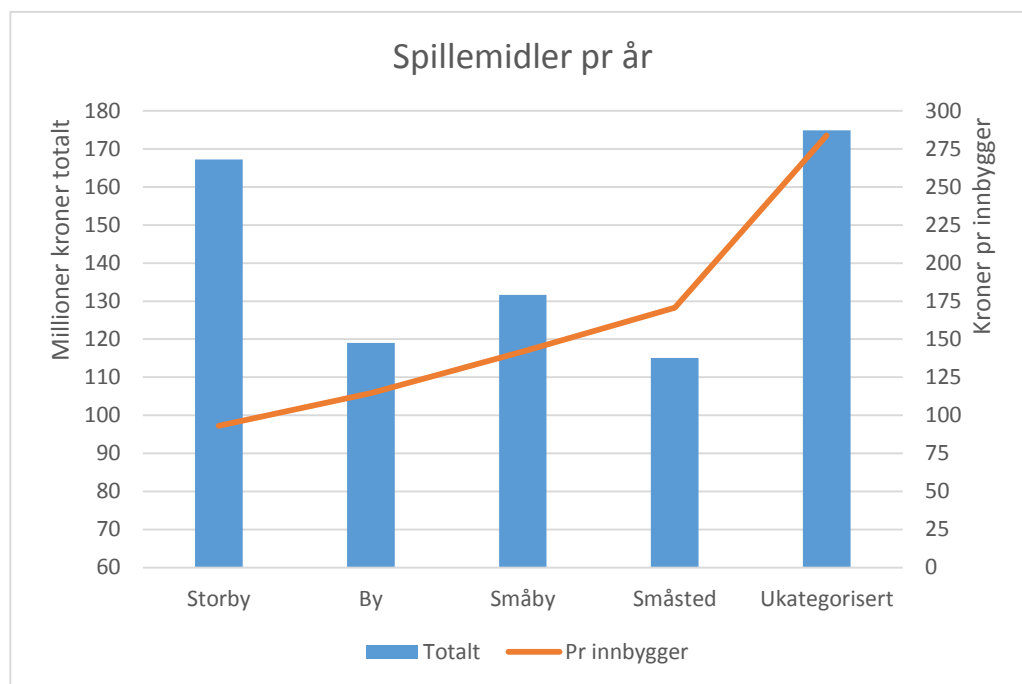
Dermed kan en se at både Nord-Norge-tillegget og Vinter-OL har ført til store bevilgninger av spillemidler, noe som gjør det vanskelig å finne klare sammenhenger mellom spillemidler, idrettsanlegg og innbyggere.

Da har jeg presentert fordelingen av spillemidler til idrettsanlegg på ulike geografiske områder, dermed ønsker jeg å se på forskjellen mellom de ulike kommunekarakteristikkene. Vil en se store forskjeller mellom dem, slik som i de andre ressursene innfor verdiskapingen på idrettsfeltet? Dette kommer frem av tabellen under.

Karakteristikk	Spillemidler pr år	Andel	Spillemidler pr (eksisterende) anleggsenhet	Årlige spillemidler pr innbygger	Spillemidler pr kommune
Storby	167 278 131	23,6 %	447 322	93	306 676 574
By	119 055 176	16,8 %	339 584	115	84 490 770
Småby	131 663 634	18,6 %	340 256	142	50 817 543
Småsted	115 108 326	16,3 %	280 379	171	28 453 744
Ukategorisert	174 941 689	24,7 %	288 531	284	16 103 419
Total/gj.snitt	708 046 957		332 672	140	36 394 937

Tabell 27: Fordelingen av spillemidler etter kommunekarakteristikk.

Tabellen over viser fordelingen av spillemidler mellom de ulike kommunekarakteristikkene. Fordelingen viser at det er ukategoriserte kommuner og storbyer som tildeles de høyeste spillemiddelbeløpene. Den samlede andelen for disse to karakteristikkene er 48,3%. Tross relativt lik tildeling pr år viser det seg å være helt ulik tildeling når det kommer til tildelingen pr anleggsenhet, innbygger og kommune. Her viser det seg at disse to karakteristikkene er ytterpunkter. Knytter en spillemidlene til antall anleggsenheter viser det seg at storbyer tildeles vesentlig mer spillemidler pr anleggsenhet enn resten av karakteristikkene. På den andre siden finner en småsteder og ukategoriserte kommuner, og begge er under gjennomsnittet. Fordelingen av spillemidler pr innbygger viser at ukategoriserte kommuner tildeles langt mer spillemidler enn de resterende karakteristikkene, det vil si over det dobbelte av gjennomsnittet. Her er det kun by og storby som er under gjennomsnittet, og storbyene tildeles kun 93 kroner i spillemidler pr innbygger. Dette kommer frem av figuren under.

Figur 14: Kommunekarakteristikkene er fordelt etter innbyggertall, og viser fordelingen av spillemidler. Utbetalte spillemidler totalt følger vestre akse og er oppnevnt i millioner kroner, mens utbetalte spillemidler pr innbygger følger høyre akse og er oppnevnt i kroner.

Ser en derimot på tildelte spillemidler pr kommune viser det seg å være motsatt. Storbyer tildeles mest pr kommune og ukategoriserte kommuner tildeles minst. Storby-kommuner tildeles omtrent 3,5 ganger så mye spillemidler pr kommune som by-kommuner. Dette er også naturlig da kommuneantallet reduseres etter størrelse på karakteristikken. Det vil si at det er langt færre storby-kommuner (12) i forhold til by-kommuner (31).

Det viser seg at det er store forskjeller mellom de geografiske områdene når det kommer de tre ressursene innenfor verdiskapingen på idrettsfeltet. Det kan skyldes at det er forskjeller mellom idrettslag, kommuner og spillemiddelsøknader fra område til område som gjør utslag på fordelingen av ressursene i verdiskapingen. Det er vist at det er ulik fordeling av ressurser som skal skape produkter som idrettsanlegg og idrettsaktivitet for å dekke innbyggernes behov for idrett og fysisk aktivitet.

Jeg ønsker videre å se på hvordan ressursene resulterer i idrettsanlegg og idrettsaktivitet, og i hvilken grad befolkningens behov for idrett og fysisk aktivitet blir dekket gjennom disse produktene. Når det gjelder produkter av ressursene ønsker jeg hovedsakelig å se på idrettsanlegg, ettersom idrettsaktivitet ikke er en del av datamaterialet.

4.5 Idrettsanlegg

Verdiskapingen på idrettsfeltet handler om at ressurser skal skape produkter for å dekke behov. Jeg har presentert ressursene og ønsker derfor å presentere produktene av disse nevnte ressursene. Produktene av ressursene i verdiskapingen på idrettsfeltet er idrettsanlegg og idrettsaktivitet, og jeg ønsker først og fremst å presentere data rundt idrettsanlegg ettersom idrettsanlegg anses som det viktigste produktet innen norsk idrettspolitik. Jeg vil også presentere idrettsaktiviteten, men da er jeg nødt til å støtte meg på tidligere forskning da aktivitet ikke forekommer i datamaterialet mitt.

Idrettsanlegg er en bred kategori, og det finnes 144 ulike idrettsanleggstype. Eksempler på anleggstyper er ishall, kunstgressbane, svømmehall, tursti, orienteringskart. Det vil si at det er store kostnadsforskjeller mellom de ulike anleggstypene. Dette gjør at arbeidet med datamaterialet for idrettsanlegg blir en kompleks prosess ettersom anleggsmassen i de ulike geografiske områdene er svært forskjellig. Når det er snakk om idrettsanlegg benytter jeg meg av termen anleggsenheter. Dette handler om måter idrettsanleggsregisteret er bygget opp. Der kan et idrettsanlegg bestå av flere anleggsenheter, og det er nettopp disse enhetene som er grunnlaget for tallmaterialet. Et eksempel kan være en flerbrukshall som består av idrettsflate, klatrevegg, buldrerom, squashbane, løpebane osv. Tabellen under viser fordelingen av anleggsenheter på landsbasis.

Landsdel	Anleggsenheter	Andel	Innbyggere	Innbyggere pr anleggsenhet
Østlandet	14 519	31,0 %	1 341 626	92
Vestlandet	9 526	20,3 %	866 239	91
Sørlandet	7 448	15,9 %	741 284	100
Oslo og Akershus	5 584	11,9 %	1 190 365	213
Nord-Norge	5 366	11,5 %	474 563	88
Trøndelag	4 381	9,4 %	437 198	100
Totalt/gj.snitt	46824		5 051 275	108

Tabell 28: Fordelingen av anleggsenheter etter landsdeler

Østlandet er landsdelen med flest anleggsenheter og en andel på 31%. Det vil si at nesten hver tredje anleggsenhet i landet finnes på Østlandet, og over halvparten av anleggsmassen befinner seg på Øst- eller Vestlandet. Når det gjelder innbyggere pr anleggsenhet har alle landsdelene relativt likt anleggsdekning, med unntak av Oslo/Akershus. Tanken med denne variabelen er for å sjekke anleggsdekningen og brukspresset på anleggene. Ser en på antall innbyggere pr anleggsenhet vil det kunne gi et bilde på hvor stort anleggspresset er i landsdelen. Dersom det er relativt få innbyggere pr anlegg betyr det at den generelle anleggsdekningen er god, og motsatt. Det kommer frem at Oslo/Akershus har 213 innbyggere pr anleggsenhet, noe som er omtrent det dobbelte av gjennomsnittet for resten av landet. Dette betyr at den generelle anleggsdekningen i landsdelen er dårlig. Denne landsdelen kan kategoriseres som et pressområde med tanke på hvor mange innbyggere det er pr anlegg.

På fylkesnivå er Hordaland (8%), Møre og Romsdal (7,9%) og Akershus (7,7%) de fylkene med høyest andel anleggsenheter (Vedlegg 18). Fylkene med lavest andel er Finnmark (1,6%), Aust-Agder (3,3%) og Troms (3,5%). Når det gjelder anleggsdekningen, altså antall innbyggere pr anleggsenhet er Sogn og Fjordane (53), Hedmark (66) og Oppland (66) fylkene med best anleggsdekning, mens det er Oslo (316), Akershus (157) og Østfold (141) som har dårligst anleggsdekning. Her ser en at Oslo har flest innbyggere pr anleggsenhet, nesten en tredobling av gjennomsnittet på 108 innbyggere.

Ser en på BTV-samarbeidet (Buskerud, Telemark og Vestfold) kommer det frem at Buskerud tildeles færre spillemidler pr anleggsenhet enn de andre fylkene. Men når det kommer til innbyggere pr anlegg er det Vestfold (138) som har en klart dårligere anleggsdekning enn Buskerud (88) og Telemark (87). Dette skyldes at Vestfold er fylket blant de tre som har en lavere andel av anleggsenheter i forhold til innbyggerandelen. Når jeg er inne på andeler for innbyggere og anleggsenheter er det interessant å se på Oslo.

Skulle Oslo hatt samme anleggsandel som innbyggerandel, måtte Oslo hatt 5 806 anlegg, noe som tilsvarer en tredobling av anleggsmassen. På regionalt nivå er det også svært store forskjeller når det kommer til anleggsdekningen. Dette kommer tydelig frem av tabellen under.

Region	Innbyggere pr anleggsenhet	Spillemidler pr (eksisterende) anleggsenhet
Oslo	316	651 486
Bergen og Askøy	190	331 715
Øygarden og Sotra	181	350 033
Nedre Romerike	172	301 214
Akershus Vest	157	390 550
HAFS	33	186 074
Indre Namdal	32	384 747
Setesdal	29	294 627
Fjellregionen	28	189 712
Hallingdal	28	133 012
Gjennomsnitt	140	332 672

Tabell 29: Regioner med høyest og lavest antall innbyggere pr anleggsenhet

Når det gjelder idrettsanlegg på regionsnivå er det Oslo, Bergen/Askøy og Øygarden/Sotra som har den dårligste anleggsdekningen med tanke på antall innbyggere pr anleggsenhet. På den andre siden er det Setesdal, Fjellregionen og Hallingdal som har den beste anleggsdekningen. Tar man en titt på innbyggere pr anlegg og spillemidler pr anlegg kan en se at beløpet pr anleggsenhet er vesentlig lavere for de regionene med god anleggsdekning. Den kan se ut til at et lavt antall innbyggere pr anlegg gir redusert beløp for spillemidler pr anlegg. Det kan en se når en tar i bruk korrelasjon.

Korrelasjon		Spillemidler pr anleggsenhet
Innbyggere pr anleggsenhet	Pearsons r	0,307
	Signifikans	0,000

Tabell 30: Korrelasjonen mellom innbyggere pr anleggsenhet og spillemidler pr anleggsenhet

Pearsons r viser en korrelasjon på 0,307, og et signifikansnivå på 0,000. Altså er det en relativt sterk sammenheng. Dette kan bety at regioner med mange innbyggere pr anlegg (pressområder/storbyer) bygger kostnadskrevenne idrettsanlegg med høyt brukerpotensiale som f.eks. svømmebasseng.

Ettersom regjeringen prioriterer idrettsanlegg med høyt brukspotensial vil jeg anta at pressområder og storbyer får flere spillemiddelsøknader om kostnadskrevende anlegg godkjent enn andre områder.

For å se bak tallene for innbyggere og spillemidler pr anlegg, trekker jeg ut Setesdal og Oslo som eksempler. I tabellen under har jeg tatt utgangspunkt i kart og tursti som ikke-kostnadskrevende anleggsenheter og kunstgressbane og isanlegg som kostnadskrevende anleggsenheter. Jeg ønsker å se om spillemiddelbeløpet som tildeles pr anlegg gjenspeiler antallet kostnadskrevende og ikke-kostnadskrevende anleggsenheter i regionen.

Anleggsenheter totalt, uansett status		Kart		Tursti og - løype		Kunstgressbane		Isanlegg	
		Antall	Andel	Antall	Andel	Antall	Andel	Antall	Andel
Setesdal	397	77	19,4 %	70	17,6 %	3	0,8 %	1	0,25 %
Oslo	2 588	163	6,3 %	31	1,2 %	99	3,8 %	34	1,31 %
Norge	68 086	6 209	9,2 %	3 825	5,6 %	1 416	2,1 %	364	0,53 %

Tabell 31: Fordeling av ulike anleggstyper i Setesdal, Oslo og Norge

Ser en på Setesdal som kun har 29 innbyggere pr anlegg, og i tillegg tilskudd pr anleggsenhet under gjennomsnittet, kan det se ut som det er få kostnadskrevende idrettsanlegg i regionen. Det kommer frem av Idrettsanleggsregisteret at Setesdal er registrert med totalt 397 anleggsenheter, dette inkluderer anlegg som er nedlagt, ute av drift, urealiserte eller kun planlagt. Av disse 397 anleggsenhetene finner en 77 kart og 70 turstier eller –løyper. Noe som tilsvarer henholdsvis 19,4% og 17,6% av anleggsmassen. Da ser en at dette ikke er svært kostnadskrevende anleggsenheter, men de registreres likt som andre typer anlegg.

Tar en for seg Oslo som har 316 innbyggere pr anlegg viser Idrettsanleggsregisteret at regionen har totalt 2 588 registrerte anleggsenheter, uansett status. Her kommer det frem at 163 er kart og 31 er tursti eller –løype. Dette tilsvarer beskjedne 6,3% og 1,2%. På landsbasis er det registrert 68 086 anleggsenheter, uansett status. Av disse er 6 209 kart og 3 825 tursti og –løype, noe som tilsvarer 9,2% og 5,6%.

Ser en på kunstgressbaner til fotball er det på landsbasis registrert 1 416 anlegg, som tilsvarer 2,1%. I Setesdal er det registrert kun tre anlegg og i Oslo 99 anlegg, noe som tilsvarer henholdsvis 0,75% og 3,8% av anleggsenhetene. En ser samme tendensen når det gjelder isanlegg, som innebærer anleggstypene ishall, curlinghall, hurtigløpsbane, ishockey og isflate. I Setesdal er det kun registrert ett anlegg, mens i Oslo er det registrert 34. Dette tilsvarer

0,25% og 1,31% av anleggsenhetene. Når det gjelder på landsbasis er det registrert 364 anlegg, som tilsvarer 0,53%.

Ut i fra tallene for Setesdal og Oslo kommer det frem at regioner som Oslo, med mange innbyggere pr anlegg og stort beløp for spillemidler pr anlegg, har en større andel kostnadskrevende anleggsenheter. Det stemmer også for Setesdal som har få innbyggere pr anlegg og lavt beløp for spillemidler pr anlegg, der en ser at regioner har en stor andel lite kostnadskrevende anleggsenheter. En ser at Setesdal ligger over gjennomsnittet på lite kostnadskrevende enheter, men ligger under gjennomsnittet når det kommer til kostnadskrevende anleggsenheter. Motsatt gjelder for Oslo. I dette eksempelet kan man se at det er en sammenheng mellom beløpet som tildeles pr anleggsenhet og fordelingen av kostnadskrevende og ikke-kostnadskrevende anleggsenheter. Altså jo høyere beløp for spillemidler pr anleggsenhet, jo høyere andel kostnadskrevende anlegg.

Når det kommer til idrettsanlegg på kommunalt nivå (Vedlegg 19) er det Oslo (316), Lørenskog (284), Trondheim (244), Horten (242) og Drammen (234) som har den dårligste anleggsdekningen med tanke på antall innbyggere pr anleggsenhet. De kommunene med best anleggsdekning er Sirdal (16), Tydal (16), Åseral (16) og Bykle (9).

Da har jeg presentert fordelingen av idrettsanlegg på ulike geografiske områder, dermed ønsker jeg å se på forskjellen mellom de ulike kommunekarakteristikkene. Vil en se store forskjeller i anleggsfordelingen mellom de ulike karakteristikkene? Dette kommer frem av tabellen under.

Karakteristikk	Anleggsenheter	Andel	Innbyggere	Andel	Innbyggere pr anleggsenhet
Storby	8227	17,6 %	1795069	35,5 %	218
By	7713	16,5 %	1038767	20,6 %	135
Småby	8513	18,2 %	927422	18,4 %	109
Småsted	9032	19,3 %	673849	13,3 %	75
Ukategorisert	13339	28,5 %	616168	12,2 %	46
Total	46824		5051275		108

Tabell 32: Idrettsanlegg fordelt etter kommunekarakteristikk

Det kommer frem at storbyer har den desidert største andelen innbyggere, men har lav andel anlegg. Det motsatte finner en hos de ukategoriserte kommunene. Skulle storbyene hatt samme anleggsandel som innbyggerandel, måtte anleggsmassen vært doblet. Med så stor forskjell mellom andelen for anlegg og innbyggere gir det svært mange innbyggere pr anlegg,

som en ser er det dobbelte av gjennomsnittet. Regjeringen prioriterer nettopp storbyer og pressområder når det kommer til anleggsdekning, dette er for å sikre at flere får anledning til å drive idrett og at lagene får bedre kapasitet til å gjennomføre aktivitet.

Det viser seg også under produktet idrettsanlegg at det er store forskjeller mellom de geografiske områdene. Som nevnt over antar jeg dette skyldes forskjeller mellom idrettslag, kommuner og spillemiddelsøknader fra område til område som gjør utslag på fordelingen av ressursene i verdiskapingen. Det er igjen fordelingen av ressursene som bidrar til fordelingen av produktene. Det vil si at fordelingen av frivillig arbeid i idretten, kommunal investering til idrettsformål og spillemidler til idrettsanlegg også gir utslag på fordelingen av idrettsanlegg.

Ser en nærmere på ressursene og produktet i verdiskapingen kan en se en klar sammenheng. Spesielt med tanke på korrelasjonen som viser en svært sterk sammenheng

Korrelasjon		Verdiskapingsressursene
Idrettsanlegg	Pearsons r	0,909
	Signifikans	0,000

Tabell 33: Korrelasjonen mellom idrettsanlegg og verdiskapingsressursene

Dette betyr at det er en sterk sammenheng mellom verdiskapingsressursene og verdiskapingsproduktet idrettsanlegg, og det vil si at de øker i takt med hverandre. Med andre ord, der det finnes mest ressurser finnes det også flest anleggsheter. I denne sammenhengen vil jeg også undersøke sammenhengen mellom aktiviteten og anleggsmassen. For å kunne si noe om samsvaret mellom anlegg og anleggsbruk vil jeg se nærmere på hvilke anleggstyper befolkningen benytter seg av. Denne sammenhengen vil også kunne påpeke om behovet for aktivitet og helse kan sies å være dekket. Dette kommer senere i resultatkapitlet, men først vil jeg se på sammenhengen mellom verdiskapingsressurser og anleggsheter. Dette kommer klart frem av tabellen under.

Kommune	Anleggsenheter	Verdiskapingsressurser	Ressurser pr eksisterende produkt
Oslo	1 974	2 925 163 398	1 481 846
Bergen	1 243	1 202 624 966	967 518
Trondheim	737	805 922 397	1 093 517
Bærum	614	631 161 678	1 027 951
Stavanger	594	564 624 289	950 546
Kristiansand	842	441 755 425	524 650
 			
Røst	6	1 399 011	233 169
Kvitsøy	13	1 368 123	105 240
Sandøy	30	1 334 104	44 470
Bokn	10	1 140 754	114 075
Værøy	5	1 019 446	203 889

Tabell 34: Anleggsenheter og verdiskapingsressurser fordelt etter kommuner

Som en ser av tabeller over er det Oslo som er kommunen med både flest anleggsenheter og høyest verdi for verdiskapingsressursene. På den andre siden finner en Værøy som er kommunen med både færrest anleggsenheter og lavest verdi for ressursene. Ettersom korrelasjonen ikke er 1 vil ikke økningen i ressurser gi helt lik økning i anleggsenheter. Derfor vil det også forekomme unntak, som for eksempel Kristiansand og Sandøy.

Dersom Kristiansand skulle hatt like mye ressurser som antall anleggsenheter skulle tilsi skulle Kristiansand vært kommunen etter Bergen på tabellen. Noe som nærmest ville doblet kommunens ressurser innenfor verdiskapingen på idrettsfeltet.

Kommunene som har et lavt antall anleggsenheter kan en også se ha få ressurser, noe som igjen gir få ressurser pr produkt. Dette er et mål på hvor mye ressurser som i 2013 gikk til produkter fordelt på antall eksisterende produkter, og kan fortelle noe om hvor mye som investeres i forhold til allerede eksisterende anleggsmasse. Dette kommer klart frem av tabellen over, men dersom en ser på kommunene med høyest beløp for ressurser pr produkt finner en Vardø, Oslo, Ullensaker, Trondheim og Lørenskog (Vedlegg 20). Dette er kommuner med mange anleggsenheter, med unntak av Vardø. Det som er spesielt med Vardø er at de kun har 14 anleggsenheter, men flest ressurser pr anleggsenhet. Vardø (3,2 millioner) har over dobbelt så mye ressurser pr anleggsenhet som Oslo (1,5 millioner) som er kommunen med nest høyest ressursbeløp pr anleggsenhet. Slike forskjeller finner en også blant landsdelene, som det kommer frem av tabellen under.

Landsdel	Verdiskapings- produkter (Antall)	Verdiskapings- ressurser (Kroner)	Ressurser pr eksisterende produkt
Oslo og Akershus	5 584	5 440 752 973	974 347
Trøndelag	4 381	2 036 739 516	464 903
Sørlandet	7 448	2 876 765 630	386 247
Vestlandet	9 526	3 413 280 192	358 312
Østlandet	14 519	4 911 158 244	338 257
Nord-Norge	5 366	1 802 220 743	335 859
Totalt/gj.snitt	46 824	20 480 917 298	437 402

Tabell 35: Anleggsenheter og verdiskapingsressurser fordelt etter landsdeler

Det er en stor forskjell mellom ressurser pr eksisterende anleggsenhet når det kommer til Oslo/Akershus og Nord-Norge. Her kommer det frem at Oslo/Akershus investerer nærmere 3 ganger så mye ressurser pr eksisterende anleggsenhet i forhold til Nord-Norge. Av tabellen kommer det frem at Oslo/Akershus skiller seg veldig ut, da det skiller over 500 000 kroner ned til Trøndelag som er landsdelen med nest høyest beløp for ressurser pr eksisterende anleggsenhet. Dette høye beløpet skyldes at Oslo/Akershus har høyest beløp for ressurser, men relativt få anleggsenheter. Det vil si at det er en svært sterk sammenheng mellom verdiskapingsressurser og produkt, spesielt med tanke på ressurser sammenlignet med idrettsanlegg. Tross den sterke sammenhengen finnes det også unntak som er verdt å nevne, som for eksempel kommunene Kristiansand, Sandøy og Vardø, samt landsdelen Oslo/Akershus.

Når det gjelder statens anleggspolitikk sier Idrettsmeldingen (1999, s. 6) at denne politikken skal bidra til at befolkningen har et bredt spekter av lokalt forankrede aktivitetstilbud, både i regi av den organiserte idretten, men også egenorganisert aktivitet. Det er derfor etablert noen grunnleggende mål, og disse målene er blant annet at staten vil støtte den frivillige, medlemsbaserte idretten økonomisk slik at idrettsorganisasjonene kan opprettholde og utvikle et omfattende og godt aktivitetstilbud, samt at den samlede anleggsmassen skal gi flest mulig anledning til å drive idrett og fysisk aktivitet. Den samlede anleggsmassen bør tilpasses aktivitetsprofilen i befolkningen.

Det understrekes at barn og unge må sikres et allsidig tilbud til å drive idrett og fysisk aktivitet, der det må utvikles anlegg som tilfredsstillende ungdommens behov for utfordringer og variasjon. I tillegg skal det satses på utbygging og spredning av anleggstyper som brukes av mange og som gir mulighet for egenorganisert aktivitet. Men er det slik at anleggsmassen gjenspeiler befolkningens aktivitetsprofil?

4.6 Idrettsaktivitet og anleggsbruk

Idrettsaktivitet og interesse rundt idretten har i sammenheng med den samfunnsmessige utviklingen bidratt til å endre idrettsbevegelsens form og innhold. Enjolras og Seippel (1999) hevder at dette har ført til en økning i antall aktivitetstyper i idretten, som igjen har ført til at idretten er blitt mer mangfoldig. Idretten er derimot også preget av økende individualisme. Er det slik at dette også gjelder anleggsbyggingen? Gjenspeiler anleggsutbyggingen aktivitetsprofilen i befolkningen? Er det slik at ressursene blir omformet slik at de rette produktene blir laget for å dekke behovene myndighetene vil skal dekkes?

For å forklare aktiviteten og bruken av anleggene er det viktig å ha oversikt over hvor mange og hvilke type anlegg som finnes. Samtidig er det ikke nødvendigvis slik at antall anlegg er tilstrekkelig for å forklare bruken. Det er flere faktorer som spiller inn når det kommer til idrettsaktivitet og anleggsbruk. Tangen (2007) ser på idrettsanlegg som *en nødvendig forutsetning for idrettsutøvelse*, men Rafoss og Breivik (2005) hevder at *utbygging av anlegg ikke nødvendigvis fører til økt aktivitet*. Bruken av anlegg henger heller ikke nødvendigvis sammen med geografisk utbredelse eller antall anlegg. Det finnes langt færre svømmehaller og idrettshaller enn fotballanlegg, mens bruken i befolkningen er langt hyppigere blant de som trener regelmessig i svømmehaller og idrettshaller enn i fotballanlegg. Jeg ønsker i dette kapittelet å se på forholdet mellom anleggsmassen og aktiviteten gjennom anleggsbruken.

Når det gjelder bruken av anlegg viser det seg at det er ulik bruk av ulike anlegg, og dette avhenger av brukermassen. Dersom en deler anlegg inn i typiske konkurranseanlegg og mosjonsanlegg viser Rafoss og Breivik (2005) at forskjellene i bruken øker med alderen. Jo eldre en blir, jo mer dreier anleggsbruken seg over til mosjonsanlegg. De viser også at det ikke nødvendigvis er utbredelse av en anleggstype som fører til økt bruk, men at selve anleggets funksjon spiller en vesentlig rolle.

Som nevnt tidligere finnes det lagt flere fotballbaner enn idrettshaller, men en idrettshall har langt flere brukere enn en fotballbane. Dette kan skyldes anleggets funksjon og utbredelse. Anleggenes egenskaper kan bidra til å forklare den ulike bruken. Ettersom idrettshaller åpner for en mer fleksibel bruk, er det også spesialiserte anlegg som gir færre bruksmuligheter. Dette avhenger av idrettens og aktivitetens egenskaper. Rafoss og Breivik (2005) viser forskjellen på konkurranseanlegg og mosjonsanlegg ligger i at konkurranseanlegg oppfordrer til mer spesifikk bevegelse og gjerne lagidrett, mens mosjonsanlegg er åpne for flere typer bevegelse og ofte rettet mot individuelt bruk.

Blant mosjonsanleggene kan en se en økning i bruken av turstier og private helsestudio, og dette er anlegg som oppfordrer til egenorganisert aktivitet og tilbyr effektive løsninger. I dagens samfunn blir egenorganisert aktivitet og effektive løsninger stadig viktigere ettersom fritid er en viktig ressurs.

Norske myndigheter er opptatt av at befolkningen skal være fysisk aktiv. Tangen (2013) kommenterer at flere stortingsmeldinger, handlingsplaner, kommunedelplaner og strategiplaner er skrevet der stat, kommune og den organiserte idretten i samarbeid forplikter seg til å legge til rette og motivere for å øke befolkningens fysiske aktivitetsnivå. Ifølge Rafoss og Tangen (2009) er det spredningen av idrettsanlegg som gjør at befolkningen har et allsidig tilbud av lokalt forankret idrettsaktivitet. Denne spredningen gjennomføres i regi av det offentlige, den frivillige, medlemsbaserte idretten og det private markedet, og er en av grunnene til ulik anleggsbruk. Det er dette samarbeidet som er interessant å se på, og da i første rekke hvilke føringer og anbefalinger staten tillegger fysisk aktivitet.

Breivik (2013) poengterer at Helsedirektoratet opererer med en anbefaling om fysisk aktivitet som innebærer moderat fysisk aktivitet minst en halvtime, helst hver dag, minimum fem ganger i uka. Denne anbefalingen betraktes som et helsemessig minimumskrav for tilstrekkelig fysisk aktivitet. Gjennom denne anbefalingen beregner Helsedirektoratet (2014) at 20% av befolkningen er fysisk inaktive, 60% er delvis aktive og 20% er aktive slik at de tilfredsstillende myndighetenes anbefaling. Breivik (2013) poengterer at den amerikanske idrettsmedisinske foreningen, *American College of Sports Medicine (ACSM)* tar i bruk et kriterium med to alternativer når det gjelder tilfredsstillende fysisk aktivitet. Ifølge Helsedirektoratet (2014) er disse kriteriene fysisk aktivitet av moderat intensitet en halvtime fem ganger i uka, eller mer intens fysisk aktivitet av minst 20 minutters varighet tre dager i uka. Helsedirektoratet støtter også ACSM sine kriterier for fysisk aktivitet. Øktene kan også posisjoneres i større eller mindre bolker. Det er gjennom denne anbefalingen myndighetene definerer hvem i befolkningen som er aktive eller ei, og det er denne anbefalingen jeg også tar i bruk for å undersøke aktivitetsnivået i befolkningen.

For å presentere befolkningens aktivitetsnivå vil jeg hovedsakelig benytte meg av Breivik (2013) sin undersøkelse rundt fysisk aktivitet i den norske befolkningen fra 1985 til 2011. I denne undersøkelsen viser det seg at 30,2% av den norske befolkningen over 15 år hadde et tilfredsstillende aktivitetsnivå i 2013, sett fra et helseperspektiv. Det vil si at kun 3 av 10 i befolkningen tilfredsstilte ACSM-kriteriet i 2013. Dette er derimot en stor økning fra 1999 da tallet kun var 19,2%.

Med andre ord, omtrent 70% av befolkningen over 15 år tilfredsstill ikke kriteriene for fysisk aktivitet. Dette betyr derimot ikke at det er 70 % av befolkningen som er inaktive, for det er det ikke. Breivik (2013) viser i sin undersøkelse at 50,7% av befolkningen over 15år driver fysisk aktivitet i form av trening eller mosjon to til fire ganger i uken, og 50,7% av befolkningen over 15år svarer også at økten varer mellom en halvtime og en time. Det er imidlertid ikke sikkert at alle i denne delen av befolkningen når kriteriet for fysisk aktivitet. I samme undersøkelse oppgis det at det er 5,8% som aldri er fysisk aktive, og 10,2% mindre enn to ganger i måneden. Totalt sett kan 16% av befolkningen kategoriseres som fysisk inaktive. Dette er derimot en sterk nedgang fra 1985, der 16,2% og 19,5% oppga at de var aldri var aktive eller mindre enn to ganger i måneden. Med tanke på befolkningens aktivitetsnivå viser det seg at aktiviteten synker med økende alder.²⁴ Det vil si at aktivitetsnivået i befolkningen avhenger av alder.

Når det gjelder befolkningens aktivitetsnivå deler en befolkningen inn etter de som tilfredsstill ACSM-kriteriet og de som ikke tilfredsstill kravet. Breivik (2013) viser i sin undersøkelse fra 2011 fordelingen av aktive i befolkningen, fordelt etter landsdeler, fylker og bosted. Oslo er landsdelen med høyest andel innbyggerne som tilfredsstill ACSM-kriteriet i 2011 i med tanke på fysisk aktivitet, 37,8%, mens Nord-Norge er landsdelen med lavest andel, 27,7%. Ifølge Breivik (2013) kan bakgrunnen for dette funnet være faktorer som mange fritidstilbud, andelen høyt utdannede og høytlønnede, eller kanskje innbyggerne i Oslo legger større vekt på verdier som helse, estetikk, kropp og aktivitet enn resten av landet.

Ifølge Breivik (2013) er Oslo også fylket med høyest andel av innbyggerne som tilfredsstill kriteriene for fysisk aktivitet. Deretter kommer Sør-Trøndelag (36,3%), og Aust-Agder (33,3%). På bunnen ligger Møre og Romsdal (22,1%), Finnmark (24,6%), Vest-Agder (25,4%) og Østfold (25,6%). Ser en på Trøndelag har Sør-Trøndelag høy andel av innbyggerne som tilfredsstill kriteriene, mens Nord-Trøndelag har lav andel. Dette kan skyldes at Trondheim som en relativt stor by utgjør forskjellen, da storbyer gjennom sine mange og varierte tilbud bidrar til høy dekning av kriteriene for fysisk aktivitet. En ser også en betydelig forskjell mellom Aust- og Vest-Agder. Her kan ikke samme forklaringen brukes ettersom Kristiansand er den største byen i Agder og ligger i Vest-Agder. Vest-Agder har lavest andel av Agder-fylkene når det gjelder innbyggere som tilfredsstill ACSM-kriteriet.

---

²⁴ <https://www.regjeringen.no/nb/tema/helse-og-omsorg/folkehelse/fysisk-aktivitet/id589909/>
(Lest 2.februar 2015)

Når det gjelder bostedets karakteristikk tilfredsstillende hele 40% av innbyggerne som bor sentralt i storbyer ACSM-kriteriet, og Breivik (2013) viser også til at i storbyen samlet sett, altså sentralt (40%), ytre bydeler (30,1%) og forsteder (28,9%) ligger andelen på 33%. Det kommer da frem at jo mer sentralt innbyggerne bor i storbyen, jo større andel av innbyggerne dekker kriteriet for fysisk aktivitet. Når det gjelder mellomstor by gjelder derimot ikke det samme. Her er fordelingen sentralt (33%), ytre bydeler (32,1%) og forsteder (33,9%), som totalt sett også gir mellomstore byer en andel på 33%. Altså det samme som storbyer. Når det gjelder mindre byer (28,7%), tettsteder (27,3%) og bygd (26%) er det en lagt mindre andel som tilfredsstillende kravene. Totalt sett ser en at andelen av befolkningen som dekker kravene for fysisk aktivitet øker jo større bostedet er. Ifølge Breivik (2013) skulle en kanskje anta at det var lettere å være fysisk aktiv på landsbygda enn i byen, men det ser ut til å være omvendt. Mulig storbyen er best på aktivitet ettersom en ikke trenger transportmidler når en bor sentralt og storbyen kan tilby mange og varierte aktiviteter. På den andre siden kommer landsbygda dårligst ut på grunn av større avstander og mer bruk av bil som transportmiddel. Dette kan være en mulig forklaring, men jeg vil anta at det er flere faktorer som bidrar til denne fordelingen.

Rafoss og Breivik (2005) viser at anleggsbruken er ulik når det gjelder bosted. Folk i byer og tettsteder trener oftere i private helsestudio og vekt- og styrkerom, mens andelen som bruker svømmebasseng, idrettshall og gymsal er høyere i distriktene enn i byer og tettsteder. En større andel av befolkningen i byer og tettsteder trener regelmessig i idrettsanlegg enn folk som bor i distriktene. Her er det også klare kjønnsmessige forskjeller i bruken av idrettsanlegg, da menn hovedsakelig bruker idrettshaller, fotballanlegg og vekt- og styrkerom, mens kvinner bruker private helsestudio, svømmehaller og turstier. Dette kan tyde på at det finnes en hvis kjønnsforskjell med tanke på behov for ulike type anlegg. Med alderen kommer også økt bruk av svømmebasseng og turstier. Når det gjelder utdanningsnivå viser det seg å gi store forskjeller for bruken av idrettsanlegg. Jo høyere utdanning brukeren av anlegget har, jo mer endrer bruken seg fra spesialidrettsanlegg mot mer åpne mosjonsanlegg.

Da er det vist at befolkningens aktivitetsnivå er svært ulikt, og det avhenger av blant annet geografiske ulikheter og bosettingsmønstre, men jeg antar at aktivitetstypen også har noe å si for aktivitetsnivået. Breivik (2013) viser at det er uorganisert trening og friluftaktiviteter som har høyest aktivitet i 2011, dersom man ser på aktivitet befolkningen driver med minst en gang i måneden. Fotturer i skog og mark (66,3%), sykling (41,9%), skitur i skog og fjell (40,8%), jogging/løping (33,9%), fotturen på fjell og vidde (32,7%) og langrenn (24,1%) er

aktivitetene med høyest svarprosent. Fotball er det kun 9,1% av befolkningen som driver med, og mange av de tradisjonelle konkurranseidrettene er stort sett under 5%. Friluftaktiviteter er registrert med 76,6%, uorganisert trening/mosjon 69,4%, mens organisert trening/mosjon kun er 20,6%.

Ser en på utviklingen har det skjedd en økning i fysisk aktivitet fra 1989 til 1999, og denne økningen har kommet utenom den organiserte idretten. På spørsmål om hvilke sammenheng man har drevet fysisk aktivitet det siste året, ble det i 1989 og 1999 svart egenorganisert trening (68,6% og 95,1%), privat treningstilbud (13,9% og 42,3%) og idrettslag (19,3% og 18,7%). Her kan en se svært stor økning i den uorganiserte aktiviteten, men en svak nedgang i aktiviteten i idrettslag. Rafoss og Breivik (2012) poengterer at forskyvningen fra trening i idrettslag til egenorganisert aktivitet gjelder både menn og kvinner, men at det særlig er kvinner som har endret treningsform i retning av de private tilbudene. Når det gjelder den økende utøvelsen av fysisk aktivitet blir andre aktiviteter og anlegg enn de tradisjonelle benyttet, og ifølge Breivik (2013) er ikke dagens anleggsmasse tilpasset endringene i aktivitetsprofilen blant den voksne befolkningen. Dette viser Rafoss og Breivik (2005) ved at 27% av anleggsmassen består av fotballanlegg, mens det kun er 7% av befolkningen som tar i bruk denne anleggstypen. Når det kommer til svømmehaller er det en motsatt fordeling der anleggsmassen består av 6% svømmeanlegg, mens 22% av befolkningen bruker denne anleggstypen.

Ser en på store anleggstyper som brukes av en stor del av befolkningen er det, ifølge Breivik (2013) svømmehaller, treningssentre, styrketreningsarenaer og friluftslivspregede anlegg som hovedsakelig benyttes. Fotballanlegg og idrettshaller/flerbrukshaller derimot, som til sammen har fått mer enn 40% av spillemidlene totalt sett, har et bruksnivå på det gjennomsnittlige. Det viser seg også at bare 3,3% av befolkningen over 15år bruker fotballbaner regelmessig. I perioden 1999-2011 var det turstier, utmarksarealer, lysløyper, treningssentre, park og grøntområder og styrketreningsrom som økte i bruk, mens en fant nedgang i den regelmessige bruken av fotballanlegg og idrettshaller/flerbrukshaller. En forklaring på dette ligger i økningen i fysisk aktivitet utenfor idrettslagene, og at idrett er en livsløpsaktivitet. Idrettslagene er hovedsakelig tilknyttet tradisjonelle konkurranseanlegg som fotballanlegg og idrettshaller, og disse er bedre egnet for den unge delen av befolkningen. Det vil derfor være naturlig at mosjonsanlegg som turstier, treningssentre og lysløyper er mer aktuelle for de eldre aldersgruppene, da disse anleggstypene fanger opp et større bevegelsesmønster i befolkningen.

Breivik (2013) viser en nedgang blant bruken av tradisjonelle idrettsanlegg, som igjen kan tolkes som økt oppslutning for individuelle aktiviteter og en redusert oppslutning for lagidretter.

Som nevnt tidligere er det vist at ulike anlegg fører til ulik bruk, og dette avhenger av de som bruker anleggene. Det finnes flere ulike brukergrupper, og dette fører igjen til ulik bruk av idrettsanleggene. Breivik (2013) viser at bruken av fotballanlegg og idrettshaller er sterkt dominert av den yngste aldersgruppen, og dette er uavhengig av landsdel. Når det gjelder bruk av turstier/turløyper viser det seg at det er økende bruk med økende alder. Det viser seg av aktivitetsprofilen at tradisjonelle idrettsanlegg som fotballanlegg, gymsaler og idrettshaller aktiviserer en stor andel i de yngste aldersgruppene, både blant kvinner og menn. På den andre siden er det hovedsakelig gjennom bruken av turstier, svømmebasseng og lysløyper at de eldste aldersgruppene aktiviseres. Det fysiske aktivitetsnivået utenfor idrettslagene øker, og dette fører til økt bruk av de anleggstypene som er åpne og lett tilgjengelige for individuell bruk. Denne tendensen finner en i alle aldersgruppene. Når det gjelder bosted er bruken svært lik på flere av anleggstypene, men bruken av privat helsestudio, park- og grøntområder, vekt- og styrkerom, alpinanlegg og idrettshall/flerbrukshall domineres av storbyene. Ser en på den økonomiske støtten, dugnad og medlemskap står idretten sterkes på bygda.

For å kunne se på anleggsmassen i forhold til anleggsbruken må en også legge til de ulike aktivitetens egenskaper for å kunne forstå hvorfor befolkningen velger en aktivitet fremfor en annen. Breivik (2013) fremhever at det er ulike anleggstyper som er attraktive og viktige i ulike faser av livet. Dette ser en også på bakgrunn av den økende forskjellen i bruk av ulike anleggstyper jo eldre aldersgruppen er. Dette kan forklares ved frafallet i den organiserte idretten. Bruken av anleggstypene går fra aktivitet i tradisjonelle anlegg til egenorganisert aktivitet jo eldre man blir, og i tillegg er det en økning i den egenorganiserte aktiviteten. Dette bidrar til en utvikling der en større andel av befolkningen velger å drive egenorganiserte aktiviteter, hvor en kan bestemme tid og sted selv. Selvbestemmelse når det gjelder tidsbruk har blitt viktig i dagens samfunn ettersom tid er blitt en kostbar gode. Tidsnøden oppstår fordi en ønsker så mye, og derfor vil befolkningen foreta prioritering. Ved å legge opp til egenorganisert fysisk aktivitet kuttet tidsbruken, og en får mer tid til andre gjøremål. Selvbestemmelse kommer også frem gjennom *Idrettspolitisk dokument* utarbeidet av NIF (2011c) der det står at den voksne befolkningens aktivitetsnivå bestemmes ut i fra egne ambisjoner, tilgjengelighet, tid og sosiale behov. Dette er derfor et viktig aspekt ved aktivitetsprofilen og anleggsbruken, spesielt med tanke på eksisterende anleggsmasse og

anleggsutbygging. Ved å inkludere bestemmelsene for befolkningens aktivitetsnivå vil en kunne få en anleggsmassen som i større grad legger til rette for et høyere aktivitetsnivå blant befolkningen, ikke kun blant de yngre aldergruppene.

Når det er snakk om idrettsanlegg og individ blir det aktuelt å nevne anleggsdekning og dekningsgrad. Idrettsmeldingen (1999) opererer med antall innbyggere pr anlegg når det er snakk om anleggsdekning. Dette er et mål på befolkningens mulighet til aktivitet når det gjelder tilgang på anlegg. Anleggsdekningen må også ses i sammenheng med forhold som geografiske avstander, bosettingsmønstre og variasjon i forhold til blant annet lokale behov og klimatiske forskjeller. Når det gjelder bosettingsmønstre kan en trekke inn pressområder, og her er det etablert særskilte tilskuddsordninger. Hvilke kommuner det er snakk om er nevnt tidligere, men disse kommunene får bevilget 15% tillegg av ordinære tilskudd. Det overordnede målet er som nevnt at anleggsmassen bør tilpasses aktivitetsprofilen i befolkningen, og ifølge Rafoss og Tangen (2009) skal det også satses på anleggstyper som kan brukes av mange og som gir mulighet for egenorganisert fysisk aktivitet. Med dette som grunnlag bør det da bygges anlegg som tilfredsstillende disse målene, og da spesielt i pressområder med tanke på anleggsdekning. Her viser Breivik (2013) til at det hovedsakelig er svømmehaller, treningssentre, styrketreningsarenaer og friluftslivspregede anlegg som benyttes av størst del av befolkningen. Det vil si at det er disse anleggstypene som bør prioriteres i pressområder. Kulturdepartementet og NIF (2014) viser at dette ikke har vært tilfellet. I perioden 2003 til 2006 ble det gitt ekstra tilskudd til 34 anlegg i pressområder, og av disse anleggene var det 23 fotballanlegg. Det vil si at nærmere 70% av anleggene i pressområder som fikk ekstra tilskudd er anlegg som 7% av befolkningen tar i bruk. Ser en bort fra den yngste aldersgruppen er det kun 3,3% av befolkningen over 15år som benytter seg av denne typen anlegg. Denne utviklingen har derimot endret seg da det fra 2007 til 2011 ble gitt ekstra tilskudd til 38 anlegg i pressområdene, og kun 7 av dem var fotballanlegg. Anleggsutbyggingen i pressområder går mot en utvikling der en i større grad enn før bygger anlegg i forbindelse med aktivitetsprofilen i befolkningen.

Ifølge Ingebrigtsen (2012) er det store variasjoner mellom kommunene når det kommer til hvilke idrettstilbud som finnes, antall utøvere i de ulike idrettene, kjønnsfordelingen og aldersfordelingen. Dette gjør det derfor vanskelig å finne generelle faktorer for å forklare de store kommunale variasjonene. Ingebrigtsen (2012) påpeker at det er store lokale variasjoner i idrettsdeltakelsen når en ser på aktivitetstallene. Bakgrunnen for dette kan ikke forklares gjennom strukturelle forhold som demografi, geografi, næringsstruktur og idrettsanlegg.

Det er rett og slett ulike lokale variasjoner som avgjør aktivitetstallene i kommunene, og disse lokale variasjonene er ikke landsrepresentative. En kan f.eks. se mange skape mye idrettslig aktivitet, til tross for dårlig anleggssituasjon og utfordrende demografiske forhold.

Når det gjelder idrettsanlegg og -aktivitet, skal disse dekke befolkningens behov for idrett og fysisk aktivitet. Det er dermed interessant å se i hvilken grad befolkningens behov for idrett og fysisk aktivitet blir dekket. Ifølge myndighetene skal idretten være med å dekke samfunnsbehov som blant annet helse, demokrati, underholdning og felleskap, men i dette forskningsprosjektet har jeg valgt å fokusere på samfunnsbehovet for helse. Bakgrunnen for dette valget er at det foreligger forskning på fysisk aktivitet som gir indikasjon på helsegevinsten, altså tilfredsstillelsen av helsebehovet, og slik forskning har man ikke i samme grad for de andre samfunnsbehovene. For myndighetene sin del vil jeg også anta at dette behovet er den viktigste begrunnelsen for tilskudd til idretten, ettersom idrett er fysisk aktivitet og forskning kan vise til helsegevinster av fysisk aktivitet.

4.7 Behov for idrett og fysisk aktivitet

Fysisk aktivitet har alltid vært et sentralt aspekt ved menneskers liv. Jakt etter mat og forflytting til sikrere steder var avgjørende for å kunne leve, noe som igjen medførte mye fysisk aktivitet. Nå om dagen er ikke lenger fysisk aktivitet nødvendig for å opprettholde livet, nå beveger vi oss derimot for lite, noe som går utover folks helse.

Behovene for fysisk aktivitet har dermed endret seg med tiden, og nå er behovet for aktivitet et annet ettersom befolkningens bevegelsesmønster har endret seg. De behovene jeg ønsker å presentere i denne undersøkelsen er definert av myndighetene som grunner for offentlig støtte til idretten. Det vil si at myndighetene begrunner offentlig støtte til idretten gjennom idrettens egenverdi og nytteverdi. Idretten skal være for alle og aktiviteten kan knyttes til folkehelseperspektivet med bakgrunn i at fysisk aktivitet bidrar til å bedre befolkningens helse. Gjennom dette perspektivet på behovet for idrett og fysisk aktivitet vil jeg avgrense behovbegrepet til å kun omhandle samfunnsbehovet, og ikke det individuelle behovet for idrett og fysisk aktivitet.

Av NIF (2011c) og *Idrettspolitisk dokument* kommer det frem et eget kapittel rundt idrett og folkehelse. Her er det utarbeidet egne mål for hvordan norsk idrett skal bidra til å bedre befolkningens helse. Disse målene skal gjennomføres med et bredt aktivitetstilbud lokalt for å redusere fysisk inaktivitet, og er rettet mot alle aldersgrupper. Virkemidlene er blant annet å gjøre naturområder tilgjengelig for idrett og friluftsliv, bedre forutsetningene for barns- og

unges fysiske utvikling og vektlegge tiltak for som stimulerer alle arbeidstakere til regelmessig fysisk aktivitet. Her vektlegges altså arbeidslivet når det gjelder tiltak for å øke aktivitetsnivået hos den voksne delen av befolkningen. Det kommer derimot ikke frem av *Idrettspolitisk dokument* at anleggsmassen/aktivitetstilbudet bør gjenspeile aktivitetsprofilen for å styrke betingelsene for fysisk aktivitet blant voksne.

Det kommer fram av Thrane (2002) at fysisk aktivitet bidrar til bedre livskvalitet eller en bedre subjektiv følelse av velvære for den enkelte. Det er derimot ikke dokumentert noen direkte sammenheng mellom fysisk aktivitet og livskvalitet. Forskning viser imidlertid at fysisk aktive mennesker gjerne opplever bedre livskvalitet eller velvære enn mindre aktive mennesker.

Ifølge Thrane (2002) er det dokumentert at deltakelse i fysisk aktivitet på fritiden er gunstig for mental helse, fysiologisk helse og sosial helse i form av sosial integrasjon. Bedring av disse tre helseforholdene er alle veier til forbedret livskvalitet. De psykologiske konsekvensene av fysisk aktivitet er angstreduksjon, mindre depresjon rent allment, bedre humør og generelt bedre helse. Det vil si at den delen av befolkningen som er fysisk aktive er mindre deprimerte, i bedre humør og mindre plaget av angst enn de som er mindre aktive. Når det gjelder hvilken effekt fysisk aktivitet har på den fysiologiske helsen kommer det frem at fysisk aktivitet bidrar til redusert risiko for dødelighet, redusert risiko for hjerte- og karsykdommer, redusert aldringseffekt og bedre selv-rapportert helse. Når det kommer til den sosiologiske effekten av fysisk aktivitet er det knyttet usikkert rundt akkurat dette, og Thrane (2002) mener lite empirisk forskning rundt dette er forklaringen. Thrane slår derimot fast at:

«... fysisk aktivitet bidrar positivt til fysiologisk helse, mental helse og sosiologisk helse i betydning sosial integrasjon. (I neste omgang er det) rimelig å hevde av sosial integrasjon, mental helse og fysiologisk helse er forhold som direkte påvirker folks livskvalitet eller subjektive velvære» (Thrane, 2002, s. 31)

Det vil si at fysisk aktivitet har dokumentert effekt på ulike deler av helsen, men at det er lite forskning til grunn for den sosiologiske helseeffekten av fysisk aktivitet. Breivik og Vaagbø (1998) påpeker derimot at 29% av den norske befolkningen oppgir at det å oppleve sosialt fellesskap er en meget viktig grunn for å drive fysisk aktivitet. Dermed kan en si at mange driver fysisk aktivitet av sosiale grunner. Ifølge Thrane (2002) er det dokumentert at gode sosiale nettverk og relasjoner er positivt for folks livskvalitet og følelse av lykke.

For å kunne si noe om behovet for idrett og fysisk aktivitet må det også komme frem at det finnes flere typer behov. Gjennom idrett og fysisk aktivitet vil en kunne tilfredsstille behov for helse, demokrati, felleskap og underholdning for å nevne noen. Dette gjelder både som samfunnsbehov og individuelle behov. Jeg har som sagt valgt å avgrense behovet til å omhandle samfunnsbehovet, og da igjen hovedsakelig samfunnsbehovet for helse.

Dagens samfunn er organisert på en måte som i stor grad motvirker en fysisk aktiv livsstil. Helsedirektoratet (2014) peker på økende og omfattende bruk av privatbil som daglig transportmiddel som en av årsakene, ofte på grunn av avstander i hverdagen. I tillegg bidrar teknologien til at befolkningen har et lavere kroppslig energiforbruk enn før. De fysiske omgivelsene påvirker befolkningens helse, daglige vaner og livsvilkår, og påvirkningen skjer uavhengig av befolkningens gener, personlige preferanser og kunnskap.

Fra myndighetens side legges det stor vekt på betydningen av fysisk aktivitet i et folkehelseperspektiv. For at fysisk aktivitet skal ha en helsebringende effekt må aktiviteten, slik myndighetene ser det, være moderat fysisk aktiv minst 3,5 time pr uke, eventuelt tilstrekkelig fysisk aktiv slik at kriteriene fra ACSM tilfredsstilles. Dette kan også deles opp i større eller mindre bolker. Selv om mange trener og mosjonerer er det kun 30% av den voksne befolkningen som oppfyller myndighetens anbefalinger om fysisk aktivitet. Virke Trening (2014) poengterer at for samfunnet sin del gir en fysisk aktiv befolkning reduserte kostnader som ellers ville oppstått som følge av inaktivitet. Dette omfatter både direkte kostnader knyttet til behandling av symptomer og lidelser, men også indirekte kostnader som blant annet tapt produktivitet og høyere utbetaling av trygd. På individnivå bidrar fysisk aktivitet til lengre levealder og flere år med høy livskvalitet i fravær av helseplager som ellers ville ha oppstått.

Helsedirektoratet (2009) påpeker i sin aktivitetshåndbok for fysisk aktivitet i forebygging og rehabilitering at fysisk aktivitet er et overordnet og vidt begrep som inngår i mange andre begrep knyttet til fysisk utfoldelse. Dette kan f.eks. være idrett, mosjon, trening, friluftsliv, lek, trim og kroppsøving. Når det gjelder trening er dette planlagt fysisk aktivitet som gjentas regelmessig med mål om forbedring. I internasjonal litteratur benyttes ofte denne definisjonen for fysisk aktivitet:

«Enhver kroppslig bevegelse initiert av skjelettmuskulatur som resulterer i en vesentlig økning i energiforbruket utover hvilenivå» (Helsedirektoratet, 2009, s. 73).

I et helseperspektiv er det ens samlede daglige energiforbruk som bestemmer om en er tilstrekkelig fysisk aktiv eller ei. Ifølge Helsedirektoratet (2014) har arbeids- og dagliglivet endret seg kraftig gjennom automatisering, motorisert transport og informasjonsteknologi, noe som har påvirket befolkningens levevaner. Tidligere var daglig fysisk aktivitet en nødvendighet, nå er derimot blitt et spørsmål om å ta bevisste valg for å holde seg aktiv. Undersøkelser viser at befolkningen mosjonerer og trener mer på fritiden enn noen gang, men det er likevel ikke nok til å veie opp for den fysiske aktiviteten som går tapt i dagliglivet. Denne samfunnsutviklingen har ført til en hverdag preget av inaktivitet. Helsedirektoratet (2014) betegner fysisk inaktivitet som et fysisk aktivitetsnivå som ikke er tilstrekkelig for å opprettholde kroppens funksjon på et normalt nivå. Verdens Helseorganisasjon (2009) betegner fysisk inaktivitet som den fjerde største risikofaktoren for å få sykdommer av ikke-smittsom karakter. I denne sammenhenger rangeres kun høyt blodtrykk, tobakksrøyking og høyt blodsukker som høyere risikofaktorer enn fysisk inaktivitet, og i 2004 førte fysisk inaktivitet til 3,2 millioner dødsfall på verdensbasis.

Forskningen har ved flere tilfeller kunne dokumentere at regelmessig fysisk aktivitet er viktig for normal vekst og utvikling av funksjonelle kvaliteter, men også for å redusere risikoen for en rekke folkesykdommer. Helsedirektoratet, tidligere Sosial- og helsedirektoratet (2000), poengterer nettopp dette at regelmessig fysisk aktivitet er nødvendig for utviklingen av funksjonelle kvaliteter som aerob kapasitet, muskelstyrke, motoriske ferdigheter og bevegelighet. I tillegg virker fysisk aktivitet i oppveksten styrkende på skjelettet og gunstig på stoffskiftet. Fysisk aktivitet er ikke bare viktig for den fysiske yteevnen, men også for å forebygge sykdommer som hjerte- og karsykdommer, fedme, diabetes 2, visse kreftformer og belastningsslidelser. I Folkehelse rapporten (2014) er det dokumentert at fysisk aktivitet fremmer helse, gir overskudd og kan brukes i forebyggende og behandling av over 30 ulike diagnoser og tilstander.

Myndighetene begrunner idrettens nytteverdi og egenverdi som bakgrunn for å dekke samfunnsbehov. Virkningene av idretten bidrar til å dekke samfunnets behov for blant annet fysisk aktivitet, helse, sosialisering og verdigrunnlag. Det er vist at fysisk aktivitet er viktig for fysisk utvikling og velvære, men også for å redusere risikoen for en rekke sykdommer. Sammenhengen mellom fysisk aktivitet og helse er dermed godt dokumentert, og man trenger ikke å trene for å få effekt. For mange er lav moderat intensitet nok til å bidra til en god helse. Det vil si at fysisk aktivitet gir en form for helsegevinst.

Når det gjelder helsegevinst anbefaler Sælensminde (2010) å ta i bruk vunne kvalitetsjusterte leveår (QALY)²⁵ i den samfunnsøkonomiske analysen, som et mål for helsegevinsten. Dette på grunnlag av at en skal kunne verdsette den samfunnsøkonomiske helseeffekten ved fysisk aktivitet. I dette forskningsprosjektet vil jeg ta i bruk begrepet helsegevinst på bakgrunn av QALY og økt livskvalitet.

Da Tangen (2013) undersøkte golfspilletts individuelle og samfunnsmessige verdi benyttet han seg av Sælensminde (2010) som påpeker at utgangspunktet for de samfunnsøkonomiske analysene er basisalternativet. Basisalternativet handler om en analyse av dagens situasjon og hva konsekvensene kan være dersom tiltaket ikke blir iverksatt. I dette tilfellet vil jeg definere tiltaket som en person/gruppe/befolkning som går fra å være *fysisk inaktiv* til å være *moderat fysisk aktiv* eller *fysisk aktiv*. Altså at idrett tolkes som tiltaket, og at idretten fører til fysisk aktivitet. Det vil si at jeg kommer til å undersøke de samfunnsøkonomiske kostnadene knyttet til fysisk aktivitet i et helseperspektiv.

For å få et best mulig anslag på helseeffektene av fysisk aktivitet er det, ifølge Sælensminde (2010), viktig å inkludere livskvalitetsvurderinger basert på alle sykdommer der det kan dokumenteres at fysisk aktivitet har effekt. Derfor blir det aktuelt å ta i bruk QALY når det er snakk om å verdsette helseeffektene av fysisk aktivitet. Som nevnt tidligere er QALY også et mål på helsegevinst. For å kunne verdsette helseeffektene av fysisk aktivitet poengterer Sælensminde (2008) at det trengs en gradering av aktivitetsnivå før og etter et tiltak. Graderingsnivåene er definert som *fysisk inaktiv*, *delvis fysisk aktiv* og *fysisk aktiv*. I tillegg trengs det også en oversikt over andelen av befolkningen i de ulike graderingene av aktivitetsnivåer. Altså en oversikt over befolkningen tidligere og nåværende aktivitetsnivå.

For å kunne verdsette helseeffektene av fysisk aktivitet må jeg ha oversikt over hvor stor andel av befolkningen som befinner seg i de ulike graderingene av aktivitetsnivå, både før og etter en økning/redusering av aktivitetsnivået. I tillegg trengs det en oversikt over tidsbruken i de ulike graderingsnivåene. Dette er informasjon som ikke kommer frem av mitt datamaterialet, men jeg skal prøve å uttrykke meg gjennom tidligere undersøkelser.

Sælensminde (2008) påpeker at en samfunnsøkonomisk analyse både trenger data for realøkonomiske effekter og velferdseffekter. Realøkonomiske effekter kan relateres til ressursbruken i verdiskapingen og innebærer de faktiske pengeoverføringene.

---

²⁵ QALY står for *Quality Adjusted Life Years*

Realøkonomiske effekter relatert til helsegevinster av fysisk aktivitet vil f.eks. kunne innebære besparelser eller utgifter i helsevesenet. Når det gjelder velferdseffekter tilknyttet helseperspektivet handler det om enkeltmenneskers verdsetting av å eliminere eller redusere f.eks. smerte, sorg, savn og funksjonsbegrensinger. Innenfor velferdseffektene benyttes mål for *statistisk liv*, *statistiske leveår* og/eller QALY. Finansdepartementet (2014) har anslått verdien av et statistisk liv til å være 30 millioner i 2012-kroner, og denne verdien skal benyttes for alle sektorer. Nå det gjelder statistiske leveår er det beregnet en levealder på 85 år, uavhengig av kjønn. QALY er vurdert av Helsedirektoratet (2012) til en verdi på 588 000 i 2012-kroner.

For å ta et eksempel fra Helsedirektoratet (2014) der en ser på verdien av at en delvis aktiv 35-åring (aldersgruppen 30-39) øker sitt aktivitetsnivå til aktiv, slik at personen tilfredsstillers ACSM-kriteriet. Ettersom statistisk levealder er 85 år har personen 50 forventede leveår igjen, og ved å øke sitt aktivitetsnivå fra delvis aktiv til aktiv gir dette personen 0,16 QALY pr resterende leveår.²⁶ Dette tilsvarer totalt 7,83 QALY. Ett QALY er som sagt verdsatt til 588 000 kroner, og velferdsgevinsten av denne personens økte aktivitetsnivå er da omtrent 4,6 millioner kroner.

Det hadde vært interessant å sett hvor store velferdsgevinstene hadde vært dersom den delen av befolkningen som er fysisk inaktive hadde økt sitt aktivitetsnivå til enten delvis aktiv eller aktiv. Helsedirektoratet (2014) beregner som nevnt at 20% av befolkningen er fysisk inaktive, 60% er delvis aktive og 20% er aktive slik at de tilfredsstillers myndighetenes anbefaling. Dersom den delen av befolkningen som ikke tilfredsstillers kriteriet skulle økt aktivitetsnivået til å være aktiv vil dette, ifølge Helsedirektoratet (2014), kunne gi en velferdsgevinst på 406 000 QALY pr år, noe som tilsvarer omtrent 239 milliarder kroner årlig.

En må derimot ikke glemme at helseeffektene av fysisk aktivitet også kan være av negativ karakter, som f.eks. økt risiko for ulykker og skader. Når det kommer til den samfunnsøkonomiske analysen må en også trekke fra realøkonomiske kostnader knyttet til hvordan en skal få denne andelen av befolkningen til å øke aktivitetsnivået. I dette forskningsprosjektet er eksempler på slike realøkonomiske kostnader ressursene innenfor verdiskapingen, da denne ressursbruken skal produsere idrettsanlegg og –aktivitet for å dekke samfunnsbehovet for blant annet helse.

---

²⁶ Helsedirektoratet: *Kunnskapsgrunnlag fysisk aktivitet. Innspill til departementets videre arbeid for økt fysisk aktivitet* (2014) tabell 9.

Det ville vært interessant å undersøkt velferdsgevinsten av medlemskapene i den organiserte idretten. Idretten blir av mange sett på som et speilbilde av samfunnet, og i den forbindelse ønsker jeg å kunne sammenligne idretten og samfunnet, i dette tilfellet befolkningen som helhet. Som nevnt beregner Helsedirektoratet (2014) at 20% av befolkningen er fysisk inaktive, 60% er delvis aktive og 20% er aktive slik at de tilfredsstillter myndighetenes anbefaling. Dersom en antar at medlemmene i idretten (1 867 821)²⁷ er fordelt likt i aktivitetsnivå som hele befolkningen medfører det at 373 364 medlemmer kategoriseres som fysisk inaktive, 1 120 693 medlemmer som delvis aktive og 373 364 medlemmer som aktive.

For å kunne anta hva de delvis aktive og aktive medlemmene i idretten skaper av velferdsgevinster må en ta utgangspunkt i det nevnte basisalternativet, altså hva som kan tenkes å bli konsekvensene dersom en ikke iverksetter tiltak på det bestemte området. Dersom ikke medlemmene i idretten hadde vært delvis aktive eller aktive kan en anta at de ville vært fysisk inaktive. Dette blir ikke helt reelt da hele 95,1% av befolkningen svarte at de hadde drevet med egenorganisert trening i 1999, og kun 18,7% svarte idrettslag.²⁸ Det må derfor legges til at personene kunne vært aktive i form av egenorganisert fysisk aktivitet, men jeg velger å se bort fra dette i denne sammenhengen da jeg ønsker å fokusere på den organiserte idrettens velferdsgevinster.

Ettersom aldersfordelingen i medlemsmassen ikke kommer frem av mitt datamateriale vil aktivitetsnivåene bestå av alle aldersgruppene. Dette vil gjøre denne analysen unøyaktig, men jeg vil kunne gi et bilde på størrelsen av velferdsgevinsten i den organiserte idretten. Ettersom jeg ikke har aktivitetsnivåene fordelt etter aldersgrupper vil jeg benytte meg av den gjennomsnittlige tilegnelsen av QALY. Det vil si at medlemmer som øker aktivitetsnivået fra fysisk inaktivt til delvis aktivt vil i gjennomsnitt oppnå 0,098 QALY pr år, mens medlemmer som øker aktivitetsnivået fra inaktivt til aktivt vil i gjennomsnitt oppnå 0,191 QALY pr år.²⁹ Ifølge Sælensminde (2010) vil gruppen av delvis aktive antas å oppnå 50% av helsegevinsten som oppnås av gruppen aktive, og dette ser ut til å stemme med gjennomsnittstallene jeg opererer med. Det vil si at den aktive delen av de aktive medlemmene vil oppnå det dobbelte av helsegevinster i forhold til den delvis aktive delen av de aktive medlemmene i idretten. Dette vil si at jeg må se på velferdsgevinstene ved at 1 120 693 medlemmer øker

---

²⁷ Antall medlemmer kommer frem av datamaterialet mitt.

²⁸ Breivik, G (2010): Jakten på et bedre liv. Fysisk aktivitet i den norske befolkningen 1985-2011

²⁹ Helsedirektoratet: *Kunnskapsgrunnlag fysisk aktivitet. Innspill til departementets videre arbeid for økt fysisk aktivitet* (2014) tabell 11.

aktivitetsnivået fra å være fysisk inaktive til delvis aktive og 373 364 medlemmer som øker sitt aktivitetsnivå fra fysisk inaktivt til aktivt.

Velferdsgevinsten av at 1 120 693 medlemmer er delvis aktive er 0,098 QALY årlig pr medlem. Dette tilsvarer 109 828 QALY eller omtrent 64,6 milliarder kroner årlig. Når det gjelder velferdsgevinsten av at 373 364 medlemmer er aktive slik at de tilfredsstiller myndighetenes anbefaling er 0,191 QALY årlig pr medlem. Dette tilsvarer 71 313 QALY eller omtrent 41,9 milliarder kroner årlig. Totalt sett tilsvarer det gitte aktivitetsnivået til medlemmene i NIF en årlig velferdsgevinst på omtrent 106,5 milliarder kroner, eller 57 024 kroner årlig pr medlem.

Det sentrale med myndighetenes anbefaling av fysisk aktivitet i befolkningen er hvor energikrevende aktivitetene er. Det er også dette som er utgangspunkt for Helsedirektoratets beregninger av den samfunnsøkonomiske helsegevinsten av fysisk aktivitet. Ifølge Tangen (2013) er det flere fysiologiske, psykologiske og sosiologiske sider ved fysisk aktivitet som har en samfunnsøkonomisk verdi og burde vært trukket inn i regnestykket, og viser til Sælensminde (2007) som anbefaler Helsedirektoratet å inkludere en økonomisk verdsetting av trivselseffekter. Det er derimot ikke gitt noe anbefaling rundt hvordan dette skal gjøres.

Breivik (2013) viser at trivselen rundt fysisk aktivitet og trening i stor grad er knyttet til forhold som fysisk og mentalt overskudd, forebygge helseplager, avkobling, glede og moro, bedre selvtillit og sosialt fellesskap. Dette er de seks motivene som er svart av størst andel blant de som mener at motivet har en meget stor betydning for å drive sin hovedaktivitet. Når det gjelder idrettens grunntanke som er konkurranse gjennom å vise kroppslig dyktighet, er det kun 14% og 8,1% som har svart at de driver med sin hovedaktivitet fordi det er utfordrende og at en kan konkurrere og måle krefter. Den overordnede fordelingen er livskvalitet og helse (83,7%), instrumentell selvrealisering (56,1%), glede (46,3%) og utfordring (17,5%). Det viktigste motivet for fysisk aktivitet er dermed helse relatert. Det skal sies at denne undersøkelsen er gjort blant hele befolkningen og ikke kun de som er medlemmer av idretten. Men dette gir et bilde på at store deler av befolkningen driver med aktivitet på grunn av trivselsfaktorer, som igjen bidrar til effekter på helsa. Disse faktorene er svært vanskelig verdsette økonomisk, så jeg lar det derfor vente til eventuelt det blir lagt frem forslag til verdsetting av trivselsaspektet ved idrett og fysisk aktivitet.

Ifølge Nord (2002) er det både direkte og indirekte samfunnskostnader involvert i nytte-kostnads-analyser, og i mitt forskningsprosjekt er dette kostnader ved å få befolkningen fysisk aktive. Når det gjelder de direkte samfunnsøkonomiske kostnadene knyttet til fysisk aktivitet har jeg tidligere avgrenset disse kostnadene, eller ressursene, til kommunal investering til idrettsformål, statlige spillemidler til idrettsanlegg og idrettens frivillige arbeid. Av datamaterialet mitt kommer det frem at den kommunale investeringen til idrettsformål var på over 5,1 milliarder kroner, mens de statlige spillemidlene til idrettsanlegg var på over 708 millioner kroner i 2013. Spillemidlene er noe unøyaktig ettersom dette er den totale potten av spillemidler fordelt på antall år idrettsanleggsregisteret har eksistert. Men tar en disse samfunnskostnadene fordelt pr medlem i NIF får en formening om størrelsen på de direkte samfunnskostnadene i forhold til velferdsgevinsten. Den kommunale investeringen fordelt på medlemsmassen i den organiserte idretten er 2 759 kroner årlig pr medlem. Når det kommer til de statlige spillemidlene til idrettsanlegg tilsvarer det 379 kroner årlig pr medlem

Nord (2002) påpeker at en tar i bruk begrepet *alternativkostnad* i en samfunnsøkonomisk analyse og dette er et begrep som viser kostnadene man ofrer for å kunne gjennomføre idretten. Tangen (2013) tar også i bruk dette begrepet og i den anledning benytter idrettens frivillige arbeid som en alternativkostnad. Jeg vil også benytte meg av denne tolkningen av alternativkostnad og ser derfor på idrettens frivillige arbeid som en alternativkostnad ettersom dette frivillige arbeidet kunne vært brukt til andre samfunnsnyttige formål dersom det ikke hadde vært for idretten. Av datamaterialet mitt kommer det frem at det det frivillige arbeidet i idretten tilsvarer over 14,6 milliarder kroner. Sett i forhold til medlemstallet i idretten tilsvarer dette 7 827 kroner årlig pr medlem.

Når det gjelder de indirekte samfunnsøkonomiske kostnadene er dette kostnader som påføres andre som følge av idretten. Dette kan være idrettsskader, forurensing ved transport, forstyrrelse av plante- og dyreliv og lignende. Av disse indirekte samfunnskostnadene velger jeg å kun ta for meg idrettsskader, da de andre indirekte kostnadene blir krever annen tilgang til data enn det jeg har i mitt forskningsprosjekt.

Ifølge Lereim (2000) var 17% av alle personskader mellom 1989 og 1997 kategorisert som idrettsskader, og antall idrettsskader behandlet på sykehus er redusert fra 105 000 skader i 1989 til 63 400 skader i 1997. Altså en nedgang på hele 60% på kun 7 år. Veisten og Nossun (2007) viser at det ble registrert 60 829 idrettsskader i 2002, altså nok en nedgang. Det dette tallet jeg vil benytte meg av når jeg undersøker samfunnskostnadene knyttet til idrettsskader. Skadene fordeles etter *Abbreviated Injury Scale* (AIS), og denne skalaen skiller skadene

mellom 1 og 6, der 1 tilsvarer liten skade og 6 tilsvarer dødsfall. Disse skadetyperne er også foreslått ulik kostnad, der liten skade (1) tilsvarer omtrent 45 000 kroner og dødsfall (6) tilsvarer omtrent 28 millioner kroner. Kostnadene er oppgitt i 2006-kroner.

Totalt utgjør skader i forbindelse med idrett en indirekte samfunnskostnad på omtrent 29,1 milliarder kroner pr år. Dette er da kostnaden av idrettsskader i 2002, men hva med 2013? Dersom reduksjonen av idrettsskader har fortsatt vil en kunne anta at det i 2013 er registrert færre skader enn i 2002, men kronekursen vil jeg anta har økt fra 2006. Altså er det to faktorer som potensielt kan utjevne hverandre, men dette vil jeg ikke spekulere i. La meg ta utgangspunkt i at det er like mange registrerte idrettsskader i 2013 som i 2002 og at kronekursen er lik som i 2006. Deretter vil jeg undersøke hvor mye den indirekte kostnaden ved idrettsskader fordeler seg på hvert medlem av NIF. Av NIF (2013b) kommer det frem at i 2013 det var registrert 1 686 658 aktive medlemmer i den organiserte idretten. Idrettsskader tilsvarer en indirekte kostnad på omtrent 29,1 milliarder kroner i året, noe som tilsvarer 17 270 kroner årlig pr aktive medlem i NIF. Dersom jeg skulle tatt i bruk tallet for den totale medlemsmassen, som er 1 867 821, ville idrettsskader tilsvart 15 595 kroner årlig pr medlem. Tallet for samfunnskostnaden av idrettsskader pr aktive medlem tas i bruk for å kunne sammenligne ulike idretten, men i denne undersøkelsen blir kostnaden av idrettsskader pr medlem tatt i bruk for å kunne ta i bruk en samfunnsøkonomisk analyse.

En kan også skille idretter fra hverandre ved å se på skadeantallet i de respektive idrettene. Da vil en kunne finne hvilke summer idretten koster samfunnet pr medlem med tanke på idrettsskader. Fordelingen av idrettsskader etter idrettsgren kommer frem av Lereim (2000), og det fotball og håndball som har størst andel av idrettsskadene, med henholdsvis 33% og 12%. Ifølge *Senter for idrettsskadeforsikring*³⁰ er ikke disse idrettene nødvendigvis mer risikofylte enn andre, men den store andelen kan skyldes at dette er idretter som er populære og derfor også har store andeler av medlemsmassen. Den totale samfunnskostnaden for idrettsskader er 29,1 milliarder kroner. Dermed tilsvarer Fotballforbundets andel på 33% av idrettsskader omtrent 9,6 milliarder kroner i året, mens Håndballforbundets andel på 12% tilsvarer 3,5 milliarder kroner i året. Skal en deretter knytte kostnadene av idrettsskader til medlemstallet i de to særforbundene kommer det fram av NIF (2013b) at Fotballforbundet i 2013 hadde 366 716 aktive medlemmer, mens Håndballforbundet hadde 114 285 aktive medlemmer. Dermed er kostnadene knyttet til idrettsskader i fotball omtrent 26 200 kroner

---

³⁰ <http://www.klokavskade.no/no/Artikkel/Idrettsskader-i-Norge/>

årlig pr aktivt medlem, mens kostnadene knyttet til idrettsskader i håndball er omtrent 30 600 kroner årlig pr aktivt medlem. Jeg tok her i bruk tallene for aktive medlemmer for å kunne sammenligne ulike idretter.

Her kan en se at både Fotballforbundet og Håndballforbundet, men særlig sistnevnte, ligger langt over gjennomsnittet pr aktive medlem. Med disse tallene som grunnlag er det kanskje noe ved det at fotball og håndball er mer risikofylte enn andre idretter, da spesielt med tanke på at dette er kontaktsidretter med til tider høye fysiske krav for deltakelse. Det kommer frem av Lereim (2000) at den største andelen av skadene tilknyttet fotball og håndball er i forbindelse med takling eller kollisjon med andre utøvere, henholdsvis 49,8% og 41,3%. Det vil si at det er idrettens kjennetegn som kontaktsidrett som også bidrar til de fleste skadene. I tillegg er det akutt overbelastning og fall på banen som bidrar til flest skader i disse to idrettene. Her kan en se at disse to skadeårsakene har en høyere andel i håndball (22,4%) enn i fotball (19,4%), og dette kan rett og slett skyldes underlaget idrettene utøves på, da håndball utøves inne i idrettshaller mens fotballen spiller på alt fra grus- til gressbaner.

Som aktiv håndballspiller overrasker ikke tallene meg, da jeg har opplevd flere skader hos både med- og motspiller, men det setter idretten i perspektiv med tanke på skadeomfanget. Etersom kostnadene av idrettsskader knyttet til håndball ligger på nesten det dobbelte av gjennomsnittet kan en anta at denne idretten er mer risikofylt enn andre idrettsgrener. Det kunne vært interessant å undersøkt det samme for risikoidretter som alpint, boksing eller rugby, da kanskje sett i forhold til idretter som golf, langrenn eller ulike typer friidrettsgrener. Men tallene for disse idrettsgrenene har jeg dessverre ikke tilgjengelig.

Det er vist at det er store geografiske forskjeller når det kommer til ressursbruken på idrettsfeltet. Når det gjelder frivillig arbeid i idretten ser en ulikheter både totalt sett og pr innbygger. Bakgrunnen for dette er forskjeller mellom idrettslag med tanke på medlemsmasse og deltakelse i idretten. Den kommunale investeringen svinger også stort fra kommune til kommune. En finner også de samme geografiske forskjellene for spillemidlene til idrettsanlegg. Ressursbruken på idrettsfeltet er svært forskjellig fra område til område, og dette skyldes lokale forskjeller mellom idrettslag, kommuner og spillemiddelsøknader.

Det er som Ingebrigtsen (2012) kommer frem til når det gjelder de store variasjonene i idretten. De store variasjonene skyldes store lokale variasjoner i idrettsdeltakelse og idrettstilbud, og dette kan ikke forklares gjennom generelle og strukturelle forhold som demografi, geografi, næringsstruktur og idrettsanlegg. Det vil si at det er de lokale

variasjonene som avgjør aktivitetstallene, og derfor bør det være disse variasjonene som legger grunnlaget for ressursbruken og anleggsutbyggingen for å dekke de lokale behovene.

4.8 Omfanget av verdiskapingen på idrettsfeltet

Når det gjelder det frivillige arbeidet i idretten beløper dette seg til å være 14 619 808 531 kroner, de kommunale investeringene til idrettsformål beløper seg på 5 153 061 800 kroner, mens beløpet for utbetalte spillemidler til idrettsanlegg tilsvarte 708 046 957 kroner i 2013. Dette tilsvarer en samfunnskostnad, gjennom ressursbruken på idrettsfeltet, på totalt 20 480 917 288 kroner for 2013. Når det kommer til helsegevinsten er det snakk om antall QALY idretten skaper gjennom sin idrettsaktivitet, trukket fra samfunnskostnadene knyttet til idrettsskader. Totalt sett tilsvarer det gitte aktivitetsnivået til medlemmene i NIF en årlig velferdsgevinst på 181 141 QALY, som tilsvarer 106 510 577 544 kroner. Når det gjelder idrettsskader³¹ kostet det samfunnet 29 128 973 568 kroner. Verdiskapingen på idrettsfeltet pr år kommer frem av tabellen under.

Idrettens frivillige arbeid	14 619 808 531
+ Kommunal investering	5 153 061 800
+ Spillemidler	708 046 957
<u>= Ressursbruk</u>	<u>20 480 917 288</u>
Vunne kvalitetsjusterte leveår	106 510 577 544
- Idrettsskader	29 128 973 568
<u>= Helsegevinst</u>	<u>77 381 603 876</u>
Helsegevinst	77 381 603 876
- Ressursbruk	20 480 917 288
<u>= Årlig verdiskaping på idrettsfeltet</u>	<u>56 900 686 588</u>
Årlig verdiskaping på idrettsfeltet	56 900 686 588
/ Antall medlemmer	1 867 821
<u>= Årlig verdiskaping pr medlem</u>	<u>30 464</u>

Tabell 36: Utregning av den årlige verdiskapingen på idrettsfeltet totalt og pr medlem

Det vil si at den totale ressursbruken i verdiskapingen var på omtrent 20,5 milliarder kroner i 2013, mens helsegevinsten av idrett var omtrent 77,4 milliarder kroner. Det vil si at

³¹ Idrettsskader baserer seg på tallet fra 2002 og kronekursen fra 2006

verdiskapingen på idrettsfeltet er verdsatt til 56,9 milliarder kroner, eller 30 464 kroner årlig pr medlem i 2013. Ettersom dette gir en negativ samfunnskostnad vil det si at gevinsten av idrett er større enn kostnadene ved å gjennomføre idrett. På grunnlag av dette vil jeg si at samfunnets helsebehov for er dekket, med dette mener jeg medlemmenes helsebehov.

Når det gjelder verdiskapingen ønsker jeg også å se hvordan denne fordeler seg med tanke på de ulike landsdelene. Av datamaterialet mitt kommer det frem hvor store ressursene i hver landsdel er. Jeg har derimot ikke tilgang til data rundt aktivitetsnivå og idrettsskader fordelt etter landsdeler. Først da ville jeg kunne fått reelle tall for helsegevinstene i de ulike landsdelene, men derfor tar jeg utgangspunkt i helsegevinsten på generell basis. Jeg velger derfor å dele den totale helsegevinsten på antall medlemmer i landsdelene. Resultatene her vil kunne redegjøre for hvilke landsdeler som har høyest verdiskapingen på idrettsfeltet med tanke på antall registrerte medlemmer. Dette kommer frem av tabellen under.

Landsdel	Ressurser	Helsegevinst	Verdiskaping	Medlemmer	Verdiskaping pr medlem
Østlandet	4 911 158 241	19 654 927 385	1 474 3769 144	474 457	31 075
Oslo/Akershus	5 440 752 975	20 041 835 404	1 460 1082 429	484 001	30 167
Sørlandet	2 876 765 621	12 922 727 847	1 004 5962 226	312 212	32 177
Vestlandet	3 413 280 190	10 059 608 504	664 6328 314	243 301	27 317
Trøndelag	2 036 739 516	8 047 686 803	601 0947 287	195 038	30 819
Nord-Norge	1 802 220 744	6 577 436 329	477 5215 585	158 812	30 068

Tabell 37: Utrekning av den årlige verdiskapingen på idrettsfeltet totalt og pr medlem, fordelt etter landsdel

Gjennom denne undersøkelsen kommer det frem at det er Sørlandet som er landsdelen med høyest verdiskaping på idrettsfeltet, på bakgrunn av medlemstall. På den andre siden finner en Vestlandet med lavest verdiskaping pr medlem på idrettsfeltet. Ellers er fordelingen relativt jevn. Disse tallene er som sagt ikke fullstendig reelle, men det gir en indikasjon på fordelingen av verdiskapingen på idrettsfeltet. Skulle en derimot funnet den reelle fordelingen måtte en ha inkludert fordelingen av driftskostnadene i idretten, idrettsskader og aktivitetsnivå.

4.9 Oppsummering av ressurser, produkter og behov i verdiskapingen

Idrettens frivillige arbeid

Det frivillig arbeidet i idretten definerer jeg som betalt medlemskap. Det vil si at de som ikke har medlemskap i idretten, heller ikke er definert som bidragsyttere til frivillig arbeid i denne undersøkelsen. Dette er ikke realiteten i idretten i dag, da frivillig arbeid i idretten ikke direkte er knyttet til om man er medlem i idretten eller ei. Jeg vil anta at det er et stort antall personer som gjør en frivillig jobb i idretten uten å være medlemmer, men disse inkluderes ikke i dette forskningsprosjektet.

For å undersøke hva medlemmene bidrar med av frivillig arbeid har jeg tatt i bruk frivillighetsmodellen utarbeidet av Johns Hopkins universitetet, som bygger på tall fra den frivillige sektoren i 16 ulike land, deriblant Norge. Denne modellen er også anerkjent og brukt i 33 land, inkludert Norge, Sverige og Danmark. Når det gjelder den frivillige sektoren er idretten en del av denne sektoren, og Wollebæk, Selle og Lorentzen (2000) tok i bruk denne modellen for å anslå verdiene av den frivillige innsatsen i norsk idrett. Det er dette arbeidet som gir grunnlaget for min undersøkelse og bruk av Johns Hopkins frivillighetsmodell. Denne modellen gir uttrykk for antall årsverk ved å multiplisere medlemstallet med 0,016, for så å multiplisere med gjennomsnittlig industriarbeiderlønn for å uttrykke verdien av det frivillige arbeidet. Denne modellen bygger på tall fra hele 16 land, og er derfor ikke skreddersydd norsk idrett, men jeg velger å ta i bruk modellen likevel med tanke på at norsk idrett er tuftet på frivillighet og derfor vil jeg anta at modellen ikke gir en høyere verdsetting enn realiteten skulle tilsi. Verdien av frivilligheten vil ikke bli helt nøyaktig for den norske idretten, men forholdet mellom enhetene vil være uforandret ettersom frivilligheten bygger på antall medlemmer, og derfor en fast variabel. Valg av sum for gjennomsnittlig årslønn var også en prosess i seg selv, da jeg gjennomgikk flere ulike varianter. Tilslutt endte jeg på SSB sin sum på 489 200kr, som jeg mener er reell med tanke på at NIF (2013a) opererte med 474 965 kroner for 2013. En økning på omtrent 14 000 kroner på et år er kanskje litt i høyeste laget, men jeg vil hevde at dette gir grunnlag for å benytte SSB for å definere gjennomsnittslønn.

Av verdiskapingsressursene besto 71,4% av verdier skapt gjennom frivillig arbeid i idretten. Idrettens frivillige arbeid bidro i 2013 til nærmere 30 000 årsverk, noe som tilsvarer omtrent 14,6 milliarder kroner. Over 50% av denne verdien er det landsdelene Oslo/Akershus og Østlandet som står for, mens det er Nord-Norge som står for den minste andelen (8,5%). Dette er igjen knyttet til medlemskap da de en finner størst andel av medlemsmassen i

Oslo/Akershus og på Østlandet. Når det gjelder frivillig arbeid pr innbygger kommer det frem at det er i Trøndelag frivillig arbeid står sterkest, mens det er på Sørlandet frivillighet står svakest. Dette henger sammen med deltakelsen i idretten, og det kommer frem av korrelasjonen som viser 0,920. Altså en svært sterk sammenheng mellom frivillig arbeid pr innbygger og deltakelsen i idrett. Dette ser en igjen da det er Trøndelag etterfulgt av Oslo/Akershus som har høyest deltakelse i idretten med 44,6% og 40,7%, mens Sørlandet og Nord-Norge har lavest deltakelse i idretten med 32,8% og 33,4%. På landsbasis er 37% av befolkningen medlemmer i NIF. For å sammenligne Sørlandet og Trøndelag ville Sørlandet økt sin medlemsmasse med omtrent 87 000 medlemmer dersom Sørlandet hadde hatt lik deltakelse som Trøndelag. Dette vitner om svært store forskjeller på landsbasis når det kommer til deltakelsen i idretten.

På fylkesnivå skiller det seg ut fem fylker når det kommer til frivillig arbeid i idretten, og dette er Akershus, Oslo, Rogaland, Hordaland og Sør-Trøndelag. Disse fem fylkene skaper alle over en milliard kroner i frivillig arbeid, der Akershus og Oslo skaper mest med nærmere to milliarder hver. Fylkene som skaper minst gjennom frivillig arbeid er Aust-Agder og Finnmark. Når det gjelder deltakelse er Sør- og Nord-Trøndelag som nevnt på topp, mens det er Østfold og Nordland som er fylkene med lavest deltakelse, 30,9% og 29,7%. På kommunalt nivå er det en lagt større forskjell mellom høy og lav deltakelse i idretten. Her ser en at Selbu og Sandøy er kommunene med høyest og lavest deltakelse, henholdsvis 78,3% og 5,7%. Hva dette skyldes er vanskelig å si, men dette kommer jeg tilbake til når jeg skal redegjøre for anleggsbruken.

Når en ser på kommunekarakteristikken kommer det frem at det er i storbyen deltakelsen i idretten er størst, og da står også frivillig arbeid pr innbygger også høyest. På den andre siden er det byer som har lavest deltakelse i idretten. Det kommer også frem at over en tredjedel av alt frivillig arbeid i idretten finner sted i storbyer, mens det er i ukategoriserte kommuner en finner minst andel frivillig arbeid.

Kommunal investering

Den kommunale investeringen står for 25,2% av totalverdien når det gjelder verdiskapingsressurser, og dette tilsvarer i overkant av 5,1 milliarder kroner. Fordelingen av de tre postene viser at brutto investeringsutgifter til kommunale idrettsbygg og –anlegg står for 47,7% av den totale investeringen på kommunalt nivå, og dette tilsvarer nærmere 2,5 milliarder kroner.

Deretter kommer netto driftsutgifter til kommunale idrettsbygg og –anlegg med 34,7%, eller omtrent 1,8 milliarder. Minst blant de kommunale postene er netto driftsutgifter til idrettsaktivitet i regi av kommunen og støtte til ikke-kommunale idrettsanlegg. Denne posten tilsvarer 17,6% av den kommunale investeringen, eller omtrent 905 millioner. Gjennom denne fordelingen kan en se at det er kommunale idrettsanlegg og –bygg som tildeles den største andelen av de kommunale investeringene til idrettsformål. Hele 82,4% av den kommunale investeringen går til kommunale idrettsanlegg, mens kun 17,6% går til idrettsaktivitet og støtte til ikke-kommunale idrettsanlegg. Her kan vi se en klar prioritering fra kommunens side. Det som derimot er interessant er at en kan se en motsatt prioritering blant kommunene med de minste kommunale investeringene. Blant de ti kommunene med minst kommunal investering kjennetegnes syv av dem ved at det kun er bokført driftsutgifter til idrettsaktivitet i regi av kommunen og støtte til ikke-kommunale idrettsanlegg. Dette kan ha bakgrunn i at disse kommunene har tilfredsstillende kommunale anlegg, og at de derfor bruker penger på aktivitet og idrettslagenes anlegg. En annen mulighet er at kommunene med høy andel av investering til kommunale idrettsbygg står for byggingen av store og kostnadskrevenne idrettsanlegg. Dette kommer derimot ikke frem av datamaterialet mitt, så det blir kun antakelser.

Når det gjelder den totale kommunale investeringen er det også Oslo/Akershus og Østlandet som er landsdelene med høyest kommunal investering. Når en derimot ser på kommunal investering pr innbygger kommer Oslo/Akershus best ut, mens det er Østlandet som kommer dårligst ut blant landsdelene. På fordelingen av kommunal investering ser en at Oslo/Akershus er landsdelen med lavest andel driftsutgifter til idrettsaktivitet og støtte til ikke-kommunale idrettsanlegg, mens det er Østlandet som har høyest andel, henholdsvis 6,5% og 27,9%. Det kan bety at Oslo/Akershus prioriterer kommunale anlegg mer enn resten av landet ettersom hele 93,5% av den kommunale investeringen går til kommunale idrettsanlegg. Når det gjelder fylker kommer det det frem at Oslo er fylket med desidert høyest andel av kommunal investering til kommunale idrettsanlegg, hele 98,1%. På motsatt side finner en Telemark og Oppland der over en tredjedel av all kommunal investering går til idrettsaktivitet og støtte til ikke-kommunale idrettsanlegg. På regionalt nivå ser en at de fem største regionene står for hele 43% av den totale kommunale investeringen, og dette er regionene Oslo, Bergen/Askøy, Stavangerregionen, Akershus Vest og Sørlandet.

Det som kjennetegner kommunekarakteristikken når det gjelder kommunal investering er at det er storbyene som har klart høyest investering pr medlem, og småstedene har lavest. Det skal også sies at storbyene står for omtrent 50% av den totale investeringen på kommunalt nivå. Det kommer også frem av datamaterialet at storbyer prioriterer kommunale idrettsanlegg, mens småsteder prioriterer aktivitet og støtte til ikke-kommunale idrettsanlegg.

Statlig investering

Spillemidler til idrettsanlegg står for kun 3,5% av totalverdien når det gjelder verdiskapingsressurser, og dette tilsvarer i underkant av 710 millioner kroner. Totalt sett er Østlandet landsdelen som har fått utbetalt mest spillemidler, mens det er Trøndelag som er utbetalt minst spillemidler. Dette er ingen overraskelse dersom en ser på innbyggertall og antall anleggsenheter. En ser en sammenheng mellom disse tre faktorene, da spesielt når Østlandet er landsdelen med høyest andel anleggsenheter og innbygger. Tar en utgangspunkt i utbetalte spillemidler pr innbygger er det Nord-Norge som har fått utbetalt mest, mens det er Oslo/Akershus som har fått minst pr innbygger, og det er kun Oslo/Akershus som er under gjennomsnittet.

Når det gjelder spillemidler pr anleggsenhet kommer det frem at Nord-Norge og Oslo/Akershus får utbetalt mest, mens Vestlandet får utbetalt minst. På fylkesnivå ser en den samme tendensen da det er Oslo, Finnmark, Troms, Nordland og Rogaland som har de høyeste beløpene for spillemidler pr anleggsenhet. På topp finner en Oslo med over 600 000 kroner pr anleggsenhet. På den andre siden er det Vest-Agder som er fylket med lavest beløp pr anleggsenhet med omtrent 230 000 kroner pr anleggsenhet. Dette kan være et uttrykk for aktivitetsprofilen og anleggsmassen, men de særskilte tilskuddsordningene er nok også delaktige i denne fordelingen. Spesielt med tanke på at Nord-Norge-tillegget bidrar med mellom 20 og 25% ekstra, mens pressområder får 15% ekstra. En kan se klare spor i datamaterialet etter de særskilte tilskuddsordningene, og da spesielt Nord-Norge-tillegget. Dette ser en spesielt med tanke på andelen innbyggere og idrettsanlegg, sett opp mot andelen utbetalte spillemidler. Her er det kun Nord-Norge og Trøndelag som har en spillemiddelandel som er høyere enn andelen for innbyggere og idrettsanlegg. For å ta Nord-Norge som et eksempel viser det seg at Nord-Norge for utbetalt 15,3% av landets spillemidler, men kun 10,4% av innbyggerne og idrettsanleggene er å finne i Nord-Norge.

For å presentere kjennetegnene ved spillemidlene som verdiskapingsressurs er det også interessant å se på kommunekararakteristikken. Her ser en at det er i storbyer og ukategoriserte kommuner det tildeles de høyeste spillemiddelbeløpene, totalt sett 48,3%. Når det gjelder spillemidler pr innbygger er det også storbyer og ukategoriserte kommuner som skiller seg ut, men da på hver sin side av gjennomsnittet. Ukategoriserte kommuner får utbetalt omtrent tre ganger så mye spillemidler pr innbygger som storbyer. Det er derimot storbyene som får utbetalt mest pr anleggsenhet, og det er småsteder som får utbetalt minst.

En kan som sagt se de særskilte tilskuddsordningene gjøre utslag i datamaterialet, men det er også andre faktorer som slår inn og gjør datamaterialet vanskelig å analysere. Ser en på regionalt og kommunalt nivå når det gjelder spillemidler pr innbygger finner stort sett regioner og kommuner fra Nord-Norge, men også fra Lillehammer-området. Dermed kan en se at utbetalinger av spillemidler til OL-anleggene gjør utsalg for regionene og kommunene i tilknytning til disse anleggene. Totalt er det tildelt omtrent 330 millioner kroner til de åtte OL-anleggene. Dermed er det ulike tilskuddsordninger og lokale variasjoner som gjør det vanskeligere å finne klare sammenhenger mellom spillemidler, innbyggertall og idrettsanlegg.

Idrettsanlegg

Idrettsanlegg anses som det viktigste virkemiddelet innen norsk idrettspolitik, og fordelingen av dette produktet blir derfor interessant å se på med tanke på befolkningens tilgang til idrettsanlegg. Østlandet er som nevnt landsdelen med flest anleggsenheter, og nesten hver tredje anleggsenhet ligger på Østlandet. Totalt sett finner en over halvparten av anleggsenhetene på Øst- og Vestlandet. Når det gjelder innbyggere pr anleggsenhet er anleggsdekningen relativt lik, med unntak av Oslo/Akershus som har dobbelt så mange innbyggere pr anlegg som gjennomsnittet. Her ser en noe av grunnen til at disse fylkene defineres som et pressområde, spesielt med tanke på at 5 av 19 av kommunene som defineres som pressområder befinner seg i Oslo og Akershus.

På fylkesnivå er det Sogn og Fjordane, Hedmark og Oppland som har best anleggsdekning, mens det er Oslo, Akershus og Østfold som har dårligst. Skulle Oslo hatt samme anleggsandel som innbyggerandel måtte Oslo hatt 5 806 anleggsenhet, noe som tilsvarer en tredobling av dagens anleggsmasse. Innbyggere pr anleggsenhet henger sammen med spillemidler pr anleggsenhet. Ser en på korrelasjonen er det 0,307, noe som tilsvarer en relativt sterk sammenheng. Det vil si at områder med mange innbyggere pr anlegg også har høyere spillemiddelbeløp pr anleggsenhet.

Mulig dette kan forklares med at storbyer og pressområder bygger mer kostnadskrevenne anlegg som brukes av en større andel av befolkningen, som f.eks. svømmeanlegg. Ettersom idrettsanlegg med høyt brukspotensiale prioriteres kan det henge sammen med at storbyer og pressområder får flere søknader om tilskudd til kostnadskrevenne anlegg godkjent enn andre områder. I tillegg må en ta med tilskuddsordningen der pressområder får 15% ekstra i tillegg til de ordinære tilskuddene.

For å ta et eksempel kan en se på forskjellene mellom Oslo og Setesdal som er registrert med 316 og 29 innbyggere pr anlegg, og omtrent 650 000 og 300 000 kroner pr anleggsenhet. Det kommer frem av datamaterialet at Oslo som har mange innbyggere pr anlegg og stort beløp for spillemidler pr anlegg også har en større andel kostnadskrevenne anleggsenheter i forhold til Setesdal. I dette tilfellet er det en sammenheng mellom høyt beløp for spillemidler pr anleggsenhet og høy andel kostnadskrevenne anlegg. Dette er derimot ikke noe jeg har tid til å undersøke for hele landet, men en kan se at i visse tilfeller stemmer dette.

Av datamaterialet viser det seg å være store forskjeller i geografisk spredning av idrettsanlegg, noe som kan skyldes forskjeller mellom idrettslag, kommuner og spillemiddelsøknader fra område til område, og dette gjør igjen utslag på fordelingen av ressurser til å bygge idrettsanlegg. Jeg vil derfor påpeke at fordelingen av produkter avhenger av fordelingen av ressursene. Ser en nærmere på denne sammenhengen viser det seg å være en svært sterk sammenheng, da korrelasjonsundersøkelsen viser 0,909. Det vil si at der det finnes mest ressurser finnes det også flest produkter. Men er det slik at den samlede anleggsmassen er tilpasset aktivitetsprofilen i befolkningen?

Idrettsaktivitet og anleggsbruk

Idrettsaktiviteten henger sammen med utviklingen i samfunnet som har bidratt til å endre idrettens form og innhold. Dermed er det flere faktorer som spiller inn når det er snakk om idrettsaktivitet og anleggsbruk. Tangen (2007) ser på idrettsanlegg som en nødvendig forutsetning for idrettsutøvelse, mens Rafoss og Breivik (2005) bemerker at utbyggingen av anlegg ikke nødvendigvis fører til økt aktivitet. Ved å ta i bruk disse to synspunktene når det gjelder sammenhengen mellom idrettsanlegg og aktivitet kan man hevde at det er et avhengighetsforhold, men at dette forholdet ikke er proporsjonalt. Det vil si at idrettsanlegg er en forutsetning for aktiviteten, men økt anleggsmasse gir ikke nødvendigvis økt anleggsbruk.

Det er nødvendigvis ikke slik at anleggsbruken henger sammen med anleggets utbredelse og antall, men heller anleggsdekningens forhold til faktorer geografiske ulikheter, bosettingsmønstre og variasjon i forhold til blant annet lokale behov og klimatiske forskjeller.

Ifølge Breivik (2013) anbefaler Helsedirektoratet moderat fysisk aktivitet 3,5 time pr uke, dette betraktes som et helsemessig minimumskrav for tilstrekkelig fysisk aktivitet.

Helsedirektoratet (2014) beregner at 20% av befolkningen betraktes som fysisk inaktive, 60% som delvis aktive og 20% betraktes som fysisk aktive slik at de tilfredsstillende myndighetenes anbefaling. I Breivik (2013) tar han utgangspunkt i ACSM-kriteriet for fysisk aktivitet, som er relativt likt Helsedirektoratets anbefalinger, og viser at kun 3 av 10 av befolkningen tilfredsstillende dette kriteriet i 2013. Når det gjelder fordeling på landsbasis viser det seg at det er Oslo (37,8%) som er landsdelen med høyest andel innbyggere som tilfredsstillende kriteriene i 2011. På den andre siden er det Nord-Norge (27,7%) som har lavest andel. Dette ligner deltakelsesprosenten som kommer frem av mitt datamateriale, da Oslo/Akershus er blant landsdelene med høyest deltakelse i idretten, mens Nord-Norge er blant landsdelene med lavest deltakelse. Breivik (2013) poengterer at Oslo også er fylket med høyest andel, deretter følger Sør-Trøndelag og Aust-Agder. Når det gjelder fylkene med lavest andel som tilfredsstillende ACSM-kriteriene er dette Møre og Romsdal, Finnmark og Østfold.

En forklaring på hvorfor fordelingen blant fylkene er slik kan ha bakgrunn i bostedets karakteristikk. Er kommer det frem av Breivik (2013) at storbyer og byer har en andel på 33% av befolkningen som tilfredsstillende ACSM-kriteriet, mens mindre byer (28,7%), tettsteder (27,3%) og bygd (26%) har en vesentlig lavere andel. Det vil si at bosettingsmønsteret har en betydning for befolkningens aktivitetsnivå. Breivik (2013) poengterer at dette kan skyldes storbyer og byer sine mange fritidstilbud, andelen høyt utdannede og høyt lønnete, eller at innbyggere legger større vekt på verdier som helse, estetikk, kropp og aktivitet i forhold til resten av landet. En annen forklaring er transportløsninger i hverdagen, da det er større avstander i hverdagen til befolkningen som bor i distriktene. Det er altså flere ulike faktorer som spiller inn når det gjelder befolkningens aktivitetsnivå, og jeg vil anta at det hovedsakelig er individuelle egenskaper som avgjør dette.

Når det gjelder anleggsbruken avhenger denne av brukergruppene. Frivillighetsmeldingen (2007) opererer med at idrett er en viktig livsløpsaktivitet, og Breivik (2013) viderefører dette med å påpeke at ulike anleggstyper er attraktive og viktige i ulike faser av livet. Rafoss og Breivik (2005) poengterer nettopp dette med at forskjellene i bruken av ulike anlegg øker med alderen.

Slik jeg tolker dette er at befolkningen tar i bruk ulike anleggstyper i ulike aldersgrupper, og dette viser seg å bidra til at forskjellene i bruken av idrettsanleggene øker med alderen. Et kjennetegn er at jo eldre en er, jo mer dreier anleggsbruken seg over til mosjonsanlegg. Det vil si at hovedsakelig er tradisjonelle konkurranse anlegg tatt mest i bruk av unge, mens mosjonsanlegg tas i bruk av eldre. Dette er et svært viktig poeng ved aktivitetsprofilen i befolkningen, og grunnen til dette skyldes trolig anleggets funksjon og egenskaper. Det vil si at anleggets funksjon kan bidra til å forklare den ulike bruken av anlegget. Rafoss og Breivik (2005) mener at tradisjonelle konkurranseanlegg oppfordrer til mer spesifikk bevegelse, gjerne lagidrett og bedre egnet for den unge delen av befolkningen. På den andre siden er mosjonsanlegg åpne for flere typer bevegelse og ofte rettet mot individuelt bruk.

Mosjonsanleggs funksjon åpner derfor for et bredere bevegelsesmønster rettet mot den enkelte brukeren, der en selv kan bestemme tid og sted. Breivik (2013) bekrefter dette da han viser til at tradisjonelle idrettsanlegg som fotballanlegg, gymsaler og idrettshaller aktiviserer en stor andel av de yngste aldersgruppene, mens mosjonsanlegg som turstier, svømmebasseng og lysløyper aktiviserer store andeler av de eldste aldersgruppene.

En forklaring på denne bruken kan være at de eldre aldersgruppene må legge fysisk aktivitet til tider der det ikke er jobb eller andre gjøremål. Ved å kunne diktere tidsbruken og tidspunktet selv åpner dette for å større fleksibilitet. Når det gjelder de yngre aldersgruppene er deres aktivitet gjennom den organiserte idretten mer rettet mot lagidretter og mer fastsatte tidspunkt. Dette er igjen for å kunne tilby et godt aktivitetstilbud og organisere faste treninger. Disse tidspunktene åpner igjen for at foreldre kan drive annen fysisk aktivitet, mens barna er på trening. Da passer det godt med et egenorganisert treningstilbud der en styrer tiden selv.

En annen forklaring er bakgrunnen eller motivasjonen for fysisk aktivitet. Jeg vil anta at barn og unge stort sett er aktive i idrettslag fordi aktiviteten er gøy. Dersom det ikke er gøy eller interessant lenger så slutter man, og her ser man et stort frafall i ungdomsalderen. Når det gjelder de eldre aldersgruppene viser Breivik (2013) at blant annet forhold som fysisk og mentalt overskudd, forebygge helseplager, avkobling og sosialt fellesskap er motivasjonsgrunner til å drive fysisk aktivitet. Det er lite trolig at dette også gjelder for barn og unge. Man blir eldre og får et annet syn på fysisk aktivitet. Her har vi igjen idretten som en livsløpsaktivitet. Så for å kunne forklare anleggsbruken må en både se på anleggets funksjon, men også brukergruppens egenskaper.

Når det gjelder anleggsbruken henger denne sammen med aktivitetsprofilen. Ifølge Breivik (2013) er det uorganisert aktivitet og friluftaktiviteter som hadde høyest bruksandel i 2011, og kun 20,6% av befolkningen oppga at de hadde drevet med organisert trening minst en gang i måneden. På den andre siden oppga 76,6% av befolkningen at de drev med friluftaktiviteter og 69,4% oppga uorganisert fysisk aktivitet minst en gang i måneden.

Rafoss og Breivik (2005) påpeker at anleggsbruken er ulik når det gjelder bosted. Det vil si at bosettingsmønstre bidrar til både ulikt aktivitetsnivå og ulik anleggsbruk. Befolkningen i byer og tettsteder bruker oftere helsestudio og vekt- og styrkerom, mens andelen som bruker svømmebasseng, idrettshall og gymsal er høyere i distriktene enn i byer og tettsteder. Med andre ord avhenger anleggsbruken av hvilke aktiviteter befolkningen utøver. Ifølge Breivik (2013) viser det seg å være en stor økning i den uorganiserte aktiviteten, mens det er en svak nedgang i aktiviteten i idrettslag, noe som tyder på at det er økt oppslutning for individuelle aktiviteter og en redusert oppslutning for lagidretten. Dette er viktige faktorer når handler om tilpassing av anleggsmassen til aktivitetsprofilen i befolkningen.

Generelt sett øker utøvelsen av fysisk aktivitet, men det er andre aktiviteter og anlegg enn de tradisjonelle som i større grad benyttes nå enn tidligere, og ifølge Breivik (2013) bidrar dette til at dagens anleggsmasse ikke er tilpasset endingene i befolkningens aktivitetsprofil. Dette kommer tydeligere fram av Rafoss og Breivik (2005) da de viser at 27% av anleggsmassen består av fotballanlegg, mens denne anleggstypen kun benyttes av 7% av befolkningen. På den andre siden består anleggsmassen kun av 6% svømmebasseng selv om denne anleggstypen aktiviserer 22% av befolkningen. Ifølge Idrettsmeldingen (2012) skal anleggsutbyggingen gi flest mulig anledning til å drive fysisk aktivitet. I tillegg skal anleggsmassen harmonisere med aktivitetsprofilen til barn og unge, men også befolkningen i sin helhet. Dermed ser en et godt eksempel på at barn og unge har blitt prioritert i anleggspolitikken. Barn og unge er også tross alt hovedmålgruppen for idrettspolitikken, men når det kommer til best mulig anleggsdekning for hele befolkningen er ikke utbygging av tradisjonelle idrettsanlegg i tråd med befolkningens aktivitetsprofil.

Ifølge Ingebrigtsen (2012) skyldes de store variasjonene i idrettstilbudet at det er store lokale variasjoner i idrettsdeltakelsen, og dette kan ikke forklares gjennom strukturelle forhold som demografi, geografi, næringsstruktur og idrettsanlegg. Det er rett og slett ulike lokale variasjoner som avgjør aktivitetstallene. Dermed er det mange lokale variasjoner som må legges som grunnlag når anleggsmassen skal tilrettelegges etter aktivitetsprofilen. Dermed vil det foreligge ulike kommunale prioriteringer og behov til hvilke anlegg som trengs for å

tilfredsstillende aktivitetsprofilen. En slik løsning har en også i dag der kommuner og fylkeskommuner gjennom sin delplan for idrett og fysisk aktivitet legger føringer hvor behov og prioriteringer av anlegg. Mulig det da er de offentlige føringene og rammebetingelsene som bør vurderes med tanke på hvordan gjenspeile befolkningens aktivitetsprofil i anleggsmassen. Dette kan man se igjen i prioriteringen av anlegg i pressområder, da det i mindre grad enn tidligere er tradisjonelle konkurranseanlegg som prioriteres, men heller anlegg som brukes av en større andel av befolkningen.

Samfunnsbehovet

Fysisk aktivitet har alltid vært en viktig del ved menneskers liv. Tidligere førte jakt etter mat og forflytting til mye fysisk aktivitet, men nå er ikke lenger fysisk aktivitet nødvendig for å opprettholde livet. Behovet for fysisk aktivitet har dermed endret seg med tiden, og nå er behovet et annet ettersom befolkningens bevegelsesmønster er endret. Ifølge Helsedirektoratet (2014) er dagens samfunn organisert på en måte som i stor grad motvirker en fysisk aktiv livsstil, og dette begrunnes med blant annet økende og omfattende bruk av privatbil.

Myndighetene opererer 3,5 timer pr uke med moderat fysisk aktivitet for at fysisk aktivitet skal ha en helsebringende effekt, eventuelt tilstrekkelig aktivitet slik at kriteriene fra ACSM tilfredsstilles. Myndighetene begrunner den offentlige støtten til idretten ved å tilfredsstille kriteriet for fysisk aktivitet gjennom idrettens egenverdi og nytteverdi.

I NIF (2011c) sitt *Idrettspolitiske dokument* finnes det et eget kapittel angående idrett og folkehelse, og her er det utarbeidet egne mål for hvordan norsk idrett skal bidra til å bedre befolkningens helse. Disse målene skal gjennomføres med et bredt aktivitetstilbud lokalt for å redusere fysisk inaktivitet, og er rettet mot alle aldersgrupper. Virkemidlene er blant annet å gjøre naturområder tilgjengelig for idrett og friluftsliv, bedre forutsetningene for barn- og unges fysiske utvikling og vektlegge tiltak for som stimulerer alle arbeidstakere til regelmessig fysisk aktivitet. Her vektlegges altså arbeidslivet når det gjelder tiltak for å øke aktivitetsnivået hos den voksne delen av befolkningen. Det som derimot ikke kommer frem av *Idrettspolitisk dokument* er at anleggsmassen/aktivitetstilbudet bør tilpasses aktivitetsprofilen for å styrke betingelsene for fysisk aktivitet blant voksne.

Gjennom forskning er det ikke dokumentert en direkte sammenheng mellom fysisk aktivitet og livskvalitet, men det finnes dokumenterte effekter av fysisk aktivitet på ulike deler av helsa. Ifølge Thrane (2002) er det forskning som viser at fysisk aktive mennesker gjerne opplever bedre livskvalitet eller velvære enn mindre aktive mennesker, og deltakelse i fysisk

aktivitet er gunstig for mental, fysiologisk og sosial helse. Forbedring av disse ulike typene av helse er alle veier til forbedret livskvalitet. Når det gjelder de psykologiske konsekvensene av fysisk aktivitet er dette f.eks. angstreduksjon, mindre depresjon rent allment, bedre humør og generelt bedre helse. De fysiologiske effektene av fysisk aktivitet viser til redusert risiko for dødelighet, redusert risiko for hjerte- og karsykdommer, redusert aldringseffekt og bedre selvrapportert helse. Når det kommer til den sosiologiske helseeffekten av fysisk aktivitet er det lite forskning knyttet til temaet, men Breivik og Vaagbø (1998) påpeker at 29% av den norske befolkningen oppgir at det å oppleve sosialt fellesskap er en meget viktig grunn for å drive fysisk aktivitet. Dermed kan en si at mange driver fysisk aktivitet av sosiale grunner. I tillegg påpeker Breivik (2013) at 83,7% oppgir livskvalitet og helse som motivet for fysisk aktivitet. Ifølge Thrane (2002) er det dokumentert at gode sosiale nettverk og relasjoner er positivt for folks livskvalitet og følelse av lykke. For å kunne si noe om behovet for idrett og fysisk aktivitet må det også poengteres at det finnes flere typer behov. Idrett og fysisk aktivitet vil kunne tilfredsstille samfunnets behov for fysisk aktivitet og helse, sosialisering og idrettens verdigrunnlag som f.eks. frivillighet, demokrati, fellesskap og lojalitet.

Helsedirektoratet (2009) opererer med at fysisk aktivitet er en overordnet og vi betegnelse som inngår i mange andre begreper som f.eks. idrett, mosjon, trening og friluftsliv. I et helseperspektiv er det ens daglige energiforbruk som bestemmer om en er fysisk aktiv eller ei. Virke Trening (2014) viser til at en fysisk aktiv befolkning gir samfunnet reduserte kostnader som ellers ville oppstått som følge av fysisk inaktivitet. Helsedirektoratet (2014) betegner fysisk inaktivitet som et fysisk aktivitetsnivå som ikke er tilstrekkelig for å opprettholde kroppens normale funksjon, og i tillegg påpeker Verdens Helseorganisasjon (2009) at fysisk inaktivitet er den fjerde største risikofaktoren for å få sykdommer av ikke-smittsom karakter. Det vil si at fysisk aktivitet er viktig for befolkningens helse og velvære, men også for å redusere risikoen for en rekke sykdommer. Dermed har fysisk aktivitet effekt på helsa, og dette kan måles gjennom begrepet helsegevinst.

Sælensminde (2010) anbefaler å ta i bruk vunne kvalitetsjusterte leveår (QALY) i den samfunnsøkonomiske analysen som et mål for helsegevinsten. Gjennom å ta i bruk dette begrepet kan en verdsette den samfunnsøkonomiske helseeffekten av fysisk aktivitet. I den samfunnsøkonomiske analysen tar en utgangspunkt i *basisalternativet*. Det vil si at en tar utgangspunkt i dagens situasjon og analyserer konsekvensene av å ikke iverksette tiltak. I denne sammenheng vil tiltak være idrett, altså en analyse av konsekvensene av fysisk aktivitet gjennom idrett. Når det gjelder helseeffekter av tiltakene tar en i bruk mål for *statistisk liv*,

statistiske leveår og/eller QALY. Finansdepartementet (2014) har anslått verdien av et statistisk liv til å være 30 millioner i 2012-kroner, og denne verdien kan benyttes i alle sektorer. Nå det gjelder statistiske leveår er det beregnet en levealder på 85 år, uavhengig av kjønn. QALY er vurdert av Helsedirektoratet (2012) til en verdi på 588 000 i 2012-kroner. Det er da gjennom disse begrepene jeg vil verdsette helsegevinsten av fysisk aktivitet i den organiserte idretten.

Helsedirektoratet (2014) viser denne verdsettingen gjennom at en et eksempel der en delvis aktiv 35-åring (aldersgruppen 30-39) øker sitt aktivitetsnivå til aktiv, slik at personen tilfredsstillers ACSM-kriteriet. Etersom statistisk levealder er 85 år har personen 50 forventede leveår igjen, og ved å øke sitt aktivitetsnivå fra delvis aktiv til aktiv gir dette personen 0,16 QALY pr resterende leveår. Dette tilsvarer en velferdsgevinst på totalt 7,83 QALY, eller omtrent 4,6 millioner kroner.

Når det gjelder befolkningens aktivitetsnivå beregner Helsedirektoratet (2014) at 20% av befolkningen er fysisk inaktive, 60% er delvis aktive og 20% er aktive slik at de tilfredsstillers myndighetenes anbefaling. Dersom den delen av befolkningen som ikke tilfredsstillers kriteriet skulle økt aktivitetsnivået slik at de dekker myndighetenes anbefaling for fysisk aktivitet vil dette, ifølge Helsedirektoratet (2014), kunne gi en velferdsgevinst på 406 000 QALY pr år, noe som tilsvarer omtrent 239 milliarder kroner årlig. I den samfunnsøkonomiske analysen må en også trekke fra kostnadene knyttet til å gjennomføre tiltaket, i dette tilfellet ressursbruken for å skape fysisk aktivitet i idretten.

Det er også interessant å undersøke velferdsgevinsten av medlemskapene i den organiserte idretten. Idretten blir av mange sett på som et spillbilde av samfunnet, og i den forbindelse er det aktuelt å sammenligne idretten og samfunnet (befolkningen som helhet). Det vil si å beregne aktivitetsnivået blant medlemmene i idretten likt som ellers i befolkningen, nemlig at 20% av befolkningen er fysisk inaktive, 60% er delvis aktive og 20% er aktive slik at de tilfredsstillers myndighetenes anbefaling. Dersom en antar at de 1 867 821 medlemmene i idretten er fordelt likt som hele befolkningen medfører det at 373 364 medlemmer kategoriseres som fysisk inaktive, 1 120 693 medlemmer som delvis aktive og 373 364 medlemmer som aktive. I denne sammenheng blir det aktuelt å ta i bruk *basisalternativet*, og da tenkt at dersom det ikke hadde vært idrett ville konsekvensene vært en fysisk inaktiv befolkningen. Dette er ikke en realitet da hele 95,1% av befolkningen ifølge Breivik (2013) svarte at de hadde drevet med egenorganisert trening i 1999, og kun 18,7% svarte idrettslag. Det må derfor legges til at personene kunne vært aktive i form av egenorganisert fysisk

aktivitet, men jeg velger å se bort fra dette i denne sammenhengen da jeg ønsker å fokusere på den organiserte idrettens velferdsgevinster.

I mitt datamateriale kommer det ikke frem fordelingen av aktivitetsnivå i aldergruppene, og derfor blir analysen noe unøyaktig, men det vil gi et bilde på størrelsen av velferdsgevinsten i den organiserte idretten. Den gjennomsnittlige oppnåelsen av QALY for et medlem som går fra fysisk inaktiv til delvis aktiv er 0,098 QALY pr år, mens medlemmer som øker aktivitetsnivået fra inaktivt til aktivt vil i gjennomsnitt oppnå 0,191 QALY pr år.

Ifølge Sælensminde (2010) vil gruppen av delvis aktive antas å oppnå halvparten av helsegevinsten som oppnås av gruppen med aktive, og dette ser ut til å stemme overens med gjennomsnittstallene jeg opererer med. Velferdsgevinsten av at 1 120 693 medlemmer er delvis aktive tilsvarer 109 828 QALY eller omtrent 64,6 milliarder kroner årlig. Når det gjelder velferdsgevinsten av at 373 364 medlemmer er aktive slik at de tilfredsstiller myndighetenes anbefaling er 0,191 QALY årlig pr medlem. Dette tilsvarer 71 313 QALY eller omtrent 41,9 milliarder kroner årlig. Totalt sett tilsvarer det gitte aktivitetsnivået til medlemmene i NIF en årlig velferdsgevinst på omtrent 106,5 milliarder kroner, eller 57 024 kroner årlig pr medlem.

Ifølge Nord (2002) er det både direkte og indirekte samfunnskostnader involvert i nytte-kostnads-analyser, og i mitt forskningsprosjekt er dette kostnader ved å få befolkningen fysisk aktive. Disse kostnadene knytte jeg til ressursbegrepet og da spesielt idrettens frivillige arbeid, kommunal investering til idrettsformål og spillemidler til idrettsanlegg. Når det gjelder idrettens frivillige arbeid betegner Tangen (2013) det som en *alternativkostnad*, og Nord (2002) definerer dette som en kostnad man ofrer for å kunne gjennomføre tiltaket. Jeg velger også å betegne det frivillige arbeidet i idretten som en alternativkostnad ettersom dette frivillige arbeidet kunne vært brukt til andre samfunnsnyttige formål hadde det ikke vært for idretten. Av datamaterialet mitt kommer det frem at det det frivillige arbeidet i idretten tilsvarer over 14,6 milliarder kroner, eller 7 827 kroner årlig pr medlem. Når det gjelder den kommunale investeringen til idrettsformål var på over 5,1 milliarder kroner, eller 2 759 kroner årlig pr medlem, mens de statlige spillemidlene til idrettsanlegg var på over 708 millioner kroner, eller 379 kroner årlig pr medlem i 2013.

Når det gjelder de indirekte samfunnsøkonomiske kostnadene er dette kostnader som påføres andre som følge av idretten, i dette tilfellet idrettsskader. Ifølge Veisten og Nossun (2007) ble det registrert 60 829 idrettsskader i 2002, og totalt utgjør skader i forbindelse med idrett en

indirekte samfunnskostnad på omtrent 29,1 milliarder kroner årlig. Av NIF (2013b) kommer det frem at i 2013 det var registrert 1 686 658 aktive medlemmer i den organiserte idretten. Idrettsskader tilsvarer en indirekte kostnad på omtrent 29,1 milliarder kroner i året, noe som tilsvarer 17 270 kroner årlig pr aktive medlem i NIF. Dersom jeg skulle tatt i bruk tallet for den totale medlemsmassen, som er 1 867 821, ville idrettsskader tilsvart 15 595 kroner årlig pr medlem. Tallet for samfunnskostnaden av idrettsskader pr aktive medlem tas i bruk for å kunne sammenligne ulike idretten, og her kommer det frem at kostnadene knyttet til idrettsskader i fotball er på omtrent 26 200 kroner årlig pr aktivt medlem, mens kostnadene knyttet til idrettsskader i håndball er omtrent 30 600 kroner årlig pr aktivt medlem. Disse to idrettene er dermed langt over gjennomsnittet når det gjelder kostnader knyttet til idrettsskader pr aktive medlem. Som aktiv håndball- og fotballspiller overrasker det meg ikke ettersom jeg har opplevd flere skader hos både med- og motspiller. Det setter derimot idrettene mine i perspektiv med tanke på skadeomfanget. Det kunne vært interessant å undersøkt det samme for risikoidretter som alpint, boksing eller rugby, da sett i forhold til idretter som golf, langrenn eller ulike typer friidrettsgrener.

Omfanget av verdiskapingen på idrettsfeltet

Når det gjelder omfanget av den totale ressursbruken var den på omtrent 20,5 milliarder kroner i 2013, mens helsegevinsten av idrett var omtrent 77,4 milliarder kroner. Det vil si at verdiskapingen på idrettsfeltet er verdsatt til 56,9 milliarder kroner, eller 30 464 kroner årlig pr medlem i 2013. Ettersom dette gir en negativ samfunnskostnad vil det si at gevinsten av idrett er større enn kostnadene ved å gjennomføre idrett. På grunnlag av dette vil jeg si at samfunnets helsebehov for er dekket, med dette mener jeg medlemmenes helsebehov. På landsbasis viser det seg at det er Sørlandet som er landsdelen med høyest verdiskaping på idrettsfeltet pr medlem i idretten. På den andre siden finner en Vestlandet med lavest verdiskaping pr medlem på idrettsfeltet. Ellers er fordelingen relativt jevn.

Jeg har nå forsøkt å presentere verdiskapingens bestanddeler i lys av at verdiskaping handler om å omforme idrettens frivillige arbeid, kommunal investering og spillemidler til idrettsanlegg og idrettsaktivitet for å dekke samfunnsbehov som f.eks. helsebehovet. En kan se en sammenheng mellom ressursene og produktene i verdiskapingen, men det kommer også frem et misforhold mellom anleggsmassen og anleggsbruken. Det kommer frem av forskningen at anleggsmassen ikke riktig gjenspeiler aktivitetsprofilen i befolkningen. Hva dette har å si for verdiskapingen på idrettsfeltet ønsker jeg å ta med videre i neste kapittel. Når

det kommer til samfunnets helsebehovet viser forskning at det er en sammenheng mellom produktet aktivitet og bedret helse. Det vil si at produktet i verdiskapingen bidrar til å dekke samfunnsbehovet for helse, men når det kommer til i hvilken grad samfunnsbehovene dekkes er dette noe jeg ønsker å undersøke i neste kapittel.

5 Diskusjon og konklusjon

Jeg ønsker i dette kapittelet å samle trådene og diskutere mine funn angående verdiskapingen på idrettsfeltet. Innledningsvis presiserte jeg undersøkelsens problemstilling som er:

Hva kjennetegner verdiskaping i norsk idrett og hvor stor er den? Deretter definerte jeg verdiskapingen som omforming av ressurser til produkter som direkte eller indirekte skal dekke behov. Det jeg ønsket med dette forskningsprosjektet var å undersøke hva verdiskapingen på idrettsfeltet kjennetegner, og gjennom dette kunne svare på hvor stor den er. For å kunne undersøke kjennetegnene ved verdiskapingen valgte jeg å først definere og presisere verdiskapingens bestanddeler. Dette var en prosess som gjorde at jeg avgrenset undersøkelsens spennvidde og rettet fokuset mot de valgte variablene. Ettersom verdiskaping er et svært vidt begrep er det mange faktorer jeg kunne valgt å ta med, eventuelt ikke ta med, og derfor var avgrensingen av verdiskapingsbegrepet et viktig grep for å kunne belyse problemstillingen på best mulig måte. I dette forskningsprosjektet vil derfor verdiskapingen på idrettsfeltet dreie seg om hva som kjennetegner omformingen av idrettens frivillige arbeid, kommunal investering og spillemidler til idrettsanlegg- og aktivitet som direkte eller indirekte skal dekke samfunnets behov for en sunn befolkning. Dermed utelater jeg andre faktorer ved verdiskapingen i dette forskningsprosjektet.

Formålet med denne undersøkelsen er å undersøke kjennetegnene ved verdiskapingen og deretter kunne tallfeste hvor stor den er. Ettersom det ikke er etablert en fastsatt eller felles forståelse av hva verdiskaping er finner en flere ulike typer definisjoner og tilnærminger når det kommer til verdiskapingsbegrepet. Dette har bidratt til at jeg har hatt muligheten til å stake ut min egen kurs for dette forskningsprosjektet. Jeg har derfor tatt i bruk en overordnet definisjon for verdiskapingen og deretter definert og spesifisert de faktorene jeg ville undersøke innenfor rammene av denne definisjonen. Deretter har jeg tatt i bruk en forenklet form for samfunnsøkonomisk analyse, som på sett og vis er lik forslaget fra Bojer (2001) der *nettoproduksjon av økonomiske goder* er forklaringen på hvordan verdiskapingen skal tallfestes og regnes ut. Gjennom disse to grepene mener jeg at jeg skal kunne undersøke kjennetegnene ved verdiskapingen på idrettsfeltet, og tallfeste hvor stor den er, på en måte som sikrer undersøkelsens kvalitet og pålitelighet. Men først vil jeg sammenlikne mine funn med andre undersøkelser.

5.1 Minne og andres funn

For å sammenligne min undersøkelse med lignende forskning er det egentlig kun rapporten fra Vestfold Idrettskrets (2009) som jeg har funnet som liknende forskning. I denne rapporten angående verdiskapingen på idrettsfeltet i Vestfold fylke baseres verdiskapingen på frivillig arbeid i idretten sett opp mot den kommunale investering til idrettsformål. I forhold til min definisjon av verdiskaping betegnes dette kun som en sammenligning av to ressurser, med hovedvekt på å vise at frivillig arbeid i idretten er en langt større ressurs enn den kommunale investeringen. Det skal også sies at den kommunale investering i rapporten til Vestfold Idrettskrets (VIK) kun baserte seg på de to idrettsfunksjonene i KOSTRA-tallene, funksjon 380 og 381, mens i mitt forskningsprosjekt inkluderer jeg også brutto investeringsutgifter til idrettsbygg og –anlegg. Dette gjør at den kommunale investeringen er større i denne undersøkelsen, og dette ser en igjen når en sammenligner forholdstallene. I rapporten fra VIK er beløpet for idrettens frivillige arbeid, her definert som verdiskaping i idretten, 4,33 ganger så stort som beløpet for den kommunale investeringen. I mitt forskningsprosjekt er tilsvarende forholdstall kun 2,84.

Ser en på mitt forskningsprosjekt i forhold til rapporten fra VIK er det tatt i bruk to ulike fremgangsmåter, men et lignende utgangspunkt. Begge ønsker å se på virkningene av idretten, da gjennom ulik bruk av begrepet verdiskaping. I mitt forskningsprosjekt har jeg fokusert på virkningene idrett har på helseeffektene, mens VIK redegjør for flere aspekter ved samfunnsregnskaper. Når det gjelder utregningen av verdiskapingen tar jeg i bruk en svært forenklet samfunnsøkonomisk analyse og definerer verdiskapingen som summen av helsegevinsten fratrukket ressursbruken. VIK tar i bruk forholdstallet mellom idrettens frivillige arbeid og den kommunale investeringen for å kommentere hvor stort idrettens bidrag var i forhold til kommunens. Altså en synliggjøring av idrettens betydning for Vestfold fylke.

Idealer og realiteter i idrettspolitikken

En viktig del av verdiskapingsbegrepet er at samfunnsbehov skal dekkes, men hva vil det si å dekke disse behovene? Hva avgjør om idretten dekker samfunnets helsebehovet? I den forbindelse vil jeg forsøke å definere når behovet er dekket, og dette ønsker jeg å forklare gjennom helseeffektene, da spesielt helsegevinsten. I dette forskningsprosjektet tar jeg utgangspunkt i den forenklete samfunnsøkonomiske analysen for å avgjøre om samfunnets helsebehov er dekket eller ei. Med dette mener jeg at dersom analysen av idrettens ressursbruk viser en negativ samfunnskostnad i forhold til helsegevinsten, altså at

helsegevinsten er større enn ressursbruken, vil jeg påstå at helsebehovet er dekket. Jeg vil da kunne anslå verdiskapingen, eller den samfunnsøkonomiske gevinsten, ved idrett og fysisk aktivitet. Ettersom jeg har gjennomført en svært enkel samfunnsøkonomisk analyse er det faktorer i verdiskapingen som er utelatt, og jeg har derfor kun tatt med de valgte faktorene i analysen for å kunne verdsette verdiskapingen på idrettsfeltet og dens helsegevinst.

Når det kommer til verdiskapingsbegrepet kan en også trekke inn myndighetenes rolle i omformingen av ressurser til produkter som skal dekke samfunnsbehov. Myndighetene har som nevnt definisjonsmakt når det kommer til å definere hva som er idrett og hva som ikke er idrett, det samme gjelder idrettsanlegg. Gjennom rammebetingelser og tilskudd legger myndighetene føringer for hva som er tilskuddsberettiget og hva som ikke er tilskuddsberettiget. Dette er også med på å definere idrettsfeltet. Gjennom det statlige selskapet Norsk Tipping AS fordeles 64% av overskuddet til idrett, og det er blant annet gjennom fordelingskriteriene til disse midlene at myndighetene har makt til å definere. I tillegg er tilskuddskravene til ordinære anlegg knyttet til de internasjonale forbundene, som igjen legger krav for anleggets egenskaper og funksjoner. Det er blant annet gjennom disse kriteriene og kravene at det legges føringer for anleggenes egenskaper og kostnadsrammer.

Myndigheter definerer altså hvordan idrettsanleggene skal fungere, og ettersom idrettsanlegg er en forutsetning for idrettsaktivitet vil idrettsanleggenes funksjon også bidra til å definere idrettens aktivitetsform. Et eksempel på dette er at idretter som håndball og baneskøyting har blitt flyttet inn, som igjen bidrar til å definere hvordan aktiviteten skal drives og hvilke årstider aktiviteten utøves. En kan trekke en lignende slutning angående kunstgressbaner som har bidrar til at fotball er blitt en helårsidrett. Dermed har myndighetene mulighet til å påvirke idrettsanleggene og aktiviteten, og dette gjøres gjennom ressursbruken hovedsakelig med tanke på ulike tilskuddssats for ulike anlegg. Dette bidrar til at anleggene må godkjennes etter krav fra myndigheter og internasjonale særforbund for å kunne arrangere konkurransetidrett i anlegget. Dersom kravene ikke tilfredsstilles får ikke anlegget økonomisk støtte fra andre aktører, og idretten kan heller ikke utøves.

Når det gjelder de statlige tilskuddene til idretten begrunnes tilskuddene med den betydningen idretten har for befolkningen og virkningene nytteverdien av fysisk aktivitet har for blant annet folkehelsen, men også andre aspekter i samfunnet. Ifølge Idrettsmeldingen (2012) er idretten en viktig bidragsyter når det kommer til sosial integrasjon, nettverk, fellesskap og tillit. Gjennom deltakelse i idretten vil en også sosialiseres inn i idrettens verdigrunnlag som bygger på frivillighet, demokrati, lojalitet og likeverd, i tillegg til idrettens holdningsskapende

og forebyggende arbeid. Dette er verdier og holdninger som helt klart er viktige i perioden med identitetsbygging som barn og unge er inne i, men også generelt for alle aldre. I tillegg kommer idrettens viktigste betydning, nemlig fysisk aktivitet, som bidrar positivt både med tanke på idretten egenverdi og fra et folkehelseperspektiv. Det vil si at myndighetene begrunner sin ressursbruk på idrettsanlegg og –aktivitet med at idretten dekker samfunnets behov for blant annet fysisk aktivitet, helse, sosialisering og verdigrunnlag. På grunnlag av dette vil jeg hevde at den offentlige involveringen i idretten helt klart er verdiskaping i den form jeg har definert.

I undersøkelsen har jeg valgt ut noen virkninger jeg ønsket å undersøke. Faktorene jeg ønsket å undersøke som ressurser var kommunal investering, spillemidler, samt idrettens frivillige arbeid som forøvrig kan anses som både ressurs og produkt ettersom idrettens medlemmer er selve idrettsaktiviteten, men skaper også aktivitet og anlegg gjennom det frivillige arbeidet. Når det gjelder produkter av denne ressursbruken har jeg valgt å undersøke idrettsanlegg og idrettsaktivitet, og i tillegg sett på virkningene idretten har ved å undersøke helseeffektene av idrett og fysisk aktivitet. Dette har gjort at jeg kan redegjøre for verdiskapingens kjennetegn og tallfest hvor stor verdiskapingen på idrettsfeltet er sett i forhold til ressursbruk og helsegevinst. Er det slik at ressursene har blitt omformet til produkter på en slik måte at de samfunnsmessige behovene har blitt dekket? Og hvorfor ble verdiskapingen som den ble? Dette er noen av spørsmålene jeg ønsker å besvare gjennom dette kapittelet.

Når det gjelder omformingen av ressurser avhenger den av behovet som skal dekkes. Ulike behov krever ulike produkter, og det er gjennom samfunnets ulike behov at det trengs allsidige produkter for å dekke dem. Idrettsanlegg produserer fysisk aktivitet, og gjennom idrettsaktivitet blir samfunnet i stand til å dekke flere behov hos befolkningen. Et slikt omfattende produkt dekker flere samfunnsbehov, og ettersom jeg kun fokuserer på helsebehovet er det flere egenskaper ved produktene som ekskluderes i denne undersøkelsen. Idretten som arena for sosialisering, integrering, læring og verditilegnelse er eksempler på egenskaper ved produktene som ikke tas med i betraktning når det gjelder verdiskapingen på idrettsfeltet. Det vil si at jeg begrenser produktene til å kun dekke helsebehov, selv om produktene også er skapt for å dekke andre samfunnsbehov.

I denne undersøkelse skal som sagt helsebehovet dekkes, og dermed avhenger ressursene av å skape produkter som dekker dette behovet. Tar en utgangspunkt i størrelsen av helsegevinsten sett i forhold til ressursbruken kommer det frem at helsegevinster er større enn ressursbruken, og på bakgrunn av dette er helsebehovet dekket.

Når det gjelder verdiskapingen på idrettsfeltet, sett i et helseperspektiv, blir omformingen av ressursen slik at gevinsten er større enn kostnaden. Skulle jeg derimot inkludert flere samfunnsbehov som f.eks. sosialisering og idrettens verdigrunnlag i tilknytning til idretten vil jeg anta at verdiskapingen hadde sett annerledes ut, da dette knytter flere faktorer til verdiskapingen. Produktene skal da dekke flere behov enn kun helse som kommer frem av denne undersøkelsen, og mange av disse behovene er heller ikke målbare i den grad at en kan tallfeste beløp. Hadde jeg derimot hatt tilgang til et slikt datamateriale ville det kunne bidratt til å sette verdiskapingen på idrettsfeltet i et annet lys. Gjennom mer omfattende data ville jeg i større grad kunne redegjort for idrettens ringvirkninger i samfunnet, og tallfestet denne verdiskapingen på bakgrunn av flere faktorer enn helsebehovet. Med data rundt idrettens driftskostnader ville jeg også kunne redegjort for ressursbruken og kostnadene som knyttes til norsk idrett. Dette ville gitt en mer reell analyse av ressursbruken i idretten. De overnevnte dataene ville gjort undersøkelsen langt mer kompleks og tidkrevende, for ikke si nærmere umulig for en undersøkelse med et slikt tidsperspektiv jeg som opererer med. På den andre siden ville verdiskapingen på idrettsfeltet blitt undersøkt på bakgrunn av alle ringvirkningene av idretten, ikke kun noen utvalgte faktorer. Dette ville igjen gjort at jeg kunne sett verdiskapingen på idrettsfeltet i en større sammenheng enn kun i et helseperspektiv.

Om ressursene blir omformet til produkter på en slik måte at de samfunnsmessige behovene dekkes er et vesentlig spørsmål i denne undersøkelsen. Generelt sett vil jeg hevde at samfunnets helsebehov dekkes gjennom medlemmene i den organiserte idretten og deres aktivitetsnivå. Dette er på bakgrunn av at helsegevinsten ved idrett er større enn ressursbruken knyttet til idretten. Ser jeg derimot litt dypere i spørsmålet om behovet er dekket, ville det vært interessant å kunne se hvilke type idrettsanlegg ressursene produserte. Dersom ressursene går til anlegg som bidrar til å utjevne forskjeller i anleggsmassen når det kommer til antallet tradisjonelle konkurransen anlegg og mosjonsanlegg, vil jeg påstå at behovene for helse dekkes i større grad enn dersom andelen tradisjonelle konkurransenanlegg øker i forhold til mosjonsanlegg. Ettersom anleggstypen er avgjørende for aktiviteten i befolkningen vil også befolkningens aktivitetsprofil sammenlignet med anleggsmassen avgjøre i hvilken grad ressursene omgjøres til produkter som på en tilfredsstillende måte dekker samfunnets behov for en sunn befolkning.

Forholdet mellom anleggsmassen og aktivitetsprofilen var interessant å undersøke med tanke på verdiskapingen på idrettsfeltet. Gjennom samfunnets behov for en sunn befolkning vil jeg hevde at sammenhengen mellom anleggsmassen og aktivitetsprofilen har virkninger på

verdiskapingen. Dette hevder jeg på bakgrunn av at dersom anleggsmassen tilpasses befolkningens aktivitetsprofil vil også anleggsmassen og aktivitetstilbudet tilrettelegge for størst mulig deltakelse og fysisk aktivitet ettersom en større andel av befolkningen vil ha anlegg og aktivitetstilbud som tilfredsstillende deres ambisjoner når det gjelder fysisk aktivitet og aktivitetsnivå. Det kom frem av Breivik (2013) at dagens anleggsmasse ikke er tilpasset aktivitetsprofilen i den voksne befolkningen. Jeg vil hevde at dette misforholdet favoriserer den yngste aldersgruppen, dette har en naturlig forklaring da dette er målgruppen for idrettspolitikken. I Idrettsmeldingen (1999) står det at anleggsmassen bør tilpasses aktivitetsprofilen i befolkningen. Det er altså ikke et krav, men noe som bør gjøres. Hadde det derimot kommet frem av idrettspolitikken at anleggsmassen skal tilpasses befolkningens aktivitetsprofil ville dette kunne ført til en legitimering av en endring i anleggsmassen slik at en større andel av befolkningen får en tilfredsstillende tilgang til anlegg innenfor deres bruksområde.

Ved å ta i bruk ressursene på en tilfredsstillende måte vil en kunne bedre anleggstilbudet for alle aldersgruppene. På bakgrunn av ressurser til ulike anleggstyper vil anleggsmassen bidra til ulike forutsetninger for fysisk aktivitet med tanke på ulike brukergrupper. Som nevnt tidligere er idrett en livsløpsaktivitet og derfor endres anleggsbruken med alderen. I tillegg kom det frem at aktivitetsnivået synker med alderen. Det vil si at den voksne delen av befolkningen er mindre aktive enn de unge, noe som kan ha en forklaring i anleggsmassen. Ettersom anleggsmassen består av en større andel tradisjonelle anlegg, som er anleggstyper som hovedsakelig aktiviserer den yngste delen av befolkningen, bidrar også til at aktivitetsnivået blant de unge er høyt. Det skal også sies at barn og unge mellom 6 og 19 år er den primære målgruppa for tildeling av spillemidler til idrettsformål. Dermed er målgruppa en forklaring på hvorfor anleggsmassen er som den er. Skal en derimot se på befolkningen som helhet er befolkningen tjent med flere anlegg som har et høyt brukerpotensiale.

Ved utbygging av et anlegg med høyt brukerpotensiale vil en potensielt kunne få en større andel av befolkningen i aktivitet enn ved bygging av et spesialisert idrettsanlegg. Jeg har dessverre ikke denne type datamateriale tilgjengelig, men det hadde vært interessant å se hvilke type produkter ressursene omformes til. Da tenker jeg på hvilke type idrettsanlegg og hvilke type idrettsaktivitet ressursene omformes til. For å bedre kunne undersøke denne omformingen hadde det vært interessant å sett på fordelingen mellom f.eks. tradisjonelle konkurranse anlegg og mosjonsanlegg, og hvilke idrettsgrener ressursene omformes til. Det er først ved tilegnelsen av denne informasjonen jeg vil kunne være i stand til å gi en ordentlig

redegjørelse for om ressursene omformes til tilfredsstillende produkt med tanke på behovet. I stedet for å ta utgangspunkt i hvilke type produkt som skapes, fokuserte heller denne undersøkelsen på i hvilken grad produktene dekker samfunnets behov for en sunn befolkning. Og på bakgrunn av mine funn vil jeg hevde at dette behovet dekkes gjennom omformingen av ressursene til idrettsanlegg og idrettsaktivitet.

Ifølge NIF (2011c) sitt *Idrettspolitisk dokument* bestemmes den voksne befolkningens aktivitetsnivå ut ifra egne ambisjoner, tilgjengelighet, tid og sosiale behov. Ved å tilrettelegge anleggsmassen til disse bestemmelsene for fysisk aktivitet vil en kunne få en anleggsmasse som bidrar til et høyere aktivitetsnivå og bedret helse. Men her kommer interessekonflikten og spørsmålet om folkehelse er idrettens ansvar og oppgave, da idretten hovedsakelig skal legge til rette for fysisk aktivitet gjennom idrettsaktivitet. En kan dermed se på samfunnets nytteverdi av idretten som statens ansvar, og for å styrke denne nytteverdien må staten først styrke idrettens egenverdi. Dersom staten ønsker at idretten skal ha et ansvar for folkehelsen kan løsningen være å bedre støtte- og tilskuddsordningene til mosjons- og friluftslivsanlegg. Dette er en løsning som gjør at betingelsene for folkehelse bedres gjennom anleggspolitiske virkemidler, og som ikke direkte ser ut som folkehelseordninger, men heller tiltak for å bedre betingelsene for fysisk aktivitet blant den voksne delen av befolkningen.

Myndighetene legitimerer støtten til idretten gjennom blant annet idrettens positive virkning på folkehelsen. Her kommer det frem av NIF (2011c) og *Idrettspolitisk dokument* at myndighetene også må anerkjenne verdien av den frivillige innsatsen idretten legger ned for å skape aktivitet som igjen bidrar med positive helseeffekter. Dette bør spesielt gjøres med tanke på at frivillig innsats er den desidert viktigste ressursen i norsk idrett, noe som kommer klart frem av datamaterialet mitt da 71,4% av ressursene i norsk idrett kommer fra idretten selv. Gjennom å bedre hverdagen for de frivillige i idretten, samt styrke idrettens rammebetingelser generelt vil en kunne styrke idrettens egenverdi. Et annet forslag er at myndighetene bør rette tilskuddsordninger anlegg mot befolkningsgruppene med synkende aktivitetsnivå. Gjennom tilrettelegging for aktivitet blant denne delen av befolkningen vil en kunne øke aktivitetsnivået i befolkningen i langt større grad enn ved å øke tilretteleggingen for aktivitet hos den yngste delen av befolkningen, som allerede er relativt aktive.

Myndighetene skal ikke gå bort fra barn og unge som de primære målgruppene, men å i større grad sørge for å tilrettelegge for egnet aktivitet og anleggsutbygging med tanke på den voksne befolkningens bruk av anlegg, vil en kunne øke befolkningens totale aktivitetsnivå. Dette vil igjen kunne bidra til økte helseeffekter.

En kan se en slik endring når en ser på de prioriterte anleggstypene i pressområder, da denne prioriteringen har dreiet bort fra spesialiserte idrettsanlegg og mot anlegg med et høyere brukerpotensiale. En slik endring fører til at det legges til rette for at en større andel av befolkningen i disse områdene skal ta i bruk anleggene og øke sitt aktivitetsnivå. Gjennom slike løsninger vil en også kunne redusere fysisk inaktivitet hos personer som nå har et velegnet anleggs- og aktivitetstilbud.

Mine funn viser resultatene av den norske idrettspolitikken. Målet med idretten er å dekke ulike samfunns behov, og derfor tildeles idretten offentlige tilskudd og overføringer. Gjennom mine funn kan en se at ulike typer idrettsanlegg gir aktivisering av ulike aldersgrupper. Dermed vil en kunne innføre en politikk for å aktiviserer ulike aldersgrupper, og nettopp dette er gjort da barn og unge er målgruppa for idrettspolitikken. Gjennom denne politikken har barn og unge også fått grunnlaget for å bli aldersgruppa med høyest aktivitetsnivå. Forskning viser at aktivitetsnivået synker med økende alder. Det vil si at en endring i denne politikken vil kunne føre til å redusere det synkende aktivitetsnivået. Ved å tilrettelegge anleggsmassen og aktivitetstilbudet for aldersgruppene med større andel fysisk inaktivitet enn andre vil befolkningens totale aktivitetsnivå øke, som igjen gir økte helseeffekter. Ved å omforme ressurser til spesielle typer produkter som f.eks. mosjonsanlegg og anlegg med høyt brukerpotensial vil en kunne øke tilfredsstillelsen av samfunnets behov for en sunn befolkning. Omforming av ressurser til produkter som tradisjonelle konkurranseanlegg gir en anleggsmasse som hovedsakelig aktiviserer de yngste aldersgruppene, som igjen bidrar til et lavere brukerpotensiale da dette er anlegg som hovedsakelig ikke aktiviserer hele befolkningen.

Myndighetene begrunner tilskuddene til idrett med at idretten dekker samfunnets behov som f.eks. befolkningens helse. Men med tilskudd til hovedsakelig barn og unge, kan idretten da bidra til å dekke samfunnets behov for en sunn befolkning, da inkludert alle aldersgrupper? Gjennom de offentlige tilskuddene dekkes hovedsakelig kun barn og unges behov for aktivitet, ikke behovet når det gjelder befolkningen i sin helhet. I Idrettsmeldingen (2012) kommer det frem at anleggsmassen skal gi flest mulig anledning til å drive idrett og fysisk aktivitet, og at anleggsmassen bør tilpasses aktivitetsprofilen i befolkningen. Videre skal dette ses i sammenheng med at barn og unge er de primære målgruppene. Men ved å øke fokuset på anleggstyper som befolkningen fra 15 år og oppover tar i bruk, vil det legges til rette for å øke befolkningens aktivitetsnivå og redusere fysisk inaktivitet. Dette vil også kunne være et tiltak som reduserer frafallet i den organiserte idretten, da finnes det muligens idrettsanlegg som

dekker andre behov innenfor den organiserte idretten. Dermed har en anleggstyper som fanger opp de som ellers ville sluttet i den organiserte idretten.

Ved veis ende...

I dette forskningsprosjektet har jeg undersøkt verdiskapingen på idrettsfeltet, hovedsakelig hvordan ressurser omformes til idrettsanlegg og idrettsaktivitet for å dekke samfunnets behov for en sunn befolkning. I denne prosessen har jeg undersøkt verdiskapingens bestanddeler, og gjennom eget datamateriale og støtte fra tidligere forskning har jeg definert og spesifisert hva som kjennetegner ressursene, produktene og behovene på idrettsfeltet. Jeg har i den anledning sett at idrettens frivillige arbeid er den viktigste ressursen i norsk idrett, og sammen med kommunal investering til idrettsformål og spillemidler til idrettsanlegg omformes disse ressursene til idrettsanlegg og idrettsaktivitet.

Ressursbruken på idrettsfeltet var i 2013 på omtrent 20,5 milliarder kroner, og korrigert etter medlemstall er Trøndelag og Oslo/Akershus landsdelene med høyest verdiskaping på idrettsfeltet. Når det gjelder den viktigste ressursen i norsk idrett, frivillig innsats, står den sterkest på Østlandet og i Trøndelag, mens den frivillige innsatsen står svakest på Sørlandet. Når det gjelder idrettsanlegg finner en desidert flest anleggsenheter på Østlandet, over 30% av anleggsmassen. Ser en på antall innbyggere pr anleggsenhet kommer det frem at anleggsdekningen er relativt jevn, med unntak av Oslo/Akershus som har over dobbelt så mange innbyggere pr anleggsenhet i forhold til resten av landet. Best anleggsdekning finner en i Nord-Norge.

Når det kommer til aktivitet er Oslo landsdelen med høyest andel av innbyggerne som tilfredsstillter myndighetenes anbefaling angående fysisk aktivitet. Nord-Norge er landsdelen med lavest andel. Her ser en altså en motsatt effekt i forhold til anleggsdekningen. Det kommer frem av undersøkelsen at jo mer sentralt en bor, jo høyere andel av innbyggerne tilfredsstillter kriteriet for fysisk aktivitet. Når det gjelder bosted er også anleggsbruken ulik. Innbyggere i byer og tettsteder tar oftere i bruk helsestudio og styrkerom, mens de i distriktene oftere tar i bruk svømmebasseng, idrettshall og gymsal. På landsbasis viser det seg at anleggsbruken endrer seg med alderen, fra tradisjonelle anlegg til mosjonsanlegg, og en langt større andel av befolkningen er aktive gjennom egenorganisert fysisk aktivitet enn gjennom organisert aktivitet.

Dette skaper også et misforhold mellom anleggsmassen og aktivitetsprofilen i befolkningen som helhet. Idrettspolitikken prioriterer barn og unge, og derfor prioriteres også tradisjonelle konkurranseløp. Dette er anlegg som hovedsakelig aktiviserer de yngste aldersgruppene, og er lite benyttet av den voksne befolkningen. På bakgrunn av dette ser en at ulike anleggstyper aktiviserer ulike aldersgrupper. Gjennom å definere barn og unge som idrettspolitikken primære målgruppe vil det føre til prioritering av anleggstypen barn og unge benytter, og dette er hovedsakelig tradisjonelle anlegg som fotballanlegg eller idrettshaller. Dette vil resultere i ulik tilgang til idrettsanlegg, da aktivitetsprofilen i befolkningen viser at anleggsbruken endrer seg med alderen.

Ettersom aktivitetsnivået synker med alderen kan en knytte dette til idrettspolitikken målgrupper. Når en kommer i en alder som ikke lenger er en målgruppe faller aktivitetsnivået, og tilskuddene til anleggstyper egnet for den voksne befolkningen er ikke lenger like store da det ikke er prioritert målgruppe. Ved å øke fokuset på mosjonsanleggene som tilrettelegger for egenorganisert aktivitet vil jeg anta at muligheten er der for å stagnere det synkende aktivitetsnivået og heller holde det jevnt på et nivå der en fortsatt er aktiv eller delvis aktiv.

Når det gjelder samfunnets behov for en sunn befolkning er det vist gjennom forskning at fysisk aktivitet har positive effekter på folks helse. Gjennom fysisk aktivitet vil befolkningen kunne øke sin livskvalitet, og også forventet levealder, som et resultat av at helsebehov dekkes skapes helseeffekter. Disse effektene er både positive og negative, men dersom en summerer dem og den totale helseeffekten er positiv kalles dette helsegevinst. I dette forskningsprosjektet har jeg definert helsebehovet som dekket dersom helsegevinsten ved idrett er større enn ressursbruken på idrettsfeltet, og i denne undersøkelsen er helsegevinsten større enn ressursbruken og en får en negativ samfunnskostnad. Helsegevinsten av idrettsaktivitet er i min undersøkelse beregnet til omtrent 77,3 milliarder kroner, mens ressursbruken i idrett er omtrent 20,5 milliarder. Det vil si at gevinstene ved idrett er større enn kostnadene, noe som gir en total verdiskaping på idrettsfeltet på totalt over 56,9 milliarder kroner årlig. Dersom en skal fordele denne verdiskapingen pr medlem tilsvare det 30 464 kroner pr medlem. Ved å fordele verdiskapingen etter landsdeler kom jeg frem til at Sørlandet er landsdelen med høyest verdiskaping på idrettsfeltet basert på medlemstallene, mens Vestlandet har lavest verdiskaping pr medlem. Men dersom jeg skulle redegjort for i hvilken grad dette behovet dekkes måtte jeg hatt tilgang til data rundt hvilke type idrettsanlegg og aktivitet som skapes gjennom omformingen av ressursene. Først da vil jeg kunne gjort rede for i hvilken grad samfunnsbehovet for en sunn befolkning dekkes eller ei.

Denne undersøkelsen baserer seg på tall fra 2013, og med utgangspunkt i de faktorer undersøkelsen bygger på og de funnene som kommer frem i dette forskningsprosjektet vil jeg konkludere med at samfunnsbehovet for helse dekkes gjennom omformingen av idrettens frivillige arbeid, kommunal investering og spillemidler til produktene idrettsanlegg og – aktivitet. Mine funn synes jeg er interessante og noe overraskende, og jeg håper at både det offentlige og idretten kan gjøre seg nytte av tallene jeg presenterer i dette forskningsprosjektet.

Litteraturliste

- Anderssen, S. A., & Strømme, S. B. (2001). *Fysisk aktivitet og helse – anbefalinger*. Oslo: Tidsskrift for Den norske Legeforening 121:2037 – 41.
- Bojer, H. (2001). *Hva er verdiskaping*. Hentet fra <http://folk.uio.no/hbojer/verdi.pdf>
- Breivik, G. (2013). *Jakten på et bedre liv. Fysisk aktivitet i den norske befolkningen 1985-2011*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bærum Kommune. (2011). *KOSTRA. En gjennomgang og analyse av aktuelle nøkkeltall*. Hentet fra <https://www.baerum.kommune.no/PageFiles/34756/Kostrat.pdf>
- Direktoratet for økonomistyring. (2014, September 11). *Hva er en samfunnsøkonomisk analyse?* Hentet fra <http://dfo.no/no/Styring/Samfunnsokonomisk-analyse/Hva-er-en-samfunnsokonomisk-analyse/>
- Enjolras, B. (2007). Idrettens næringsmessige betydning: Både frivillighet og kommersialisme? I A. Hompland, *Idrettens dilemmaer* (ss. 77-87). Oslo: Akilles.
- Enjolras, B., & Seippel, Ø. (1999). *Frivillighet, kommersialisering og profesjonalisering. Utfordringer i norsk idrett*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Enjolras, B., Seippel, Ø., & Waldahl, R. (2005). *Norsk Idrett. Organisering, felleskap og politikk*. Oslo: Akilles.
- Espelien, A., & Reve, T. (2007). *Hva skal vi leve av i fremtiden? En verdiskapende bygg-, anlegg- og eiendomsnæring*. Hentet fra <https://www.bi.no/OsloFiles/Byggsenteret/2007-05-Espelien%20og%20Reve.pdf>
- Fekjær, S. B. (2011). Registerdata i praksis - ikke bare å trykke på "play". I K. Fangen, & A.-M. Sellerberg, *Mange ulike metoder* (ss. 181-197). Oslo: Gyldendal.
- Finansdepartementet. (2014). *Rundskriv: Prinsipper og krav ved utarbeidelse av samfunnsøkonomiske analyser*. Oslo.
- Folkehelseinstituttet. (2014). *Folkehelse rapporten 2014. Helsetilstanden i Norge*. Oslo.
- Frivillighet Norge*. (2015, Februar 3). Hentet fra http://www.frivillighetnorge.no/no/om_oss/fakta_om_frivillighet/kilder_til_mer_informasjo_n/Johns+Hopkins+Centre+for+Civil+Society+Studies.b7C_wlrK1s.ips
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagforlaget Vigmostad & Bjørke.
- Helsedirektoratet. (2000). *Fysisk aktivitet og helse: anbefalinger, i rapport/Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet*. Oslo.
- Helsedirektoratet. (2009). *Aktivitetshåndboken. Fysisk aktivitet i forebygging og behandling*. Oslo.
- Helsedirektoratet. (2012). *Økonomisk evaluering av helsetiltak – en veileder*. Oslo.
- Helsedirektoratet. (2014). *Kunnskapsgrunnlag fysisk aktivitet. Innspill til departementets videre arbeid for økt fysisk aktivitet*. Oslo.
- Holme, I. M., & Solvang, B. K. (2004). *Metodevalg og metodebruk*. TANO AS.

- Ingebrigtsen, J. E. (2012). *Ungdomsidrett i endring. Tallenes tale om norsk ungdomsidrett 2006-2011*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS.
- Johannessen, A. (2009). *Introduksjon til SPSS*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Johannessen, A., Kristoffersen, L., & Tufte, P. A. (2004). *Forskningsmetode for økonomisk-administrative fag*. Oslo: Abstrakt Forlag.
- Kjærland, F., Mathisen, T., & Solvoll, G. (2012). *Verdsetting av ringvirkninger*. Hentet fra Magma. Econas tidsskrift for økonomi og ledelse: <http://www.magma.no/verdsetting-av-ringvirkninger>
- Kulturdepartementet. (1997). *Idrettsanleggsregisteret. Statistikk og tabellar basert på data pr. 31.januar 1997*. Oslo.
- Kulturdepartementet. (1999). *St.meld nr.14 (1999-2000) - Idrettslivet i endring*. Oslo.
- Kulturdepartementet. (2007). *St.meld nr. 39 (2006-2007) - Frivillighet for alle*. Oslo.
- Kulturdepartementet. (2010). *Kriterier for fordeling av spillemidler til idrettsanlegg*. Oslo.
- Kulturdepartementet. (2012). *St.meld nr. 26 (2011-2012) - Den norske idrettsmodellen*. Oslo.
- Kulturdepartementet. (2014a). *Hovedfordelingen*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kud/idrett/spillemidler/prm-34-14_fordeling_av_spillemidler-hovedfordelingen_2014.pdf
- Kulturdepartementet. (2014b). *Veilder: Kommunal planlegging for idrett og fysisk aktivitet. Revidert 2014*. Oslo.
- Kulturdepartementet. (2014c). *Prop. 1 S (2014–2015) - Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)*. Oslo.
- Kulturdepartementet. (2014d). *Bestemmelser om tilskudd til anlegg for idrett og fysisk aktivitet*. Oslo.
- Kulturdepartementet og Norges idrettsforbund. (2014). *Spillemidler til idrettsanlegg. En gjennomgang av spillemiddelsøknadene og anleggssituasjonen*. Oslo.
- Lereim, I. (2000). *Idrettsskader i Norge: en studie over forekomst, fordeling og endringer av idrettsskader behandlet ved norske sykehus i perioden 1989 til 1997*. Oslo: Norges idrettsforbund og olympiske komité.
- Nord, E. (2002, 122:2719 – 22). *Helseøkonomi – kort innføring i nytte-kostnads-analyser*. Hentet fra Tidsskrift for Den norske legeforening: <http://tidsskriftet.no/article/632945>
- Norges idrettsforbund. (2011a). *NIFs lov*. <https://lovdata.no/dokument/NIFL/niflov/2011-05-08-1>.
- Norges idrettsforbund. (2011b). *Anlegg og Spillemidler*. Oslo: <http://www.idrett.no/tema/anlegg/Documents/Anlegg%20og%20spillemidler%202011.pdf>.
- Norges idrettsforbund. (2011c). *Idrettspolitisk dokument 2011 - 2015*. Oslo.
- Norges idrettsforbund. (2013a). *Anlegg og Spillemidler*. Oslo.
- Norges idrettsforbund. (2013b). *Årsrapport 2013*. Oslo.

- Norges idrettsforbund. (2015, Februar 3). *Begreper og definisjoner*. Hentet fra <http://www.nif.no/tema/verdier/Sider/begreper.aspx>
- Norsk Tipping. (2009). *Års- og samfunnsrapport*. Oslo.
- Putnam, R. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of american community*. New York: Simon & Schuster.
- Rafoss, K., & Breivik, G. (2005). *Anleggsbrukere. En kartlegging og analyse av anleggsbruk i den norske befolkningen*. HIF-Rapport.
- Rafoss, K., & Breivik, G. (2012). *Idrett og anlegg i endring. Oppslutning om idrettsaktiviteter og bruk av idrettsanlegg i den norske befolkningen*. Oslo: Akilles.
- Rafoss, K., & Tangen, J. O. (2009). *Kampen om idrettsanleggene. Planlegging, politikk og bruk*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS.
- Salamon, L., Sokowski, W., Haddock, M., & Tice, H. (2013). *The State of Global Civil Society and Volunteering*. Baltimore: Johns Hopkins University, Center for Civil Society Studies.
- Senter for idrettsskadeforsikring. (2015, Januar 29). *Idrettsskader i Norge*. Hentet fra <http://www.klokavskade.no/no/Artikkel/Idrettsskader-i-Norge/>
- Statistikk Sentralbyrå. (2014, November 10). *Årsverk*. Hentet fra <http://www.ssb.no/a/metadata/conceptvariable/vardok/2744/nb>
- Statistisk Sentralbyrå. (2014, September 10). *Kostra*. Hentet fra <http://www.ssb.no/offentlig-sektor/kostra/>
- Statistisk Sentralbyrå. (2014). *Satellittregnskap for ideelle frivillige organisasjoner*. Hentet fra <http://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/statistikker/orgsat/aar/2014-12-03>
- Statistisk Sentralbyrå. (2014a, September 11). *Statistikkbanken*. Hentet fra Kulturtilbod: https://www.ssb.no/statistikkbanken/selectvarval/Define.asp?subjectcode=&ProductId=&MainTable=Kostra3KKKulturn&nvl=&PLanguage=0&nyTmpVar=true&CMSSubjectArea=kultur-og-fritid&KortNavnWeb=kultur_kostra&StatVariant=&checked=true
- Statistisk Sentralbyrå. (2014b, September 12). *Statistikkbanken*. Hentet fra Folkemengde: <https://www.ssb.no/statistikkbanken/selectvarval/Define.asp?subjectcode=&ProductId=&MainTable=BeregnFolkem&nvl=&PLanguage=0&nyTmpVar=true&CMSSubjectArea=befolkning&KortNavnWeb=folkemengde&StatVariant=&checked=true>
- Statistisk Sentralbyrå. (2015, Januar 28). *Gjennomsnittslønn*. Hentet fra <http://www.ssb.no/168709/gjennomsnittlig-%C3%A5rsl%C3%B8nn-for-alle-ansatte-per-heltidsekvivalent-etter-n%C3%A6ringshovedomr%C3%A5de.kroner-og-endring-i-prosent>
- Store Norske Leksikon. (2014, September 8). Hentet fra Verdiskaping: <https://snl.no/verdiskaping>
- Sælensminde, K. (2007). *Helseeffekter i samfunnsøkonomiske analyser*. Oslo: Sosial- og Helsedirektoratet.
- Sælensminde, K. (2008). *Positive helseeffekter av fysisk aktivitet. En konkretisering av veien mot mer fullstendige samfunnsøkonomiske analyser*. Helsedirektoratet.
- Sælensminde, K. (2010). *Vunne kvalitetsjusterte leveår (QALYs) ved fysisk aktivitet*. Helsedirektoratet.

- Tangen, J. O. (2007). Idrettsanlegg og idrettsdeltakelse. For de fleste - eller for noen få? I A. Hompland, *Idrettens dilemmaer* (ss. 61-75). Oslo: Akilles.
- Tangen, J. O. (2013). *Å sette pris på golfen. Golfspilletts individuelle og samfunnsmessige verdi*. Norges Golfforbund.
- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse - En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagforlaget.
- Thrane, C. (2002). Fysisk aktivitet: begrunnelser, utbredelse og determinanter. I Ø. Seippel, *Idrettens bevegelser. Sosiologiske studier av idrett i et moderne samfunn* (ss. 28-43). Oslo: Novus Forlag.
- Tufte, P. (2011). Kvantitativ Metode. I K. Fangen, & A.-M. Sellerberg, *Mange ulike metoder* (ss. 71-99). Oslo: Gyldendal.
- Veisten, K., & Nossun, Å. (2007). *Kva koster skader pga hjemmeulykker, utdanningsulykker, idrettsulykker og fritidsulykker det norske samfunnet?* Oslo: TØI.
- Verdens Helseorganisasjon. (2009). *Global health risks: mortality and burden of disease attributable to selected major risks*. Geneve.
- Vestfold Idrettskrets. (2009). *Idrettens lokale og regionale verdiskaping, for Vestfold Idrettskrets*.
- Virke Trening. (2014). *Treningscenterbransjen 2014. Fra treningsglede til velferdsgevinst*. Virke Trening.
- Waldahl, R. H. (2009). *Samspill mellom idrett og kommune. Idrettsrådene - organisasjon, rolle og oppgaver*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Wollebæk, D., Selle, P., & Lorentzen, H. (2000). *Frivillig innsats. Sosial integrasjon, demokrati og økonomi*. Bergen: Fagbokforlaget.

Vedlegg

Vedlegg 1

Fylke	Kommunal investering	Idrettens frivillige arbeid	Spillemidler	Verdiskapingsressurser totalt
Oslo	895 818 400	1 970 888 960	58 456 038	2 925 163 398
Akershus	646 072 200	1 817 483 667	52 033 709	2 515 589 576
Hordaland	582 119 500	1 367 740 582	57 631 716	2 007 491 798
Rogaland	507 786 600	1 150 050 496	60 019 478	1 717 856 574
Sør-Trøndelag	292 500 200	1 051 036 416	37 601 566	1 381 138 182
Møre og Romsdal	171 122 600	735 623 738	38 573 850	945 320 188
Buskerud	166 982 400	725 338 797	36 690 252	929 011 449
Østfold	183 291 600	682 970 163	24 170 147	890 431 910
Hedmark	197 222 000	632 382 970	34 049 098	863 654 068
Oppland	162 917 200	619 162 829	42 469 966	824 549 995
Vestfold	152 958 200	602 952 698	24 967 373	780 878 271
Nordland	167 833 300	557 930 643	55 104 459	780 868 402
Vest-Agder	278 945 000	437 250 874	24 547 434	740 743 308
Nord-Trøndelag	148 391 000	475 565 018	31 645 317	655 601 335
Troms	162 209 400	452 975 718	31 747 018	646 932 136
Telemark	142 097 600	450 862 374	29 672 575	622 632 549
Sogn og Fjordane	94 793 400	340 381 446	25 293 358	460 468 204
Aust-Agder	79 182 600	317 064 218	21 918 922	418 165 740
Finnmark	120 818 600	232 146 925	21 454 681	374 420 206
Totalt	5 153 061 800	14 619 808 531	708 046 957	20 480 917 288

Tabell 38: Verdiskapingsressurser fordelt etter fylker

Vedlegg 2

Fylke	Kommunal investering	Idrettens frivillige arbeid	Spillemidler	Verdiskapingsressurser totalt
Oslo	30,6 %	67,4 %	2,0 %	14,3 %
Akershus	25,7 %	72,2 %	2,1 %	12,3 %
Hordaland	29,0 %	68,1 %	2,9 %	9,8 %
Rogaland	29,6 %	66,9 %	3,5 %	8,4 %
Sør-Trøndelag	21,2 %	76,1 %	2,7 %	6,7 %
Møre og Romsdal	18,1 %	77,8 %	4,1 %	4,6 %
Buskerud	18,0 %	78,1 %	3,9 %	4,5 %
Østfold	20,6 %	76,7 %	2,7 %	4,4 %
Hedmark	22,8 %	73,2 %	3,9 %	4,2 %
Oppland	19,8 %	75,1 %	5,2 %	4,0 %
Vestfold	19,6 %	77,2 %	3,2 %	3,8 %
Nordland	21,5 %	71,5 %	7,1 %	3,8 %
Vest-Agder	37,7 %	59,0 %	3,3 %	3,6 %
Nord-Trøndelag	22,6 %	72,5 %	4,8 %	3,2 %
Troms	25,1 %	70,0 %	4,9 %	3,2 %
Telemark	22,8 %	72,4 %	4,8 %	3,0 %
Sogn og Fjordane	20,6 %	73,9 %	5,5 %	2,3 %
Aust-Agder	18,9 %	75,8 %	5,2 %	2,0 %
Finnmark	32,3 %	62,0 %	5,7 %	1,8 %
Totalt	25,2 %	71,4 %	3,5 %	100 %

Tabell 39: Andelen verdiskapingsressurser fordelt etter fylker

Vedlegg 3

Kommune	Verdiskapingsressurser	Region	Verdiskapingsressurser
Oslo	2 925 163 398	Oslo	2 925 163 398
Bergen	1 202 624 966	Bergen og Askøy	1 281 447 742
Trondheim	805 922 397	Stavanger-regionen	1 178 909 630
Bærum	631 161 678	Trondheimsregionen	963 739 931
Stavanger	564 624 289	Akershus Vest	906 152 547
Kristiansand	441 755 425	Nedre Romerike	633 289 416
Tromsø	282 576 915	Sørlandet	576 814 580
Asker	274 990 869	Drammensregionen	575 953 411
Fredrikstad	258 390 325	Follo	562 301 814
Hamar	220 453 213	9K Vestfold	459 857 945
 			
Røst	1 399 011	Kystgruppa	40 389 336
Kvitsøy	1 368 123	HAFS	36 258 627
Sandøy	1 334 104	Hitra/Frøya	32 744 708
Bokn	1 140 754	HALD	31 386 018
Værøy	1 019 446	Ytre Helgeland	12 265 690

Tabell 40: Verdiskapingsressurser fordelt etter kommune og region

Vedlegg 4

Kommune	Verdiskapingsressurser pr innbygger	Region	Verdiskapingsressurser pr innbygger
Vardø	20915	Setesdal	6348
Tydal	20727	Midt-Gudbrandsdalen	6108
Bykle	13475	Stjørdalsregionen	6068
Holtålen	12437	Øst-Finnmark	5987
Valle	9235	Fjellregionen	5900
 			
Oslo	4688	Ytre Helgeland	3287
 			
Midsund	1470	Vesterålen	2756
Værøy	1352	Mosseregionen	2756
Bokn	1319	Øygarden og Sotra	2717
Samnanger	1187	Lofoten	2622
Sandøy	1033	HALD	2472

Tabell 41: Verdiskapingsressurser pr innbygger fordelt etter kommune og region

Vedlegg 5

Andel	Kommunal investering	Idrettens frivillige arbeid	Spillemidler	Andel av verdiskapingsressursene
Storby	31,2 %	66,7 %	2,1 %	39,0 %
By	22,5 %	74,4 %	3,1 %	18,8 %
Småby	20,4 %	75,9 %	3,7 %	17,3 %
Småsted	16,8 %	78,6 %	4,6 %	12,3 %
Ukategorisert	25,0 %	68,2 %	6,8 %	12,6 %
Totalt	25,2 %	71,4 %	3,5 %	100 %

Tabell 42: Andel av verdiskapingsressursene fordelt etter kommunekaraktistikk

Vedlegg 6

Fylke	Medlemmer	Årsverk	Idrettens frivillige arbeid	Andel	Innbyggere	Deltakelse	Frivillig arbeid pr innbygger
Nord-Trøndelag	60 758	972,1	475 565 018	3,3 %	134 443	45,2 %	3 537
Sør-Trøndelag	134 280	2 148,5	1 051 036 416	7,2 %	302 755	44,4 %	3 472
Oppland	79 104	1 265,7	619 162 829	4,2 %	187 254	42,2 %	3 307
Hedmark	80 793	1 292,7	632 382 970	4,3 %	193 719	41,7 %	3 264
Akershus	232 201	3 715,2	1 817 483 667	12,4 %	566 399	41,0 %	3 209
Oslo	251 800	4 028,8	1 970 888 960	13,5 %	623 966	40,4 %	3 159
Sogn og Fjordane	43 487	695,8	340 381 446	2,3 %	108 700	40,0 %	3 131
Finnmark	29 659	474,5	232 146 925	1,6 %	74 534	39,8 %	3 115
Møre og Romsdal	93 983	1 503,7	735 623 738	5,0 %	259 404	36,2 %	2 836
Troms	57 872	926,0	452 975 718	3,1 %	160 418	36,1 %	2 824
Aust-Agder	40 508	648,1	317 064 218	2,2 %	112 772	35,9 %	2 812
Hordaland	174 742	2 795,9	1 367 740 582	9,4 %	498 135	35,1 %	2 746
Buskerud	92 669	1 482,7	725 338 797	5,0 %	269 003	34,4 %	2 696
Telemark	57 602	921,6	450 862 374	3,1 %	170 902	33,7 %	2 638
Rogaland	146 930	2 350,9	1 150 050 496	7,9 %	452 159	32,5 %	2 543
Vestfold	77 033	1 232,5	602 952 698	4,1 %	238 748	32,3 %	2 525
Vest-Agder	55 863	893,8	437 250 874	3,0 %	176 353	31,7 %	2 479
Østfold	87 256	1 396,1	682 970 163	4,7 %	282 000	30,9 %	2 422
Nordland	71 281	1 140,5	557 930 643	3,8 %	239 611	29,7 %	2 328
Total/gj.snitt	1 867 821	29 885,1	14 619 808 531	100 %	5 051 275	37,0 %	2 894

Tabell 43: Idrettens frivillige arbeid fordelt etter fylker

Vedlegg 7

Region	Frivillig arbeid pr innbygger	Idrettens frivillige arbeid	Region	Idrettens frivillige arbeid	Prosent av gj.snitt	Frivillig arbeid pr innbygger
Voss	5 047	70 961 395	Oslo	1 970 888 960	1 119 %	3 159
Oppland-regionen	4 137	64 511 782	Bergen og Askøy	812 447 706	461 %	2 756
Stjørdalsregionen	4 068	111 928 960	Stavanger-regionen	761 837 030	433 %	2 509
Orkdalsregionen	4 052	119 748 333	Trondheimsregionen	744 398 029	423 %	3 408
Sør-Østerdalen	3 965	140 513 894	Akershus Vest	617 151 238	350 %	3 534
Mosseregionen	2 188	126 589 306	Vefsn	26 682 925	15 %	2 014
Vesterålen	2 154	70 022 131	Setesdal	25 414 918	14 %	3 647
Ringerike/Hole	2 138	76 683 078	Hitra/Frøya	23 692 934	13 %	2 638
Vefsn	2 014	26 682 925	HALD	21 610 899	12 %	1 702
HALD	1 702	21 610 899	Ytre Helgeland	9 807 482	6 %	2 628
Gjennomsnitt	2 894	176 142 271	Gjennomsnitt	176 142 271		2 894

Tabell 44: Idrettens frivillige arbeid totalt og pr innbygger, fordelt etter regioner

Vedlegg 8

Kommune	Deltakelse	Idrettens frivillige arbeid	Frivillig arbeid pr innbygger	Kommune	Frivillig arbeid pr innbygger	Idrettens frivillige arbeid
Selbu	78,3 %	24 686 989	6 126	Oslo	3 159	1 970 888 960
Karasjok	72,8 %	15 497 856	5 696	Bergen	2 787	746 824 461
Bykle	71,2 %	5 173 779	5 569	Trondheim	3 463	622 223 264
Gloppen	69,9 %	31 034 848	5 468	Bærum	3 663	427 419 910
Oppdal	68,9 %	36 615 642	5 389	Stavanger	2 529	326 660 365
Midsund	14,0 %	2 199 443	1 094	Bokn	1 140	986 227
Våler i Østfold	13,3 %	5 048 544	1 039	Værøy	1 111	837 510
Rendalen	12,5 %	1 870 701	979	Utsira	3 895	814 029
Samnanger	8,6 %	1 635 885	672	Røst	1 372	774 893
Sandøy	5,7 %	571 386	443	Sandøy	443	571 386
Gjennomsnitt	37,0 %	34 158 431	2 894	Gjennomsnitt	2 894	34 158 431

Tabell 45: Idrettens frivillige arbeid totalt og pr innbygger, fordelt etter kommuner

Vedlegg 9

Andel	Brutto investerings- utgifter for kommunale idrettsbygg og - anlegg	Netto driftsutgifter idrett	Netto driftsutgifter for kommunale idrettsbygg og - anlegg	Andel av total kommunal investering
Oslo og Akershus	50,7 %	6,5 %	42,8 %	29,9 %
Sørlandet	51,1 %	17,7 %	31,2 %	16,8 %
Trøndelag	52,3 %	18,9 %	28,8 %	8,6 %
Vestlandet	49,2 %	20,4 %	30,4 %	16,5 %
Nord-Norge	43,5 %	25,6 %	30,9 %	8,7 %
Østlandet	38,8 %	27,9 %	33,3 %	19,5 %
Total	47,7 %	17,6 %	34,7 %	100 %

Tabell 46: Andelen kommunal investering fordelt etter landsdeler

Vedlegg 10

Fylke	Brutto investerings- utgifter for kommunale idrettsbygg og - anlegg	Andel	Netto driftsutgifter idrett	Andel	Netto driftsutgifter for kommunale idrettsbygg og - anlegg	Andel	Total kommunal investering	Andel av den kommunale investeringen	Kommunal investering pr innbygger
Østfold	81 615 600	44,5 %	31 941 800	17,4 %	69 734 200	38,0 %	183 291 600	3,6 %	650
Akershus	332 143 400	51,4 %	82 768 000	12,8 %	231 160 800	35,8 %	646 072 200	12,5 %	1 141
Oslo	449 519 400	50,2 %	17 359 600	1,9 %	428 939 400	47,9 %	895 818 400	17,4 %	1 436
Hedmark	118 554 000	60,1 %	49 464 600	25,1 %	29 203 400	14,8 %	197 222 000	3,8 %	1 018
Oppland	72 930 400	44,8 %	54 363 400	33,4 %	35 623 400	21,9 %	162 917 200	3,2 %	870
Buskerud	39 084 000	23,4 %	50 902 600	30,5 %	76 995 800	46,1 %	166 982 400	3,2 %	621
Vestfold	45 681 800	29,9 %	41 591 000	27,2 %	65 685 400	42,9 %	152 958 200	3,0 %	641
Telemark	32 118 800	22,6 %	52 383 400	36,9 %	57 595 400	40,5 %	142 097 600	2,8 %	831
Aust-Agder	30 735 800	38,8 %	19 436 200	24,5 %	29 010 600	36,6 %	79 182 600	1,5 %	702
Vest-Agder	201 082 800	72,1 %	26 833 800	9,6 %	51 028 400	18,3 %	278 945 000	5,4 %	1 582
Rogaland	210 612 600	41,5 %	107 340 800	21,1 %	189 833 200	37,4 %	507 786 600	9,9 %	1 123
Hordaland	314 542 000	54,0 %	106 491 400	18,3 %	161 086 100	27,7 %	582 119 500	11,3 %	1 169
Sogn og Fjordane	37 981 800	40,1 %	25 922 800	27,3 %	30 888 800	32,6 %	94 793 400	1,8 %	872
Møre og Romsdal	65 133 600	38,1 %	40 306 800	23,6 %	65 682 200	38,4 %	171 122 600	3,3 %	660
Sør-Trøndelag	131 956 600	45,1 %	66 496 400	22,7 %	94 047 200	32,2 %	292 500 200	5,7 %	966
Nord-Trøndelag	98 827 000	66,6 %	16 691 000	11,2 %	32 873 000	22,2 %	148 391 000	2,9 %	1 104
Nordland	58 912 500	35,1 %	50 337 300	30,0 %	58 583 500	34,9 %	167 833 300	3,3 %	700
Troms	84 012 800	51,8 %	35 132 000	21,7 %	43 064 600	26,5 %	162 209 400	3,1 %	1 011
Finmark	53 389 400	44,2 %	29 904 200	24,8 %	37 525 000	31,1 %	120 818 600	2,3 %	1 621
Total	2 458 834 300	47,7 %	905 667 100	17,6 %	1 788 560 400	34,7 %	5 153 061 800		1020

Tabell 47: Kommunal investering totalt, pr innbygger og andelen, fordelt etter fylker

Vedlegg 11

Region	Total kommunal investering	Kommunal investering pr innbygger
Oslo	895 818 400	1 436
Bergen og Askøy	447 800 400	1 519
Stavanger-regionen	382 366 600	1 259
Akershus Vest	269 846 600	1 550
Sørlandet	236 611 200	1 796
Voss		
Voss	5 250 200	373
Midt-Telemark	4 703 800	280
Sør-Helgeland	4 563 200	346
Lofoten	4 052 000	170
Ytre Helgeland	934 800	250
Gjennomsnitt	62 085 082	1 020

Tabell 48: Kommunal investering totalt og pr innbygger, fordelt etter regioner

Vedlegg 12

Region	Total kommunal investering	Prosent av gjennomsnittet	Innbyggere	Kommunal investering pr innbygger
Øst-Finnmark	71 852 000	116 %	26 291	2 733
Setesdal	15 290 200	25 %	6 969	2 194
Fjellregionen	47 875 800	77 %	23 783	2 013
Midt-Gudbrandsdalen	25 859 000	42 %	13 516	1 914
Stjørdalsregionen	50 823 200	82 %	27 516	1 847
Sør-Helgeland				
Sør-Helgeland	4 563 200	7,3 %	13 175	346
Øygarden og Sotra	11 220 800	18,1 %	34 354	327
Midt-Telemark	4 703 800	7,6 %	16 785	280
Ytre Helgeland	934 800	1,5 %	3 732	250
Lofoten	4 052 000	6,5 %	23 890	170
Gjennomsnitt	62 085 082			1 020

Tabell 49: Kommunal investering totalt og pr innbygger, fordelt etter regioner

Vedlegg 13

Kommune	Brutto investeringsutgifter for kommunale idrettsbygg og -anlegg	Netto driftsutgifter idrett	Netto driftsutgifter for kommunale idrettsbygg og -anlegg	Total kommunal investering	Kommunal investering pr innbygger
Oslo	449 519 400	17359 600	428 939 400	895 818 400	1 436
Bergen	252 393 000	62773 200	122 155 000	437 321 200	1 632
Stavanger	108 183 200	37748 400	80 286 400	226 218 000	1 751
Kristiansand	163 317 400	14285 200	25 970 800	203 573 400	2 410
Bærum	97 394 600	10270 200	82 557 600	190 222 400	1 630
Trondheim	74 141 800	34139 600	60 796 200	169 077 600	941
Hamar	75 694 800	25238 200	1 672 000	102 605 000	3 496
Asker	29 794 400	17412 400	32 417 400	79 624 200	1 387
Tromsø	35 843 800	18822 800	20 649 400	75 316 000	1 070
Ullensaker	57 116 800	3672 600	10 613 200	71 402 600	2 249
Bokn	8 200	74 600	0	82 800	96
Hasvik	0	66 200	10 800	77 000	75
Hornindal	0	68 800	0	68 800	56
Selje	0	60 800	0	60 800	22
Leka	0	47 800	0	47 800	83
Fosnes	0	22 000	0	22 000	33
Roan	0	21 400	0	21 400	21
Evenes	0	0	0	0	0
Torsken	0	-186 000	0	-186 000	-211
Kvitsøy	0	-865 000	244 200	-620 800	-1 176
Gjennomsnitt				12 039 864	1 020

Tabell 50: Kommunal investering totalt og pr innbygger, fordelt etter kommuner

Vedlegg 14

Andel	Brutto investeringsutgifter for kommunale idrettsbygg og -anlegg	Netto driftsutgifter idrett	Netto driftsutgifter for kommunale idrettsbygg og -anlegg	Andel av total kommunal investering
Storby	50,4 %	10,7 %	38,9 %	48,4 %
By	42,9 %	24,5 %	32,6 %	16,8 %
Småby	46,2 %	24,7 %	29,1 %	14,1 %
Ukategorisert	55,9 %	19,8 %	24,2 %	12,6 %
Småsted	31,8 %	28,4 %	39,8 %	8,2 %
Total	47,7 %	17,6 %	34,7 %	100 %

Tabell 51: Andelen kommunal investering fordelt etter kommunekaraktistikk

Vedlegg 15

Landsdel	Spillemidler	Innbyggere og idrettsanlegg	Idrettsanlegg	Innbyggere
Østlandet	27,1 %	28,8 %	31,0 %	26,6 %
Vestlandet	17,2 %	18,7 %	20,3 %	17,1 %
Oslo og Akershus	15,6 %	17,8 %	11,9 %	23,6 %
Nord-Norge	15,3 %	10,4 %	11,5 %	9,4 %
Sørlandet	15,0 %	15,3 %	15,9 %	14,7 %
Trøndelag	9,8 %	9,0 %	9,4 %	8,7 %

Tabell 52: Andelen spillemidler, idrettsanlegg og innbyggere, fordelt etter landsdeler

Vedlegg 16

Fylke	Spillemidler totalt	Spillemidler gjennomsnitt pr år	Andel	Anleggsenheter	Andel	Innbyggere	Andel	Spillemidler pr (eksisterende) anleggsenhet	Årlige spillemidler pr innbygger
Finnmark	472 002 980	21 454 681	3,0 %	746	1,6 %	74 534	1,5 %	632 712	288
Nord-Trøndelag	696 196 964	31 645 317	4,5 %	1 901	4,1 %	134 443	2,7 %	366 227	235
Sogn og Fjordane	556 453 882	25 293 358	3,6 %	2 069	4,4 %	108 700	2,2 %	268 948	233
Nordland	1 212 298 103	55 104 459	7,8 %	2 961	6,3 %	239 611	4,7 %	409 422	230
Oppland	934 339 258	42 469 966	6,0 %	2 825	6,0 %	187 254	3,7 %	330 740	227
Troms	698 434 400	31 747 018	4,5 %	1 659	3,5 %	160 418	3,2 %	420 997	198
Aust-Agder	482 216 286	21 918 922	3,1 %	1 564	3,3 %	112 772	2,2 %	308 322	194
Hedmark	749 080 160	34 049 098	4,8 %	2 945	6,3 %	193 719	3,8 %	254 357	176
Telemark	652 796 641	29 672 575	4,2 %	1 963	4,2 %	170 902	3,4 %	332 551	174
Møre og Romsdal	848 624 690	38 573 850	5,4 %	3 688	7,9 %	259 404	5,1 %	230 104	149
Vest-Agder	540 043 550	24 547 434	3,5 %	2 355	5,0 %	176 353	3,5 %	229 318	139
Buskerud	807 185 546	36 690 252	5,2 %	3 062	6,5 %	269 003	5,3 %	263 614	136
Rogaland	1 320 428 516	60 019 478	8,5 %	3 529	7,5 %	452 159	9,0 %	374 165	133
Sør-Trøndelag	827 234 447	37 601 566	5,3 %	2 480	5,3 %	302 755	6,0 %	333 562	124
Hordaland	1 267 897 751	57 631 716	8,1 %	3 769	8,0 %	498 135	9,9 %	336 402	116
Vestfold	549 282 201	24 967 373	3,5 %	1 729	3,7 %	238 748	4,7 %	317 688	105
Oslo	1 286 032 835	58 456 038	8,3 %	1 974	4,2 %	623 966	12,4 %	651 486	94
Akershus	1 144 741 599	52 033 709	7,3 %	3 610	7,7 %	566 399	11,2 %	317 103	92
Østfold	531 743 242	24 170 147	3,4 %	1 995	4,3 %	282 000	5,6 %	266 538	86
Totalt/gj.snitt	15 577 033 051	708 046 957		46 824		5 051 275		332 672	140

Tabell 53: Spillemidler totalt, pr anleggsenhet og pr innbygger, fordelt etter fylker

Vedlegg 17

Kommune	Spillemidler totalt	Anleggsenheter	Spillemidler pr (eksisterende) anleggsenhet
Røst	9 401 000	6	1 566 833
Træna	12 893 000	11	1 172 091
Berlevåg	8 137 000	8	1 017 125
Båtsfjord	14 211 000	15	947 400
Karasjok	23 960 000	27	887 407
Øyer	51 060 500	58	880 353
Vikna	25 190 000	30	839 667
Vardø	11 605 000	14	828 929
Kvitsøy	10 522 000	13	809 385
Alta	137 425 650	170	808 386
Salangen	30 975 000	39	794 231
Hammerfest	40 244 980	51	789 117
Lillehammer	218 183 000	281	776 452
Torsken	9 208 000	12	767 333
Fedje	7 587 000	10	758 700
Hamar	169 140 397	234	722 822
Vadsø	32 714 000	47	696 043
Porsanger	33 968 500	50	679 370
Time	64 639 659	96	673 330
Kvæfjord	24 106 000	36	669 611

Tabell 54: Spillemidler og anleggsenheter, fordelt etter kommuner

Vedlegg 18

Fylke	Anleggs- enheter	Andel	Innbyggere	Andel	Spillemidler pr (eksisterende) idrettsanlegg	Innbyggere pr anlegg
Oslo	1 974	4,2 %	623 966	12,4 %	651 486	316
Akershus	3 610	7,7 %	566 399	11,2 %	317 103	157
Østfold	1 995	4,3 %	282 000	5,6 %	266 538	141
Vestfold	1 729	3,7 %	238 748	4,7 %	317 688	138
Hordaland	3 769	8,0 %	498 135	9,9 %	336 402	132
Rogaland	3 529	7,5 %	452 159	9,0 %	374 165	128
Sør-Trøndelag	2 480	5,3 %	302 755	6,0 %	333 562	122
Finnmark	746	1,6 %	74 534	1,5 %	632 712	100
Troms	1 659	3,5 %	160 418	3,2 %	420 997	97
Buskerud	3 062	6,5 %	269 003	5,3 %	263 614	88
Telemark	1 963	4,2 %	170 902	3,4 %	332 551	87
Nordland	2 961	6,3 %	239 611	4,7 %	409 422	81
Vest-Agder	2 355	5,0 %	176 353	3,5 %	229 318	75
Aust-Agder	1 564	3,3 %	112 772	2,2 %	308 322	72
Nord-Trøndelag	1 901	4,1 %	134 443	2,7 %	366 227	71
Møre og Romsdal	3 688	7,9 %	259 404	5,1 %	230 104	70
Oppland	2 825	6,0 %	187 254	3,7 %	330 740	66
Hedmark	2 945	6,3 %	193 719	3,8 %	254 357	66
Sogn og Fjordane	2 069	4,4 %	108 700	2,2 %	268 948	53
Totalt/gj.snitt	46 824		5 051 275		332 672	108

Tabell 55: Anleggsenheter totalt og innbyggere pr anlegg, fordelt etter fylker

Vedlegg 19

Kommune	Anlegg	Innbyggere pr anlegg	Kommune	Anlegg	Innbyggere pr anlegg
Solund	42	20	Oslo	1 974	316
Balestrand	69	19	Lørenskog	121	284
Hol	239	19	Trondheim	737	244
Modalen	22	17	Horten	110	242
Engerdal	82	17	Drammen	280	234
Flå	63	17	Sola	109	225
Sirdal	111	16	Tromsø	316	223
Tydal	53	16	Skedsmo	227	223
Åseral	63	14	Moss	140	221
Bykle	102	9	Stavanger	594	217

Tabell 56: Anleggsenheter totalt og innbyggere pr anlegg, fordelt etter kommuner

Vedlegg 20

Kommune	Verdiskapings- produkter	Verdiskapings- ressurser	Ressurser pr produkt
Vardø	14	44 506 145	3 179 010
Oslo	1 974	2 925 163 398	1 481 846
Ullensaker	158	173 249 662	1 096 517
Trondheim	737	805 922 397	1 093 517
Lørenskog	121	129 973 570	1 074 162
Fosnes	24	1 485 219	61 884
Flå	63	3 677 863	58 379
Rendalen	59	3 087 974	52 339
Folldal	76	3 730 520	49 086
Sandøy	30	1 334 104	44 470
Gjennomsnitt	109	47 852 611	437 402

Tabell 57: Verdiskapingsprodukter og –ressurser, samt ressurser pr produkt, fordelt etter kommuner